A KATOLIKUS MAGYAROK VASÁRNAPJÁNAK ÉVKÖNYVE

1986

A KATOLIKUS MAGYAROK VASÁRNAPJÁNAK ÉVKÖNYVE 1986

A
KATOLIKUS
MAGYAROK
VASÁRNAPJÁNAK
ÉVKÖNYVE
1986

Szerkesztette
P. Kiss Barnabás
P. Ligeti Angelus

Youngstown, Ohio
1986

Elöljáróban . . .

Egy napsugaras szép reggelen — írja Jörgensen egyik örökszép példabeszédében — sovány pók ereszkedett le a magas fáról, a fa alatt lévő kis cserjére. A terebélyes bokor megtetszett az ágrólszakadt jövevénynek és sietve letelepedett. A bokor ágai között művészien szép hálót szőtt magának. A hosszú szálhoz, amelyen lejött, hozzákötötte a háló felső csücskét, aztán a háló többi sarkát a bokor ágaihoz erősítette. Remek munkát készített. — Egyik reggel nagyon rossz kedvvel ébredt. Az éjszakai vihar házának minden eresztékét meglazította. S elindult, hogy megnézze, rendben van-e minden. Külön-külön megvizsgált minden egyes fonalat, de nem talált sehol sem végzetes hibát. A háló egyik végén egy messzire nyúló fonalra akadt. Hirtelen nem tudta, miféle fonal is az! Már régen elfelejtette, hogy ezen a fonalon ereszkedett le, és erre a fonalra építette fel hálóját. „El veled!" — szólt, és egy mérges rúgással elszakította a magasságokba vezető fonalat. Ebben a pillanatban a háló összeomlott, és a pók ott hevert a sárban a bokor alatt, ami az éjszakai viharban keletkezett . . .

Az ember sokszor hasonlít ehhez a történetbeli pókhoz . . . elfelejti honnan jött és hová tart. Sokszor megfeledkezünk mi is, aztán elszakítjuk a „szálat", amely összeköt bennünket családtagjainkkal, szeretteinkkel, barátainkkal, nemzetünkkel, hazánkkal . . . Nem akarjuk felismerni a magasságok és mélységek kapcsolatát, a látható és láthatalan dolgok viszonyát . . .

Emiatt mai állapotunk nagyon hasonlít a súlytalanság állapotához. Erre az állapotra akkor jut a világűrt kutató ember, amikor elhagyja a Föld mágneses vonzóterét. — Sajnos, ma gyakran tapasztaljuk azt a kiábrándító tényt, hogy egyre többen vannak olyanok, akikre nem lehet építeni, jellemtelenek, megbízhatatlanok, sőt erkölcstelenek . . . És amint a testi súlytalanság állapotában nem állhat meg a maga lábán az ember, ugyanúgy az erkölcsi súlytalanság állapotában sem állhat meg és állhat helyt:

lelkiismeretességben, becsületességben, megbízhatóságban... Aki nem venné észre, vagy nem hinné el, hogy milyen is az, aki az erkölcsi súlytalanság állapotában él, nézzen szét maga körül, mennyire könnyen játékszere lesz az ember mindannak, amit hibának, rossznak és negatívnak nevezünk, illetve tartunk.

Mikor kerül vissza a testi súlytalanságból például az űrhajós? Amikor újra visszajut a Föld mágneses vonzásának és hatásának törvényei közé. Meggondolandó, hogy mikor és hogyan kerülhetünk vissza az erkölcsi súlytalanságból... ?

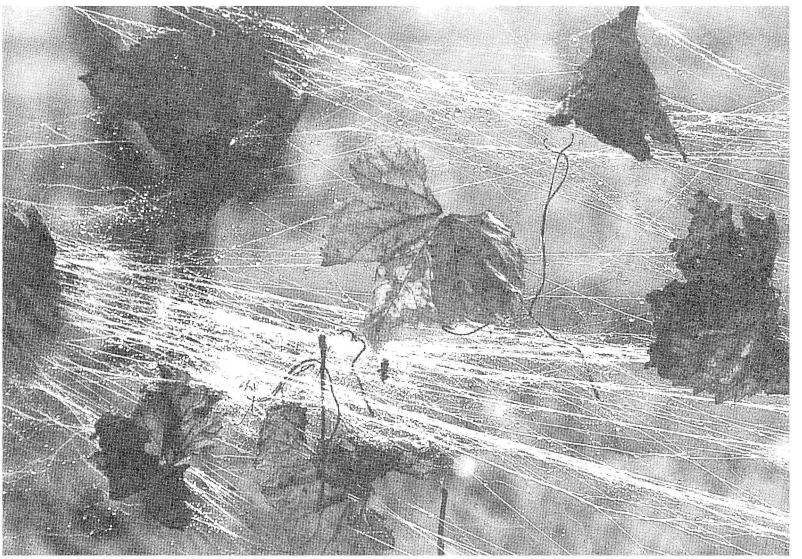

Talán lehangoló példák és képek ezek, de a mai kép és élethelyzet ezekről tanúskodik. A szabadföldön élő magyarság kezdi tépni, sokszor elvágni a „szálakat", ami egymáshoz, családtagokhoz, barátokhoz, nemzethez és hazához köt. Pedig elszakíthatatlannak álmodták azok, akik még az életüket is erre a nemes célra szentelték, mondhatjuk így: áldozták. A mi hőseink és vértanúink. Nekik szenteljük ezt az évkönyvet, az ő emlékünknek, hiszen ők példájukkal és küzdelmükkel erősíteni akarták a „szálakat", amelyek minket, emigráns magyarokat összekapcsolnak, honfitárssá kötnek össze.

Hogy mit rejt a következő esztendő, azt még nem is sejtjük... hogy terveink, reményeink, álmaink megvalósulnak? — Egy biztos, hogy még jobban meg kell erősíteni azokat a még létező „szálakat", amiket sokszor mások akarnak elvágni. Felelősek vagyunk egymásért, hogy megőrizzük a másikat attól, hogy erkölcsi súlytalanságba jusson! Óvjuk azokat, akik a történet szerinti pók példáját követik szavaikkal, tetteikkel és egész viselkedésükkel. A történelem mostani vagy következő vihara sokkal erősebb „szálakat" kíván, mint amilyenek eddig voltak — még akkor is, ha mi nem így látjuk vagy érezzük.

Az itt olvasható tanulmányok, elbeszélések, versek mindmind erősítik magyarságunk „szálait", kifejezik a következő esztendő évfordulóira épülő jövő reményeit és feladatait.

Ezekkel a gondolatokkal bocsátjuk útjára az idei évkönyvet, ami vallomás és tanúskodás. A múlt hőseinek és nagyjainak áldozatából épülő magyar jövő reménye, az emigrációs magyarság szorosabb egysége és összetartása... és mindaz, amit mi egyénileg eltervezünk és a realitás talaján állva elképzelünk.

Köszönjük mindazoknak, akik ebben segítenek, vezetnek és irányítanak bennünket. Ezért volt értékes és nem hiábavaló az előttünk élők és küzdők példája és világítása. Emlékük, vérük és áldozatuk erősítse árva magyarságunk következő esztendejét, amelyben a „szálakat" nem gyengíteni és elvágni, hanem erősíteni és tartóssá tenni akarjuk.

1985. advent 1. vasárnapján

P. Kiss Barnabás

JANUÁR

JÉZUS NEVE HÓNAPJA

BOLDOGHÓ — TÉLHÓ

Szerda	1	ÚJÉV, KISKARÁCSONY
Csütörtök	2	N. Vazul, Naz. Gergely; Érd
1. péntek, bűnbánat napja	3	Genovéva (Gyöngyvér)
1. szombat	4	Seton Erzsébet-Anna, Bu. Gáspár
Vízkereszt vasárnapja	5	Neum. János; Gerlák (Ellák)
Hétfő	6	Gáspár, Menyhért, Boldizsár
Kedd	7	Pe. Rajmund, Január (Gyopárka)
Szerda	8	Szörény ap., Péter (Tas)
Csütörtök	9	Julián, Vitályos vtk.
Péntek, bűnbánat napja	10	Vilmos pk., X. Gergely p.
Szombat	11	Higyin p., Teodóz: Dózsa ap.
Vasárnap, **Jézus megker.**	12	Ernő ap., Tigrius (Kaplony) vt.
Hétfő	13	Hilár: Vidor et., Csongor
Kedd	14	Félix: Felekes (Bódog) vt.
Szerda	15	Remete Sz. Pál (Kicsind)
Csütörtök	16	Marcell vt. p.: Marcal (Mácsa)
Péntek, bűnbánat napja	17	Antal rt., Béke Királynője (Békés)
Szombat	18	Piroska vt. sz., B. Beátrix
Évközi 2. vasárnap	19	Árpád-házi Szent Margit (Gyöngyi)
Hétfő	20	Fábián, Sebestyén, B. Özséb
Kedd	21	Ágnes vt. sz. (Báránka)
Szerda	22	Vince vt., Anastáz (Enyed)
Csütörtök	23	BA. eljegyzése (Aracsa, Arad)
Péntek, bűnbánat napja	24	Szal. Ferenc (Szalók), Bedő vt.
Szombat	25	Pál ford., Bretannió (Bottyán)
Évközi 3. vasárnap	26	Timót, Titus pkk.
Hétfő	27	Arsz. János., Mer. Angyéla
Kedd	28	Akv. Tamás ea., Valér (Erőd)
Szerda	29	Konstánc (Taktamér)
Csütörtök	30	Mártonka sz., Barzes (Bars)
Péntek, bűnbánat napja	31	Bos. János ra., Péter ps. (Zalán)

JANUÁR

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1 Újév, Sz. Vazul	Szerda	Újév, Zwingli
2 Szilvester: Sorostély	Csütörtök	Ábel, Béla
3 Malakiás próféta	Péntek	Énok, Benjámin
4 Hetven apostoltanítvány	Szombat	Titus, Leona
5 Teónás (tompos)	Vasárnap	Noé, Simon
6 **Epifánia**	Hétfő	**Vízkereszt**
7 Ker. János, Iván	Kedd	Attila
8 György: Gyerő	Szerda	Marcel
9 Polieuktes vt.	Csütörtök	Szörény
10 Nisszai Gergely pk.	Péntek	Melánia
11 Teodóz: Dózsa ap.	Szombat	Ágota, Anikó
12 Zakeus vas.	Vasárnap	Ernő
13 Sztratónikus vt. (Csongor)	Hétfő	Vidor
14 Sinai atyák	Kedd	Bódog, Révész I.
15 Pál és János remete	Szerda	Lóránt, Lasco
16 Szent Péter lánca	Csütörtök	Gusztáv, Révész B.
17 N. Antal ap., rem.	Péntek	Antal
18 Nagy Antanáz et., Cirill	Szombat	Piroska
19 Makár remete, Fruzsina	Vasárnap	Sára, Heid, Káté
20 Eutimus ap. (Ötömös)	Hétfő	Fábián, Sebestyén
21 Miksa és Ágnes	Kedd	Ágnes, Kun Bert.
22 Timót, Anasztáz.	Szerda	Artur, Fejes I.
23 Kelemen vt. pk.	Csütörtök	Ézsaiás, Zelma
24 Xénia, Euzébia	Péntek	Taddeus
25 Naz. Gergely: Gecső ea.	Szombat	Saul megt.: Pál
26 Nagy Xenofon vt.	Vasárnap	Vanda
27 Krizosztom (Karád)	Hétfő	Lotár, Levente
28 Efrém szír egyháztanító	Kedd	Károly
29 Ignác ereklyéi átvitele	Szerda	Adél
30 Triódium, 3 szent pk.	Csütörtök	Mártonka
31 Cirus (Csörsz) és János	**Péntek**	Virgilia

A Hold fényváltozásai:

Utolsó negyed 3-án
Újhold.....10-én
Első negyed 17-én
Holdtölte 26-án

FEBRUÁR

LOURDES-I SZŰZ

BÖJTELŐ		TÉLUTÓ
1. szombat	1	Sövér pk., Pión vt. (Ézelő)
Vasárnap	2	GYERTYASZENTELŐ BA.
Hétfő	3	Anzgár, Balázs pkk., Zákoly, Csapó
Kedd	4	Korzini András: Endrőd
Szerda	5	Ágota, Avitus (Ösöny, Ösönke)
Csütörtök	6	Japán vtk., Dorottya, Sümegi BA.
1. péntek, bűnbánat napja	7	Juliána (Jávorka), Tódor
Szombat	8	Em. Jeromos, Honorát (Becsend)
Évközi 5. vasárnap	9	Apolka vt. sz., Radnót pk.
Hétfő	10	Skolasztika: Kolostya, M. Pál
Kedd	11	Lourdes-i Áldó BA. (Áldáska)
Hamvazósz., szigorú böjt	12	B. Fces vtk.: Miklós, László, ts.
Csütörtök	13	R. Katalin, Benignus (Bény, -öke)
Péntek, bűnbánat napja	14	Cirill-Metód, Bálint, Adony
Szombat	15	K. Kolos, Erdélyi Síró BA.
Böjt 1. vasárnapja	16	Julianna, Pálfalvi BA. (Felhőke)
Hétfő	17	Donát, Evermód (Edömén)
Kedd	18	Jeru. Simeon pk.: Semjén
Szerda	19	P. Konrád, Mansvét (Szende)
Csütörtök	20	Eleutér (Aladár), Potám (Őned)
Péntek, bűnbánat napja	21	Dam. Péter ea., Nóra
Szombat	22	Péter székf., Kort. Margit
Böjt 2. vasárnapja	23	Polikárp (Balambér), Szemere
Hétfő	24	Mátyás, Montán vt. (Dobó)
Kedd	25	Nicefor (Géza), Taráz (Tarcal)
Szerda	26	Viktor, Győző rt., Sándor pk.
Csütörtök	27	Leánder: Lándor pk., P. Gábor
Péntek, bűnbánat napja	28	Román, Pupulus (Árvád, -cska)

FEBRUÁR

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1 Trifon (Turány) vt.	Szombat	Ignác, Benkő
2 Jézus tal. Simeonnal	Vasárnap	Karolina
3 Simon és Anna	Hétfő	Balázs
4 Izidor: Szidor	Kedd	Veronika, Rákóczi
5 Ágota: Teodula (Toldoska)	Szerda	Ágota
6 Bukolus	Csütörtök	Dorottya, Jób
7 Parténius pk.: Pertényes	Péntek	Tódor
8 Tivadar vt. Zakariás pr.	Szombat	Salamon, Aranka
9 Nicefor vértanú	Vasárnap	Apollónia
10 Karalampiás	Hétfő	Árpád, Elvira
11 Balázs vt., Teodóra	Kedd	Dezső, Bertold
12 Melécius pk. (Vécs)	Szerda	Lili, Balogh P.
13 Martinián és Zoé	Csütörtök	Ella
14 Ciril apostol	Péntek	Bálint
15 Onézimus vt.	Szombat	Zoltán, Emese
16 Pamfil vértanú	Vasárnap	Juliánna
17 Tódor (Somodor)	Hétfő	Konstantin
18 Leó pápa	Kedd	Simon, Luther
19 Árkippus	Szerda	Zsuzsánna
20 Katániai Leó főpap	Csütörtök	Aladár, Álmos
21 Timót rem.	Péntek	Eleonora: Nóra
22 Péter	Szombat	Gerzson
23 Polikárp (Balambér)	Vasárnap	Alfréd
24 János feje megtalálása	Hétfő	Mátyás apostol
25 Taráz pk. (Tarcal)	Kedd	Géza
26 Porfir pk. (Szederkény)	Szerda	Sándor
27 Prokóp	Csütörtök	Ákos
28 Vazul (Vászoly)	Péntek	Zakariás

A Hold fényváltozásai:

Utolsó negyed 2-án
Újhold 9-én
Első negyed 16-án
Holdtölte 24-én

MÁRCIUS

SZENT JÓZSEF HÓNAPJA

BÖJTMÁS — TAVASZELŐ

1. szombat	1	Albin pk., Leó (Arszlán) vt.
Bőjt 3. vasárnapja	2	Szimplic p. (Somló), Pr. Ágnes
Hétfő	3	Kunigunda: Kinga, Kamilla sz.
Kedd	4	Kázmér, Elpid (Ete) vt.
Szerda	5	Özséb vt., Adorján vt.
Csütörtök	6	Viktorin (Csekőd), Jordán: Ardány
1. péntek, bűnbánat napja	7	Perpétua, Felicitás vtk., B. Tamás
Szombat	8	Is. János, Szilván (Zsolt, Zoltán)
Bőjt 4. vasárnapja	9	Rm. Franciska: Fanni, Ni. Gerg.
Hétfő	10	40 vt. (Csetény, Cseténke)
Kedd	11	Konstantin (Szilárd), Ötömös pk.
Szerda	12	Gergely, Ince p. (Ináncs)
Csütörtök	13	Szabin, Nimfodora (Sellő), B. Egyed
Péntek, bűnbánat napja	14	Matild kné.: Tilda, Afrodiz (Abossa)
Szombat	15	1848-as m. ünn., Specióz (Szepesd)
Bőjt 5. vasárnapja	16	Geréb pk., Ábrahám: Ibrány
Hétfő	17	Patrik (Abos), Ar. József: Izsép
Kedd	18	Jer. Cirill ea, Sándor (Kászon)
Szerda	19	**József (Munkács, Forgácska)**
Csütörtök	20	**B. Csák Mór, Martos pk.**
Péntek, bűnbánat napja	21	**Benedek (Bendegüz, Bekény)**
Szombat	22	GYÜMÖLCSOLTÓ BA. *
Virágvasárnap	23	Turib pk., Frumenc (Magod)
Nagyhétfő	24	**Gábor, Berta, Svéd Katalin**
Nagykedd	25	**Iréneus (Ernye)**
Nagyszerda	26	Emmánuel: Manó, Montán (Dabas)
Nagycsütörtök	27	Lidia vt., Sándor vt. (Alpár)
Nagypéntek	28	Kap. János, Vitályos (Elemér)
Nagyszombat	29	Auguszta: Ágosta, Bertót kárm.
Húsvétvasárnap	30	Kerény vt., Domnin (Urkony)
Hétfő	31	Guidó: Vid., B. Erzs., Ámos

**A nagyhét miatt az ünnep kivételesen márc. 22-re áthelyezve.*

MÁRCIUS

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1 Eudoxia vt.: Dóka	Szombat	Albin
2 Teodót püspök	Vasárnap	Lujza
3 Eutrópius vértanú	Hétfő	Kornélia: Nelli
4 Gerázimus apát (Ősze)	Kedd	Kázmér
5 Kónon vértanú	Szerda	Perpetua, Adorján
6 Ámori vtk.	Csütörtök	Jenő, Ursinus
7 Vazul: Vászoly vt.	Péntek	Tamás
8 Teofilaktus pk.	Szombat	Zoltán
9 Szebastéi 40 vt.	Vasárnap	Franciska
10 Kodrát vt. (Karancs)	Hétfő	Olimpia
11 Szofron pk.	Kedd	Szilárd
12 Teofán	Szerda	Gergely
13 Nicefor pk. (Géza)	Csütörtök	Rudolf, Krisztián
14 Benedek atya	Péntek	Matild
15 Nemzeti ünnep, Agápius	Szombat	Nemzeti ünnep
16 Szabin vt., Sándor pk.	Vasárnap	Henrietta
17 Elek	Hétfő	Gertrud
18 Jeruzsálemi Cirill pk.	Kedd	Sándor
19 József, Krizsán	Szerda	József
20 Szabbási kolostor vt.-i	Csütörtök	Hubert
21 Jakab vt.	Péntek	Benedek, Szikszai
22 Vazul vt., Izsák	Szombat	Katalin
23 Nikon vt.	Vasárnap	Ottó
24 Zakár, Jakab	Hétfő	Gábor
25 Gyümölcsoltó Boldogasszony	Kedd	Mária
26 Gábor	Szerda	Manó
27 **Nagycsütörtök**	Csütörtök	**Nagycsütörtök**
28 **Nagypéntek**	Péntek	**Nagypéntek**
29 **Nagyszombat**	Szombat	**Nagyszombat**
30 **Húsvétvasárnap**	Vasárnap	**Húsvét**
31 Húsvéthétfő	**Hétfő**	**Árpád**

A Hold fényváltozásai:

Utolsó negyed 3-án
Újhold 10-én
Első negyed 18-án
Holdtölte 26-án

ÁPRILIS

OLTÁRISZENTSÉG HÓNAPJA

Sárkányölő (Szentgyörgyhó) TAVASZHÓ

Kedd	1	Hugó pk., Makár ap.
Szerda	2	Pauli Ferenc, Orbán pk. (Iba)
Csütörtök	3	Rikárd pk., Sixtus: Sükösd p. vt.
1. péntek, bűnbánat napja	4	Izidor ea. (Turdos), Benkő fc.
1. szombat	5	Ferr. Vince dm. (Vasárd, -ka)
Húsvét 2. vasárnapja	6	Cselesztény p., Szatur (Takson)
Hétfő	7	La S. Ján. ra, Afrátes (Árpád)
Kedd	8	Dénes pk., Radnai BA. (Réde)
Szerda	9	Konrád, Deszignát (Szecsőd)
Csütörtök	10	Ezékiel, Geján (Gyalán, -ta)
Péntek, bűnbánat napja	11	Leó, Szaniszló vt., Benedek ps.
Szombat	12	Gyula p., Damján: Demők pk.
Húsvét 3. vasárnapja	13	Márton p., Ida, Kvintil (Ötény)
Hétfő	14	Tibor, Valérián vtk., Abund (Bőd)
Kedd	15	Eutikes vt. (Etes, -di)
Szerda	16	Bernadetta; Enkrátisz (Enikő)
Csütörtök	17	Anicét p. (Etecsény), Rezső vt.
Péntek, bűnbánat napja	18	Amadé szerv., Galdin (Zatád)
Szombat	19	IX. Leó, Besnyői BA (Besnyő, -ke)
Húsvét 4. vasárnapja	20	Tivadar, Krizofóra (Kincső)
Hétfő	21	Anzelm: Enzsel ea., Parz. Konrád
Kedd	22	Zsótér p., Leonidás (Legénd)
Szerda	23	György vt., Béla pk., Ehellős vt.
Csütörtök	24	Szigm. Fidél (Hived)
Péntek, bűnbánat napja	25	Márk ev., Ányos: Ángyán pk.
Szombat	26	Tanácsadó BA, Kilit (Köllő)
Húsvét 5. vasárnapja	27	Zita sz., Kástor vt. (Káta, Kátoly)
Hétfő	28	Ch. Péter, Tiball vt. (Tiván, -da)
Kedd	29	Siénai Katalin, Robogány
Szerda	30	V. Pius, B. Zsófia

ÁPRILIS

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1 Egyiptomi Mária remete	Kedd	Hugó
2 Titus, Amfián és Edézius	Szerda	Áron
3 Nicétás apát	Csütörtök	Ambrus
4 József ft.	Péntek	Izidor
5 Kolos, Teodul (Toldos)	Szombat	Vince
6 Szent Tamás ap.	Vasárnap	Celesztin
7 György: Györös főpap	Hétfő	Herman
8 Heródion vt.	Kedd	Lidia
9 Eupszik vt.	Szerda	Ágost
10 Terencius vt., pk.	Csütörtök	Zoltán, Zsolt
11 Antipás vt., pk.	Péntek	Leó
12 Vazul pk.	Szombat	Gyula
13 Tamás ap.	Vasárnap	Ida
14 Gyula p.; Damján	Hétfő	Tibor
15 Aristárkos vt.	Kedd	Tas, Atala
16 Irén vagy Jernő	Szerda	Lampért
17 Agapit (Ádok) pápa, Semjén	Csütörtök	Rezső, Anicét
18 János remete, Jóka	Péntek	Ilma
19 Pafnucius vt., János remete	Szombat	Kocsárd
20 Tivadar: Tiva remete	Vasárnap	Tivadar
21 Január vt. pk.	Hétfő	Aladár, Enikő
22 Szikeotus Tódor (Arda)	Kedd	Csilla, Szilárd
23 György: Gyerő: Gyorkos	Szerda	Béla
24 Szabbás: Sebők vt.	Csütörtök	György
25 Szent Márk evangélista	Péntek	Márk. ev.
26 Vazul: Vászoly vt. pk.	Szombat	Ervin
27 Simeon: Semjén	Vasárnap	Rebeka, Arisztid
28 Józson, Szozipáter	Hétfő	Valéria
29 9 cyzikusi vt., Memnon	Kedd	Lenke
30 idb. Jakab apostol	Szerda	Katalin

A Hold fényváltozásai:

Utolsó negyed.....1-én
Újhold.....9-én
Első negyed.....17-én
Holdtölte.....24-én

MÁJUS

SZŰZ MÁRIA HÓNAPJA

LÉLEKHÓ (Pünkösdhó) TAVASZUTÓ

Csütörtök	1	Munkás Sz. József, Bánk, Szalka
1. péntek, bűnbánat napja	2	Atanázs ea., Szádok, Márk
1. szombat	3	Fülöp, Jakab apsk., Sosteneus
Húsvét 6. vasárnapja	4	Flórián: Flóris, Kocsárd bc. pk.
Hétfő	5	Iréne: Jerne, B. Vid (Nyirjes)
Kedd	6	Benke: Áldóka, B. Árp. Erzs.: Zsóka
Szerda	7	Domitilla (Dalma), B. Gizella kné.
Áldozócsütörtök	8	Dezsér pk., Benedek p.: Bekő
Péntek, bűnbánat napja	9	Pakóm ap (Bakony), B. Albert ps.
Szombat	10	Antonin (Altagur), Jób pátr.
Húsvét 7. vasárnapja	11	Ignác fc., Majol bc. (Máhol, Majlát)
Hétfő	12	Pongrác, Ehellős vtk., Imelda sz.
Kedd	13	Gyemma (Gyöngy), Szervác
Szerda	14	Mátyás aps., Gar. Mihály: Mikecs ra.
Csütörtök	15	Indár, Torkvát vtk. (Törked), Fürtike
Péntek, bűnbánat napja	16	Nep. János, St. Simon (Botond)
Szombat	17	Paskál fc. vt. (Húsvéd, -ka)
Pündösdvasárnap	18	I. János p.: Jóka, Venánc (Vadad)
Hétfő	19	Celestény Péter, Pudens (Buda)
Kedd	20	Bernardin fc., Akvila (Alattyán)
Szerda	21	Bob. Andocs, Nikostrát (Hősed)
Csütörtök	22	Júlia (Gyulácska), Rita, Ilka
Péntek, bűnbánat napja	23	Dezső pk., Eutikius (Tékes) vt.
Szombat	24	Hadsegítő BA. (Hadad, Hadossa)
Szentháromságvasárnap	25	VII. Gergely, Orbán, Béda, Lenke
Hétfő	26	Néri Fülöp, Fugác (Füged)
Kedd	27	Kenti Ágoston, B. Pelbárt
Szerda	28	Hegyi Bernát, B. Albert (Csanád)
Csütörtök	29	Gellérke özv., Vótus rt. (Esküllő)
Péntek, bűnbánat napja	30	A. Janka, Sz. Jobb (Kézd, Kézdi)
Szombat	31	Angela (Sallód, -i)

MÁJUS

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1 Jeremiás próféta	Csütörtök	Fülöp, Jakab
2 Nagy Atanáz egyháztanító	Péntek	Zsigmond, Kiss I.
3 Tódor, Timót és Móra vtk.	Szombat	Irma, Pósaházi
4 Pelágia vt. sz.	Vasárnap	Flórián, Fóris
5 Iréne: Jerne vt.	Hétfő	Gothárd, Kocsárd
6 Jób pátriárka	Kedd	Frida
7 Sz. Kereszt megjelenése	Szerda	Szilás
8 Áldozócsütörtök	Csütörtök	Áldozócsütörtök
9 Sz. Miklós átvit.	Péntek	Ármin, Fodor
10 Buzgó v. Zelóta Simon ap.	Szombat	Gergely, Ildikó
11 Cirill és Metód pk.	Vasárnap	Flóra, Anyák n.
12 Epifánius pk., Gyermán pt.	Hétfő	Pongrác
13 Glicéria (Édeske), Szervác	Kedd	Szervác
14 Izidor vt.	Szerda	Bonifác
15 Pakóm (Bakony)	Csütörtök	Zsófia
16 Teodor: Tivadar	Péntek	Mózes
17 Andornok, Junia pannon vtk.	Szombat	Ubul
18 Pünkösdvasárnap	Vasárnap	Pünkösdvasárnap
19 Pünkösdhétfő	Hétfő	Sarolta, Előd
20 Talaléus vt.	Kedd	Bernát
21 Konstantin és Ilona	Szerda	Konstantin
22 Baziliszkusz vt. (Basagur)	Csütörtök	Júlia, Ilka
23 Mihály; Mikes pk.	Péntek	Dezső
24 Oszlopos Simon; Semjén	Szombat	Eszter
25 Ker. János fejereklyéje	Vasárnap	Orbán, Szász Dom
26 Kárpos	Hétfő	Ede, Janka
27 Therapont vt. pap	Kedd	Béda, Magda
28 Nicétás (Nyék)	Szerda	Lóránt
29 Teodózia szűz	Csütörtök	Maxim
30 Izsák szerz., Niceai atyák	Péntek	Hősök napja
31 Hermás vt. (Hargos)	Szombat	Petronella, Angéla

A Hold fényváltozásai:

Utolsó negyed.....1-én
Újhold.....8-án
Első negyed.....17-én
Holdtölte.....23-án
Utolsó negyed.....30-án

JÚNIUS

JÉZUS SZÍVE HÓNAPJA

TŰZÁLDÓ (Szentiványhó) NYÁRELŐ

Vasárnap, **Úrnapja**	1	Jusztin vt. Gaudenc (Kadocsa)
Hétfő	2	Marcellin, Ed. BA. (Ildikó), Etele
Kedd	3	Ugandai vtk., Klotild, Cecil (Csellő)
Szerda	4	Kerény, Rutilus (Szőny, -ike)
Csütörtök	5	Bonifác hith., Szancius (Csány)
1. péntek, *Jézus Szent Szíve*	6	Norbert: Norbát ra, Kolos (Káld)
1. szombat	7	Róbert (Rasd), B. Hedvig prem.
Évközi 10. vasárnap	8	Medárd (Medes), Klodulf (Siklód)
Hétfő	9	Efrém ea, Felician: Felcény vt.
Kedd	10	Margit, B. Dom. János (Bács)
Szerda	11	Barnabás aps., B. Gergely ps.
Csütörtök	12	F. János, Antónia (Adonka)
Péntek, bűnbánat napja	13	Pád. Antal fc. ea, Pereglény
Szombat	14	Vazul, Elizeus, Eterius (Ilmár)
Évközi 11. vasárnap	15	Vidos, Gyermána (Öcse), B. Jolánta
Hétfő	16	R. Ferenc. Ferreol (Tömörkény)
Kedd	17	Ba. Gergely, Esk. Máté (Madacs)
Szerda	18	Teodul (Told), Amand (Szeretke)
Csütörtök	19	Romuald ra, Gyárfás, Gyulánka
Péntek, bűnbánat napja	20	Szilvér (Solymár), Pál, Cirjék
Szombat	21	Gonz. Alajos, Terencius (Csizér)
Évközi 12. vasárnap	22	Paulin, Mórus Tamás, Ákos vt.
Hétfő	23	Ediltrud (Édua), Józsiás k.
Kedd	24	Ker. János, Iván, Héros (Levente)
Szerda	25	Vilmos pk. Maxim (Mágocs, -a)
Csütörtök	26	János, Pál vtk., Vigyil (Örs)
Péntek	27	László (Csitár, Hados), A. Cirill
Szombat	28	Iréneus: Jernő, B. Kálm. (Kaland)
Vasárnap	29	PÉTER-PÁL APOSTOLOK
Hétfő	30	Római első vtk., Tibold rt.

JÚNIUS

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1 Justin vt.	Vasárnap	Arnold, Tünde
2 Nicefor pátr.	Hétfő	Anna, Blanka
3 Lucián vt. Paula vt. és társai	Kedd	Klotild
4 Metrofán pk.	Szerda	Kerény
5 Tirusi Dorót	Csütörtök	Bonifás, Józsa
6 Besszárion, Hilárion	Péntek	Norbert, Szidónia
7 Teodót vértanú	Szombat	Róbert
8 Tivadar nagyvt. ereklyéi	Vasárnap	Médárd, Rák. Gy.
9 Alex., Cirill	Hétfő	Félix
10 Sándor, Timót vt. pk.	Kedd	Margit
11 Bertalan és Barnabás apk.	Szerda	Barnabás
12 Onufrius remete	Csütörtök	Klaudius, Villő
13 Akvilina vt. szűz (Ölvedke)	Péntek	Tóbiás
14 Elizeus próféta	Szombat	Zaránd, Vazul
15 Ámos próféta	Vasárnap	Jolán,
16 Tikon püspök	Hétfő	Szász K., Jusztin
17 Szábel vt. (Szabolcs)	Kedd	Laura
18 Leoncius vt. (Levente)	Szerda	Arnót
19 Judás-Tádé apostol	Csütörtök	Gyárfás
20 Metód vt. pk.	Péntek	Rafael
21 Julián vértanú (Jávor)	Szombat	Alajos
22 Özséb vt., pk.	Vasárnap	Paulina
23 Agrippina vt. (Örkéndi)	Hétfő	Zoltán
24 Ker. Szent János: Iván	Kedd	Iván, Béza
25 Febrónia vt. sz.	Szerda	Vilmos
26 Dávid remete	Csütörtök	János, Kont
27 Sámson pap	Péntek	László
28 Cirus és János ereklyéi	Szombat	Arszlán
29 Péter-Pál	Vasárnap	Péter és Pál
30 12 apostol	Hétfő	Pál: Pósa

A Hold fényváltozásai:

Újhold 7-én
Első negyed 15-én
Holdtölte 22-én
Utolsó negyed 29-én

JÚLIUS

KRISZTUS VÉRE HÓNAPJA

SARLÓSHÓ (Szentjakabhó) NYÁRHÓ

Kedd	1	Jézus Vére, Detre ap., Galló
Szerda	2	Ottó, Szvitun (Soltony)
Csütörtök	3	Tamás aps., Sz. pápák
1. péntek, bűnbánat napja	4	Izabella kné., Ulrik: Oldor pk.
1. szombat	5	Z. Antal: Antos, Berta özv.
Évközi 14. vasárnap	6	Gor. Mária, Ézsiás prof.
Hétfő	7	Edilburg (Delinke), B. Mikocsa dm.
Kedd	8	Kilián, Szerémi vtk. (Eperjes, Csató)
Szerda	9	Veronka, B. Bereck ps.
Csütörtök	10	Amália, Szekunda (Zenedő)
Péntek, bűnbánat napja	11	Benedek ra. (Bendegüz), Cobor vt.
Szombat	12	Gv. János ra, Paternián (Abony)
Évközi 15. vasárnap	13	Henrik: Héder cs.
Hétfő	14	Kamill (Kadán), Szolán (Zalán)
Kedd	15	Bonaventura: Bónis, Ladomér
Szerda	16	Kármelh. BA. (Szőlős, -ke)
Csütörtök	17	Elek, Szórád András rt.
Péntek, bűnbánat napja	18	Frigyes pk., Simforózsa és ts.
Szombat	19	Rufina (Bíborka), Epafrás (Eperke)
Évközi 16. vasárnap	20	Margit vt., Illés (Élesd)
Hétfő	21	Br. Lőrinc, Praxédes (Ráska), Dániel
Kedd	22	M. Magdolna, Szintike (Szinta)
Szerda	23	Apollinár: Polnár, Brigitta
Csütörtök	24	Kinga (Csönge), Krisztina, Salómé
Péntek, bűnbánat napja	25	Jakab aps., Kristóf vt., Tödemér
Szombat	26	Anna és Joákim (Dédes,-ke)
Évközi 17. vasárnap	27	Pentele vt., Aurél (Ajtony)
Hétfő	28	Ince p., Bartuzius (Bars)
Kedd	29	Márta, László k. hal. (Torda)
Szerda	30	Kriz. Péter ea., Judit, Árboz
Csütörtök	31	Loy. Ignác ra. (Iklód, Tüzinke)

JÚLIUS

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1 Kozma és Damján vtk.	Kedd	Tibold
2 Boldogasszony palástja	Szerda	Ottokár
3 Jácint vértanú	Csütörtök	Kornél, Soma
4 Krétai András püspök	Péntek	Függetlenségi nap
5 Ciril és Metód	Szombat	Enese
6 Nagy Szizoés rem.	Vasárnap	Ézsaiás, Husz J.
7 Tamás és Ákos	Hétfő	Cirill
8 Prokóp vértanú	Kedd	Teréz, Marót
9 Pongrác: Pongor	Szerda	Lukrécia
10 Cavei Szent Antal	Csütörtök	Amália, Kálvin
11 Eufémia: Fémike	Péntek	Izabella
12 Proklus vértanú	Szombat	Lili
13 Gábor arkangyal	Vasárnap	Jenő
14 Akvila (Turul) és Onézimus	Hétfő	Örs
15 Vladimir	Kedd	Henrik
16 Athenogénes (Atány)	Szerda	Ruth
17 Marina vértanú szűz	Csütörtök	Elek, Bullinger
18 Jácint vértanú: Acintos	Péntek	Frigyes
19 Makrina szűz	Szombat	Emilia
20 Illés próféta (Élesd)	Vasárnap	Illés
21 Simeon remete: Semjén	Hétfő	Olivér, Dániel
22 Mária Magdolna: Lenke	Kedd	Magdolna
23 Trofim és Teofil vtk.	Szerda	Lenke
24 Borisz	Csütörtök	Kinga, Krisztina
25 Anna asszony	Péntek	Jakab
26 Hermolaus, Paraszkéva vt.	Szombat	Anna
27 Pantaleon vt.: Pentele	Vasárnap	Olga
28 Prokórus és Nikánor	Hétfő	Ince, Bach
29 Kallinik vt.: Kálnok, Teodóta	Kedd	Márta
30 Szilás és Szilván ősker.	Szerda	Judit
31 Eudocimus	Csütörtök	Oszkár

A Hold fényváltozásai:

Újhold 7-én
Első negyed 14-én
Holdtölte 21-én
Utolsó negyed 28-án

AUGUSZTUS

BOLDOGASSZONY HÓNAPJA

SZŰZHÓ — NYÁRUTÓ

1. péntek, bűnbánat napja..	1	Lig. Alfonz (Altabarc), Etéd
1. szombat	2	Ve. Özséb (Versény), Porciunkula
Évközi 18. vasárnap	3	Evód (Regős, -sse), B. Ágoston
Hétfő	4	Domonkos, Vianney János
Kedd	5	Havas BA. (Havadi), Emőd, Süköd
Szerda	6	Úr színe vált., 1456 emléke
Csütörtök	7	Kajetán ra., Cirjék (Cenkes)
Péntek, bűnbánat napja	8	Domonkos: Döme ra. (Désike)
Szombat	9	Rusztikus (Csedén, -ke), B. Alv. Ján
Évközi 19. vasárnap	10	Lőrinc, Astéria (Csilla), Blanka
Hétfő	11	Klára, Zsuzsa, B. eml. Hunyad
Kedd	12	Krescencián: Kereskény, Sugárka
Szerda	13	Ipoly (Ibolya), Ber. Ján (Barakony)
Csütörtök	14	Özséb, Anastáz, Sz. Korona
Péntek, bűnbánat napja	15	NAGYBOLDOGASSZONY
Szombat	16	István k., Rókus, Serénke
Évközi 20. vasárnap	17	Jácint dm., Szeptim (Hetény)
Hétfő	18	Ilona, Laura (Borostyán), Tarzicius
Kedd	19	Eu. János ra. (Ozdor), Lajos pk.
Szerda	20	SZENT ISTVÁN király, Bernát
Csütörtök	21	X. Pius (Pozson), Szidónus
Péntek, bűnbánat napja	22	Királynő BA. (Tábor, Boglárka)
Szombat	23	Limai Rózsa, Fülöp, Zakeus (Cakó)
Évközi 21. vasárnap	24	Bertalan aps. (Badacsony)
Hétfő	25	Lajos, Kal. József (Kálozd, -zka)
Kedd	26	Zefirin (Szegfű), Pálos BA.
Szerda	27	Mónika, Cézárius (Décső)
Csütörtök	28	Ágoston ea., B. Lukács (Bánd)
Péntek, bűnbánat napja	29	Ker. Ján. fővét., Hipác (Huba)
Szombat	30	Bonónius (Bodony), B. Jakab ps.
Évközi 22. vasárnap	31	Rajmund (Nimród), Robustyán vt.

AUGUSZTUS

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1 Sz. Kereszt diadalmenete	Péntek	Melinda
2 István első vt. ereklyéi	Szombat	Gusztáv, Lehel
3 Izsák, Fausztus: Fástos	Vasárnap	Ágoston
4 Efézsomi 7 gyermek vt.	Hétfő	Domonkos
5 Fábius, Euszignius vt.	Kedd	Oszvald
6 Úr színeváltozása	Szerda	Berta, Bécsi béke
7 Doméc vértanú	Csütörtök	Ibolya
8 Emilián püspök	Péntek	László
9 Mátyás vt., ap.	Szombat	Emőd
10 Lőrinc vértanú	Vasárnap	Lőrinc
11 Euplus szerpap vt.	Hétfő	Zsuzsánna
12 Focius és Anicét vt.	Kedd	Klára
13 Maxim v. Miksa szerzetes	Szerda	Ipoly
14 Mikeás próféta: Mike	Csütörtök	Özséb
15 Nagyboldogasszony	Péntek	Mária
16 Diomédes vértanú	Szombat	Ábrahám
17 Miron vértanú pap	Vasárnap	Anasztáz
18 Flórus és Laurus vtk.	Hétfő	Ilona
19 András vt. és 2500 katona	Kedd	Huba
20 Szent István király	Szerda	István király
21 Tádé	Csütörtök	Sámuel
22 Agatonikus vértanú és társai	Péntek	Menyhért
23 Kálnok, Lupus vt. (Farkas)	Szombat	Farkas
24 Eutikius vt. (Tékes) ősker.	Vasárnap	Bertalan
25 Bertalan apostol	Hétfő	Lajos
26 Adorján és Natália vtk.	Kedd	Izsó
27 Poimén	Szerda	Gebhárd: Gibárt
28 Mózes vértanú: Majsa	Csütörtök	Ágoston
29 Ker. Szent János fővétele	Péntek	Erna
30 Sándor, János, ifj. Pál pátr.	Szombat	Rózsa
31 Boldogasszony öve ereklye	Vasárnap	Erika

A Hold fényváltozásai:

Újhold.....5-én
Első negyed.....13-án
Holdtölte.....19-én
Utolsó negyed.....27-én

SZEPTEMBER
ŐRANGYALOK HÓNAPJA

SEREGFŐ (Szentmihályhó) ŐSZELŐ

Hétfő. Munka ünnepe	1	Egyed ap., Anna pr.: Anikó
Kedd	2	Konkord (Köként, -i), Imre hal.
Szerda	3	N. Sz. Gerg., Ist. Pásztor A. (Csobán)
Csütörtök	4	Rozsálka sz., B. Ida, Mózes prof.
1. péntek, bűnbánat napja	5	G. Lőrinc, Árkonc (Tárkány)
1. szombat	6	Prezidius (Harka, -ány), Porfir
Évközi 23. vasárnap	7	B. Kassai vtk. (Kossa, Kassád)
Hétfő	8	KISBOLDOGASSZONY
Kedd	9	Kl. Péter, Severjén, Gorgon (Gara)
Szerda	10	Tol. Mikó, Teodárd (Tardos)
Csütörtök	11	Prótus (Bogor), Paciens (Senyő)
Péntek, bűnbánat napja	12	Mária Neve (Gyüd, -ike), Kürt
Szombat	13	Aranysz. János (Karád), Tunyog
Vasárnap	14	SZENT KERESZT FELMAG.
Hétfő	15	Hétfájd.: Sasvári BA. (Hete)
Kedd	16	Kornél p. (Somogy), Ciprián: Cobor
Szerda	17	Bellarmin Rób., Sz. Ferenc sebhelyei
Csütörtök	18	Kup. József, Ferreol (Tömörke)
Péntek, bűnbánat napja	19	Január pk., Szabbác (Szabolcs)
Szombat	20	Euszták: Lestár, Teodóra (Tündér)
Évközi 25. vasárnap	21	Máté aps.: Mátyus, Jónás prof.
Hétfő	22	Móric, Exupér vtk. (Csegző)
Kedd	23	Tekla, Szózius (Somoró)
Szerda	24	Fogolykiváltó BA., Pacifik (Békés)
Csütörtök	25	Gellért vt. pk. (Gyimes)
Péntek, bűnbánat napja	26	Kozma, Damján, Ciprián (Surány)
Szombat	27	Páli Vince, Fidenc (Bizond)
Évközi 26. vasárnap	28	Vencel, B. Salamon k.
Hétfő	29	Mihály, Gábor, Ráfael főa.
Kedd	30	Jeromos ea., Leopardus (Barca)

SZEPTEMBER

	GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1	Évkezdet. Simon.	Hétfő	Egyed
2	Mammás vt. remete	Kedd	Rebeka, István
3	Antim	Szerda	Albert
4	Babilás érs.	Csütörtök	Rozál, Pálma
5	Zakariás főpap.	Péntek	Viktor, Petúr.
6	Mihály ark.	Szombat	Zakariás.
7	Szózon vt.	Vasárnap	Regina.
8	Kisboldogasszony	Hétfő	Mária
9	Joákim és Anna	Kedd	Ádám
10	Menodóra vt. sz.	Szerda	Erik
11	Teodóra bűnbánó (Tündér)	Csütörtök	Teodóra
12	Autonóm vt. püspök	Péntek	Guidó: Vid, Mária
13	Sír templ. felsz., Kornél	Szombat	Lóránt
14	Sz. Kereszt felmagasztalása	Vasárnap	Szerénke
15	Nicetás nagy vt.	Hétfő	Nikodémus
16	Eufémia vt. szűz	Kedd	Edit
17	Zsófia vértanú és 3 leánya	Szerda	Ottó, Bullinger
18	Eumén püspök (Enyég)	Csütörtök	Tamás, Titus
19	Trofim vt., Szabbác vt.	Péntek	Vilma
20	Euszták vt.: Lestár	Szombat	Friderika
21	Kodrát v. Kvadrát pk.	Vasárnap	Máté
22	Fókás vértanú (Fekecs)	Hétfő	Móric
23	Ker. Szent János fogantatása	Kedd	Tekla
24	Tekla szűz vt.	Szerda	Gellért
25	Eufrozina: Fruzsina vt. sz.	Csütörtök	Farkas, Virág
26	Nilus (Nyilas), János hal.	Péntek	Jusztina
27	Kallistrát és 50 katona vt.	Szombat	Adalbert
28	Baruk próféta, Kariton vt.	Vasárnap	Vencel
29	Cirjék remete	Hétfő	Mihály
30	Örmény Világosító Gergely	Kedd	Jeromos

A Hold fényváltozásai:

Újhold 4-én
Első negyed 11-én
Holdtölte 18-án
Utolsó negyed 26-án

OKTÓBER

RÓZSAFÜZÉR HÓNAPJA

FEJFAHÓ (Mindszenthó) ŐSZHÓ

Szerda	1	Kis Sz. Teréz, Krescens (Kelemér)
Csütörtök	2	Őrangyalok (Örs, Öröske)
1. péntek, bűnbánat napja	3	Gellért: Gyirót ap., Fástos
1. szombat	4	Assz. Ferenc ra., Krispus (Bodor)
Évközi 27. vasárnap	5	Placid, Pálma vtk., Attila pk.
Hétfő	6	Brunó (Berény), Erótisz (Ercse)
Kedd	7	Rózsafüzér Királynője (Esenke)
Szerda	8	MAGYAROK NAGYASSZONYA
Csütörtök	9	Dénes, Leon. János, Göntér rt.
Péntek, bűnbánat napja	10	Bo. Ferenc. Gedő, Eulampia (Hajna)
Szombat	11	BA. Anyasága (Ajnárka), Zenőke
Évközi 28. vasárnap	12	Miksa vt., Monás pk. (Nánás)
Hétfő	13	Kálmán vt., Ede k., Teofil
Kedd	14	Kalliszt p., Burghard (Bogárd)
Szerda	15	N. Teréz, Aurélia (Aranka)
Csütörtök	16	Al Margit, Tiszt. BA. (Arika), Lehel
Péntek, bűnbánat napja	17	Ant. Ignác, Heron (Tuhudun)
Szombat	18	Lukács ev., Asklepiád (Csokaly)
Évközi 29. vasárnap	19	Jogues Izs. vt., Ker. Pál, Alk. Péter
Hétfő	20	Vendel, Artémius vt.: Tihamér
Kedd	21	Orsolya, Viátor (Vétes, -di)
Szerda	22	Kordula vt. (Karaldi), Alódia
Csütörtök	23	Kap. János (Koppány, -nka), Zaránd
Péntek, bűnbánat napja	24	Kl. Antal, Ráfael, Maglór (Káldor)
Szombat	25	Krizsán (Örkönd), B. Mór pk.
Évközi 30. vasárnap	26	Evariszt p., Dömötör: Dömös vt.
Hétfő	27	Szabina, Elezbán (Besnyőd, Ellák)
Kedd	28	Simon, Tádé apsk., B. Gál fc.
Szerda	29	Nárcisz, Tódor (Somodor), Melinda
Csütörtök	30	R. Alfonz, Luperkus (Farkasd)
Péntek, bűnbánat napja	31	Farkas pk., Sztakisz (Csekez)

OKTÓBER

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1 Boldogasszony védelme	Szerda	Lucián
2 Ciprián: Coborján vt. pk.	Csütörtök	Malvin
3 Areopagita Dénes vt.	Péntek	Helga
4 Jerót athéni püspök	Szombat	Ferenc
5 Karitina vt. sz.	Vasárnap	Aurél
6 Tamás apostol	Hétfő	Elfrida, Brunó
7 Szergius vt.: Sergyes	Kedd	Amália
8 Pelágia: Pelágyia bűnbánó	Szerda	Etelka
9 ifj. Jakab apostol	Csütörtök	Dénes
10 Eulamp (Fényőke, Hajnalka)	Péntek	Gedeon
11 Fülöp szerpap	Szombat	Kálmán, Zwingli
12 Andornok vértanú	Vasárnap	Miksa
13 Papilás és Kárpus vtk.	Hétfő	Ede, Béza
14 Nazár, Gyárfás, Prótás vtk.	Kedd	Helén
15 Lucián vértanú	Szerda	Teréz
16 Longyinus vértanú	Csütörtök	Gál
17 Ózeás próféta	Péntek	Hedvig
18 Lukács evangélista	Szombat	Lukács
19 Jóel próféta, Kleopátra özv.	Vasárnap	Nándor
20 Artémius vértanú: Tihamér	Hétfő	Irén
21 Hilárion apát	Kedd	Orsolya, Hilárius
22 Abercius püspök	Szerda	Előd
23 Jakab apostol, Ignác pátr.	Csütörtök	Gyöngyvér
24 Aretás hitvalló	Péntek	Salamon
25 Marcián és Martélyos vtk.	Szombat	Vilma
26 Dömötör vértanú: Demők	Vasárnap	Demeter
27 Nesztor vt.	Hétfő	Szabina
28 Parasceva, Terenc (Csizér)	Kedd	Simon, Júdás
29 Anastázia vértanú (Neste)	Szerda	Zénó
30 Zenóbius (Zsember), Zenó	Csütörtök	Kolos
31 Stachis	Péntek	Reformáció napja

A Hold fényváltozásai:

Újhold.....3-án
Első negyed.....10-én
Holdtölte.....17-én
Utolsó negyed.....25-én

NOVEMBER

SZENVEDŐ LELKEK HÓNAPJA

MENYEGZŐS (Szentandráshó) ŐSZUTÓ

1. szombat	1	MINDENSZENTEK (Ögyek)
Vasárnap	2	HALOTTAK NAPJA, Viktorin
Hétfő	3	P. Márton, Hubert, Szilvia (Zolna)
Kedd	4	B. Károly, Sarolta, B. János dm.
Szerda	5	Imre hg. (Téteny, Tétenke)
Csütörtök	6	Lénárd, B. Lorándh. Istv. ps.
1. péntek, bűnbánat napja	7	Engelbert (Csenger), Delinke
Szombat	8	4 koron. vt. (Zombor, Hódos)
Vasárnap	9	LATERÁNI BAZILIKA FELSZ.
Hétfő	10	N. Sz. Leó, Av. András, Tünde
Kedd	11	Turi Márton pk., Bartók ap.
Szerda	12	Jozsafát vt., Asztrik (Ecser)
Csütörtök	13	K. Szaniszló, Ennáta (Enéh)
Péntek, bűnbánat napja	14	Lőrente pk., Pócsi BA. (Pozson)
Szombat	15	N. Albert ea., Samonás vt. (Csoma)
Évközi 33 vasárnap	16	Skót Margit, Gyertód, Ödön, Ötemér
Hétfő	17	Magyar Erzsébet (Berénke), Gerg.
Kedd	18	Péter-Pál Baz., Jenő
Szerda	19	Erzsébet, Köröspén pk. (Bodrog)
Csütörtök	20	V. Félix (Bódog), Szolutor (Bulcsu)
Péntek, bűnbánat napja	21	BA. bemutatása, (Bercsény, -nke)
Szombat	22	Cecília: Cicelle vt. (Csellőke)
Krisztus Király vasárnap	23	Kelemen, Kolumbán, Amfilok
Hétfő	24	Krizsogon vt. (Zalkod, Kurszán)
Kedd	25	Alex. Katalin, Rézmán vt.
Szerda	26	P. Lénárd, B. Vác rt., Hegyi BA.
Csütörtök, Hálaadás nap	27	Érmes BA. (Vezekény), Virgyil pk.
Péntek, bűnbánat napja	28	Márkai Ják, Kreskon (Tényő)
Szombat	29	Szaturnin, B. Balázs ps. (Balmaz)
Advent 1. vasárnapja	30	András aps.: Endre (Almás, -ka)

NOVEMBER

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1 Kozma és Demjén vtk.	Szombat	Marianna
2 Acindin vt. (Öcsigür)	Vasárnap	Győző
3 Acempszimás pk. vt.	Hétfő	Hubert
4 Joannicius remete	Kedd	Károly
5 Galaktion, Episztémisz vtk.	Szerda	Imre
6 Pál pk., vt.: Pósa	Csütörtök	Lénárd
7 Hieron vértanú, Lázár	Péntek	Rezső
8 Mihály arkangyal	Szombat	Godofréd
9 Matróna, Onézifor vt.	Vasárnap	Tivadar
10 Erásztus, Olimpus vtk.	Hétfő	Luther, Réka
11 Vince, Ménás, Viktor vtk.	Kedd	Márton
12 Alamizsnás Szent János	Szerda	Jónás
13 Aranyszájú Szent János et.	Csütörtök	Szaniszló
14 Szent Fülöp apostol	Péntek	Klementín, Aliz
15 Szamonás vértanú (Csoma)	Szombat	Lipót
16 Szent Máté evangélista	Vasárnap	Otmár
17 Csodatevő Szent Gergely	Hétfő	Hortenzia
18 Román és Plátó vtk.	Kedd	Ödön, Jenő
19 Abdiás próféta	Szerda	Erzsébet
20 Dekapolisi Sz. Gergely vt.	Csütörtök	Jolán, Kiss Áron
21 Boldogasszony felajánlása	Péntek	Ilona, Hatvani
22 Filémon és Cecília vtk.	Szombat	**Cecilia**
23 Amfilok püspök (Bokod)	Vasárnap	Kelemen
24 Alexandriai Szent Katalin vt.	Hétfő	Emma, Knox
25 Szent Kelemen	Kedd	Katalin
26 Alipius remete.	Szerda	Jóka, Virág
27 Perzsa Szent Jakab	Csütörtök	**Hálaadó nap**
28 István vértanú	Péntek	Stefánia
29 Paramon vértanú	Szombat	Noé
30 Szent András ap. (Almás)	**Vasárnap**	András

A Hold fényváltozásai:

Újhold.....2-án
Első negyed.....8-án
Holdtölte.....16-án
Utolsó negyed.....24-én

DECEMBER
KARÁCSONY HÓNAPJA

BŐVEDHÓ (Karácsonyhó) TÉLELŐ

Hétfő	1	Elegy pk., Diodór (Ozondur)
Kedd	2	Bibiána, Aranka, Szekurus (Csekős)
Szerda	3	Xav. Ferenc (Zovárd, Zovárka)
Csütörtök	4	Dam. János, Borbála, Ozmund (Özd)
1. péntek, bűnbánat napja	5	Szabbás: Sebők (Csaba), B. Lukács
1. szombat	6	Miklós pk., Tercius (Torzok)
Advent 2. vasárnapja	7	Ambrus ea., Polikárp: Korpos
Hétfő	8	SZEPLŐTELEN FOGANTATÁS
Kedd	9	F. Péter ra., Bassián (Vázson)
Szerda	10	Melkiás p., Lorétomi BA. (Lakod)
Csütörtök	11	Damocsa p., Trázon: Terestyén
Péntek, bűnbánat napja	12	Ch. Franciska (Csanta), Gvad. BA.
Szombat	13	Luca vt., Jodók: Józsa, Ottilia
Advent 3. vasárnapja	14	Ker. János ea., B. Bertót fc.
Hétfő	15	Valér, Crocifissa Mária ra.
Kedd	16	Etelka csné, Albina, Sidrák
Szerda	17	Lázár pk., Sturmius (Burány)
Csütörtök	18	Úrváró BA. (Váród), Töhötöm
Péntek, bűnbánat napja	19	Pelágyia, B. Pál (Bólya), Oros
Szombat	20	Döme ap., B. Dénes ps. (Dés, -ike)
Advent 4. vasárnapja	21	Tamás, Kaniz. Péter, Tömös
Hétfő	22	Zénó (Zigánd), Demeter: Dönkös
Kedd	23	Kenti Ján., Viktória, Umbert
Szerda, Szenteste	24	Ádám, Éva (Ősed, Őse)
NAGYKARÁCSONY	25	JÉZUS SZÜLETÉSE (Zaránd)
Péntek, bűnbánat napja	26	ISTVÁN 1. vt. (Előd, -ke)
Szombat	27	Boráldó Szent János (Böjte)
Szent Család vasárnap	28	Aprószentek (Apor, -di, Fiád)
Hétfő	29	Beket Tamás (Bökény), Damó vt.
Kedd	30	Dávid k., Sebő érs. (Csebe)
Szerda	31	Szilveszter: Sorostély, Estike

DECEMBER

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1 Náhum próféta	Hétfő	Natália, Károli
2 Habakuk próféta	Kedd	Aranka
3 Sofóniás próféta	Szerda	Olivia
4 Borbála vértanú szűz	Csütörtök	Borbála
5 Szabbás apát (Csaba)	Péntek	Vilma
6 **Szent Miklós püspök**	Szombat	Miklós
7 Szent Ambrus egyháztanító	Vasárnap	Ambrus
8 **Boldogasszony fogantatása**	Hétfő	Mária
9 Patápius remete	Kedd	Natália
10 Mennás vértanú (Nánás)	Szerda	Judit
11 Oszlopos Szent Dániel remete	Csütörtök	Lehel
12 Spiridion püspök	Péntek	Gábriella
13 Eustrát vt., Luca vt.	Szombat	Lucia
14 Tirzus és vértanútársai	Vasárnap	Benő
15 Eleutér vt. pk. (Aladár)	Hétfő	Johanna
16 Aggeus próféta	Kedd	Etelka, Linzi béke
17 Dániel próféta	Szerda	Lázár
18 Sebő és tsai vt. katonák	Csütörtök	Auguszta
19 Bonifác vértanú	Péntek	Viola, Gusztáv A.
20 Ignác vértanú	Szombat	Ignác, Teofil
21 Juliána (Jávorka) vt. szűz	Vasárnap	Tamás
22 Anastázia vértanú (Neste)	Hétfő	Zénó
23 Viktória vt., Tíz krétai vt.	Kedd	Viktória
24 Karácsony vigíliája	Szerda	Ádám és Éva
25 **Nagykarácsony**	Csütörtök	**Karácsony**
26 **Istenszülő B. A. és József**	Péntek	István
27 Szent István fővértanú	Szombat	János
28 Több ezer nikodémiai vt.	Vasárnap	Kamilla
29 Aprószentek	Hétfő	Dávid, Bocskay
30 Anizia vt.: Anikó	Kedd	Zoárd
31 Melánia, Szilveszter	Szerda	Szilveszter

A Hold fényváltozásai:

Újhold 1-én
Első negyed 8-án
Holdtölte 16-án
Utolsó negyed 24-én
Újhold 31-én

Tudnivalók az 1986-os év ünnepeiről

* Újév .....jan. 1.
Vízkereszt.....jan. 5.
Árpád-házi Sz. Margit ....jan. 19.
Gyertyaszentelő BA. .....febr. 2.
Hamvazószerda .....febr. 12.
1848-as magyar ünnep .márc. 15.
Szent József.....márc. 19.
Gyümölcsoltó BA. .....márc. 22.
Virágvasárnap .....márc.23.
Nagycsütörtök .....márc. 27.
Nagypéntek ..... márc. 28.
Nagyszombat .....márc. 29.
Húsvétvasárnap..... márc. 30.
A Szent Antal kilenced
kezdete .....ápr. 15.
*Áldozócsütörtök .....máj. 8.
Édesanyák napja.....máj. 11.
† Pünkösdi búcsú ..... máj. 18.
Szentháromságvas.....máj. 25.
Hősök napja. .....máj. 30.
Úrnapja .....jún. 1.
Jézus Szent Szíve.....jún. 6.
Édesapák napja.....jún. 15.
Szent László király .....jún. 27.
Szent Péter és Sz. Pál.....jún. 29.
Függetlenség ünn. USA ....júl. 4.
Kármelhegyi BA. .....júl. 16.
Porciunkula .....aug. 2.
* Nagyboldogasszony ....aug. 15.
Szent István király.....aug. 20.
Mária királynő.....aug. 22.
Munka ünnepe .....szept. 1.
Kisasszony napja.....szept. 8.
† Őszi búcsú .....szept. 14.
Sz. Kereszt. felmag. .....szept. 14.
Hétfájdalmas Szűz .....szept. 15.
Mihály, Gábor, Rafael
főangyalok ünnepe ...szept. 29.
Assziszi Szent Ferenc .....okt. 4.
Aradi 13 magyar vértanú .okt. 6.
Magyarok Nagyasszonya.okt. 8.
Kapisztrán Sz. János .....okt. 23.
1956-os szabadságharc ...okt. 23.
* Mindenszentek ünnepe..nov. 1.
Halottak napja .....nov. 2.
Szent Imre herceg .....nov. 5.
Magyar szentek és bold.nov. 13
Árpád-házi Sz. Erzsébet.nov. 19.
Szűz Mária bemutatása .nov. 21.
Krisztus Király ünnepe...nov. 23
Hálaadási ünnep USA....nov. 27.
Advent első vasárnapja .nov. 30.
* Szeplőtelen Fogantatás .dec. 8.
* Karácsony ünnepe.....dec. 25.

* Kötelező ünnepnapok.
† Búcsú Youngstownban.

Kapisztrán Szent János ferences prédikátor,
a nándorfehérvári csata hőse (1386—1456)

Gereben István

A harmincadik évforduló

Bibó István, a XX. század egyik kimagasló magyar politológusa, a Magyar Forradalom államminisztere írta 1957-ben:

„*A magyar népnek, mely ebben a pillanatban e történelmi szerep minden dicsőségét és minden súlyát hordozza, az a dolga, hogy . . . továbbra is utasítson vissza minden együttműködést azzal, ami hazugság és erőszak. Feladata, hogy minden rágalommal, feledéssel és elszürküléssel szemben tisztán őrizze meg a maga forradalmának zászlaját, amely az emberiség szabadabb jövőjének zászlaja is.*"

Pár mondat, hagyaték. Utasítsunk vissza minden együttműködést azzal, ami hazugság, erőszak. Üzenet 1957. Magyarországából 1986. magyarjainak. Halljuk a Magyar Forradalom 30. évfordulójának évében Bibó Istvánnak, ennek a szélsőségek nélküli, szélsőségesen magyar géniusznak szavát? A mi kötelességünk forradalmunk tisztaságát őrizni, rágalmaktól, elszürküléstől, elszürkítéstől óvni, céljait nem feladni.

1956, Forradalom. Az egész nép akarja, forrón, évek óta elfojtott, de akkor már visszafojthatatlan szenvedéllyel akarja, hogy Magyarország valóban a magyarok országa legyen. Az ország függetlenségének megteremtéséért, a nép szabadságának biztosításáért, a legteljesebb demokratizálásáért, az önkény végérvényes és tökéletes felszámolásáért vívott harcban valóban és teljesen egységes a magyar nép legjava.

Magabiztos, célját jól értő és látó, elszánt, építeni akaró nép Forradalma. Gazdag hagyaték. A mi örökségünk; egység, elszántság, elvekért vívott harc adta éleslátás, érett figyelő bölcsesség és határtalan lelkesedés. Megalkuvást nem tűrő, nem ismerő határozottság. Mindez népünk ajándéka népünknek, magyar parancsa magyarnak.

Akkor, amikor ünnepelünk, harminc év előtti ajándékozás, parancsadás napjaira emlékezünk tesszük-e ezt egységben, elszántsággal, éleslátással, figyelő bölcsességgel és őszinte lel-

kesedéssel? Hagyatékunkat féltve őrző hűséggel? Az őszben tavaszt remélő októberek ünneplése számadás is már. Magunknak, fiainknak, elhalt bajtársaink szellemének, a történelemnek. Állhatatosságból, elhivatottságból vizsgázunk. Mindannyian önmagunk előtt, a legszigorúbb vizsgabiztos előtt. Magyar, legyél megértő, de igazságos bírája önmagadnak! Ítéleted legyen embert, magyart építő, népedet szolgáló ítélet.

Magyar Forradalom. A magyar név megint méltó lett régi hírnevéhez. Piros vér folyik a pesti utcán, magyart csodál a világ. A pesti srác puszta kézzel győz kegyetlen hadak felett, Dulles és Hammarskjöld tétlenségüktől megverve állnak a történelem ítélőszéke előtt. Djilasz 1956 jelentőségét a Francia Forradalommal hasonlítja össze, Sartre Moszkvát ostorozza. Tehervagonok tucatjai kelet felé viszik kárhozatra szánt ifjainkat, országutaink nyugatra adnak menedéket a szerencséseknek. Pesten ágyú szól, Andauban hangos hűségesküvel búcsúzik a sok ezer száműzött. Nagy Imre, Tóth Ilonka bitófája mellől Kádár ígér szebb jövőt. Otthon börtön, halál, határon kívül honvágy, lelkiismeret, hazátlanság emészti a magyart. Hősök, árulók születnek megint.

Autó, úszómedence lesz az élet célja. Apátia, dialógus, opportunizmus, kényeleműzés. Áldoz a hazafiság, ahogy és ahol lehet. Tomboló élvhajhászat, hedonizmus. Összeszorított ajakkal, némán is sokatmondó küzdelem. Harmincadik évforduló, történelem.

Magyarok maradtunk-e, forradalmárok? Emlékezünk még követelésünkre, arra, hogy Magyarország tényleg a magyarok országa legyen? Ég-e bennünk az andaui eskü szava, vagy aprópénzre váltottuk, váltjuk örökségünket, önmagunkat, élő és halott nagyjaink érdemeit, nevét?

1956 öröksége: magyarnak maradni, magyart magyarnak tartani, szabad, egyenlőségen, emberi eszmék alkalmazásán alapuló, független országot építeni. Egyszerűnek látszó küldetés. Magyarnak maradni magyarnak, nem nehéz feladat. Nézz körül magyar! Otthon írtják fajtánkat nemcsak meg nem született testében, de lelkében is. Magyarul beszélő idegenek formálják nemzetünket. Ősi tradícióinkat, népünk lelkét tükröző hagyományainkat, népművészetünket színpadi attrakcióvá, valutát hozó árúcikké süllyesztik, önmagunk számára erőltetetté, ezért idegenné, élvezhetetlenné teszik. Évszázados temetőinket felszántják, nemzetünk folytonosságát jelentő sírok helyébe jellegtelen tömegszállásokat építenek, nemzetgyilkos pártfunkcionáriusok földi maradványait telepítik. Múltunktól félve őseink fejfáit irtják, átírják. Népfenntartó istenhitünket áltudománnyal, bör-

tönnel, állástalanság fenyegetésével írtják. A magyar lélek nemességét idegen hatalmat szolgáló alázattá, öntudatát önmagával sem törődő apátiává alacsonyítják. S teszik mindezt a „realitás", a „liberalizálódás" jegyében. Ilyen körülmények között magyarnak maradni magyar földön nem természetes, önmagából táplálkozó folyamat, de nemességet, történelmi hivatástudatot, felelősségteljes elhivatottságot követelő áldozat.

Örökségünk: felelősség, áldozat. S az ország, ha roskadozva is, ha nem is teljes létszámban, ha az áldozat értelmét megkérdőjelezve is, sokszor talán öntudatlanul, de teljesíti örökségünkből, felelősségünkből eredő kötelességét. Ráébred arra, hogy az elnyomókkal kötött kompromisszumért, amelyben lelkét kényszerült adni testének megőrzéséért, túl drága árat fizetett. Egyre többen — főleg a fiatalok körében — fedezik fel, hogy az elmúlt három évtized alatt a rendszer és annak megtestesítője, Kádár János, egy népet alázott meg az orosznak, egy országot tolt át Ázsiába.

1956 eszméi a fiatal magyarok lelkében reneszánsz elé néznek. Molnár Gusztáv, a fiatal, Bukarestben élő magyar filozófus írja a szamizdat formájában kiadott, Bibó István emlékének szánt, majd' ezer oldalas tanulmánygyűjteményben:

„Az ötvenhatos nemzedék nem végezte el a visszaállított diktatúra kritikáját, nem dolgozta ki a hatalmi törés vállalására alapuló ellenideológiát. Éppen ezért, a húszegynéhány évvel 1956 után jelentkező magyar másként gondolkodás nem otthoni, hanem általános kelet-európai, elsősorban lengyel hatásra indult el azon az úton, amely Bibó Istvánnak és 56-nak az újrafelfedezéséhez elvezetett. 1956 szellemi hagyatékának ez a felfedezése minden bizonnyal magának a magyarság történelmi identitásának, önazonosság-érzésének és tudatának az újrafelfedezését és gátlásoktól mentes vállalását is magával hozza."

Vád és remény van ezekben a sorokban. Vád 1956 nemzedékével szemben a jelenlegi diktatúra kritikájának elmulasztásáért. Remény 1956 szellemi hagyatékát felfedező új generációk elhivatottságában.

A Farkasréti temető bejáratánál november 1-én minden évben gyertyák lobognak. Hivatalosan azt mondják, az eltűntekért, távolban meghaltakért gyújtják meg őket, a pesti néphit azonban úgy tartja, hogy a mécsesek a forradalom halottainak emlékét idézik. 1984 novemberében feltűnően sok fiatal vette körül a néhány négyzetméternyi virágágyást a bejárat közelében. A kapunál álldogáló rendőrök nyugtalanul és gyanakodva figyelték őket. Az 56-os nemzedékből sokan vannak, akik három évti-

zede évről-évre megemlékeznek a forradalom napjáról. Manapság innen is, onnan is hallani: október 23-át olyanok ünneplik meg, akiknek a forradalom — történelem. A BESZÉLŐ egyik száma beszámol egy ilyen szűk körű megemlékezésről. A résztvevők mindannyian fiatalabbak húsz évesnél. Egyikük karosszérialakatos, a másik gépkocsivezető, a harmadik alkalmi munkás, a negyedik cipésztanuló, s a legfiatalabb — az egyetlen leány — tizenhét éves szabásztanuló. A megemlékezésről írott beszámolójuk tanulságul szolgálhat mindannyiunknak:

„A lakást zászlók, szalagok díszítik. A szinte utolsó pillanatban értesített barátok közül öten gyűltünk össze délután 6-ra. A műsort ünnepi beszéd nyitja meg. Taps. Egy lány felolvassa ***Bill Lomax: Magyarország 1956 című könyvéből az előszó egyik részletét. Forog a lemez; Illés: Március 1848. Ketten olvassák fel*** *Bibó: Kiáltvány a nemzethez című nyilatkozatát. Néma csend. A Forradalom Hangja kazettáról meghallgatjuk Petri György* ***versét és az Illés: Ha én rózsa volnék című számát. ,És ha egyszer*** *rajtunk lánckerék taposna' — ezt már mindenki énekli. Majd felállunk és felcsendülnek a Himnusz hangjai. Még beszélgetünk egy darabig, aztán szétszéledünk. Másnap többen sajnálkoznak, hogy későn, vagy egyáltalán nem szereztek tudomást az eseményről. Őszintének látszanak. Sebaj, jövőre is lesz október, lesz ünnep. Mi fiatalok is azt vágjuk ezzel az omladozó diktatúra kőműveseinek szemébe, hogy NEM FELEJTÜNK!"*

Vizsgáld meg, nyugati magyar, emlékezőtehetségedet. Benned is ilyen élesen él annak az eseménynek a tanítása, tanulsága, amely nyugatra szerencsésített?

1985. október 23-án Budapesten, egy Lajos utcai lakásban több mint százan gyűltek össze azok, akik nem felejtenek. Meghallgatták Krassó Györgyöt, az 1956-os Magyar Forradalom otthon élő fáklyahordozóját, aki hosszú börtönbüntetés után állástalansággal, meghurcoltatással, egészségével fizetett elveinek megvallásáért, és Rácz Sándort, a Nagy Budapesti Központi Munkástanács elnökét, aki 1956-ban fiatal munkásként diplomatákat megszégyenítő rátermettséggel igazgatta a november 4-e utáni idők munkásmegmozdulásait december 11-én történt letartóztatásáig. Ezen a megemlékezésen nyugati diplomaták, újságírók, sőt turisták is részt vettek már. 1956 szelleme reneszánsz előtt áll!

Otthon erkölcsi bátorságot, üldözés vállalását jelenti a kritika. És egyre többen adnak hangot az elnyomó rendszer bírála-

tának. Konrád György, a Nyugaton ma legismertebb ellenzéki írónk írja:

„Kisebb baj, hogy nem vagyunk gazdagok, vannak nálunk szegényebbek is. Nagyobb baj, hogy kevés az egészséges lelkű ember Magyarországon, hogy szinte mindannyian a hazugság neurózisának tüneteit viseljük. Ahol nincs meg az igazmondás nyugalma, ott egyáltalán nincsen nyugalom. Ott az emberek nem akarnak saját múltjukkal szembenézni. Ott a görcsös embert, bárhogy rejtőzködik, a félelem mindenhol körülveszi. Ott nem lehet megbízni egymásban. Ott az önérzet káros sorvadása és káros túltengése váltogatja egymást. Onnan sokan elvágyódnak, mert az emberek a saját közösségükben nem érezhetik eléggé embernek magukat."

Lesújtó, de igaz kritika. Ma a hazugság az élet velejárója lett Magyarhonban. A rendszer képmutatóan úgy viselkedik, mintha nem lenne „igazán" kommunista. Népünk zöme azzal áltatja magát, hogy nyugati életmódon él. Ki hazudik — kinek? Ki vezet félre — kit? Már önmaguknak is hazudnak, sőt, önmaguk is elhiszik saját hazugságaikat. Bibó 1957-ben mindannyiunknak szóló intése: „utasítsunk vissza minden együttműködést azzal, ami hazugság" — ma időszerűbb, mint bármikor az elmúlt három évtized alatt! Józan, tárgyilagos és őszinte hangok megkísérlik feltárni az igazságot. A BESZÉLŐ — illegális folyóirat — 1985 nyarán megjelent 13—14. összevont számában olvassuk:

„A kádárista konszenzus látszatának fennmaradását, a gazdag vasárnapi ebédekre szűkült jólétet egyre több munkaórával fizetjük meg: az egy főre jutó legtöbb munkaórával Európában. A társadalom testi-lelki egészségromlásának adatait minden szociológus könyv nélkül fújja. A nemzethalál persze költői vízió. De vajon a statisztikai aprópénzre váltott nemzethalál — a népességcsökkenés, korai halálozás, alkoholizmus, öngyilkosság — az egyetlen válasz marad a társadalom érzéseire? Vajon így fogunk vegetálni — fogyva és elöregedve — a következő világkatasztrófáig?

De mi lesz, ha szétszakad hirtelen a konszenzus látszata? Mi lesz, ha a magyar társadalom egyszer újra érzi: második gazdasággal, második műszakkal se boldogul, mielőtt megboldogul. Mi lesz, ha úgy érzi, elege volt a pöffeteg, egyezkedni és parancsolni egyaránt képtelen uralkodó osztályából? Mi lesz akkor?

Nem hallottátok . . . ? Vagy nem tudjátok . . . ?

A kérdés nekünk is szól, nyugaton élő magyaroknak: Halljuk? Tudjuk?

1985. március 15-én otthoni magyarok 1848. ma is érvényes követeléseit a jelenlegi diktatúrának újrafogalmazták, s a MÁRCIUSI ÜZENET szamizdat publikációban, „Sajtószabadságról nézetei egy rabnak" címmel nyilvánosságra hozták:

„Van cenzúra! Igenis van, és itt mérgezi a levegőt mindenütt körülöttünk — s bennünk.

Tiltakozunk a cenzúra ellen, mert:

— *a nemzeti szuverenitás sérelme nyilvánul meg benne,*
— *ellenkezik a népfelség elvével, minden demokrácia alapeszméjével,*
— *a hatalom érdekében meghamisítja múltunkat,*
— *eltorzítja a nemzeti és történelmi tudatot.*

Tűrhetetlen a cenzúra, mert:

— *megnyomorítja a nemzet szellemi életét, irodalmát,*
— *a provincializmus és elmaradottság konzerválója,*
— *hátráltatja magyar valóságunk megismerését és ezzel megváltoztatását,*
— *gátolja a tudományok fejlődését.*

A cenzúra tarthatatlan, mert:

— *visszaél a magyar történelem és a magyar szellem kiválóságainak örökével,*
— *gyávaságra nevel, és korrumpálja a nemzetet.*

A cenzúra megszégyenítő, mert:

— *semmibe veszi az írói, alkotói, művészi szuverenitást és meggyalázza műveiket,*
— ***kiskorúként kezeli és ezzel sérti a közönséget.***

Elég *volt a nemzeti géniuszainkon tett erőszakból! Lehet-e olyan rang a pártközpontban vagy a Kulturális Minisztériumban, mely jogot ad egy Babits vagy Kosztolányi vers megcsonkítására? Micsoda öntelt pökhendiség kell egy Illyés Gyula könyvének megcenzúrázásához, elkobzásához.*

Elég *volt a külföldi magyar irodalom elszigeteléséből. Egy Faludy György, egy Sárközi Mátyás vagy egy Illyés Elemér könyveire jogot formálhat a hazai olvasó is.*

Elég *volt a szilenciumokból, a nemzeti lelkiismeret megszólaltatóinak iskolamesteri fegyelmezgetéséből!*

Elég *volt, végképp elég volt a virágnyelv, a gondolatok ravasz politikus-taktikus álcázása, óvatos csomagolása kényszerében az egyik oldalon, a csűrés-csavarásból és a bikkfanyelvből a másikon. Világos magyar beszédet akarunk!*

Megszűntetni a cenzúrát! *— ez minden előrehaladásnak, minden politikai fejlődésnek, minden demokratizálásnak az alfája.*

Törjük meg a politikai és kultúrbürokraták tájékoztatási *monopóliumát! Előttünk a lengyel példa: mintegy ötszáz újság és folyóirat jelenik meg többé-kevésbé rendszeresen — engedély nélkül, titokban. Kétszer annyi, mint két évvel ezelőtt! És mit tehet a hatalom? Minél többen szegik meg előírásait, annál kevesebbet.*

Nem igaz, hogy az 1945-ös jaltai háromhatalmi egyezmény örökre kiszolgáltatta Kelet-Európát az önkénynek. Rajtunk is múlik, mit érhetünk el!

A magyar sors alakulása rajtunk is múlik! Érted, nyugaton élő magyar?! Rajtunk is, rajtad is!

Csurka István, a jelen magyar irodalom egyik kimagasló alakja a magyar szellemi élet független képviselőinek 1985. júniusában, Monoron megtartott, a Szárszói Találkozó hagyományait követő megbeszélésen a következőket mondotta:

A mai magyar társadalom a rossz, egyoldalú, megalkuvó, de ugyanakkor sok vonatkozásban eredményes és hasznos kényszeregyezség társadalma. Ez a kényszeregyezség a forradalom és szabadságharc leverése után köttetett. A magyarság ekkor belekényszerült ebbe, de ez az alku nem volt teljesen haszontalan és eredménytelen. A nemzet kapott is. Az a bizonyos „legvidámabb barakk" titulus ennek a kényszeregyezségnek eredményeként ragasztódott rá az országra, joggal. Az élet a 60-as, 70-es években itt valóban emberibbé és elviselhetőbbé vált. Egy-egy pillanatra és egyes rétegek számára még a fogyasztói társadalom anyagi bőségének legalacsonyabb foka is elérhető közelségbe került. A kulturális élet pezsegni kezdett. A határok majdnem felnyíltak. Mindennek azonban nem kis ára volt, mert minden voltaképpen az ideiglenesség és a napról-napra élés csodaváró és rémült szájtátása közepett, a képtelenség talaján, avagy inkább színpadán játszódott le. Egy nagy cefréskád, egy vastag födővel letakart dézsa és ezen a deszkafedő, az erjedő lé fölött folyt percről percre a táncikáló, vidám barakk-élet. 1956. november 4-e után ebbe a dézsába hánytak bele mindent: vért, hősi halált, munkástanácsot, a forradalom gyönyörű mámorát, az egyhetes szabadság extázisát, az öntudatot, majd valamivel később az akasztot-

tak ezreit és a börtönviseltek megveretéseit és megaláztatásait, s az egészet lefödték felejtéssel. Az alku legfőbb kikötése ez volt: felejts, hallgass! „Aki nincs ellenünk, az velünk van" — mondta Kádár János. Ám nem ellenük lenni csak úgy volt képes az ember, ha felejtett, ha kitörölte az emlékezetéből azokat a napokat, szájából, lelkéből a szabadság ízét, az utcasarki Szózat-éneklést, és nem beszélt gyermekeinek az akasztott barátról. Nemzedékek nőttek fel makacsul hallgató szülők oldalán. S a hatalom — nem mondjuk, hogy a győztes, mert nem volt az, csak győztesnek kinevezett kényszer-győztes — kegyes volt. Tessék ezen a placcon, ezen a fedőn új életet kezdni. Majdnem mindent szabad, csak a fedőt emelgetni nem, alákukucskálni nem.

Mostanra azonban — s ez már a mai magyar társadalom egyedi betegségtünete — ez a fedő, a dézsában megindult erjedés hatására, meg egyszerűen a természet rendjéből következően, elkorhadt és elrothadt. A szagok, a hullabűz és a mérges gázok már felpárolognak és felböffennek.

S mindenkinek, aki fent ágál, táncol, átkozódik vagy konformistáskodik, avagy egyszerűen csak éli szürke hétköznapjait a fedőn, az az érzése, hogy a fedő beszakad alatta és belezuhan az iszonyatos, bűzhödt lébe. A hősi halottak, a kivégzettek temetetlen hulláinak és a sok elintézetlen, félrelökött nemzeti szerves anyag keservesen megerjedt levébe, s bele fog fulladni, mert senki nem lesz, aki kihúzza őt onnan — „a sírt, hol nemzet süllyed el, népek veszik körül"... — mert iszonyodva fordul el mindenki a Hieronimus Bosch-i jelenettől.

A magyarság átélt már ehhez hasonlót. Az 1867-es kiegyezés után is felpezsdült az élet. Magyarország a Monarchia egyik központja és súlypontja lett, de a kiegyezést, az alkut megkötő magyar vezető osztály éppen úgy a megoldatlan nemzetiségi kérdés és a korhadt társadalmi rendszer fölött élte tivornyás életét, mint ez a mai. Annak a dézsafödőnek a beszakadása a mélybe rántotta az egész Szent István-i Magyarországot; az hozta meg Trianont. Ez a most esedékes beroggyanás pedig még ennél is végzetesebb fenyegetésű: az önálló magyar nemzeti lét teljes megszűnése.

Az a tény, hogy itt 56 óta minden erre az elhallgatásra, azaz hazugságra épül, s hogy ennek mindenki részese, haszonélvezője, akármelyik oldalon áll is, azt eredményezi, hogy ma már senki nem is mer megmoccanni sem ezen a korhadt silófedőn. Minden áll, mert a szereplőnek, a statisztának éppen úgy, mint a bonvivánnak az a kényszerképzete, hogy a deszka egyetlen határozott mozdulattól is beszakad. Ez a beteges félelem még azokra a gyér

létszámú fiatal nemzedékekre is átragadt már, amelyek valójában nem felelősek. Ők is tartózkodóan viselkednek, mert nincs is más lehetőségük, hacsak nem leugrani a fedőről a hazátlanságba, a semmibe. Üvegesedő szemmel, bénán áll ez a nemzet most itt Európa közepén, s a deszka pedig szépen korhad és rothad alatta. Itt semminek sincs legalitása, itt minden mozdulat félszeg és visszafogott, csak olyan, mintha mozdulat volna. Lehet más, mint quasi-kultúra ezen a deszkán?

1956 és ami utána következett, a magyar történelem máig fel nem mért, a maga valójában fel nem fogott váltóállítása. A forradalomnak nemcsak hogy a története nincs kellőképpen feldolgozva, hanem történelmi fordulópont jellege sincs kimutatva, s talán még csak megsejtve sem a gondolkodásban. Szép és komoly szavak persze elhangzottak, de a forradalom és a forradalom leverésének fordulópont jellege már csak azért sem lehet kimutatva, mert hiszen a dolog lényege — legalábbis a felszínen — az volt, hogy folytatódott, restaurálódott, ha humánusabb formában is, a szovjet típusú rendszer, a szocializmus. Amellett ezekről a dolgokról itthon nem lehetett nyilvánosan gondolkodni, a nem nyilvánosságra szánt gondolkodás pedig éppen a nem nyilvános voltával érzékelte a folytonosságot: azt, hogy nem változott semmi. Pedig minden megváltozott. 1956. november 4-e óta a magyarság nem a saját történelmét éli. Ilyen fordulat még egyetlenegy történelmi fordulópontján, egyetlenegy szabadságharcának bukása, egyetlenegy háború elvesztése után sem következett be. Ez a fordulat ugyanis a lelkekben állt be. Meglehet, nem vizsgálható szigorúan tudományos módszerekkel, meglehet, hogy jobbára csak művészi érzékelés által felfogható és érzékelhető, mégis elsőrendű történelemalakító tényező valamely nép lelki hozzáállása, viszonyulása egy bizonyos korszakhoz, állapothoz, helyzethez, önmaga viszonyaihoz. Mind vereségeket, mind győzelmeket átélhet egy nemzet nagyjából azonos lelki tartással. 1956 után a magyarságnak nem a viszonyai és a helyzete fordult meg soha nem tapasztalt módon, hanem a lelke. A viszonyulása saját magához, történelméhez. A magyar lélekben minden érvénytelenné vált. A vidám barakkban nihilisták vigadoznak.

Aki az 56 utáni magyarság életével, sorsával, társadalmával és kultúrájával foglalkozik, látnia kell, hogy ez egy új érzületű, a régebbinél tartástalanabb, képlékenyebb, de ugyanakkor — éppen mert a szocializmus rengeteg ócska, rossz társadalmi betegségből mégiscsak kikezelte — a jóra, a demokráciára, az előre nézésre jobban megszervezhető lett. Hiába, hogy a nagy nihil minden mögött ott van, mégsem mindenki nihilista ebben az

országban. Kis közösségek, kevesek szívéből kisugárzó jóakaratok már jobban át tudják hatni ezt a merevségéből lassan kigyógyuló népet. Talán arról van szó, hogy a mai magyarság ezzel a nagy történelmi fordulásával az eddigi hátranéző, múltba meredő voltából most mintha egy előre forduló testhelyzetet vett volna föl — de ez még csak a testhelyzet. Az üres tekintet még a semmibe réved. A feladat az, hogy emelje föl a fejét.

Miért idézem ilyen kimerítően az otthoni hangokat, véleményt, törődést, útmutatást? Mert Forradalmunk harmincadik évfordulójának évében tisztán kell látnunk, hogy Magyarországon diktatúra van, nemzetünk kritikus, történelmében eddig nem tapasztalt veszélyekkel terhes időszakát éli. E veszélyeket fel kell ismernünk, fel kell emelni fejünk, előre kell tekintenünk, magunkra kell találnunk, jövőt kell építenünk. Az első lépés: ki kell mondanunk az igazságot. Meg kell találnunk a hazugság eredőjét.

Azért, hogy otthon a hazugság lelkülete alakult ki, az erőszak, az idegen uralom, a Kreml helytartói, Kádár János és elvnélküli komisszárjai a felelősek.

De ki a felelős azért, hogy az 56-os nemzedék szabadföldre szerencsésedett egyes tagjai is hazudnak, beálltak Kádár János kötelet naftalinban tartósító, kolbászt gyártó, hazugságon épülő rendszerének dicsőítésébe?

Mi az oka annak, hogy nem utasítják, utasították el az együttműködést azzal, ami hazugság, ami erőszak?

Forradalmunk lyukas zászlóját nem tartják magasra, megtagadják.

Kádár János rendszerének vállveregetéséért, díszdoktorátusáért, kitüntetéséért, konferenciákra, vagy csupán egy vacsorára való meghívásáért hűtlenné válnak önmagukhoz, elveikhez, népükhöz. Kádár János rendszerének stabilitásáról, népszerűségéről, liberalizálódásáról akarják meggyőzni azokat, akiket nem téveszt meg a csendes morgásra adott engedély, akik tudják, hogy a luxus börtön-ország helytartói félnek. Félnek 1956 szellemétől, félnek a szabadságvágy énekben hordozott erejétől, a kivégzettek szellemi hagyatékától, az írott betű igazságot hirdető hatalmától. Ezért vigyáznak a másológépekre, mintha azok rakétakilövő állomások volnának. Ezért őrzik államtitokként Nagy Imre, Maléter Pál, a kivégzett tizenévesek tetemeit borító sírok helyét 30 évvel a Forradalom után is. A sírokban erő van. A sírok példát mutatnak. A rendszer fél a halottaktól. A holtak lelkét nem lehet Zsiguliért megvásárolni. A hősök szellemét jeltelen sírok börtönébe kell zárni.

Miért nem kiált a rendszer képmutató képébe az a sok nyugaton élő magyar, aki 56 örökségével saját hasznára kufárkodik a helytartókkal? Harminc év után számonkérhetnék legalább a sírokat!

S azok, akik nemcsak az évfordulók rivaldafényében fedezik, fedezték fel szabadságuk gyökerét, tanuljanak alázatot, türelmet, megértést az otthoni maroknyi, de elhívatott magyar **példájából. Merítsenek erőt az új magyar generáció ügyszolgálatának** önzetlenségéből, elszántságából, bátorságából, elvi szilárdságából.

1956, Magyar Forradalom!

Az ezeréves magyar kultúra, a történelem viharaiban edzett magyar lélek forradalma a barbárság, a lelketlenség idegen katonai és ideológiai elnyomásával szemben. A kicsiny nép ököllel vívott harca az állig fegyverzett vörös birodalommal szemben.

1956-ban rést ütöttünk ezen a győzhetetlennek hitt koloszszuson. Bebizonyítottuk, hogy a marxizmus, leninizmus rendszere ideológiailag csődbe jutott. Utat mutattunk. Vérrel írtuk elnyomott milliók reményét a történelem vásznára: Szabadság, Függetlenség, Hit. Levertségében is győztes Forradalmat vívtunk.

Mi erre a forradalomra emlékezünk, ezt a forradalmat őrizzük szívünkben, ezt a forradalmat óvjuk meg rágalomtól, elszürkítéstől elszürküléstől, ennek a forradalomnak a zászlóját emeljük magasra.

Gyerekek, munkások, egyetemi hallgatók, parasztok, írók, katonák, asszonyok, miniszterek, tábornokok! HŐSÖK! Szabadságért harcoló, meghaló magyarok. Ezer év történelmének hű **örökösei. Ártatlan, tiszta lelkű mártírok. Emlékezünk haláltusá**tokban is mosolygó arcotokra, felidézzük bátor tekinteteteket, amellyel a hóhérotok szemébe néztetek. Emlékezünk — büszkén, sírva, gyászba borulva, példátokon erősödve, csendes imát rebegve. Emlékezünk rátok pesti srácok, Szabó bácsi, Tóth Ilonka, Nagy Imre, ti tizenéves kivégzettek, Dudás József és ti többiek, harcban elesettek, bitóra kárhoztatottak! Emlékezünk **hősiességtek**re, arra, hogy Magyarországot, népeteket jobban **szerettétek**, mint életeteket.

Legyetek példái a jelennek! **Legyetek világító** fáklyái a magyar **jövőnek!**

Tanítsatok élő és jövendő magyar generációkat: Elvében él a nemzet!

1956 célkitűzése, a szabad, független Magyarország ma még mindig csak álom. A ti példátok ad erőt ahhoz, hogy ezt a közös álmunkat valóra váltsuk!

Adja a Magyarok Istene, hogy úgy legyen!

Zas Lóránt

Felvillan

(Bali Sándornak és Rácz Sándornak)

Felvillan egy arc a szétroncsolt
üvegcserepek közül, fenyő-
fák hordják a havasi gyopárt,
lótetemek és kéngőz között
menekül a barátom, tankok
és csúszómászók utána,
állj meg, tárd melledet a golyó-
szórók árnyékára, öklödet
emeld az ég felé és sírjál,
alkonyatba temetlek, asszo-
nyodat férjhez adom, fiadat
felnevelem, hogy emlékezzen.

/Nyugat-Ausztria/

Dr. Mihályi Gilbert

‚Marxizmus a korunk szégyene'

Az Egyház és az emberi haladás előmozdítása

XI. Pius pápa az 1931-ben kibocsátott *Quadragesimo Anno* című enciklikájában kijelentette: „Senki sem vallhatja magát egyidejűleg jó katolikusnak és szocialistának." Az 1937-ben megjelent *Divini Redemptoris* kezdetű enciklikájában pedig ezt tanította: „A kommunizmus alapvetően gonosz, és nem lehet a keresztény civilizáció védelmezője, aki bármily vonatkozásban együttműködik vele." VI. Pál pápa 1966-ban, a *Rerum Novarum* kibocsátásának 75. évfordulóján így nyilatkozott: „A marxizmus egyfajta vakság, melynek végül is a legsúlyosabb következményei lehetnek emberre és társadalomra egyaránt. Az Egyház számára elképzelhetetlen bármilyen olyan szociális, ideológiai és politikai mozgalom támogatása, amely a marxizmusból ered, vagy azt támogatja, mert ez téves elgondolás az ember, a történelem és a világ szempontjából egyaránt. A kommunizmus a rabszolgaság doktrinája."

Az ember azt hihetné, hogy ezt a prófétai pápai tanítást és irányadást, valamint hosszú évtizedek gazdag tapasztalatát elsősorban a katolikus papság megérti és követi. S legnagyobb megrökönyödésünkre éppen a papok s nagy részben a szerzetesek azok, akik főleg Latin-Amerikában, de nyomukban mindenütt másutt, itt az Egyesült Államok liberális papsága is, az úgynevezett **felszabadítás teológiában**, illetve ennek szélsőséges formájában, marxista elmélettel és gyakorlattal igyekeznek a szegénységet, a gazdasági és politikai kizsákmányolás problémáját megoldani.

Ez a marxista előretörés éppen a nem várt egyházi fronton II. János Pál pápa egyik nagy problémája. Ennek a kereszténység-marxizmus szembesítésnek és párviadalnak egyik részletével foglalkozik ez a tanulmány.

■ A FELSZABADÍTÁS TEOLÓGIÁJA

A II. vatikáni zsinat *Az Egyház a modern világban* című lelkipásztori tanításában tudatosította a keresztényekben, hogy az ember földi java hozzátartozik az evangélium ügyéhez és az Egyház küldetéséhez.

VI. Pál *A népek fejlődése* című, 1967-ben kiadott enciklikájában kritizálta és elítélte a néptömegek politikai és gazdasági kizsákmányolását, megbélyegezte az elnyomó kormányokat és a kisemmizettek oldalára állt.

1968-ban a kolumbiai Medellinben megtartott Latin-Amerika Püspöki Tanácsa II. Konferenciája elkötelezte magát a kontinens népének szociális elmaradottsága orvoslására. Rámutatott, hogy az emberi fejlődés fő akadálya az uralkodó társadalmi-gazdasági-politikai intézmények. Ezért a struktúrák alapvető megváltoztatása szükséges az igazságtalanságból való felszabadításra, s ennek munkálását az Egyház feladatának jelentették ki, hogy a népek istenadta emberi méltóságukhoz méltóan tudjanak élni.

1971-ben a *Rerum Novarum* 80 éves évfordulóján a *Nyolcvanadik évforduló* című pasztorális levelében VI. Pál Medellin szellemében erősen hangsúlyozta az embert kizsákmányoló, igazságtalan intézmények reformjának szükségességét.

Ugyanabban az évben a II. Püspöki Szinódus, amely az *Igazságosság a világban* című témával foglalkozott, kimondta, hogy az „igazságosság javára való munkálkodás az evangélium alkotó része".

1975-ben VI. Pál az *Evangélium hirdetése* című enciklikájában elismerte, hogy az evangélium hirdetésétől elválaszthatatlan az emberi haladás munkálása. Ezért az Egyház nem húzódhatik vissza a földi problémáktól való foglalkozástól.

Mindezek alapján érthető, hogy a latin-amerikai elmaradottság teológiai szemlélődésre késztette a teológusokat — Gustavo Gutiérrez, Juan Luis Segundo, stb. —, akik a Biblia és a krisztusi megváltás egészében úgy értelmezték a helyzetet, hogy a megváltás felszabadítás a bűn, az elnyomás és a kizsákmányolás alól, mert az üdvösség az ember földi és örök boldogságának egészét jelenti. A kisemmizett és kizsákmányolt néptömegeknek tehát nem kell türelemmel elviselniök embertelen sorsukat és szótlanul hordozniok az elmaradottság keresztjét. Következőleg az elnyomás intézményeinek lebontása és az igazságos emberi rend felépítése az evangélium örömhíre, a krisztusi megváltásnak központi tétele. Ebben közreműködni az Egyháznak és a kereszténynek elsődleges hivatása és elengedhetetlen kötelessége.

■ FELSZABADÍTÁS MARXISTA UTAKON

Ennek a latin-amerikai helyzetnek bibliai és a megváltás misztériumában gyökerező értelmezése kiszámíthatatlan következményekkel járt. Mert Medellin után a kivitelezés módjában erősen megoszlott a latin-amerikai Egyház és a világiak. Sokan a marxista tanításban keresték az igazságtalanság kiküszöbölését. Politikai pártokhoz való csatlakozással, ideológiák követésével, vagy egyenesen gerilla módszerekkel, a marxista osztályharc gyűlölet-erőszak eszközeivel igyekeztek az elnyomott ember felszabadítását előmozdítani az elnyomó intézmények forradalmi megváltoztatásával. Ez a szélsőségessé és a marxista utakra tévedt emberszolgálat már nem az volt, amit a II. vatikáni zsinat tanított, VI. Pál akart és Medellin Latin-Amerikára előírt.

Ezt az eltévedést akarta megállítani Pueblában, 1979-ben a Latin-Amerika Püspöki Tanácsának III. Konferenciája, amelyen II. János Pál személyesen részt vett. A pápa a hagyományos egyházi tanítással erősen kiállt a felszabadítás mellett, de annak kinövéseit, szélsőségeit és tévedéseit keményen elítélte. Útmutatásának ezek a főbb tételei: 1. Az Egyháznak nincs közvetlenül politikai, gazdasági és szociális hivatása. Küldetése Isten országának hirdetése. 2. Következőleg a papságnak — természetesen a püspöknek is — szolgálata az evangélium hirdetése. A pap nem politikai hatalom megbízottja, nem politikai párt tagja és képviselője. nem ideológiák követője, hanem a megváltás szolgája. Mindazon papoknak, akiknek politikai szolgálatban állanak, arról le kell mondaniok. E tekintetben a Szentszék hosszú küzdelmet folytat egyes politikai állásban levő papokkal, de ennek taglalására itt nem térhetünk ki. 3. Mivel azonban az Egyház az egész ember szolgálatára hivatott, földi helyzete megjavítása az Egyház evangéliumi megbízása. De ezt az emberi haladást előmozdító munkát az Egyház mindig a maga saját vonalán végzi, és nem politikai eszközökkel, sem ideológiai módszerekkel.

■ A SZENTSZÉK ELVETI A FELSZABADÍTÁS TEOLÓGIA MARXISTA FORMÁJÁT

A felszabadítás teológia szélsőséges iránya annyira radikálissá vált, hogy a Hittani Kongregáció — II. János Pál jóváhagyásával — 1984. szeptember 3-án közzétett *A felszabadítás teológiája bizonyos szempontjai* című utasítása elvetette azt. Ennek a rendelkezésnek főbb tételei:

1. Nem nevezi meg a teológusokat, akik vezetői ennek a marxista irányzatnak. De ez után, 1985. március 11-én ugyanaz a Kongregáció elítélte Leonardo Boff brazil ferencest. Erre a liberális papság és szerzetesség szerte a világon mérgesen felhördült, pártfogásba vette Boffot, viszont keményen bírálta a Szentszéket és a pápát magát.

2. Az emberi haladás előmozdításának ez a szélsőséges iránya az ember krisztusi megváltását, a keresztény üdvösséget egyoldalúan, torzítóan leszűkíti szociális felszabadításra, a marxista földi paradicsom ígéretére.

3. A marxista társadalmi elemzést fogadta el a helyzet felmérésének alapjául, ami téves következményekre vezetett. Így például: az emberkép megcsonkult és a marxista ideológia törpéje lett, az evangéliumi szegény a marxizmus proletárjával azonosul, az osztályharc engesztelhetetlen szembesítésre vezet, a gyűlölet és erőszak alkalmazása mindennapi módszerekké lettek. Ezért az utasítás könyörtelenül elítéli a marxizmust: „Az osztályharc mítosz s mindazoknak, akik engedik magukat elragadtatni e mítosztól, jobb lenne, ha elgondolkodnának azon, amire ez korunkban vezetett." Nem csoda, ha a Hittani Kongregáció a marxizmust „korunk szégyené"-nek bélyegzi.

4. Marxista befolyásra ez az irányzat új Egyház felfogást alakított ki, amit „nép egyház"-nak hívnak, amit a hierarchiával eleve ellentétbe helyeznek.

Az Egyház „a szegények iránt való különleges elkötelezettségéhez" hű marad, de az emberi haladás érdekében végzett munkáját nem engedi kiforgatni a marxista elmélet és gyakorlat alkalmazásával.

■ A JEZSUITÁK EGYETEMES FŐNÖKE: „AZ EGYHÁZ KIJELÖLTE ÚTON KELL HALADNUNK"

Amíg többek között a ferences Rend Assisiben tartott egyetemes rendi gyűlésén az Egyház által megbélyegzett ferences Boff mellett kihívóan kiállt, a jezsuiták egyetemes rendfőnöke, Peter Hans Kolvenbach ezeket írta rendtársainak 1985. március 3-án: „A Jézustársaságnak a szegények iránt való különleges elkötelezettsége sok ellentétet okozott a Társaságban magában, a helyi egyházban és kormánykörökkel . . . A Jézustársaság, mint az egyház, teljes szívvel elkötelezi magát az igazságosságnak a hit szolgálatában, de még nem tudja teljesen, hogy mi ennek következménye a lelkipásztori munkára, a nevelési tevékenységre és a szociális apostolságra vonatkozóan . . . A Jézustársaságnak

a szegényekkel való szolidaritásának különleges jellege van, ami különbözik a politikai párt, a szakszervezetek és a fejlődést előmozdító hatóságok működésétől. A szegény az, aki nemcsak kenyérrel él . . . A Jézustársaságnak állandóan ki kell értékelnie próbálkozásainak hitelességét, és keresni, hogy azon az úton haladjon, amit az Egyház jelöl ki számára."

■ A MAGYAR MARXISTÁK A „HIDEGHÁBORÚ" FELÚJÍTÁSÁVAL VÁDOLJÁK A VATIKÁNT

A Hittani Kongregáció eme utasítása felhördülést okozott a marxisták között. A kommunista sajtó — mert úgy érzi, hogy a Vatikán úgynevezett keleti politikája megkeményedett — dühösen támadja a Szentszéket „antikommunista" viselkedése miatt. A *Pravda* azt írta, hogy a Vatikán egyesült az Egyesült Államokkal a kommunizmus elleni harcban. „Ez a rendelkezés törekvés arra, hogy megtiltsa a katolikusoknak az egész világon, hogy csatlakozzanak a néptömegekhez, akik küzdenek a kapitalista országok ellen politikai, szociális és lelki felszabadulásukért."

De minket itt jobban érdekel, hogy mit is írnak a magyar marxisták. Azok sem maradtak némák. Magyar Ferenc az *Új Ember* 1984. október 24-i számában dúl-fúl *Aki az Egyházat szereti* című cikkében. A Vatikán eme megnyilatkozása, szerinte „nem a békés párbeszéd, hanem a hidegháborús szembehelyezkedés húrjait pendíti meg".

A *Magyarország* 1985. február 10-i számában *Marxisták, katolikusok — párbeszéd és közös cselekvés* című cikkben nagy igyekezettel akarja elhitetni, hogy a marxizmus és a katolicizmus milyen pragmatikus utakon egymásra talált, és együtt tud dolgozni, aminek eredménye volt a Vatikánnal való megállapodás létrejötte. S ezért elítéli ezt a vatikáni konzervatív állásfoglalást. „Vitáznak olyan koncepciókkal például, mint amilyent a konzervatív Joseph Ratzinger prefektus (akit a Newsweek 1985. január 14-i cikke ‚nagy inkvizítornak' nevez) elnöklete alatt működő, s hitvédelmi funkciót ellátó Hittani Kongregáció útmutatása tartalmaz. ‚A felszabadítás teológiája' címet viselő vatikáni direktíva ugyanis nemcsak elutasítja a marxista eszmei áramlatok elemzéseit a fejlődő világról, nem is csupán megtiltja azok, akárcsak bizonyos következtetéseinek az integrálását az egyházi felfogásba, hanem — hogy elrettentse a felemelkedés útját kereső katolikusokat a marxistáktól — azt terjeszti: az osztályszemléleten alapuló koncepció totalitárius, erőszakon alapuló társadalomhoz vezet. Az útmutatás egyidejűleg elveti a ‚szegények egyháza',

a ‚nép egyháza' koncepciót is, amelyet pedig sok fejlődő országnak a nyomorgó néppel együttérző papja támogat. Ideológiai harc folyik tehát az Egyházon belül is a társadalmi haladás szükségletei elfogadásának a hívei között. Ez az egymásnak feszülés tapasztalható a hidegháborús mentalitást, a szocializmus- és kommunista ellenességet támogató konzervatív egyházi erők, illetve a II. vatikáni zsinat szellemében fellépő, a más világnézetűekkel közös cselekvésre vállalkozó, a társadalmi igazságosság érvényesülését követelő vallásos egyházi tényezők között is."

A *Magyar Nemzet* ezt írta: „Nagy visszatetszést kiváltó tézise az instrukciónak a reálisan létező szocializmus megbélyegzése, amihez hasonló durva támadás a szocialista országok ellen a zsinat óta aligha hangzott el a Vatikánból." Az *Új Ember* március 11-i számában nem csodálkozik a Vatikán ezen álláspontján: „A vatikáni dokumentumból a marxista történész a marxizmus lényegi elítélését, a létező szocializmus megbélyegzését olvassa ki. Véleményünk szerint a marxista gondolkodókat nem lephette meg igazán a katolikus Egyháznak az osztályharcot elutasító, nem először kinyilvánított álláspontja. Az osztályharcban az uralmon lévők gyűlölete, s az ellenük fordított fegyver is foglaltatik — ez pedig idegen a jézusi tanítástól."

A *Népszava* 1985. április 1-i száma *Egyházpolitikánk időszerű kérdései* címen Miklós Imre, az Állami Egyházügyi Hivatal elnökének beszédét közli. Azt állítja, hogy az érdekek kölcsönös tiszteletben tartásával az állam és Egyház előhaladt az együttműködésben. Ezt a ‚szövetségi' politikát szükségesnek tartja továbbra is. De híven tisztségéhez hangsúlyozza, hogy ettől a szocializmus erősödését várja: „A szövetségi politikát azért kell erősíteni, mert csak együtt lehet gyorsan és jól építeni a szocializmust; ugyanakkor pedig türelmesen, felkészülten az emberek bizalmát kiérdemelve meggyőzni őket a marxista-leninista világnézet, a szocializmus igazáról." Egyben harciasan elmarasztalja a „visszatartó, retrográd erőket", amik „konfrontációt" okoznak és a szocialista társadalom fejlődését megakadályozni igyekeznek.

Elég ennyi ezúttal, mert ez is igazolja, hogy a Vatikán a marxisták elevenére lépett és találva érezték magukat.

■ A MAGYAR PÜSPÖKI KAR TÉVED: AZ EGYHÁZNAK ÉS HÍVEKNEK NEM KÜLDETÉSE A SZOCIALISTA TÁRSADALOM ÉPÍTÉSE

A Magyar Püspöki Kar pásztorlevelet írt 1985. április 4-re, amelyben dicséri és ünnepli a 40. évfordulót. Az egész körlevél

teljes ellentéte a nemzeti öntudatnak. De egyik fő kirívó tévedése az, hogy azzal dicsekszik: az Egyház „bekapcsolódott a szocialista társadalmi rendünk építésébe". A tény ugyanis az, hogy az Egyháznak nincs küldetése „rendszer"-ek építésére, akár szocialista, akár kapitalista, vagy bármi más is az. Az Egyház azért van, hogy hirdesse az evangéliumot éppen abban a helyzetben és körülmények között, amelyben él. Ugyanígy a híveknek sem hitbeli kötelessége a szocialista társadalom építése. De legyenek „só", „kovász" és „világosság", bármit is hoz az élet. Tragikus, hogy a magyar püspöki kar elkötelezi magát a magyar szocialista társadalom építésére, pedig **annak elve** és gyakorlata a marxista ideológia.

Korunk a kereszténység és a marxizmus párviadala. A legtragikusabb az, hogy a marxizmust — legalábbis a lenini ‚hasznos idióták'-ként — éppen a papok és szerzetesek nagy része támogatja. Itt, az Egyesült Államokban a liberális papság sem kivétel. S úgy látszik, hogy II. János Pál kiteheti lelkét, nem hallgatnak rá. Inkább bírálják és elmarasztalják. Mi mindez, ha nem az *Írástudók árulása*, amiről Ortega y Gasset olyan meggyőzően írt évtizedekkel ezelőtt.

Dr. Wass Albert

Márika hitet tesz

A főméltóságú asszony azon a napon üres hátizsákkal jött haza a koldulásból. Ott ültünk mind a lyukas födelű csűr előtt, és láttuk, ahogy vánszorogva jött fölfele a hegyoldalon, s hátán úgy csüngött alá a löttyedt katonai hátizsák, mint valami megvagdosott denevérszárny.

Három hete laktunk már abban a rozoga csűrben, mely egy bajor paraszt háza mögött szomorkodott a domb tetején, s két hete volt, hogy utolsó, hazulról hozott élelmünk is elfogyott. Azóta úgy éltünk, hogy valaki közülünk mindennap elindult a hátizsákkal, és sorba járta a bajor parasztok tanyáit. A hátizsákba betettünk nehány nélkülözhető holmit — mert a pénz már jó ideje nem kellett senkinek Németországban —, és ezekért próbáltunk kenyeret, zsírt, tojást és krumplit vásárolni a gazdáktól. A beszerzésnek ezt a módját német szóval hamszterolásnak neveztük, mivel magyar szót nem formált ki erre a célra a magyar nép nyelve több ezer esztendőn át. A német elnevezés a hörcsögből indul ki, mely állat tudvalevőleg minden összegyűjthetőt összehord a maga odújába. Mi ezen a téren nem voltunk olyan szerencsések, mint a mezők vadja. A bajor parasztok olykor még az ajtót is bezárták előttünk, ha jönni láttak. De sokszor még ennél is rosszabbul jártunk, s a törvényszéki bíró szerint, aki többször volt már ilyen körúton, csak az volt a szerencsénk, hogy nem értettük a bajor tájszólást, s így sohasem tudtuk meg, hogy mit kiabáltak utánunk egy-egy háznál.

Az öreg hercegnére azért esett a választás ezen a reggelen, mert szép, szelíd arcú, törékeny idős hölgy volt, akinek hófehér haja tiszteletet ébresztett mindenkiben. Azonkívül tökéletesen beszélt németül is. Korgó gyomrunk zsíros reményeket fűzött a hercegné küldetéséhez, és sokan az optimisták közül, köztük a törvényszéki bíró is, meg a tábornok, már sertéskarajról és libasültről álmodoztak. Annál is inkább, mi-

vel nem csupán a hercegné személyes presztizse, de egy arany karóra meg két valóságos, békebeli damaszt asztalterítő is elindult vele, hogy megnyissa a fösvény bajorok szívét és kamráját. Így aztán érthető volt a fölajzott izgalom, melynek légkörében ott ültünk mindannyian a csűr előtt felejtett szuvas rönkökön, és figyeltük a domboldalt. Aztán föltűnt a kicsi hercegné vánszorgó alakja odalent, és láttuk, hogy a hátizsák üres volt.

— Bizonyára szekérrel hozza mögötte valamelyik paraszt az élelmet — szólalt meg elsőnek a törvényszéki bíró, aki törhetetlenül optimista volt mindég. Az egyetemi tanár szerint ha a régi görögök az optimizmus számára is akartak volna egy istent jelölni, föltétlenül a törvényszéki bíró nevét használták volna föl erre a célra.

A megjegyzésre senki sem felelt. Ültünk szótlanul a nyirkos rönkökön, és bámultunk lefelé a hercegnére, aki lassan, kissé sántikálva jött fölfelé a kanyargó ösvényen, és a hátizsák csüggedt ürességgel fityegett a hátán.

— Remélem, nem alázták meg nagyon ezek a szennyes szájú bajorok — mondta egy idő múlva halkan és kissé rekedten a tábornok. — Mégis jobb lett volna, ha engeditek, hogy elkísérjem...

— Mit tettél volna? — kérdezte nyersen a fogorvos. — Még csak egy ócska kardod sincs, amit megmutogathatnál nekik, ha pimaszkodnának. Márpedig veszekedni és káromkodni jobban tudnak ezek, mint mi valamennyien együttvéve.

A hercegné lassan fölért a dombra. Görnyedten jött, viseltes sportcipője sáros volt, a sötétszürke selyemharisnya rongyosan lötyögött vékony lábszárain. Nem néztünk reá, mintha szégyenkeztünk volna, és ő sem szólt egy szót sem, csak leroskadt az egyik fatönk végére. A hátizsákot sem vetette le. Hallottuk a lihegését, ziháló öregasszony-lihegés volt. Nem mertünk kérdezni semmit. Csak ültünk ott, s néztük magunk előtt a földet, a sovány bajor gyepet, melyet a tavaszi esők sem tudtak zöldre mosni, és hallgattunk. Valahol a fenyvesek fölött egy varjú szállt át károgva, s messze keleten tompán dörögtek az ágyúk.

Hosszú idő múlva fülünkbe szökött a hercegné vékony, remegő hangja:

— Itt van...

Mind odanéztünk. A kék erekkel átszőtt, keskeny, fehér kéz az arany karórát nyújtotta a fogorvos felé.

— Nem kellett a parasztoknak? — kérdezte a fogorvos fojtott haraggal.

A hercegné lehajtotta a fejét, és nem felelt. Láttuk, ahogy keskeny vállai megrázkódtak, és tudtuk, hogy sír. A tábornok fölállt.

— Mi történt? — kérdezte rekedten, és odalépett a hercegné elé. — Főméltóságú asszonyom, az Istenért, mi történt?

De a kis fehér hajú asszony nem felelt, csak sírt. A tábornoknak megcsikordultak a fogai.

— Ha valaki bántani merte!...

Nem fejezte be a mondatot, és mi magunk se tudtuk, hogyan lehetett volna befejezni. **Üldözöttek voltunk, menekült** senkik a hatalmas germán impériumban, melynek világot ostromló boltozata alig nehány napja dőlt csak össze eget rázó roppanással, és temetett maga alá nem csupán egy százmilliós népet, de egy tucatnyi kisebb nemzetet is, köztük minket, magyarokat. A romok alá rekedt németek a háborúvesztés ijedelmében igyekeztek minden felelősséget másokra hárítani, hogy ne kelljen önmagukat okolják azért, ami bekövetkezett. Itt is, ott is szemünkbe ordították valahol bujdosásunk során ingerült németek: „Maguk az okai az egésznek! Ha maguk jobban harcolnak, nem veszítjük el a háborút!" Sőt: olyan is akadt, aki ezzel támadt reánk: „Maguk csinálták a nemzetiszocializmust, és most mi isszuk a levét!"

Sohasem felejtem el azt a bleibachi boltost, akihez egy esős áprilisi napon beléptem ázott honvédtiszti egyenruhámban, hogy megpróbáljak tejet szerezni menekültkaravánunk csecsemőinek. Akkor még nem jutottak el az amerikai csapatok odáig, és az egész német nép visszafojtott lélegzettel várt a megígért csodára, mely fordít egyet a háború során. Beléptem a boltba, és halkan, fáradtan, ahogy bajorföldön szokás volt hajdan, amikor még mint diák jártam arra, odaszóltam: „Grüss Gott!" A vendéglős fölkapta fejét a pult mögött. „Heil Hitler! felelte élesen. — Itt így kell köszönni, tanulja meg!" Kihúztam magam, amennyire fáradt csontjaimból tellett. „Magának igen — mondtam —, mert maga német. De nekem nem, mert én magyar vagyok." „Akkor takarodjék innen, és ne egye el a kenyerünket!" — ordította a boltos.

Öt napra rá megérkeztek az amerikai csapatok a faluba, s a hatodik nap reggelén ugyanaz a boltos utánam kiabált az utcán: „Ott megy a náci! Adjátok át az amerikaiaknak!"

Mindannyiunknak voltak hasonló élményeink azokban a napokban, s így valamennyien, akik három hete gunnyasz-

tottunk már abban a rozoga bajor csűrben, tudtuk, hogy a tábornok mondatát befejezni nem lehet. Hogyha bántották is a hercegnét, ezt a szelíd, törékeny, idős hölgyet, akkor sem tehetnénk semmit. Mert idegen földön voltunk, ellenség között. Így hát ültünk szótlanul a rönkökön, lehajtottuk a fejünket, és hallgattunk.

Ketten az asszonyok közül odaültek a hercegné mellé, átölelték, és suttogva próbálták vigasztalni. Nekem megcsikordultak a fogaim, és arra gondoltam: „Úristen, ha most egy puska lenne a kezemben, rostává lőném vele a világot!" De nem volt puska. Csak szakadozott egyenruhák, lyukas csizmák, koszos pokrócok, más semmi. Nehány repedezett láda, nehány éhes gyerek.

Ültünk, ültünk a rönkökön, és valahol bent acélmarokkal fojtogatta lelkünket a világ. S ekkor valahonnan a csűr mögül szapora léptekkel, halk dúdolással elősirült Márika, s egy irdatlan nagy kosárban hozta a friss mosást. A patak hűvös fenyőillata még ott lengett körülötte, ahogy jött. Otthon szőtt székely ruhája, piros fejkendője vidáman virítottak ott a bajorok pőre dombján, mint tarlók közepén a pipacs.

Meglátta a síró hercegnét, és torkán akadt a dúdolás. Megtorpant. Bámult egy pillanatig, aztán lecsapta a ruháskosarat a földre, s odaszaladt hozzánk. Letérdelt a nyirkos gyepre, piros karjával átölelte a síró öregasszonyt, és úgy beszélt hozzá, mint gyermekhez szokás.

— Jaj, lelkem, drága főméltósága, hát mi a baj megint? Ne ríjon no, hiszen tudom én, hogy hazagyünnek a fiatal herceg urak, s minden úgy lesz ám, mint régen vót, meglássa! Ne sírjon na, eszem a lelkit... hagyja már abba, kicsi főméltósága, mert istenuccse cserebogarat dugok a pendelye alá, mint ahogy velem tették vót a fiúk, amikor kicsi vótam...

Sokszor hallottuk már ezt a dolgot a cserebogárral az elmúlt hetek alatt, valahányszor a hercegné a csűr sötétjében siratta harctéren eltűnt két fiát. Most mégis könnyet csalt a szemünkbe megint. Vártuk, hogy a hercegné sóhajt egyet, mint rendesen ilyenkor, szomorúan elmosolyodik, és reszkető, kék eres kezével végigsimít a kis székely cselédlány barna haján. De hiába vártunk most erre a megszokott mozdulatra. A lehajtott fej nem emelkedett föl, és a keskeny vállakat tovább rázta a zokogás.

Márika fölkapta a fejét, és felénk fordult. Tekintete ijedt volt, és a szeme haragos.

— Mit tettek vele? — kérdezte ingerülten. — Ki merte bántani? — Majd szinte vadul rázta meg a kis síró asszony vállait. — Ki bántotta, azt mondja meg! Vért eresztek rajta, vért én!

Néztük Márikát, ezt a tizennyolc éves, pirospozsgás székely parasztlányt, ahogy ott térdepelt a hercegné előtt ijedt és haragos arccal, néztük, ahogy talpra szökött, és szinte vicsorogva mordult felénk, mint a marós kutya.

— Mi történt hát? Szóljanak már, súj essék magukba!

— Kérdezd a bajorokat, azok tudják — szólalt meg hátul valaki nehezen mozduló szavakkal.

A leány újra a hercegné felé fordult.

— Azok tették ezt? — kérdezte, s a szeme villogott. — Melyiknél volt? A sántánál? A bajszon disznyónál? A csámpásnál? Mi? — Szeme megakadt az üres hátizsákon. — Semmit sem adtak? Kín csapjon a hasukba a sok bidesnek! Na várjon csak, lelkem, méltóságám, majd én megmutatom nekik! Melyiknél volt?

— Gumpelnél... — suttogta könnyei között az öregasszony —, de azt mondták ott, hogy...

Szavát újra elnyelte a sírás.

— Na majd én mondok nekik valamit! — fenyegetődzött Márika, azzal lefejtette a hercegnéről a hátizsákot, s a saját vállára lökte. — Éppen Gumpel, az a kövér disznó!...

Azzal már fordult is, s indult lefele a dombról, vállán a hátizsákkal.

— Márika — sikoltotta utána a hercegné. — Ne menj oda, Márika! Gonosz emberek azok!

Márika visszafordult, és megvillogtatta erős, fehér fogait.

— Ne féltsen engem, kis főméltósága! Egy tucat olyant is belenyuvasztok én a patakba, ha kell!

— Állítsátok meg — mondta a tábornok —, még bajba kerül.

A törvényszéki bíró, aki maga is székely volt, megcsóválta a fejét.

— Márikát nem lehet megállítani. Inkább el kellene kísérje valaki, aki beszél németül.

— Én megyek — mondtam, s már indultam is Márika után. Lent a fenyőerdő szélén értem utol.

— Maga az, földi? — kérdezte, amikor megfordult a lépteim zajára.

— Én vagyok, Márika — feleltem. — Ne csinálj bolondot!

— Attól maga ne féljen!

Aztán mentünk egymás mellett az erdőn keresztül a Gumpel-tanya felé.

— Tudja, az úgy van — mondta Márika —, hogy ez az én áldott jó főméltóságám olyan gyönge, akár a falevél. Azt tennék vele a népek, amit akarnának, ha én nem lennék mellette. De én nem hagyom ám! Kikaparom én a szemit is annak, aki egy rossz szót mer szólani hozzá. Kivertem én már egy német katonát is palacsintasütővel a házból, még odahaza, amikor a főméltósága kezéről le akarta húzni a semmirevaló tolvaja a gyémántos gyűrűt. Ki én! S elpallom én akármelyiket, hallja-e, mert én erős vagyok ám! Nekem már tizenkét éves koromban sem hajolt meg a vállam a zsák búza alatt, s tizennégy se vótam, amikor székkel vertem főbe a részeg tanítónkat otthon a faluban, mert fogdosni próbált. Hát egy ilyen lötyögő nadrágú bajor nekem ne álljon az utamba, s az én asszonyomat ne bántsa, azt megmondhatja akármelyiknek!

Dohogott Márika egyfolytában, amíg a Gumpel-tanyára nem értünk. Az udvar sarkában ott ült a kövér Gumpel egy kis széken, és kalapált valamit. Ránk se nézett. De Márika se méltatta őt még egy pillantásra sem. Egyenesen a ház ajtajának ment.

Mikor a nagy, kőpadlós konyhába beléptünk, az asszony a tűzhelynél matatott. Haragos és bizalmatlan arccal fordult felénk.

— Mit akarnak?

— Mondja meg neki, hogy adjon kenyeret, vajat, tojást és pityókát! — rendelkezett Márika. — De tüstént!

Átfordítottam németre a kívánságot. A bajor asszony arca elkékült a haragtól.

— Mit gondolnak maguk! — fogott bele a jól ismert lármázásba. — Mért nem maradtak otthon? Ide jönnek, hogy elegyék utolsó kenyerünket is, mint a cigányok!

Ki tudja, meddig folytatta volna, de Márikának elfogyott a türelme. Körülnézett, és meglátta a kamara ajtaját. Elindult egyenesen az ajtó felé.

— Hé — kiáltott föl az asszony elképedve —, hova megy ez?

Ugrani akart Márika után, de elkaptam a karját.

— Vigyázzon — súgtam oda neki németül —, bolond szegény!

Az asszony elszürkült arccal bámult reám.

— Bolond?

— Valahányszor nagyon megéhezik, mindig rájön a betegség újból — magyaráztam. — Ilyenkor veszedelmes...

Márika már bent volt a kamarában.

— Mein Gott! — rémüldözött az asszony, majd az ablakhoz szaladt. — Sep! Sep! Őrült van a házban! Mit tegyünk?

Az ember bejött, egy nagy, hasas bajor, és gyilkos szemmel nézett végig rajtam.

— Ez itt a bolond?

— Nem, nem — sápítozott az asszony —, egy leány! Bent van a kamarában!

— A kamarában? — horkant föl a bajor, mint egy vaddisznó, és megindult nagy, nehéz léptekkel a kamaraajtó felé.

Elálltam az útját.

— Ide figyeljen — mondtam neki —, ha csak egy ujjal hozzányúl ahhoz a leányhoz, én nem állok jót semmiért.

— Hogy érti ezt? — hökkent meg a bajor.

— Én úgy — feleltem —, hogy sem kártérítést, sem temetési költséget nem fizetek. Én figyelmeztettem magukat!

— Mein Gott, mein Gott... — tördelte kezét az asszony. Az ember is elsápadt kissé, és halkabban kérdezte:

— Annyira veszedelmes?

Bólintottam.

— Mit tegyünk? — jajveszékelt az asszony. — Mondja meg, az Istenért, mit tegyünk?

Vállat vontam.

— Csak annyit tanácsolhatok, hogy ne ellenkezzenek vele! Minap valaki csak annyit mondott, hogy „nem", s úgy fölingerlődött ettől az egy szótól, hogy fölkapott egy baltát, s kettéhasította vele az ember fejét...

— Jézusmáriaisten... — szörnyülködött az asszony. Az ember homlokán izzadságcseppek ütköztek ki.

— Rokona magának? — kérdezte, és a hangjában félelem volt, és tisztelet.

— Nem — feleltem —, én csak orvos vagyok, és próbálom kísérni, hogy elkerüljük a bajt.

— De hát doktor úr, az Istenért — rémüldözött a kövér bajor —, mért nem zárják be az ilyent?

— Hova? — vontam meg a vállamat. — Nincs kórház, nincs egy üres hely, ahova vinni lehetne. Ez a háború!

— Rettenetes — nyögött az ember —, rettenetes...

Ebben a pillanatban Márika jelent meg a kamaraajtóban. Arca haragos volt, és szigorú. Kezében ott volt a hátizsák, és látszott rajta, hogy félig tele volt már.

— Kérdezze meg ettől a vasorrú bábától, hogy hol tartja a tojást? — rendelkezett.

A bajor s a felesége ijedten léptek mögém.

— Mit akar? Mit akar?

— Tojást.

Az asszony reszkető kézzel mutatott a konyhaszekrényre.

— Ott bent! Mondja meg neki, hogy vigyen, amennyit akar!

Márika kinyitotta a szekrényajtót, és megtalálta a tojásokat egy kosárban. Kezdte őket kettesével átrakni a hátizsákba. A bajor és a felesége sápadtan figyelték minden mozdulatát.

— Mondja meg neki, hogy vigye el mind! — súgta mögöttem az asszony.

Lefordítottam Márikának a szót.

— Ne féljen — bólintott —, elvinném a kosarat is, csak nem fér be a zsákba.

A bajor óvatosan a fali polchoz ment, és leemelt onnan egy tányért. Jó gyermekfej nagyságú vajgolyóbis volt rajta.

— Itt — motyogta, és Márika felé nyújtotta a vajat. Olyan volt az arca, mint a gyermeké, aki harapós kutyát etet.

Márika szélesen rámosolygott a bajorra.

— Tegye papírba! — parancsolta. — Így elkenem, mit gondol!

— Mit mond? Mit mond? — érdeklődött idegesen a bajor.

— Hogy csomagolja be neki!

Soha még bajor parasztot olyan fürgén mozogni nem láttam, mint a kövér Gumpelt akkor. Ahogy előkotorta a vajpapírt, ahogy becsomagolta a vajat, ahogy ügyelve betette a Márika hátizsákjába. Csupa igyekezet volt az egész ember. Márika nem hitt a szemének. Megcsóválta a fejét.

— Tán nem halálát érzi ez, hogy így magába szállott?

— Mit mond? Mit mond? — akarta tudni Gumpel, és egy pillanatra se merte levenni szemét Márikáról.

— Hogy ha magára néz, az apja jut az eszébe — hazudtam. — Nagyon szerette szegény az apját. Négyéves volt, amikor elvesztette.

Gumpelné sóhajtva csóválta a fejét.

— Jaj de szomorú világot élünk, doktor úr, jaj de szomorú világot...

A nagydarab bajor elérzékenyülve dörzsölgette borostás állát, majd hirtelen elhatározással a füstölőhöz ment, és kiemelt belőle egy egész rúd szalonnát.

— Nesze, leány — mondotta, és odanyújtotta Márikának a féltett kincset.

Márika egy pillanatig kimeredt szemmel bámult a bajor kezében lévő szalonnára. Hetek óta nem láttunk olyasmit. Aztán kinyúlt utána, és rámosolygott a bajorra.

— Köszönöm. Mondja meg neki, hogy köszönöm.

Most már lefordítottam becsületesen németre a Márika szavait.

— Csak vigye szegény, csak vigye! — sóhajtott a bajor szomorúan.

Az asszony levett a polcról egy kis Mária-képet, és odanyújtotta Márikának. Márika átvette a képet, nézte egy darabig, aztán a keblébe dugta. Megölelte Gumpelnét, és még a hátát is megveregette kedvesen.

— Adjon a Jóisten erőt, egészséget maguknak is! Főképpen pedig békességet, hogy ne kelljen elhagyják a falujokat soha!

Lefordítottam ezt is. A bajor asszony sírva fakadt tőle, Gumpel pedig sűrűn sóhajtozott. Aztán még ki is kísérték Márikát az ajtóig, s úgy búcsúztak el, mintha örökké ismertük volna egymást.

Magamra vettem a hátizsákot. Átkozottul nehéz volt.

— Mit szedtél össze ilyen nehezet? — kérdeztem, amikor kiértünk az udvarból az erdei ösvényre.

Márika mosolygott.

— Csak egy fél véka lisztet, kicsike cukrot, vékányi pityókát meg a tojásokat. Na meg ott van még a vaj s a szalonna. S legalul három kenyér. A tojások liszt között vannak. Ne féljen, nem törnek el.

Az erdő széliből még egyszer visszafordult. Gumpel és a felesége az ajtóban álltak még mindig. Márika integetett feléjök, s ők visszaintegettek.

— Mégiscsak jó emberek, lássa — mondta Márika, és mosolygott.

Nem szóltam egy szót sem. Fönt a táborban sem tettem említést arról, ami valójában történt. Most is csak azért merem mindezt megírni, mert tudom, hogy ez az írás már nem juthat el soha a Márika kezébe. S a mosoly, ami ott ragyogott barnára sült, tiszta, fiatal arcán, ahogy fölfele mentünk a fenyveserdőn át, örökre megmarad valahol, tisztán, csalódásmentesen. Egy tiszta kis lélek meglepett fölismerése: hogy az emberek jók. Hogy mindazon sok rossz mellett, ami a világban történik, **az emberek mégis jók.** Valahol mélyen bent. Csak éppen hogy ritkán mutatják meg azt, ami ott bent van.

Szegény Márika! Mikor a tömött zsákkal fölérkeztünk a csűrhöz, és a sok, kiéhezett ember körülfogott, úgy viselkedett, mint egy nagylelkű hadvezér, aki háborút nyert, de nem akarja éreztetni a dicsőségét senkivel. Nevetett és élcelődött, amikor faggatták, hogy miként jutott hozzá a sok jóhoz. Én meg vonogattam a vállamat. Később aztán hazajöttek vadászkörútjukról a fiúk, és új hadizsákmány vonta magára az érdeklődést.

Két hét óta nem volt már dohányunk. Amióta az amerikaiak megérkeztek, mindennap kisorsoltunk kettőt a fiatalok közül, s ezeknek az volt a föladatuk, hogy lemenjenek az országútra, és végigvadásszák az útszéleket gépkocsikból kidobott cigarettavég után. Pár nap alatt szépen be is gyakorolták magukat ebbe a sportba. Sőt: az utóbbi napokban már nemcsak az országutat és a közeli bajor városka utcáit portyázták be, hanem elmerészkedtek a katonai laktanya közelébe is.

Azon az emlékezetes napon különösen jó aratásuk volt. Egész zacskónyi cigarettavég került kiosztásra. Valami magos rangú tisztek érkeztek, mondták a fiúk, s az amerikai katonák sok félig szívott cigarettát is eldobtak. Még olyant is találtak, amelyiknek éppen csak meg volt kissé pörzsölve a vége. A katona éppen rágyújthatott, s máris el kellett dobnia, hogy tiszteleghessen.

A csikkosztás után jó fél óra telt el azzal, hogy mindenki gondosan megkeverte a maga dohányadagját. Legtöbben a törvényszéki bíró receptjét követtük. Ez abból állt, hogy a gondosan fölbontott cigarettavégek dohányát belekevertük szárított szeder- és lóherelevélbe, melyhez még ízlés szerint egy kevés nyírfalevelet is adagoltunk, hogy a füst csípősebb legyen. Valóságos tudomány volt ez a keverés, és mindenki büszke volt a maga cigarettájára. Papírnak régi újságokat használtunk, mert egyéb nem volt kéznél, és a fogorvos annyira specialista lett ezen a téren, hogy különbséget tudott tenni a Budapesti Hírlapba vagy az Új Magyarországba sodort cigaretta illata között.

Evés után megint összegyűltünk kint a fatönkökön, nagyobbára csak a férfiak, és élveztük a füstölést. Hallgattuk bent a csűrben a széna közt heverő asszonyok halk beszélgetését. A fogorvos felesége arról mesélt, hogy rózsaszín csempés fürdőszobája volt odahaza, és a végén hozzátette: „El sem tudom hinni ma már, hogy még valahol fürdőszoba is van a világon."

Aztán egyszerre csak megláttunk három katonai gépkocsit, ahogy lassan, kanyarogva jöttek föl a dombon.

Többször találkoztunk már amerikai katonákkal, vidám, fiatal fiúkkal, és gyakran nevettünk hitetlenkedő képükön, amikor valamelyikünket megkérdezték, hogy mi a foglalkozása, és a rongyos, csavargó formájú ember azzal válaszolt, hogy egyetemi tanár, orvos, bíró vagy éppen gyártulajdonos. Azonban még egyszer sem fordult elő, hogy külön miattunk följöttek volna a dombra. Márpedig tudtuk, hogy ez a látogatás nem szólhatott másnak, csak nekünk. Az út a tanyánál véget ért,

s nem volt ott egyéb, csak a rozoga csűr, s odébb a bajor paraszt háza. Mögötte meg az erdő.

Elsőnek a tábornok tápászkodott föl a fatönkről. Begombolta a zubbonyát, és zsebkendőjével leporolta csizmáit. A gépkocsizajra előjöttek az asszonyok is, meg a gyermekek, s kíváncsian lestük mind, hogy mit hoz számunkra Amerika.

A gépkocsik megálltak a csűr előtt. A két hátsóról fegyveres katonák ugráltak le, az elsőről két tiszt meg egy civil ruhás fiatalember. A katonák a gépkocsiknál maradtak, a tisztek meg a civil ruhás pedig elindultak felénk. Az egyik tiszten fölismertük az orosz őrnagyi egyenruhát. Úgy bámultunk reá, mint borjú a késre.

Nehány lépésnyire tőlünk megálltak, és végigmustráltak minket. Az amerikai tiszt arcán csodálkozás volt, és szánalom, a mellette lévő civil ruhás fiatalember arcán gúny és elégtétel. Az orosz húsos képe nem árult el semmit. Közönyösen siklott át a szeme fölöttünk. Aztán a civil ruhás megszólalt:

— Maguk magyarok?

Magyarul kérdezte ezt, és ez a váratlan magyar szó az öröm meglepetésével ért mindannyiunkat. Egyszerre többen is feleltek a kérdésre. De a fiatalembert nem érdekelte a lelkes válasz. Szeme megakadt a tábornok szálas alakján.

— Maga az, aki tábornok volt?

Az öreg katona megrándult a kérdéstől. Aztán kihúzta magát.

— Én tábornok *vagyok* — felelte keményen.

A fiatalember gúnyosan rávigyorgott.

— Falvakat égetett? Gyermekeket és asszonyokat mészároltatott? Mi? Zsidókat öletett?

— Én harcoltam — felelte a tábornok kurtán.

— A nácik oldalán, he? — vetette vissza a szót mérgesen a civil ruhás. — Rablók nem harcolnak, csak gyilkolnak, jegyezze meg!

Minden szava úgy ért minket, mint egy-egy ostorcsapás. Dermedten álltunk. A civil ruhás odafordult az amerikai tiszthez, és mondott neki valamit. Az bólintott.

— Az ezredes úr ki fogja hallgatni magukat — jelentette be a civil ruhás. — Én majd tolmácsolom a kérdéseket és a feleleteket.

— Arra nem lesz szükség — szólalt meg hátul az egyetemi tanár. — Vagyunk itt, akik tudunk angolul.

A fiatalember elvörösödött és rikácsolni kezdett:

— Magát nem kérdeztem! Csak akkor felel, amikor kérde-

zik, érti? Itt én vagyok a hivatalos tolmács, vegyék tudomásul! A maguk ideje lejárt! Ezentúl csak azt teszik, amit parancsolnak maguknak!

Körülnézett, és a szeme megakadt Márikán, aki a csűr fala mellett állt, és kíváncsian nézte, hogy mi történik.

— Hé, maga ott! — kiáltott oda Márikának. — Jöjjön csak ide!

Márika előrejött. Kíváncsian lestük mind, hogy mi lesz. A fiatalember végignézett Márika parasztviseletén.

— Maga a nép gyermeke, ugye? — kérdezte barátságosan.

Márika elvörösödött ettől.

— Reám ilyet ne mondjon, akár kicsoda legyen is maga, hallja-e? — tört ki belőle a méltatlankodás. — Van nekem otthon apám, anyám, mint akárki másnak!

A civil ruhás nevetni kezdett, és mondott valamit angolul az ezredesnek. Az is mosolygott. Csak az orosz állt részvétlen arccal mögöttük, mint aki unja az egészet.

— Ide figyeljen, lelkem! — kezdte újból a tolmács. — Rózsikának hívják? Juliskának?

— Pálos Mária a nevem — felelte Márika kimérten.

— Hát ide hallgasson, kedves Mária, nem akartam én megbántani magát, hiszen látom a ruháján, hogy maga is az elnyomott nép szülöttje, akit a feudalista rendszer évszázadokon keresztül kizsákmányolt. Maga cseléd volt eddig, ugye?

— Mi a súj lennék egyéb? — szakadt ki Márikából türelmetlenül a szó annyi zagyva beszéd hallatára. — Sze látja, ha van szeme, hogy nem vagyok se kontesz, se színésznő!

A fiatalember újra mondott valamit az ezredesnek, mire az megint csak mosolygott.

— Nézze, kedves **Mária,** hozzám teljes bizalommal lehet. Én is a magyar nép gyermeke vagyok. Budapestről származom, és Rubinstein Mátyás a nevem. Mi azért vagyunk itt, hogy fölszabadítsuk magát, és megbüntessük az elnyomóit. Az egész háború ezért volt, kedves Mária, és éppen ezért maga most őszintén, szíve mélyéről feleljen mindenre, amit kérdezni fogok, érti? Ne féljen semmitől és senkitől! Mondjon meg bátran mindent, ami magával történt! Mi azért vagyunk itt, hogy igazságot szolgáltassunk, és visszaadjuk magának a szabadságát, amitől a fasiszta urak megfosztották.

Márika elképedt csodálkozással meredt Rubinstein Mátyásra, a budapesti nép fiára, aztán egészen őszintén és a szíve mélyéről mondta:

— Ugyan menjen má az úrfi!

Még a kezével is legyintett hozzá, mintha legyet hessegetett volna, s már fordult is a sarkán, hogy ott hagyja Rubinstein urat, mint aki nem ér rá, hogy üres locsogást hallgasson. De a tolmács szava megállította.

— Álljon meg! A kérdésekre felelnie kell!

— Hát kérdezzen már! — fordult vissza Márika durcásan. — De siessen vele, mert tésztát sütök, s odaég!

— Mi a foglalkozása?

— Sze tudja már, minek kérdi?

— Kinél szolgált?

— A főméltóságú herceg úréknál.

Rubinstein úrnak egyszerre földerült ettől a képe.

— Aha!

Valamit odasúgott az ezredesnek, mire az szánakozva tekintett Márikára.

— Nagyon dolgoztatták, ugye? — kérdezte a tolmács részvéttel.

Márika rántott egyet a vállán.

— Látott már maga tiszta házat, s ételt az asztalon munka nélkül?

A tolmács nyelt egyet.

— Jártak magos rangú tisztek a házhoz?

— Persze hogy jártak!

— Németek is?

— Volt ott mindenféle. Nagy kastély ám a bükkösi, maga olyat nem látott. Mink odavalók vagyunk.

— Kik azok a mink?

— Hát a főméltósága meg én.

— A herceg nincs itt?

— Odahaza maradt szegény.

— Gyermekek?

Márika sóhajtott, s megkönnyesedett a szeme.

— A két fiatal herceg úr odaveszett a fronton. Siratjuk is őket sokat.

Minden felelet után mondott valamit Rubinstein úr az ezredesnek, amitől annak egyre sötétebb lett az arca.

— De Mária, most azt mondja csak meg: ismeri ezeket az embereket itt?

— Hát hogy a keserűségbe ne ismerném! — tört ki Márikából a türelem. — Sze mióta együtt vagyunk már!

— Mik voltak ezek odahaza?

Márika rántott egyet haragosan a vállán.

— Mik? Hát urak! Nem lássa? Maga is bolondokat kérdez!

A tolmács az ezredes felé fordulva mondott valamit újra, amikor az egyetemi tanár váratlanul megszólalt angolul a háttérben. Nem értettük a szavait, de a tolmács arca egyszerre kivörösödött tőlük, és éles rikácsolással kezdett magyarázni valamit az ezredesnek, mire az végül is bólintott, megfordult a sarkán, és elindult vissza a gépkocsik felé. Az orosz még egyszer végignézett rajtunk, aztán ment ő is.

— Ide figyeljenek! — emelte föl Rubinstein úr a hangját. — Az ezredes úr letartóztatásba helyezi valamennyiüket. Az amerikai hadsereg átadja magukat mint háborús bűnösöket a Szovjetunió katonai megbízottjának!

Úgy értek bennünket ezek a szavak, mint a villámcsapás. Egymásra meredtünk.

— Tudtam, hogy ez lesz a vége — szólalt meg keserű hangon az egyetemi tanár. — Ez a tolmács egészen másképpen fordította le Márika szavait az ezredesnek. Azt mondta neki, hogy Márikát a hercegi házban naponta ostorral verték, hogy a hercegné úgy dolgoztatja ma is, mint a rabot, naponta megveri...

— Ezt mondta? — szörnyülködött Márika. — Hogy nem sül le a képéről a hazugjának!

— Meg azt is mondta — folytatta az egyetemi tanár —, hogy mi valamennyien Hitlernek dolgoztunk, s hogy Márika saját szemeivel látta, amikor többen közülünk zsidógyermekek fejét törték szét a köveken. Azt mondta végül az ezredesnek, hogy Márikának egy kívánsága van csak, mégpedig az, hogy mind a hercegnét, mint valamennyiünket adjanak át a magyar nép bíróságának...

— Jaj — nyögött föl Márika. — Bitang mindenit, ezt merte?

— Még többet is mondott — folytatta keserűen a tanár —, s az ember hiába emel szót, az ezredes neki hisz, nem nekünk...

De Márika ezt már nem hallotta. Szeme megakadt a csorba fadöntő baltán, amit valamelyikünk ott felejtett az egyik tönknek támasztva, fölkapta onnan, s szaladni kezdett vele a tisztek után. A gépkocsinál érte be őket. Láttuk az ezredes csodálkozó arcát, amikor hátrafordult, és meglátta a szaladó leányt, láttuk, ahogy az orosz lépett egyet hátra, és a pisztolytáskájához nyúlt, s láttuk, ahogy a vörös képű tolmács Márika felé fordult, és magyarázni kezdett valamit. S hallottuk Márika éles, haragos hangját:

— Súj essék beléd, hazug disznyója!

Aztán láttuk, ahogy két kézre kapta a súlyos erdőirtó baltát, s hátrahajló derékkal lecsapott vele a tolmács fejére. Ugyanabban a pillanatban eldördült a pisztoly az orosz őrnagy kezé-

ben. Mária lassan megfordult a tengelye körül, s mint egy tövéről lemetszett virág, eldőlt a gépkocsi mellett a földön.

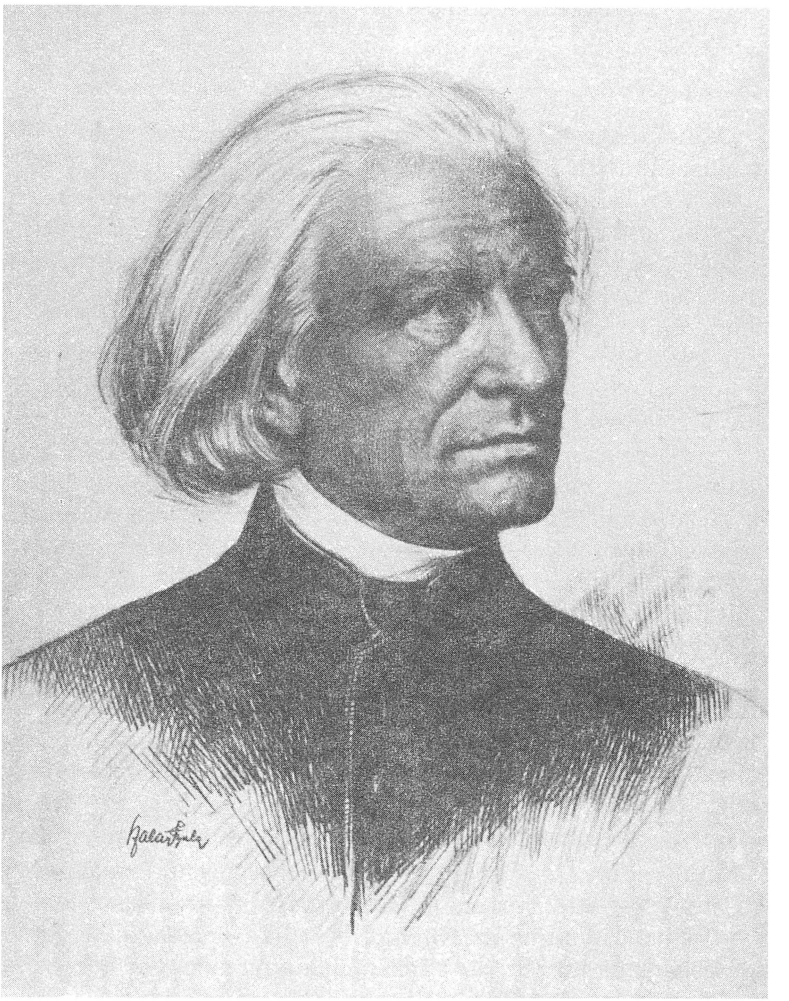

Liszt Ferenc zeneszerző (1811—1886)
Szalay Gyula rajza

P. Dr. Füzér Julián OFM

Mindszenty-misztikum

„Mindszenty életében sok a megmagyarázhatatlan elrendeltség, misztikum, a kegyelem, a predestináció" — írja Maróthy-Meizler Károly könyvében, *Az ismeretlen Mindszenty*-ben. Jelek, csodaszerű események vannak arra, hogy az Isten kiválasztottja, Istennek kedve telik benne, nagy célja van vele. Ezek a jelek szenvedést hirdetnek, vértanúságra mutatnak, de előre jelzik azt is, hogy az Isten Mindszentyt szentjének választotta.

A jelek liturgikus jelek. A Mindszenty-misztikumot a liturgia mondja el — ünnepek, szent helyek, szentírási szövegek, vallásos művészet világítják meg értelmünket, hogy lássuk az Isten terveit vele. A jeleket csak akkor vesszük észre, mikor már előttünk volt a valóság, melyre mutattak. Úgy vagyunk velük, mint Jézus tanítványai voltak a próféták jövendöléseivel: mikor beteljesedtek, „akkor jutott eszükbe az Írás szava"; mikor a tények előtt álltak, „akkor emlékeztek rá, mit jövendölt a próféta".

Egy jel, melyet az emigrációban mindenki ismer és idéz, az, hogy Mindszenty esztergomi érsekségének három és fél aktív, szabad esztendeje Szent István első vértanúnak a jegyében áll. A szent vértanú jelzi, mintegy kihirdeti Mindszenty József érsekségének örömteljes kezdését, ő mutatja meg annak dicsőségét és Szent István vértanúságának ünnepén éri el érseki tevékenységének tragikus végét.

Mindszentynek, a magyar főpapnak és Szent Istvánnak, a kereszténység első vértanújának az összekapcsolása csaknem olyan kontraszt, mint az Egyház liturgikus naptárában Jézus születésének és István vértanúságának egymás mellé helyezése. Lehetetlen nem éreznünk benne az Isten ujját, lehetetlen nem gondolnunk a Szentlélekre, aki mindent szelíden, de erővel elrendez. Karácsony másnapja Szent István első vértanú ünnepe. Mint Kovách Aladár oly megható szépen írja: „A megkövezett véres árnyéka borul egy pillanatra Jézus tündöklő bölcsője fölé...

Az egek angyali éneke a zuhanó kövek tompa dobpergésével keveredik." Karácsony másnapján Jézust nem a betlehemi barlangban a pásztorokkal és a napkeleti királyokkal a Szűzanya ölében találjuk, hanem a vértanú Istvánnal „látjuk, hogy nyitva az ég és az Emberfia ott áll az Isten jobbján." (Ap. Csel. 7, 56)

Mindszenty esztergomi érsekké való kinevezését Pápán, Szent István templomában tudta meg 1945. szeptember 16-án, mikor 800 fiatal magyar szívét-lelkét pecsételte le Krisztusnak a Szentlélekkel. A szentség nemcsak a bérmálkozókat, hanem magát a szentségnek a kiszolgáltatóját is eltöltötte „hittel és kegyelemmel." (Ap. Csel. 6, 5) Az új érsek oktatásában az állampolgári jogok és kötelességek gyakorlásának szükségéről beszélt. A hívő sereg elragadtatva hallgatta beszédét. Mindszenty rámutatott a főoltár képére, mely István megkövezését ábrázolja és tagoltan, erőteljesen mondta: *A katolikus egyház nem bújik el, ha vihar van felvonulóban, hanem mindenütt ott van a magyar népért, a magyar néppel. Nem rejtőzik el semmiféle földi, csupán az isteni védő szárnyak alatt.*" Majd arra kérte hiveit, hogy kövessék Szent István vértanú példáját a megbocsátás és a szeretet gyakorlásában. „*Katolikus magyarok soha ne kövezzenek, de szívós szeretettel dolgozni és szenvedni tudjanak.*"

Ez volt a nyitány Mindszenty József három és fél éves aktív érsekségéhez. A megkövezett első vértanú, Szent István, tanúja és inspirálója volt a nyitánynak, melyben, mint magban a fa és gyümölcse, csírában benne volt minden felemelő és fájdalmas, ami az elkövetkező három és fél évben kifejlődött. Nyitány volt a vértanúsághoz. Emlékirataiban írja: „*Sokszor gondoltuk, hogy a vértanúság kora elmúlt, nem aktuális. A vértanúság fogalmát és lehetőségét már-már a legendák világába utalták; mintegy rátáblázták az első három század történelmének sárguló lapjaira. De a két világháború korfordulója után, az utóbbi évtizedek szörnyűségében rájöttünk arra, hogy ítéletünk helytelen volt.*"

Ha egy kicsit eltűnődünk a misztikumon, hogy Mindszenty, a magyar főpap és Szent István szoros kapcsolatban vannak, Esztergomnak, a magyar Sionnak romjai azonnal figyelmeztetnek, hogy a szent vértanúnak a magyar sorshoz való kapcsolata már ezer éves. Szent Istvánt, az első magyar királyt Esztergomban keresztelte meg Adalbert püspök és Krisztus első vértanúja lett a védőszentje a megkeresztelt királyfinak. A szent vértanú pátrónussága alatt Szent István királyon át lett valóság a keresztény Magyarország, melyet Mindszenty József szívével-lelkével, minden porcikájával szeretett és amelyért élete végéig minden erejével harcolt. Közel van hozzánk a kép, mintha az esz-

tergomi romok kövei alól jönne elő a megkövezett vértanú, odaáll Mindszenty mellé erősségnek és támasznak, és az új érsek „kegyelemmel és erővel eltelve" (Ap. Csel. 6, 8) kijelenti: „*Az ország első közjogi méltósága hazája rendelkezésére áll!*" — „*Az esztergomi érsek kész meghalni, hogy a magyar katolikus Egyház és a magyar haza javára élhessen és dolgozhasson...*" — „*Akarok jó pásztor lenni, aki ha kell, életét adja juhaiért, Egyházáért, hazájáért!*" — „*Ha Isten-Atyánk és Mária-Anyánk segít, akarok lenni népem lelkiismerete, hivatott ébresztőként kopogtatok lelketek ajtaján, a föltetsző tévelyek ellenében az örök igazságokat közvetítem népemnek és nemzetemnek. Ébresztgetem nemzetünk megszentelt hagyományait, amelyek nélkül egyesek talán igen, de a nemzet nem élhet.*"

Mindszenty érseki bemutatkozása Esztergomban 1945. október 7-én nem kevésbé drámai és kinyilvánító, mint Szent István beszéde Jeruzsálemben a főtanács előtt.

A vértanúság gondolata tovább komplikálja a Mindszenty-misztikumot. Érsekségének három és fél aktív éve különösen — de lényegében egész érseksége — kimondottan a vértanúság csillaga alá került. 1946. februárjában XII. Pius az Egyház bíborosának kreálta 31 más püspökkel együtt. Rómába való utazását, hogy a bíborosi kalapot átvegye, az állam akadályozta. A vörös kommunisták irtóztak az Egyház bíborától. Mindszenty későn érkezett, de jelen volt a nyilvános konzisztóriumon, amelyen az új bíborosok megkapták a bíbornoki kalapot. A meghatódott, szentéletű pápa, aki nagyon szerette a magyarokat, átölelte Mindszentyt és jövendölt: „A 32 közül te leszel az első, akinek vállalnod kell a bíbor szinnel jelzett vértanúságot!" — mondotta, amint a bíborosi kalapot Mindszenty fejére tette. A bíboros Mindszenty római tituláris templomának a Santo Stefano Rotondó-t választotta és ez nemcsak egy újabb kapcsolatot jelentett az első szent vértanúval, hanem vértanúságának a módját és egyik jeles tevékenységét is előre vetítette.

Mindszenty azt mondja, azért választotta a Santo Stefano Rotondó-t magának, *mivel ez volt régebben Rómában a magyar templom.*" XII. Pius készségesen teljesítette a kérését. A régi, pogány Rómában a kerek templom mészárszék volt, kegyetlen, véres, undorító. A keresztényüldözések idején a vértanúk kinoztatásának helye lett. A templom még most is magán viseli eredeti céljának és történetének jegyeit. Mindszenty bíborosnak a címere „*Pannonia Sacra*" jeligével a régi kerek templom bejárata fölé került és a portréját elhelyezték a templom belsejében, melynek István vértanú a védőszentje. A templomban omladozó,

fakuló freskókon sok más vértanú mártíromsága is ábrázolva van. A meglepő az, hogy az ábrázoltak legtöbbje csak „félig" vértanú. Rettenetesen szenvednek, kínozzák őket, ostorozzák, megcsonkítják őket, átmennek a legkegyetlenebb tortúrákon anélkül, hogy vérüket teljesen kiontanák és meghalnának Krisztusért. Szenvednek, de a vértanúság pálmája nélkül maradnak. Így lett ez Mindszentyvel is. Szenvedett, mint a vértanúk, kínoztatása közepette úgy imádkozott, mint István megkövezésekor, de vére ontását nem kérte tőle az Úr. Övé lett a vértanúk minden szenvedése és minden fájdalma, de nem lett övé azok végső diadala és dicsősége — vérének ontása.

Szent István diakónus,
első vértanú

Ennek a misztikumnak része az is, hogy minden gyűlöletük és kegyetlenségük ellenére, maguk a kommunisták sem akartak vértanút csinálni belőle. Kínozták, de vigyáztak, ne legyen mártír, ne haljon meg a kezükön. A legvégsőkig elmentek a kegyetlenkedésben vele szemben, de megálltak a szakadék szélén: nem vették életét. Amikor már meggyilkolták volna, akkor már az Isten kiragadta szolgáját az oroszlánok barlangjából és nagy bosszúságukra, nem volt többé a kezük között.

Ennek ellenére Mindszenty vértanú mindenki szemében. Mindenki vértanúnak hívja, mártírnak mondja és ha a nép szava Isten szava, amikor szentté avatása időszerűvé válik, a nép meggyőződése követelni fogja, hogy a vértanúság fogalma szélesebb legyen, mégpedig úgy, hogy ebbe Mindszentyt is belefoglalja.

A keresztény művészet István vértanút rendszerint fiatal szerpapnak ábrázolja, dalmatikába öltöztetve. Egyik kezében pálma, vértanúságának jele, a másikban a kő, mártíromságának eszköze. Gyakran azonban úgy ábrázolják, hogy a kövek körülötte szétszórva a földön hevernek és István alamizsnát osztogat. Istvánt az apostolok azért választották, hogy a kezdődő Egyház szegényeinek a gondozását rábízzák. Nemcsak vértanú ő, hanem a szeretet gyakorlásának is szentje, annak ragyogó példája. És ezen a ponton kapcsolódik újból össze Mindszenty élete az első vértanúéval. A szeretet gyakorlásában való hasonlóságuk még inkább növeli csodálatunkat, megerősíti meggyőződésünket Mindszenty életszentségéről és ismételteti velünk a misztikumot.

Mint főpapot, Mindszentyt sok, eredeti lelkipásztori aktivitás jellemzi. Érsekségének három „viharesztendejében" nem annyira a külső orkán, az üldözés vörös vihara az, ami meglepő, hanem a belső szélzúgás, a tevékenységek sodrása, a „lelkipásztori özönvíz", mely belőle áradt. Minden a szívből jön, annak a teljességéből forrásozik: a Mária-év, mely két éven keresztül mozgatja az egész országot, a nemzeti engesztelés, az egyházközségek átszervezése, a liturgikus offenzíva, országos népmissziók tartása, a politikai foglyok és bebörtönzöttek látogatása, búcsúszerű országjárás, püspöki körlevelek egymásutánja, előadások, kongresszusok, szervezések, gyűlések tömkelege. Szédítő sebesség, hihetetlen aktivitás. Nem hiába mondották otthon, „ha az Isten nem lenne vele különösképpen, ezt nem tudná cselekedni." De a változatos, végeszakadatlan lelkipásztori munkák sorozatában a legszebb, legragyogóbb volt Mindszenty szeretetakciója. A karitász kapcsolja különösen Szent Istvánhoz, aki azért volt kiválasztva, hogy testvéreit „az asztalnál szolgálja." (Ap. Csel. 6, 2)

Emlékirataim-ban Mindszenty életszentségének, emberi nagyságának és tiszta magyarságának örök adománya a *„Nyomor és Karitász"* című fejezet. Az új érsek alig foglalta el székhelyét, két héttel utána, 1945. október 14-én Budapestre sietett, ahol leírhatatlan volt a nyomor, a szenvedés, a kétségbeesés. Érezte, hogy történelmi az idő. Tisztában volt *„magyar népe önérzetével és nemes büszkeségével, amely nehezen kér és nehezen mutatja meg sebeit"* — éppen azért — *„helyette és érte*

Budavárának háborús omladékai alatt, a fővárossal való első találkozása idején kiáll az ország hercegprímása a nagy világ, civilizált népek és nemzetek színe elé ínséges tarisznyájával; és az élet tengerének égtájai felé küldi az SOS-jeleket: Mentsétek meg a pusztuló magyar életeket!" Koldult, kért, könyörgött, esengett a világ minden tája felé. Hangja sikongott, mint Jeremiásé: „adjatok, segítsetek megmenteni pusztuló, éhező népemet!" Budapest *„könny és siralom völgye"* volt akkor, melyre, *„mint óriási halálkeselyű borzalmas öleléssel rátelepedni készült a tél"* — a magyar történelem talán legborzalmasabb tele. A *„halálkeselyű karmai"* voltak a betegség, éhínség, csecsemőhalandóság, a készletek hiánya, fűtés és ruha hiánya, infláció.

Nem tudunk menekülni az érzéstől, hogy láthatatlanul, de valóságosan a népét segítő bíboros mellett ott volt Szent István, az alamizsnát osztogató levita. Mindszenty papjaihoz is beszélt és bár Szent Istvánt nem említette, azt akarta, hogy most a magyar földön minden pap, minden lelkipásztor — mint Szent István — alamizsnát osztogató legyen, „az asztalnál szolgáljon." *„Ha karitász van bennünk, akkor áttüzesedik minden gondolatunk. 1945-46 telén annyit fogunk elérni, mint lelkipásztorok, amennyi karitász van működésünkben."* Aztán népét kérte, hogy szegénységüket osszák meg egymással: *„Nem lehet csak külső segítségre hagyatkoznunk. Akármennyire elszegényedtünk mi családról családra, akármennyire is gond tanyája minden családi szentély, a családi küszöbök nyíljanak össze a nagy sorsközösségben. Mindenki szűkösen élhet liszt, fa, ruha dolgában, de azért van mód kölcsönös segítségre. Az alamizsna fészke sohasem az erszény, sohasem a ládafia, a fáskosár, a ruhatár, hanem az érző emberi szív."*

Ismerve a jeruzsálemi első keresztények életét, akik bizony szegények, lenézettek, üldözöttek voltak, nem járhatunk messze az igazságtól, ha feltételezzük, hogy Szent István, az alamizsna osztogató is apellálhatott így testvérei szívéhez a rábízottak érdekében. Talán nem vagyunk messze a valóságtól, ha feltételezzük, hogy István is nyakába vette „az ínséges tarisznyát" és koldult azokért, akiket szolgálnia kellett az asztalnál. A szentírástudósok nem így látják a helyzetet. Az Írás nem mondja, hogy István és társai valaha is szolgálták a szegényeket, hanem azonnal a „prédikátorok és a vitatkozók" szerepében mutatja be őket. Lehetséges, hogy úgy volt. De a keresztény művészetben István véres kövek között állva alamizsnát osztogat, Mindszenty pedig ellenségei előtt áll, akik ördögi kajánsággal azért vádolják, rugdossák, gumibotozzák és vetik

börtönbe, mert koldulni mert éhező népének! „Valutázott! Feketézett!" — ordították.

A Szentírás kétszer jellemzi Istvánt. „Hittel és Szentlélekkel eltelt férfinak" mondja (Ap. Csel. 6, 5), aki „kegyelemmel és erővel telve" (Ap. Csel. 6, 8) csodákat és jeleket művel a nép körében. A hit, mely Istvánban van, az a természetfölötti ajándék, mely Ábrahámot képesítette, hogy remény ellenére is reménykedjék és minden bizalmát Istenbe vesse. A hit szilárd bizalom abban, amit remélünk, meggyőződés arról, amit nem látunk. Az igaz ember a hitből él, a hit teszi szentté, az a gyökere erényeinek. Hit nélkül senki sem lehet kedves Isten előtt. „Hittel Krisztus lakjék szívetekben, gyökeret verjetek és alapot vessetek a szeretetben — mondja Szent Pál, és akkor — beteltek az Isten teljességével." (Ef. 3, 17, 19)

A hittel együtt tehát a Szentlélek is bennünk van és gyümölcsei láthatók lesznek életünkben: szeretet, öröm, békesség, türelem, kedvesség, jóság, hűség, szelídség, önfegyelmezés. (Gal. 5, 22) Amikor az Írás Istvánt „hittel és Szentlélekkel eltelt férfinak" jellemzi, azt állítja, hogy a kiválasztott diakónus szentéletű, erényes ember volt — kedves, türelmes, békességes, jóságos, szelíd, fegyelmezett.

István második jellemzésénél az „erő" a fontos, mivel a kegyelem lényegében egyértelmű „a hittel és a Szentlélekkel." Az erő, amivel István el volt telve, a bátorság sarkalatos erénye volt. „Fiam, ha Istennek akarsz szolgálni, készülj föl igen sok megpróbáltatásra. Keményítsd meg szívedet... Ragaszkodj az Úrhoz és ne tágíts tőle, hogy életed végén majd felmagasztaljon. Mindent, ami rád szakad, tűrj el békességgel, maradj hűséges a megaláztatásban. Mert az aranyat tűzben próbálják, a kiválasztottat meg a balsors kohójában." (Sirák 2, 1-5)

Az adott értelmezés szerint, mint István, Mindszenty is mindig „hittel és Szentlélekkel eltelt férfi" volt és ő is „kegyelemmel és erővel volt telve." A hangsúly az erőn, a bátorságon van. A bíboros látta a valóságot, tudta, mi következik. Fájlalta a harcot, fájt neki a küzdelem, de nem tudta elkerülni. „A vértanúságot nem kereste, de nem is tért ki előle" — írja róla Maróthy-Meizler Károly. Harca, küzdelme olyan volt, mint Krisztusé és Szent Istváné. Nem volt benne rossz szándék, csalárdság, de volt benne szeretet, jóság, türelem, szelídség és önuralom. Senkinek, még ellenségeinek se akart rosszat. *„Mi még ellenségeinket is szeretjük, mert Jézus és nyomában Szent István szerpap iskolájában ezt tanultuk. Ha valahol az életben, itt ezen a téren lehet igazán nagy*

az ember, aki legyőzi önmagát" — mondotta Csepelen, 1945. december 23-án.

Tudta, hogy a harcban elesik, mert az óra a sötétség urának és csatlósainak volt az ideje. Tudta, hogy a küzdelemben nagyon egyedül állt. Főpásztor volt, nyáját nem hagyhatta el és nem engedhette meg, hogy a farkasok széttépjék. „*Állok Istenért, Egyházért, hazáért, mert ezt a kötelességet rója rám a nagy világban legárvább népem történelmi szolgálata. Nemzetem szenvedése mellett a magam sorsa nem fontos*" — üzente népének 1948. november 18-án. Ezt a szomorú, szelíd, szeretetteljes hangot ellenségei nem tudták elviselni. Mint István gyűlölői a zsinagógában, „fogukat vicsorgatták" és „befogták a fülüket." A **Magyar Kurirnak** azt a számát, mely közölni akarta Mindszenty utolsó beszédét, a rendőrség elkobozta.

Mindszenty érsekségének három és fél aktív esztendeje alatt csaknem mindenben úgy viselkedett, küzdött, tanított, vitatkozott, ahogyan „Szent István szerpap iskolájában tanulta." Nagyon hozzátartozik a misztikumhoz, hogy Mindszenty ellenségei is milyen meglepő hasonlóságot mutattak István vértanú ellenségeihez. Kovách Aladár nagy írói képességgel érzékelteti ezt, mikor a Szentírás szövegében a „libertinusokat felszabadítottaknak" fordítja. Ellenségeiknek még a taktikájuk is hasonló volt. István esetében embereket fogadtak föl hamis tanúknak; felizgatták a népet; még papokat és intellektüeleket is beszerveztek ellene. És ezek azt mondták: romba dönti ezt a szent helyet — a templomot — és megváltoztatja a tanítást. (Vö. Ap. Csel. 6, 11-14) Végül is befogták fülüket, egy akarattal rárohantak és kivonszolták a városból. (Ap. Csel. 7, 57)

A kommunisták is pontosan így tettek Mindszentyvel. Hat héten át a központosított támadások hulláma egymást követte. Országos felháborodást rendeztek ellene, levél-kampányt indítottak, a munkásokat „spontán tüntetésre" prímási rezidenciájához rendelték, sajtóban, rádióban, gyűléseken támadták. Végül is hozzá küldték a magyar egyház „kiválóságait", egy történészt, egy lapszerkesztőt és még azt az őszinte, valóban nagy magyart, Kodály Zoltánt is kényszerítették, hogy Esztergomba menjen. Kodály azonban elvonult az ablakmélyedésbe, hogy ne legyen részese a szomorú színjátéknak. Az ablakon keresztül a Dunát, „a haza könnyét" nézte, míg a történész és a lapszerkesztő érveltek a bíborossal és fejtegették neki, hogy „a katolicizmus és a nemzet jövője a kialakult hatalmi helyzet őszinte elismerését kívánja" és bizonygatták, hogy a kommunizmus többé nem ellensége az Egyháznak. Ha nem változtatja

meg álláspontját, nagy kára lesz az Egyháznak és hazának. A bíboros arca olyan lehetett, mint Istváné volt — „mintha angyal volna." (Ap. Csel. 6, 15) Visszautasította az állításokat. A rendszer tehát kiadta a parancsot az elfogatására. Egy rendőrosztag Esztergomba ment. Nagy zajjal betörtek a házba, dörömbölve, kiabálva bementek a bíboros lakosztályába, minden oldalról körülfogták és elvitték a hírhedt, félelmetes Andrássy út 60-ba.

Hogy teljes legyen a misztikum — a hasonlóság a bíboros és a vértanú diakónus között — Mindszentyt Szent István vértanú ünnepén, 1948. december 26-án tartóztatták le és vitték el Esztergomból. A sötétlelkű bérenc rendőrezredes, aki letartóztatta **„csakúgy tajtékzott" (Ap. Csel. 8, 3) Mindszenty ellen, mint Saul István ellen és fölényesen kijelentette: „hazaárulókat, kémeket** és valutaüzéreket az éber demokratikus rendőrség akkor is kézre kerít, ha valaki bíborosi talárban van."

Mindszenty bíboros

Istvánt halálra követték ellenségei. A kövek zuhogása alatt térdre esett, Jézushoz fohászkodott, majd hangosan felkiáltott és Jézus példája szerint imádkozott: „Uram, ne ródd fel nekik **bűnül, amit tesznek." (Ap. Csel. 7,59-60) Mindszenty már jóval** elfogatása előtt elmondta ezt az imát: *„Imádkozom az igazság és a szeretet világáért. Azokért is, akik Mesterem szava szerint nem tudják, mit cselekszenek; szívből megbocsájtok nekik"* — írta utolsó körlevelében.

Saul jóváhagyta István megkövezését. Kedvét találta benne és hogy segítsen a vértanúságban, őrizte azok ruháját, akik a

köveket dobálták a diakónusra. Egy bérenc rendőrőrnagy különösen kedvét találta abban, hogy Magyarország hercegprímását a földre legyűrve rugdoshatta és levetkőztetve botozhatta. Lucifer örömmel az arcán, pihegve mondta: „Életem legboldogabb pillanata volt ez." A bíboros összeszorította a fogát, de a jaj néha elhagyta az ajkát. Mint az **Emlékirataim**-ban írja, „nyöszörgött fájdalmában." Imádkozni kezdett: a zsoltárokat mondta magában, később ujjain végezte a rózsafüzért. És az összevert bíboroshoz a vértanú Szent István eljött a börtönbe vigasztalónak. *„Emlékezetből kezdek hozzá a napi zsolozsmához"* — olvassuk az **Emlékirataim**-ban. *„Elimádkozom a zsoltárokat, átelmélkedem az ünnep tartalmát. Szent István diakónus vértanúsága és Szent János apostoli élete bő anyagot nyújt elmélkedő imádsághoz és az elmélyedéshez."* Rettenetes szenvedései közepette a bíboros lelkében a legkisebb nyomát nem találjuk a kételynek, kétségbeesésnek, az Isten ellen való panasznak. Mindenben olyan, mint Szent István vértanú.

Aztán a kegyetlenül megkínzott Mindszentyt ellenségei kábítószerekkel, lelki erőszakkal megtörték, egyéniségét megmásították, majd ítélőszék elé állították és életfogytiglan börtönre ítélték.

Egyes vértanúk ünnepén az Egyház Sirák fiának könyvét olvastatja papjaival a breviáriumban. A misztikum hatása alatt úgy tűnik, mintha Mindszenty József imádkozná a szent szöveget előttünk:

Engedd, hogy áldjalak, Uram és Királyom,
hogy magasztaljalak, üdvömnek Istene . . .
oltalmazóm lettél és megmentettél . . .
a sok szorongatástól, amely rámszakadt.
Bárhova fordultam, nem akadt gyámolom,
támaszt kerestem, de seholse találtam.
Ekkor irgalmadra gondoltam . . .
Az Úrhoz folyamodtam, Uramnak Atyjához:
„Szorongattatásom napján ne hagyj el
az acsarkodásnak és a magánynak idején.
Akkor mindennap majd dicsérem a neved
és hálásan magasztallak."
Ekkor imádságom meghallgatásra talált,
megmentettél az elpusztulástól
s a nehéz időkből kiszabadítottál.
Ezért magasztallak és áldalak téged,
és zengem az Úr nevének dicséretét. (Sirák 51, 1-12)

A Szent István és Mindszenty párhuzamnak döbbenetes a fináléja. Az Apostolok Cselekedeteiben a szentíró két mondatban foglalja össze a tragédiát: István vértanúságának napján, „azon a napon nagy üldözés tört ki a jeruzsálemi egyház ellen. Az apostolok kivételével (a hívek) mindnyájan elszéledtek Judea és Szamaria tájékára." (Ap. Csel. 8, 1-2) Mindszenty elítélésével az Egyház ellen nagy üldözés tört ki Magyarországon. Püspököket tartóztattak le és ítéltek el; papokat vetettek börtönbe; a szerzetesrendeket megsemmisítették; a szerzeteseket internálták; a híveket megfélemlítették, hogy hitüket ne gyakorolják; az egyesületeket feloszlatták; az iskolákban elkezdték az istentelenség és az erkölcstelenség tanítását; a püspököket eskütételre masíroztatták ... Magyarország nyugati határain lezárult a vasfüggöny a szabad világ felé, keletre pedig minden ajtó, kapu és sorompó tágra nyílt a Gonoszság Birodalma felé ... Pannonia Sacrá-ban nagy lett a sírás és a szomorúság. Az egész országot elborította a sötétség ... Aki csak tudott, menekült a hazából, nyugatra, emigrációba ... Kínoztatásának első éjjelén a bíboros érezte gonoszság beözönlését a hazába és az volt a benyomása, a terror rajta keresztül megy át: „*Átélem az egész megdöbbentő valóságot, azt, hogy személyemen, lelkemen, testemen, idegeimen és csontjaimon keresztül vonul be a bolsevizmus teljessége most Magyarországra.*"

Ebben a dermesztő sötétségben, a kétségbeesés legmélyén kezdett derengeni egy gyenge fény. Kezdetben alig volt több, mint egy kis gyertya pislákolása. Azok is, akik otthon maradtak és azok is, akik elmenekültek, kezdték hinni, remélni és mondogatni, hogy a két szentnek és vértanúnak — Szent István diakónusnak és Mindszenty bíborosnak — az érdemeiért Pannonia Sacrá-t nem hagyja el az Ég! Az emigrációban azóta a gyönge kis fény verőfény lett. A fény a hazában is mindjobban erősödik, terjed, melegít, irányít ... Ebben a fényben már azt is kezdjük felismerni, hogy Mindszenty József esztergomi érsekségének három és fél aktív éve volt a magyar egyháznak legdicsőségesebb ideje és amint István vértanúságával megdicsőítette Jeruzsálemet, úgy dicsőítette meg szenvedésével és életével Mindszenty bíboros Pannonia Sacrá-t, Magyarországot!

Dr. Mailáth István

Fogalmak tisztázása

Genocidium

Magyarul népirtás. Vallási, faji, nemzetiségi elvakultság, vagy társadalmi elfogultság következtében, előre megfontolt szándékkal elkövetett fizikai megsemmisítése olyan embereknek, akik a gyűlölt csoportba tartoznak. Vagyis tudatosan végrehajtott gyilkolás.

Példák: a törökök örményeket gyilkolása. Az oroszok, Katynban végrehajtott lengyeleket gyilkoló szörnyűsége. A zsidók „Endlösung" címen végrehajtott elpusztítása. A kommunista rendszerek társadalmi középosztályt és értelmiségi réteget gyilkoló „hatalom átvétele". A rómaiak keresztény gyilkolása, amit kegyetlenségben és perverzitásban talán csak a csehek múltak felül, amikor 1945-ben a védetlenné vált szudéta németeket (250 000 főre teszik az ártatlan áldozatok számát) karóhoz kötözték és benzinnel lelocsolva meggyújtották őket, vagy az asszonyok méhébe lándzsát döftek, mások élő testéről baltával vagdosták le a végtagokat. Nem maradnak el a csehek mögött a románok sem, akik vérengző őrjöngésükben ártatlan székelyeknek fűrésszel szabdalták le a fejét, ami még az oroszokat is megbotránkoztatta.

Az exil szlovákok irodalmában gyakran találkozunk, még műveltnek tekinthető íróik részéről is, olyan megnyilatkozással, amely „genocidiummal" vádolja a magyarokat. Kettős tudatlansággal állunk szemben. Olyan idegen szavakkal dobálódznak, amelyeknek nem ismerik a jelentését, illetve teljesen tájékozatlanok a történelemben. Mert a Magyar Királyság 1000 éves fennállása során nemhogy tömegesen, de még elvétve sem gyilkoltak meg senkit csak azért, mert szlovák lett volna.

Etnocidium

Előre megfontolt szándékkal elkövetett elnemzetlenítés. Kulturális, gazdasági, közigazgatási és törvénygyártási eszközökkel olyan életkörülmények teremtése, amelyeknek az a célja, hogy

az etnocidiumot művelő népségnek kiszolgáltatott más nemzetiségű embereket erőszak alkalmazásával megfossza a nemzetiségüktől vagy elüldözze őket ősi földjükről.

Példák: a románok minden eddigi etnocidiumot felülmúló magyar üldözése Erdélyben, amitől alig különbözik a szlovákok ultrasoviniszta nemzetiségi politikája a Felvidéken.

Szlovák részről etnocidiummal is vádolják a magyarokat. Való igaz, hogy 1879-től a Magyar Királyság lakosságának 54,4 százalékos **abszolút többségét** alkotó magyarok (1910. évi adat) súlyt helyeztek arra, hogy a lakosságnak mintegy 11 százalékát kitevő szlovák népesség sajátítsa el a magyar nyelvet is. A közigazgatást és a Királyságon belül való érintkezést szolgáló, egykori latin nyelv megszűnt. Az volt a cél, hogy legyen az országnak egy olyan közös nyelve, amelyen az országlakók érintkezhetnek egymással.

Cseh-Szlovákiában az **abszolút kisebbségben** lévő csehek megkövetelték, hogy a többséget alkotó, más nyelvű országlakók beszéljék a cseh nyelvet, amely a hadsereg szolgálati és vezényleti nyelve volt.

A magyar nyelv megtanulásától még nem asszimilálódott magyarrá egyetlen szlovák sem, ha — nem akart, amint azt csehszlovák történészek 1960-ban megállapították.

Ámde visszatérve a magyarokat etnocidiummal való vádaskodásra, vajon elkobozták-e a magyarok egyetlen szlováktól is a földjét, csak azért mert szlovák volt? Kiüldöztek-e egyetlen szlovákot az otthonából, csak azért mert szlovák volt? Törvényszabta büntetést róttak-e arra, aki „Pozsony" helyett „Presporkot" mondott?

Gazdasági téren a szlovák bankok 1867 után hatalmas fejlődéssel gyarapodtak. Bankkölcsönök segítségével, a piaci árakat felülmúló ajánlattal vásárolták fel magyarlakta területeken a földbirtokot. A szlovák szövetkezetek zavartalanul fejtették ki önkormányzatú tevékenységüket. A magyarlakta Alföld nyitva állt a szlovák munkavállalók számára, akiket szívesen láttak, mert megbízhatók voltak és jó munkát végeztek.

Sérelmezik a szlovákok, hogy kulturális téren a magyar királyi kormány megszüntette 3 szlovák nyelvű középiskola, 1 tanítóképző és a szlovák kultúra ápolására korábban engedélyezett Matica Slovenská működését. Ez igaz. De miért történt ez? Magyar részről már 1862-ben engedélyezték a szlovák nyelvű középiskolák és 1863-ban a Matica működését. A kiegyezést követően a magyar királyi kormány az 1868:44 tc. alapján nemcsak

jóváhagyta a szlovák kultúrintézmények tevékenységét, hanem még szlovák tanítóképző főiskola működését is engedélyezte.

Ámde ezek, a szlovák kultúra ápolására hivatott intézmények rövidesen a pánszláv politikai izgatás **gócpontjaivá alakultak át.** Orosz részről pénzelt tanáraik és tisztségviselőik, minden tárgyilagos indok nélkül szították a gyűlöletet a magyarok ellen és leleplezetlenül indoktrinálták a nagyszláv eszmeszülemény tételeit, ami gyakorlatban az ezeréves közös haza integritását veszélyeztette.

Amikor tehát a magyar királyi kormány 1875-ben, igen lapos kivizsgálás után bezáratta ezeket a politikai felforgatás gócpontjaivá átalakított kulturális intézményeket, akkor nem a szlovákok elleni etnocidium, vagyis elnemzetlenítés szempontjából cselekedett, hanem **védekezett** a szlovák részről tapasztalt hazaárulás ellen.

Tartozunk a történelmi hűségnek annak megállapításával, hogy a fentebb ismertetett tényeket ne azonosítsuk a „szlovák nép" magatartásával. A magyarellenes, pánszláv zsoldban álló izgatás alig pár száz személy műve volt. Ezeknek is a zöme a németekből, csehekből és ukránokból szlovákká asszimilált neofitákból tevődött össze. A szlovák nép túlnyomó többsége nemcsak távol állott ettől az oktalan magatartástól, hanem egyenesen helytelenítette azt.

Érdekes megfigyelni ugyanezt a jelenséget a mai viszonyok között, az exilben is. Az indoktalan magyarellenes gyűlölet gondos ápolását azok az értelmiségi tollforgatók művelik, akik németből, ruszinból, csehből, zsidóból vagy távol Szlovákiától, amerikai születésűekből asszimilálódtak érzelmeikben szlovákká. A népi származású, valódi szlovák gyökerekből táplálkozó, szlovák értelmiségi réteg sokkal higgadtabban és tárgyilagosabban foglalkozik a magyar-szlovák sorsközösség problematikájával. Őszinte megnyilatkozásuk azonban rendszerint magánlevelezésre korlátozódik, mert félnek, hogy ha nyilvánosan adnak hangot tárgyilagosságra törekvő véleményüknek, a „habzó szájúak" (és hangadók) nyomban „magyarónsággal" vádolnák őket.

Vegyes nemzetiségű országokban, mint például Svájcban, vagy Belgiumban, a világ legtermészetesebb dolga, hogy az országlakók több nyelvet beszélnek. A svájci németeknek álmában sem jut eszébe „etnocidiummal" vádolni a francia svájcit, csak azért, mert ő, német létére franciául is beszél. Ez a valóság a királyi Magyarország ellen mennydörgött „etnocidium" dolgában is. Mert, ha a szlovákok — saját érdekükben is — beszéltek magyarul vagy németül, attól még nem nemzetlenítette el őket senki. Sőt, ellenkezőleg! Mert együttélésünk utolsó 150 éve alatt

„minden politikai nyomás ellenére a magyar-szlovák nyelvhatár 319 községe közül csupán 73 változtatta meg a nemzetiségét, és abból 49 (67,1 százalék) a **szlovákok javára**". (Haufler-Korcák-Král: Zemepis Ceskoslovenska, Prága, 1960., 236. oldal). Tehát nemhogy a magyarok menzetlenítették el a szlovákokat, hanem a szlovákok terjeszkedtek a magyarok rovására. És mindez magyar uralom alatt!

Micsoda „etnocidium" az, amikor az állítólag elnemzetlenítésnek kitett népcsoport nemzetleníti el az „elnyomókat"? Így fest a valóságban a magyarokra szórt „etnocidium" vádja. Vajon tisztességes magatartás-e ilyen módszerekkel szítani a gyűlöletet két nép között? És miért? . . .

Viszont azt olvassuk a Slobodné Slovensko című szlovák exil újságban, hogy (idézzük): „A cseh tartományokban alig fél évszázad alatt elcsehesítettek közel egymillió szlovákot. Ez még a magyaroknak sem sikerült közel ezer év során."

Vajon szlovák nemzeti **szempontból** mi volt hasznosabb: magyarokkal vagy más szlovákokkal való együttélés?

Nádorispán

Kézai Simontól tudjuk, hogy a **„span"** szó a hun nyelvben „elöljárót", „kapitányt" jelent. Amint az arab nyelv hites tolmácsától megtudtuk, a **„nader"** szó jelentése, a ma is élő arab nyelvben: „ritka", „különleges", „egyedülálló" — átvitt értelemben „előkelő".

A **„nader"** családi név is. Befogadó országom arab kolóniájában közismert a jómódú, arisztokratikus Nader család, amely szenátorokat és kormányzókat adott az országnak.

Köztudomású, hogy a magyarság a Kárpát-medencei honfoglalást megelőző ezer év során, hosszú ideig arab és perzsa szomszédságban élt a Közel-Keleten. Kézenfekvő tehát, hogy az ősi magyar nyelvben polgárjogot nyert „nádorispán" az arab és hun nyelvekből átvett kombináció eredménye. „Nader": egyedülálló, előkelő. „Span": elöljáró vagy kapitány. A magyar nyelv szóhangzási törvénye szerint a „nader"-ből NÁDOR, a „span"-ból pedig ISPÁN lett, mert a magyar nyelv nem tűri a mássalhangzótorlódást. A nádorispán tehát **„egyedülálló elöljárót"** vagy ha úgy tetszik **„főkapitányt"** jelent. A várispán pedig: **„várkapitányt"**.

Mindezt azért tartottuk célszerűnek feljegyezni, mert a szlovákok történelem-gyártása csodálatos eszmeszüleményekre képes. E sorok írójának is még azt tanították az iskolában, hogy a „nádorispán" szavunk a szláv „na dvore zupán" kombinációból került

a magyar nyelvbe. Ezt a badarságot nemrég alkalmunk volt olvasni egy hódoltsági „történész" művében is.

Mindezt annak bizonyítására eszelte ki valamilyen pihent eszű szláv „nyelvész", hogy a „primitív" magyar nép a Kárpát-medencében talált szlávoktól tanulta el az államszervezés művészetét, és a szlávoktól leste el a közigazgatási méltóságok elnevezését is.

Az igazság ezzel szemben az, hogy a honfoglaló magyarok nem találtak semmiféle szláv konszolidált államszervezetet a Kárpát-medencében. Nem létezik, az ég világon semmi történelmi értékű adat, amely tudósítana a legendás Morva Birodalom közigazgatási beosztásáról, szervezetéről, szuverenitását bizonyító tényről, avagy Svatopluk nevén kívül tisztségviselőiről, azok jogköréről, alá- és fölérendeltségi viszonyáról. Az itt talált szlávok szervezett államrend nélkül, sokkal lazább törzsi és nagycsaládi viszonyok között éltek, mint a honfoglaló magyarok a X. század során, egészen a század végéig, amikor is Géza nagyfejedelem és Szent István lerakták a magyar államrend alapjait.

Egyáltalán nem szégyen másoktól tanulni és a hasznosat átvenni, ha erre megvan a lehetőség. A szlávoktól azonban a kereszténységgel összefüggő elnevezéseken kívül nem volt mit tanulni, mert ehhez, főleg államszervezvezési vonatkozásban nem tudtak nyújtani semmit.

Szent István annyira speciálisan az ősi on-ogur (on: tíz, ogur: törzs) tízes rendje alapján építette fel országát (10 várispánságot, 10 püspökséget alapított; elrendelte, hogy minden 10 település köteles eltartani egy plébániát), amire nemhogy szláv vonatkozásban, de még a valóban létező Frank Birodalom esetében sem találunk hasonló szervezeti példát.

Így azután az állítólag szlávból átvett nádorispáni mesével együtt a dohos legendák légkörében oszlik szét az a tévtan is, hogy a magyarok a szlávoktól tanultak volna országot szervezni. Országukat bizony saját államalkotó képességükkel építették fel.

Ezzel szemben több mint valószínű, hogy a szlovák „zupán" (főispán) a magyar „ispánból" származik.

Bán

Ez is arabból származó jövevényszavunk. A honfoglaló magyarok hozták magukkal és meghonosították a Kárpát-medencében. Az arab nyelvben ma is élő jelentése: „területi kormányzó".

A „bán" szóval kapcsolatban is létezik néminemű szláv zavarkeltés. Olvastunk már olyan elméletet, hogy a „bán" elnevezés a szláv „pán" szóból származna. Tudvalévően némelyik szláv

nyelvben a „pán" azt jelenti, hogy „úr". Ismerve a „bán" szó arab eredetét, felesleges vitába szállni ezzel a mesével, amelynek pontosan az ellenkezője valószínűsíthető.

A Magyar Királyság idejében az önkormányzattal rendelkező területek kormányzóit „bán"-nak nevezték. Macsói bán, szerémi bán, olténiai bánság. Egészen 1918-ig élő méltóság volt a horvát bán tisztség, ami Horvátország kormányzójának felelt meg.

Mármost a „bán" nagyon magasrangú tisztség volt, amelynek viselője bizony nagy „úr" volt. A horvát, szlovák és cseh nyelvekben az „úr" azt jelenti, hogy „pán". A három szláv nép szoros kapcsolatban állt a Kárpát-medencével, ahol a magyarok meghonosították a „bán"-i méltóságot. Eléggé kézenfekvő tehát, hogy az „úr" fogalomra innen szűrődött be nyelvükbe a „bán"-ból elszlávosított „pán". Lám, a szerbek nyelvében, akik a Kárpát-medencén kívül éltek, az „úr" fogalom „gospodin"-t jelent és nem „pán"-t.

Nomád nép volt-e a honfoglaló magyarság?

Kedvenc vesszőparipája a szláv történelem-gyártásnak az a mese is, hogy a honfoglaló magyarság csupán állattenyésztést ismerő, „primitív", nomád nép volt. Meg, hogy a magyarok a földművelés művészetét a szlávoktól lesték el a Kárpát-medencében. Így lett belőlük — a szlávok jóvoltából — fejlettebb gazdasági szinten élő nép . . .

Ismerve a gátlást nem ismerő, buja szláv fantáziát, ha történelem-ferdítésre nyílik alkalom, ezen nem is csodálkozunk. Azonban nemcsak csodálatos, hanem bosszantó is, amikor — a gondolkodás legcsekélyebb igénye nélkül — magyar tollforgatók is elhintik ezt az oktalanságot a magyar közvéleményben.

Mert, ha a szóban forgó szláv sztorinak csak valami halvány alapja lenne, akkor nyilvánvaló, hogy a mezőgazdasággal összefüggő fogalmaknak, legalább is szláv csengésű magyar nevük lenne. Ezzel szemben mi a tényállás?

Búza szlávul: psenica, rozs: zito, árpa: jacmen, zab: ovos, bab: fazula, köles: proso. A mezőgazdálkodással összefüggő „alap"-termények magyar neve annyira mentes a legcsekélyebb szláv etimológiától, hogy már maga ez a puszta tény elég perdöntő bizonyíték arra, hogy ezeket a terményeket a honfoglaló törzsek magukkal hozták. Következésképpen már az etelközi tartózkodásuk során állattenyésztésen kívül mezőgazdálkodást is űztek.

Ámde, ha figyelembe vesszük, hogy két ősi finn-ugor eredetű szó, jelesen: „eke" és „szarv" a mai napig élő szókincse mind a finn, mind az észt, mind a magyar nyelvnek, és ugyanazt a fogalmat jelentik mind a három nyelvben, akkor feleslegesnek látszik minden egyéb szófecsérlés annak bizonyítására, hogy a magyar törzsek már a finn-ugor együttélés idején mezőgazdálkodással is foglalkoztak. (Eke szlávul: pluh, és szarv: roh.) Hiszen, ha ismerték az „eke" fogalmát, akkor nyilvánvaló, hogy használták is ezt, a kizárólag földművelés céljait szolgáló eszközt.

Bizony az állattenyésztésen kívül, földművelést is űző nép volt az ősmagyar már abban az időben is — a Krisztus Urunk születését megelőző évezred derekán — amikor a szlávoknak még se hírük, se hamvuk nem volt.

Tót vagy szlovák

A magyar nyelvben a szlovák nép neve ősidőktől fogva „tót". Hóman-Szegfű szerint a gepidák (Erdély őslakói a honfoglalás korában) „tout"-nak nevezték magukat. A honfoglaló magyarok átvették ezt az elnevezést, a gepidákon kívül más olyan népekre is, akiknek a nyelvét nem értették. Így a Kárpát-medencében talált szláv törzsekre is.

Szapolyai János királyunkat kortársai tót királynak mondták, utalva szlavóniai származására. Az első világháború végéig a magyar térképeken a mai Szlavónia (Dráva-Száva köze) mindenütt „Tótország" néven szerepel, nyílván az ősidőkből származó hagyomány alapján.

Bél Mátyás (XVII. század) kutatásai alapján azt írja, hogy: „a mi szlávjaink szerintem egészen bizonyos és tisztázott, hogy Illiricumból jöttek ide" (tudniillik a Felvidékre). Megerősíti Bél Mátyás véleményét az elismerten legnagyobb szlovák nyelvésznek számító Samuel Czambel is (XIX. század), aki a szlovák nyelvet nem északi, hanem **délszláv nyelvnek** nyilvánította.

Mármost — hogy ki eszelte ki ezt az oktalanságot, senki sem tudja — elterjedt a szlovákok között az a tévhit, hogy a „tót" elnevezés sértés, merthogy a török nyelvből származik, ahol is — szerintük — „alacsonyrendűt" — „rabszolgát" — submissivet" jelent. Nemrégiben még egy európai műveltségű közírójuk is ezt a nótát fújta. Következésképpen a szlovákok, ennek a tévhitnek az alapján, súlyos sértésnek tekintik, ha magyarul „tótokról" írnak vagy szólnak . . .

A török nyelv hites tolmácsa segítségével megállapítottuk, hogy „tót" vagy hasonló hangzású és hasonlóan írt szó nem létezik

a török nyelvben. Rabszolga a török nyelvben „kul" vagy „memluk". Obedient, submissive pedig „itaatli".

Magyaroknak nem kell magyarázni, hogy amikor „tótokról" van szó, akkor egy rokonszenves nép fogalmi köre lebeg a szemünk előtt, viszont a „szlovák" névnek — a háború utáni és jelenlegi magatartásuk következtében — lassan olyan ellenszenves fogalmi köre kezd keletkezni, mint az „oláhnak".

Pár évvel ezelőtt odahaza jártunk a Felvidéken, és a hegyek között felkerestük öreg szlovák barátunkat, akivel hajdan sokat veszekedtünk a szlovák-magyar zűrök miatt, ami azonban mit sem befolyásolta szívélyes emberi kapcsolatunkat. Udvariasságból szlovákul köszöntöttem és kérdeztem, hogy álmai valóra váltán, most megelégedett-e? Magyarul vágott a szavamba:

— „Hagyd el — úgymond. — Az a sok disznóság, amit itt elkövettek és elkövetnek ma is, bemocskolja a szlovák nevet. Jegyezd meg, hogy én tót vagyok, mert amíg tótok voltunk nem kellett szégyenkeznünk, hogy szlovákok vagyunk."

* * *

Annak a sok zűrzavarnak és utálkozásnak, ami sajnálatos módon még ma is feles számban jellemzi a Kárpát-medencében élő — épeszű megítélés szerint — egymásra utalt népek viszonyát, nagyon sokszor az is oka, hogy a különböző fogalmakat helytelenül értelmezik és használják. Ezért tartottuk célirányosnak, hogy kiragadva pár pédát, tisztázzuk a fogalmak helyes értelmét. Mert, ha az alapvető fogalmak dolgában bábeli értelmezésben élünk, akkor hogyan tudjunk vajon szót érteni a fogalmakra épült lényeges dolgokban?

Flórián Tibor

A kőtáblák összetörtek

A butaság gőgje
s gonosz konokság
uralkodik már századok óta
rajtunk.
Rágalom pusztít,
önzés emészt,
s kővel dob meg
az irigység.
A pénz Istennél hatalmasabb,
körmös kapzsiság
s palotákban, kunyhókban
állít magának oltárt.

A céda szentebb lett az anyánál,
s az anya becsületének
a piacon árfolyama van.
Az otthonok küszöbét
átlépte a nyomor,
békességét összetörte az erőszak.
A szépség-istenasszony holttesténél
kufárok toroznak.

Valami összeomlott belül,
vagy talán még föl sem épült?
Mindenki menekül.

Aki kártyázott,
elvesztette mindenét.
Akinek vagyona volt,
szél szórta szét,
és törvénytelenség.
Az apa elvesztette gyermekét,
s hét országban bujdosott
apjáért a fiú, férjéért az asszony.
Sorra haltak a csecsemők,
az aggok és a nők.
Por és hamu lett csontjuk,
a szívük nem lélek többé,
csak szürke füst: reménytelenség.

Mindenki menekült.
Aki szeretett, a szíve ölte meg,
ha erős volt, leverte a láz,
ha úton járt, célhoz nem ért,
utolérte a fegyver és a gép.
Ki tengerre szállt, tenger fojtotta meg.
Legyőzték, ha küzdött,
s ha gyáva volt,
a bátrak érte haltak meg.

Mindenki menekült.
Leomlottak a házak,
és összedőltek a fák.
Otthon nem volt már, csak otthontalanság.
A nyelvek összezavarodtak,
és mint keserű nyál a szájban,
a riadt égtájak felől összefutott a nép.
Béke volt már, de a megvert
békétlenség
újra üvöltözni kezdett.
Mindenki menekült.
Semmi sem volt biztos,
a hold is lovára ült.
Üstököst láttak éjjel,
éhséget, járványt, áradó vizeket.

Gyűlölet gyilkolt,
s a döbbent élet fölött
a bosszú viharrá nőtt...
Európa,
eszmék szabadsága, szavak tisztasága,
Mózes nagysága, Jézus vére, Mária fájdalma
volt, és hiába volt.

A kőtáblák összetörtek.
Nem volt elég Konfucius,
Buddha és Mohamed bölcsessége.
Pilátus hirdette az ítéletet,
Kain őrjöngött a megölt Ábel felett,
és Júdás, az Iskariót,
harminc ezüstöt csörgetett.

A szavak,
a szavak maradtak csupán,
az iskola nem bölcseket nevelt,
csak hivatalnokokat,
a prédikációk nem támasztották fel
Jézust, sem a halottakat,
a szónokok nem váltották meg az országot,
a szentek nem tudtak utat mutatni,
a vértanúk nem mostak senkit sem tisztára,
s az Ige kenyeret nem adott.

Hasztalan épített templomot
és kultúrpalotát
az emberarcú állat,
a vér hatalmasabb maradt.
A hit nem törte meg a hitszegést,
a szerződések érvényességét
a jog nem biztosította.
Az értelem nem fékezte meg
az indulatot.

A szavak,
a szavak maradtak csupán.
A kufár a templomban is üzletet kötött,
az igazságot letiporta az erőszak,
a gyöngét az erős, a bátrakat a hatalom.
De a tömeg szétverte a hatalmat,
s önmaga fölé, őrizni a rendet,
új törvényt s hatalmat állított.

A szavak,
a szavak maradtak csupán.
Az isteneket legyőzte Jézus,
Jézust az Antikrisztus.
A kardot karddal törték össze,
a fegyvereket leverték a fegyverek,
a gépet a gépek,
de Magdolna mindig Magdolna maradt,
az ördögöt nem űzték el a századok,
s a kereszt nem megváltást,
csak vértanúságot hozott.

Mária, a tiszta asszony
csak jelkép maradt.
A szabadság megújuló áldozat.
Az állam önmagának nevelt,
az otthont letiporta az önkény,
országok vertek le országokat,
s az embert legyőzte az ember.

Mindenki menekült.
A szavak nem találtak önmagukra,
szédülten forgott a nap,
csillag csillagnak ütközött,
és mégis valahol, e szédült forgáson túl
szárnyat bontott és nőni kezdett:
egy eszme, egy Isten, egy ember.

Dr. Pócza Lajos

Hogyan lett 1945. április 4. a magyar szabadság temetője?

1945. április 4. a kezdőnapja annak a magyar tragédiának, amely a márciusi álmok lábbal taposásával, meggyalázásával Magyarország bolsevizálásához, szovjet gyarmattá süllyesztéséhez vezetett. Ma Magyarország sorsát látszólag Budapestről intézik, valójában Moszkvából irányítják. Ezért van az, hogy március 15. a magyarok nemzeti ünnepe, április 4. pedig azoké, akik nem a magyar népet, hanem Moszkvát képviselik. Így hát a két nap egymást kizáró jellegű. Mint az események tanúja, hivatva érzem magam, hogy nyilvánosságra hozzam nemzeti ünnepünk megvallásának, majd megtagadásának eseményeit annak során, ahogyan az ország árulói közjogilag is kiszolgáltatták Magyarországot a megszálló Szovjetuniónak.

Március 15-ét a magyar nép mindig mint nemzeti ünnepét ülte meg, és így ünnepelte az Országgyűlés is a századik évfordulóra összehívott ülésén, amelyen a Szovjetunió is képviseltette magát. A képviselők hiánytalanul, sötét ruhában jelentek meg. A galéria zsúfolásig megtelt.

"Az elnök felkérte a Ház tagjait, hogy álljanak fel. Ebben a pillanatban küldöttség élén belépett Vorosilov altábornagy. A kommunisták és csatlósaik dübörgő tapsban törtek ki. Vorosilov feléjük, utána felénk, az ellenzék felé fordult, s arcán megfagyott a boldog mosoly. Némán, mozdulatlanul állt az egész ellenzék. Senki sem tapsolt." (Varga László: Kérem a vádlott felmentését!)

A néma tüntetés által okozott, talán csak két másodpercig tartó vérfagyasztó csend óráknak tűnő feszültségét a kommunisták és csatlósaik újabb tapsorkánnal igyekeztek ellensúlyozni. Mindenki érezte, tudta, hogy ez az előre meg nem beszélt néma tüntetés a magyar önrendelkezési jog, szabadság, függetlenség tökéletes megsemmisítését és a Magyarország bolsevizálását szolgáló intézkedések elleni tiltakozás volt.

Azzal a ténnyel, hogy 1948. március 15-én, a magyar nemzeti

ünnep napján az Országgyűlés által rendezett jubileumi díszgyűlésen magát hivatalosan képviseltette, a Szovjetunió elismerte, hogy március 15. Magyarország nemzeti ünnepe. Az ugyanezen a napon tartott ünnepségeken és felvonulásokon a kommunisták "Petőfi, Táncsics, Kossuth örököse a Kommunista Párt!" feliratú táblák hordozásával igyekeztek Petőfi, Táncsics és Kossuth népszerűségét kisajátítani, elismerve március 15. nemzeti jellegét. A kommunisták, illetve a Rákosi Mátyás által vezetett moszkvai gárda azonban csak a népszerűséget szerette volna kisajátítani, de annak előidéző okát, a megtántoríthatatlan, megalkuvást nem ismerő, izzó szabadság- és hazaszeretet bűncselekményként üldözte és üldözi ma is (lásd a demokratikus államrend és a köztársaság védelméről szóló 1946. évi VII. törvénycikkelyt).

A Szovjetunió a nemzeti érzést, a szabadság- és hazaszeretetet azért üldözi, bünteti és tekinti bűncselekménynek, mert az ellenkezik világuralmi törekvéseivel. Március 15-ének a mai magyarországi kormány által hivatalos nemzeti ünnepkénti elismertetése teljesen reménytelen, mert Magyarország sorsát Moszkvából irányítják, a budapesti kormány csak moszkvai utasítások végrehajtó szerve. Egy hasonló tárgyú kérelemre a Szovjetunió azt felelné, hogy Magyarország független, szabad állam, és a Szovjetunió nem avatkozik bele Magyarország belügyeibe. A régi recept: az irányvonalat szigorúan előírják, az utasítások — vagy politikai nyelven: tanácsok — végrehajtását megkövetelik, de azok végrehajtásának következményeiért a felelősséget áthárítják. Ez a modern rabszolgaság, a szabadság jelmezébe bujtatott rabszolgaság.

Ne áltassuk magunkat látszólagos javulásokból, enyhülésekből fakadó reményekkel! Ezek csak külsőségek, amik a politikai időjárással úgy változnak, mint ahogy az ember ruházkodása is az évszaknak, időjárásnak megfelelően változik. Nem a külsőség, a látszat, ruha, jelmez, álarc a fontos, a lényeges, hanem az, amit eltakar. Nem véletlen, de történelmi következetesség, hogy az 1848-as és 1956-os magyar szabadságharcot ugyanaz a nagyhatalom fojtotta vérbe. A történelmi korszaknak megfelelően csak a külső ruha változott meg, de amit eltakart, a világuralomra való törekvés nem változott. Amikor a történelmi időszak úgy kívánta, az enyhülés, javulás látszata érdekében Hruscsov az embermilliókat kiirtó Sztálin koporsóját a Lenin-mauzóleumból kilakoltatta, de az 1956-os magyar szabadságharcot történelmi következetességgel eltiporta.

A Magyarok Világszövetsége Kincses Kalendáriumában március 15. azért van magyar nemzeti ünnepként megjelölve, mert az ország határain kívül élő magyarok csak ezt a napot ismerik el nem-

zeti ünnepnek, és természetesen április 4-ét nem hajlandók elismerni a felszabadulás napjaként. Azok a júdások, akik Magyarország bolsevizálásának kezdőnapját, április 4-ét ünnepelni hajlandók, vagy puszta megjelenésükkel azt a felszabadulás napjának ismerik el, lélekben sohasem voltak magyarok.

Azt hiszem, nem lehet elég gyakran megvilágítani, hogy milyen esetben lehetett volna április 4-ét a magyar felszabadulás napjaként ünnepelni, és miért vált az a magyar történelem legszomorúbb gyásznapjává.

Ha a szovjet csapatok azzal a szándékkal jöttek volna Magyarországra, hogy a jaltai egyezményben és az Atlanti Chartában vállalt kötelezettségüknek megfelelően az országgyűlési választásokig a rend fenntartásában és a békés állapotok helyreállításában az ország segítségére legyenek, és a megszálló parancsnokság mindent elkövetett volna, hogy Magyarország semlegessége, függetlensége és szabadsága biztosítva legyen, és a kormányzatban a demokrácia követelményeinek megfelelően a nép többségének akarata minden külső befolyástól mentesen szabadon érvényesüljön, és a választások után, de legalább a békeszerződés megkötésekor az abban elvállalt kötelezettségének megfelelően a szovjet csapatok elhagyták volna az országot, akkor a magyar nép elfogadta volna április 4-ét mint a magyar szabadság napját. Ha tehát a Szovjetunió őszinte barátként jött volna, az ideológiai különbségek ellenére is viselkedése baráti viszonzásra talált volna. Akkor ma nem élnének a nagyvilágban szétszóródottan száműzött magyarok.

De a Szovjetunió nem barátként, nem felszabadítóként, hanem ellenségesen, hódítóként, gyarmatosítóként, a bolsevizálás szándékával szállta meg Magyarországot. Sztálin a megszálló csapatokkal visszatelepítette Rákosi Mátyást, Gerő Ernőt, Révai Józsefet, Vas Zoltánt, Farkas Mihályt, Friss Istvánt, Berei Andort, Péter Gábort, Donát Ferencet, Orbán Lászlót azzal az utasítással, hogy a 90%-ban keresztény Magyarország bolsevizálását tervszerűen, a megszálló orosz katonai parancsnokság teljes támogatásával kezdjék el és hajtsák végre.

A megszálló szovjet parancsnokság négy politikai pártnak adott működési engedélyt, és az ideiglenes Országgyűlésben a részvétel arányát úgy állapította meg, hogy a marxista pártok többsége biztosítva legyen, továbbá ragaszkodott ahhoz, hogy a belügyminiszter, aki alá a rendőrség tartozik, kommunista legyen. Akinek a kezében van a rendőrség, annak a kezében van a hatalom. A hatalom birtokában a moszkvai gárda késedelem nélkül elkezdte Magyarország menetrend szerinti bolsevizálását. Elkezdődtek a megfélemlítések, fenyegetések, jogtalan letartóztatások, inter-

nálások. Megszüntették az önkormányzati testületi szerveket, és helyükbe az engedélyezett négy politikai párt egy-egy kiküldöttjéből álló nemzeti bizottságokat állítottak. Ezzel kettős célt valósítottak meg. Megakadályozták, hogy esetleges titkos önkormányzati választással a nép igazi akarata kifejezésre jusson, másrészt biztosították, hogy az önkormányzatok irányítása a nagy többségre támaszkodó Független Kisgazdapárt helyett a baloldali blokk (kommunisták, szociáldemokraták és Nemzeti Parasztpárt) kezébe kerüljön.

1945. augusztus 20-án Szent István király Nyugatról hazahozott, épen maradt jobbját százezrek sorfala között, felekezeti különbség nélkül félmilliónyi könnyező, szebb jövőért és szabadságért imádkozó magyar követte. Így tettek hitet a Szent István-i eszme mellett.

Az 1945-ös választásokon százezreknek a választói jegyzékből való jogtalan kihagyása ellenére a kommunisták 16,7%-os részesedésével szemben a Független Kisgazdapárt 57,7%-kal abszolút többséget kapott, s ezzel jogosulttá vált arra, hogy önálló kormányt alakítson. Erre Vorosilov altábornagy, a megszálló csapatok parancsnoka kijelentette, hogy csak olyan kormányt és koalíciót hajlandó elismerni, amelyben a Független Kisgazdapárt 50—50%-os arányban osztozkodik a miniszteri tárcákon a marxista pártokkal, és amelyben a belügyi tárca, tehát a karhatalom is a kommunista párt kezében marad.

Vorosilovnak ez a követelése a Szovjetunió által a jaltai egyezményben vállalt kötelezettség és ígéret megszegését jelentette. Tekintettel arra, hogy az ország szovjet megszállás alatt volt, a karhatalom felett pedig a kommunista belügyminiszteren keresztül a moszkvai gárda rendelkezett, és mert a jaltai nyilatkozatban garanciát vállaló másik két nagyhatalom az ígéret betartásához szükséges segítséget nem adta meg, a Független Kisgazdapárt Vorosilov követelését kénytelen volt elfogadni.

Hogy a bolsevizálást meggyorsítsák, Rajk László kommunista belügyminiszter beterjesztette — a szovjet mintára megszerkesztve — a demokratikus államrend és a köztársaság védelméről szóló törvényjavaslatot. Tekintettel arra, hogy ez a törvényjavaslat kizárólag a bolsevizálás érdekét szolgálta, és nemcsak a demokratikus és emberi szabadságjogok gyakorlását és védelmét, de még a kommunista párt bírálatát is bűncselekménnyé nyilvánította, annak megszavazását Sulyok Dezső vezetésével a Független Kisgazdapárt képviselőcsoportja megtagadta.

A moszkvai gárda a párt motorizált terrorcsapatával, az "R-gárdistákkal", a rendőrség által támogatott, óriási fenyegető

tüntetéseket rendezett, és még a Parlament kapujának megostromlásától sem riadtak vissza. Követelték Sulyok Dezsőnek és a javaslatot legerősebben ellenző húsz képviselőnek a Független Kisgazdapártból való kizárását, és a törvényjavaslat megszavazását. A megszálló parancsnokság és a kommunista rendőrség teljes támogatását élvező moszkvai gárda terrorjával szemben teljesen védtelen és tehetetlen pártvezetőség a kizárási követeléseket teljesítette, és figyelmeztette a képviselőket, hogy a megszálló parancsnokság a javaslat visszautasítását rendkívül súlyosan fogja megtorolni. Az összeütközések, a teljes felfordulás és azok súlyos következményeinek elkerülése céljából, a kényszer és erőszak hatására, a magyar nép túlnyomó többségének akarata ellenére, a nép által "hóhértörvénynek" elnevezett 1946. évi VII. törvénycikket a Független Kisgazdapárt képviselői megszavazták. A pártból kizárt Sulyok Dezső húsz képviselőtársával együtt a törvényjavaslat ellen szavazott.

Ezután a "hóhértörvény" alapján a demokratikus államrend és a köztársaság elleni összeesküvések hamis vádjával hozott halálos és elzárás büntetésekkel, vagy azok előli menekléssel elkezdődött az országgyűlési képviselőknek, a demokratikus és emberi szabadságjogok védelmezőinek és a terror bírálóinak eltávolítása a közéletből.

Amikor a Független Kisgazdapárt Kovács Béla főtitkár vezetésével a Szülők Szövetsége és a hitvallásos iskolák ellen megindított összeesküvési hajszát, valamint a hitoktatás megszüntetésére és az egységes tankönyvek kiadására vonatkozó terveket leállította, a moszkvai gárda Kovács Bélát összeesküvésben való részvétellel vádolta, és képviselői mentelmi jogának felfüggesztését követelte. A Független Kisgazdapárt képviselői a mentelmi jog felfüggesztését megtagadták, és helyette a hamis vádak kivizsgálására huszonöt tagú parlamenti bizottság felállítását javasolták. A vádak kivizsgálását Rákosi Mátyás avval akadályozta meg, hogy a megszálló parancsnokság segítségével a javaslatot levetette a napirendről. Így a szovjet megszálló parancsnokság a magyar országgyűlés többségi akaratának érvényesülését megakadályozta.

Mivel Kovács Bélát a magyar jog szerint nem lehetett letartóztatni és eltávolítani, a szovjet megszálló hatóságok 1947. február 25-én Budapesten "szovjetellenes fegyveres terrorista csoportok alakításában és a szovjet hadsereg ellen irányuló kémkedés megszervezésében való aktív részvétel" hamis vádjával tartóztatták le.

Weems tábornok, a Szövetséges Ellenőrző Bizottság tagja az Egyesült Államok kormánya nevében tiltakozó jegyzéket intézett

Szviridov altábornagyhoz. Megállapította, hogy: *"A fejlemények az Egyesült Államok kormányának véleménye szerint jogosulatlan beavatkozást jelentenek Magyarország belügyeibe annak érdekében, hogy magyarországi kisebbségi elemek rákényszerítsék akaratukat a nép által választott többségre"*, és javasolta, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság három tagja — USA, Anglia, Szovjetunió — együttesen vizsgálja felül a vádakat.

1947. március 17-én Weems tábornok újabb jegyzéket juttatot el Szviridov altábornagyhoz, mely szerint: *"Az Egyesült Államok kormánya az összes rendelkezésére álló adatok alapján nem érthet egyet a magyar politikai fejlemények ama értelmezésével, amelyet az ön közlése foglal magában. Az Egyesült Államok kormánya előtt világos az, hogy a magyar kommunista párt vezetése alatt álló kisebbségi csoportok alkotmányos eljárás keretein kívüli taktikázással kísérlik meg a hatalom átvételét. Az Egyesült Államok kormányának véleménye szerint ez nyilvánvalóan veszélyezteti a magyarországi demokrácia fennmaradását. Az Egyesült Államok kormányának véleménye az, hogy a felszabadított Európára vonatkozóan létesített jaltai egyezményt aláíró hatalmakra az a kötelezettség hárul, hogy együttes lépéseket tegyenek a magyarországi helyzet kivizsgálására, annál is inkább, mivel Magyarország szempontjából oly alapvető fontosságú kérdés tekintetében a szovjet és az amerikai vélemény eltér."*

Szviridov altábornagy erre a jegyzékre is kitérő választ adott. Így a megszálló hatóság nemcsak a magyar nemzetgyűlés azon alkotmányban biztosított jogának gyakorlását akadályozta meg, hogy a kommunista belügyminiszter alá rendelt államrendőrség által emelt hamis vádakat kivizsgálja, de megakadályozta azt is, hogy az Egyesült Államok a jaltai egyezményben biztosított jogát gyakorolhassa.

Az idézett jegyzékek történelmi bizonyítékok. Ezekben az Egyesült Államok kormánya elismeri, hogy a magyarországi eseményekért a jaltai egyezményt aláíró három nagyhatalom együttesen felelős, és megállapítja azt, hogy a szovjet megszálló parancsnokság a jaltai egyezmény megszegésével beavatkozott Magyarország belügyeibe annak érdekében, hogy a kommunista párt alkotmányos kereteken kívüli taktikázással, erőszakkal vegye át a hatalmat.

Miután az Egyesült Államok nem tett semmi olyan lépést, ami Magyarország szabadságát és önrendelkezési jogát biztosította volna, a moszkvai gárda vérszemet kapott. Az összeesküvési vádakat folytatták. A letartóztatottakat hírhedt módszereikkel el nem követett bűncselekmények bevallására és mások belekeve-

résére kényszerítették. A népbíróság halálos és elzárásos ítéletek kiszabásával a félelmet rettegéssé fokozta. A Svájcba szabadságra ment Nagy Ferenc miniszterelnököt 1947. május 27-én telefonon értesítették, hogy *"Szviridov szovjet tábornok a Szövetséges Ellenőrző Bizottság nevében jegyzéket adott át Rákosi Mátyás miniszterelnök-helyettesnek arról, hogy Kovács Béla vallomása szerint Nagy Ferenc és Varga Béla is részt vettek a szovjetellenes összeesküvésben".*

Nagy Ferenc a Rákosi Mátyással folytatott beszélgetés után kényszer hatására lemondott miniszterelnökségéről, nem tért vissza, és Varga Béla is kénytelen volt Nyugatra menekülni. Így távolította el a Sztálin által Magyarország bolsevizálásával megbízott moszkvai gárda a megszálló szovjet parancsnokság segítségével a közéletből a bolsevizálás útjában álló Nagy Ferenc miniszterelnököt, a Független Kisgazdapárt elnökét, Varga Bélát, az Országgyűlés elnökét, a kisgazdák ügyvezető elnökét, valamint Kovács Bélát, a párt főtitkárát és sok országgyűlési képviselőjét, valamint a magyar szabadságért kiálló számtalan magyart.

Az erőszaknak és terrornak ez a megdöbbentő megnyilvánulása nemcsak félelmet, de bosszúvágyat is keltett, és forradalmi hangulatot idézett elő. De a nép megérezte, hogy a felkelés milliók véráldozatával járhat, és — megszállás alatt lévén — Magyarország azonnali bolsevizálását idézné elő. Indulatát meglepő önfegyelemmel vérfagyasztó csendbe fojtotta vissza. A külföldi lapok felháborodva írtak a magyarországi eseményekről, és azt kommunista puccsnak nevezték.

Sulyok Dezső az új kormány bemutatkozása után, 1947. június 12-én az Országgyűlésen a hangulatot így jellemezte: *"Amikor a külföldi lapok a rémhireket hozták Magyarországról a kormányváltozással kapcsolatban, akkor nem mondtak igazat. Nem igaz, hogy Magyarországon utcai harcok folynak, csak éppen nincs gyülekezési szabadság. Nem igaz, hogy forradalom van Magyarországon, csak éppen nincs sajtószabadság. Nem igaz, hogy felfordulás van Magyarországon. Csend van itt, és nyugalom, csak éppen nem az élet ütemének megszokott és kedves csendje, hanem a félelem és terror csendje. Mert az a vélemény, mely a mostani, átalakult kormány véleményével ellentétes, nem tud, nem mer semmiképpen megszólalni. Rendőrállammá alakultunk át, valóságos rendőrállammá, ahol a rendőrség befolyása nemcsak a közéletre, hanem az egyes emberek magánéletére is elviselhetetlenül ránehezedik és rásúlyosodik."*

Sulyok Dezsőnek ez a beszéde többek között a Washington Postban is megjelent, ezért Joseph Ball minnesotai republikánus

szenátor javaslatára az amerikai szenátus 1947. július 13-i ülésén tiszteletadást szavazott meg neki, és ezt a szenátus naplójában megörökítette. Sulyok Dezsőnek ez a bátor beszéde tökéletesen visszatükrözte az erőszakkal elnémított magyar nép túlnyomó többségének hangulatát és véleményét. Ezt fejezték ki az 1947. július 1-én a Parlamentben a kommunisták felé fordulva elmondott szavai:

"Abban különülünk el egymástól teljesen és összeegyeztethetetlenül, hogy mi az egyéni szabadság alapján felépülő demokráciának, önök pedig a totális állami és gazdasági rendszeren alapuló rabszolgaságnak a hívei."

Mikor erre a moszkvai gárda egyik tagja, Révai József, közbeszólásaként a megszálló szovjet parancsnokságot arra kérte fel, hogy rendszerük gyalázása miatt járjanak el Sulyok ellen, Sulyok azt felelte: *"Ezek után a magyar Parlamentben a szólásszabadságot megszűntnek tekintem, és a szótól elállok."* Ezt követően képviselőtársaival együtt kivonult a Házból. A történtek után külön törvénnyel megfosztották képviselői mandátumától, mire ő pártját feloszlatta, és Nyugatra menekült.

Mivel a moszkvai gárdának még ilyen szörnyű terrorral és erőszakkal sem sikerült forradalmat előidézni, és a magyar nép ellenállását csökkenteni, a törvényesség látszata érdekében rendkívül ravasz eszközökhöz folyamodtak. Arra való hivatkozással, hogy a kilépések, a reakciósok eltávolítása stb. után az Országgyűlés már nem tükrözi vissza arányosan a nép akaratát, a Független Kisgazdapártot arra kényszerítették, hogy fogadja el a kommunista belügyminiszter által elkészített új választójogi törvényt, és új választások megtartását. Ez az új választójogi törvény módot nyújtott új választó-névjegyzékek összeállítására, és azokból újabb százezreknek jogtalan kihagyására, valamint sok százezer választói névjegyzék-kivonattal (kék cédulák) sok százezer hamis szavazat leadására. Mindez a kommunista belügyminiszter hatáskörébe tartozott.

A kisgazdapárt felforgácsolása érdekében újabb pártok indulását engedélyezték. A kisgazdapártot arra kényszerítették, hogy a kommunista, szociáldemokrata és a Nemzeti Parasztpárttal Magyar Függetlenségi Front néven együtt induljon az új választáson. Ezzel megakadályozták, hogy a Kisgazdapárt a kommunistákat bírálhassa.

A magyar nép szemérmetlen félrevezetésére a választási szövetségbe lépett koalíciós pártok 1947. július 30-án közzétették közös programjukat, amely szerint a Magyar Függetlenségi Front pártjai *"közösen biztosítják a magyar nép vallásos hitének és meg-*

győződésének szabad gyakorlását; közösen őrködnek a magyar nemzeti és állami függetlenség csorbíthatatlansága fölött; közösen utasítanak vissza minden idegen beavatkozást Magyarország belügyeibe; közösen vállalják a magánkezdeményezés szabadságának és a munkából eredő magántulajdon érinthetetlenségének elvét, a kisemberek tulajdonának védelmét; mindent elkövetnek a választás szabadsága és tisztasága érdekében, hogy a magyar nép szabadon gyakorolhassa alkotmányos jogait, és fejezhesse ki akaratát."

Ezek a hazug, farizeusi ígéretek akkor hangzottak el, amikor az egyházak gyengítése, intézményeinek megszüntetése folyamatban volt, és amikor a megszálló parancsnokságnak az ország belügyeibe való állandó beavatkozása folytán Magyarország függetlensége egyszerűen nem létezett, amikor az új választójogi törvény megszavazása és az új választások kiírása is a megszálló parancsnokság beavatkozásának a következménye volt. Megdöbbentő azért is, mert akkor már százezreknek a választói jegyzékből való kihagyására és a kommunisták többszöri szavazását biztosító úgynevezett kék céduláknak kinyomására vonatkozó intézkedések már vagy megtörténtek, vagy folyamatban voltak.

A rendelkezésre álló adatok és számítások szerint a kommunisták legalább 400 000 hamis szavazatot adtak le, és ugyanennyi, az ellenzékre leadott szavazatot semmisítettek meg. A választók névjegyzékéből több mint félmillió, kommunistaellenes, szavazásra jogosultat hagytak ki. A beavatkozás, félrevezetés, megfélemlítés, szemérmetlen választási csalás ellenére a magyar nép túlnyomó többsége újra — meglepő politikai érettséggel — a kommunizmus ellen adta le szavazatát.

A kommunista párt az 1945. november 4-i országgyűlési választásokon elért 16,9%-os szavazatrészesedését az 1947. augusztus 31-én tartott választáson a felsorolt nehézségek és csalások ellenére is csak 22,3%-ra tudta feltornászni.

A váratlanul gyenge választási eredménytől felbőszült moszkvai gárda késedelem nélkül akcióba lépett, hogy a bolsevizálás menetrendjét Sztálin utasításának megfelelően meggyorsítsa.

Megakadályozta, hogy a koalíció másik három pártja az ellenzékkel összefogva léphessen fel a bolsevizálás ellen. Megakadályozta a választási csalások, visszaélések kivizsgálását és megtorlását. Megkezdték az ellenzéki pártok felszámolását. A második legnagyobb ellenzéki párt, a Magyar Függetlenségi Párt (Pfeiffer Zoltán pártja) indulását csak meghatározott számú ajánlás ellenében engedték meg. A választások után a rendőrség felhasználásával az ajánlási íveket aláírókat megfélemlítéssel, fenyegetés-

sel kényszerítették aláírásuk megtagadására, és a Magyar Függetlenségi Pártot terrorisztikus eszközökkel megfosztották összes mandátumától.

Nem kétséges, hogy a szovjet megszálló csapatok jelenléte és a megszálló parancsnokság támogatása nélkül ez a gyűlölt moszkvai gárda sohasem tudta volna akaratát a nagy többségre kényszeríteni. Nem vitatható az sem, hogy ha a megszálló csapatok a békeszerződés értelmében Magyarországról kivonultak volna, akkor a kommunizmussal szemben már két ízben túlnyomó többségben demokráciát, függetlenséget választó magyar nép a többségi akaratot a demokrácia követelményeinek megfelelően, teljes erejével érvényesítette volna.

Annak érdekében, hogy a szovjet csapatok a békeszerződés után is Magyarországon maradhassanak, és Magyarország a Szovjetuniótól függő helyzetben maradjon — s a bolsevizálás befejeztével szovjet gyarmattá váljék —, Sztálin kényszerítette a magyar Országgyűlést 1948 tavaszán az úgynevezett "szovjet—magyar barátsági, együttműködési és kölcsönös segélynyújtási szerződés" megszavazására.

Ennek a szerződésnek a megkötésével Sztálin mintegy írásban elismerte a jaltai szerződés és az Atlanti Charta megszegését. Magyar szempontból érvénytelen volt, mert az Országgyűlés kényszer hatása alatt szavazta meg, és annak megszavazására a magyar néptől nem kapott felhatalmazást, ezzel megszegte a választóknak tett ígéretét, és megsértette a népfelség jogát.

A népfelség elve szerint a nép a parlament felett áll. A nép választja az Országgyűlésbe a saját képviselőit, akik a választók utasításait és a választások alatt a választóknak tett ígéreteiket betartani kötelesek, ettől a választó újabb felhatalmazása nélkül nem térhetnek el. Kossuth szerint "a népfelség nélkül sorsának ura nemzet nem lehet.".

A választások alatt kivétel nélkül minden ellenzéki párt a függetlenség és szabadság biztosítását ígérte és tűzte ki fő célul. A gyar Függetlenségi Front néven választási szövetségre lépett koalíciós pártok — beleértve a kommunista pártot is — nemcsak a szövetségük nevében, de a már korábban idézett választási nyilatkozatukban is Magyarország függetlenségének biztosítását és a Magyarország belügyeibe való minden idegen beavatkozás visszautasítását ígérték. Ebből következően a szerződést az Országgyűlés csak akkor szavazhatta volna meg, ha erre egy titkos szavazással a magyar nép felhatalmazta volna. A szerződés megszavazása a függetlenségről való lemondást jelentette. Függetlenség nélkül pedig nincs szabadság.

Ezután a bolsevizálás már rohamléptekkel haladt előre. A szociáldemokratákat a kommunisták Magyar Dolgozók Pártja néven egyesülésre, helyesebben beolvadásra kényszerítették. A marxista szellemű oktatás érdekében bevezették az egységes tankönyveket, s a felekezeti iskolákat államosították. Megszüntették a bírói függetlenséget, a független igazságszolgáltatást, megszüntették a demokratikus kormányzás alapját képező önkormányzatok függetlenségét. Hogy a magyar népet utolsó reményétől is megfosszák, 1948. december 26-án letartóztatták Mindszenty József bíborost.

Mindszenty letartóztatása után több képviselő ellen indítottak eljárást, több képviselő és pártvezető volt kénytelen a letartóztatása elől Nyugatra menekülni, és a terror, az erőszak olyan méreteket öltött, hogy 1949 februárjának elején a legnagyobb ellenzéki párt, a Demokrata Néppárt is kénytelen volt működését beszüntetni. A két legnagyobb ellenzéki párt megszüntetése, a képviselők elítélése, letartóztatása, menekülésre kényszerítése után a Parlament cirkusszá alakult át, s elvesztette létjogosultságát.

Így tette a Magyarország bolsevizálásával megbízott gárda — a szovjet megszálló parancsnokság támogatásával és aktív segítségével — április 4-ét a magyar történelem legsötétebb, legszomorúbb gyásznapjává.

A moszkvai gárda diadalmámorában minden hazugságról lehullott a lepel. Azelőtt a népi demokráciát hirdették, ami önmagában is félrevezető hazugság. A demokrácia görög szó, lefordítva népuralmat, tehát a többség uralmát jelenti. Népi népuralom pedig nem létezik. Azt akarták vele igazolni, hogy nekik sok közük van a néphez. Az igazi demokratákat, akik a demokratikus szabadságjogokért harcoltak, a hóhértörvény alapján a demokratikus államrend ellen elkövetett bűncselekmény vádjával ítélték el. Most már leplezetlenül vallották be az igazságot, amint azt Izsák Lajos marxista történész írja: *"1948 végén az MDP vezetői már alkalmasnak vélték a népfrontot arra, hogy felhasználják a proletárdiktatúra egypártrendszerén alapuló szovjet típusának megvalósításában".*

Ezzel elismerték a diktatúrát és a bolsevizálást is. De még akkor is hazudtak, mert ennek a diktatúrának ugyanúgy nem volt köze a proletárokhoz, mint a népi demokráciának a néphez. Ez a diktatúra a Magyarország bolsevizálásával megbízott, és a megszálló parancsnokság által támogatott moszkvai gárda diktatúrája volt. Ezt igazolja az is, hogy 1956-ban, amikor a magyar nép a terror és a szovjet elnyomás bilincseit szét akarta zúzni, szovjet

csapatokra volt szükségük, hogy a hazaszeretet fellángolását vérbe fojtsák.

1956 emléke ellen a legnagyobb merényletet akkor követik el, amikor azt ellenforradalomnak hívják. Ellenforradalmat csak egy megelőző forradalom ellen lehet indítani, a megelőző forradalom következtében elvesztett hatalom visszaszerzésére. Magyarország a szovjet megszállás következtében nem volt a hatalom birtokában, nem volt független, nem volt szabad. Függetlenségét, szabadságát, önrendelkezési jogát nem kapta vissza. A kommunista párt, a moszkvai gárda nem forradalommal szerezte meg, hanem a fegyveres szovjet jelenlét segítségével ragadta magához a hatalmat.

1956 magyarjai — ugyanúgy, mint 1848 magyarjai — a függetlenségért, a szabadságért szálltak síkra. A moszkovita kommunista Nagy Imre miniszterelnököt (kormányának Kádár János is tagja volt) csak azért ítélték halálra, mert Magyarország függetlenségét, szabadságát akarta biztosítani. Mindez azt is igazolja, hogy 1956 nem ellenforradalom, hanem szabadságharc volt, de igazolja azt is, hogy 1945. április 4. nem volt, nem lehetett a felszabadulás napja.

Azoknak, akik Kádár Jánost Deák Ferenchez hasonlítják, Deák Ferencet idézem: *"Nekünk egyetlen fegyverünk a törvény és ügyünk igazsága, és erre támaszkodva kell a hatalom fegyverével szembeszállnunk. Mert a törvény olyan nyugalmat ad a léleknek, hogy a legsúlyosabb eseményeket is ahhoz ragaszkodva be lehet várni. A méltóságot a törvény adja meg, és semmi más."*

Aki Kádár János politikai működésének ismerete mellett sem tudja megállapítani, hogy megfelelt-e az idézett politikai, erkölcsi igazságnak és mértéknek, annak azt ajánlanám, hogy várjon türelemmel. Eljön az idő, amikor az oknyomozó történészek minden külső befolyástól mentesen, tárgyilagosan megállapítják és megírják, hogy Kádár János nem Deák Ferencnek, hanem Haynaunak a szerepét töltötte be.

Ha a felejtés, megbocsátás és elismerés — vagy annak látszata — a magyar nép részéről bennünk aggodalmat kelt, fáradhatatlanul kell ismételnünk a megcáfolhatatlan tényeket, az igazságot, és a múlt nagyjaitól kell tanácsot kérnünk, erőt merítenünk. Ezzel a kérdéssel Kossuth Lajos is foglalkozott. Őt idézem: *"A magyar nép alkalmazkodó természetű, sokat képes megbocsátani, sokat még felejteni is, és sok lemondásba beleszoktatható, de azon aspirációiról soha, semmi körülmények között nem fog lemondani, hogy hazája az legyen, amivé első szent királya berendezte; legyen önálló, független állam."*

Filippi István

Voltaire halála

Az agg költő 1778. február 10-én érkezett Párizsba. A város kapujánál átkutatták kocsiját; csempészárut kerestek.

— Uraim! — mondotta a fináncoknak — rajtam kívül itt semmiféle csempészárut nem találnak.

A Szajna bal partján Marquis de Villette házában szállt meg.

Február 25-én hirtelen rosszul lett. Csonttá aszott testét hideg rázta, torkában a feltörő vér sós ízét érezte.

— Jön a vég! — gondolta és félelem lett úrrá rajta.

— Mi lesz, ha a papoknak végül is igazuk van és a halál után új élet következik? Talán létezik a pokol is?

De hát tett ő olyat, aminek büntetése az örök kárhozat lenne? Igen, hadakozott az Egyházzal, a papokkal, kigúnyolta az Ó- és Újtestamentumot, de sohasem tagadta teljesen Isten létezését. Hiszen hogyan lehet az ellen harcolni, aki nem létezik?

Még XIV. Benedek, római pápa is megáldotta őt. Iratmappájából előkereste a pápa levelét, amelyben ez állt:

„Egy héttel ezelőtt volt Ön olyan szíves, kitűnő színjátékát, a Mohamedet nekem elküldeni, mely művet igen nagy élvezettel olvastam. Tisztelem az Ön általánosan elismert érdemeit s igen jó véleményem van az Ön becsületességéről és nyíltságáról. Ezúttal adom Önnek apostoli áldásomat. 1745. szeptember 19-én. XIV. Benedek pápa."

Ez azonban régen volt. Az utóbbi évtizedben nagyon elkapatta magát. Minden írása közkézen forgott. Hiúságát csiklandozta, amikor előkelő szalonokban ragyogó nők tapssal honorálták egy-egy ateista aforizmáját. Néha deista szellemben is írt, egy gúnyos fintort azonban ezekben a művekben is elrejtett, később viszont minden erejével az Egyház ellen fordult.

Megnyugtató érzés, hogy Krisztus még a latornak is megbocsátott. Emlékezetből idézve lassan tagolta az Írás szavait: „bizony mondom neked, még ma velem leszel a Paradicsomban!"

Pedig ez a lator bizonyosan rabolt és gyilkolt. Ő ilyen

bűnöket nem követett el; nem is volt erre szüksége, hiszen mindig jómódban élt. Író, költő, üzletember, hadseregszállító és politikus volt. Apja után nagy vagyont örökölt, ami Armand testvére halála után megduplázódott.

1729-ben Párizsban, La Condamine matematikus tanácsára felvásárolta az éppen akkor megnyílt lottéria összes sorsjegyeit s óriási összeget nyert. Ezt először nem akarták neki kifizetni, mire pert indított és azt is megnyerte. Mágnásoknak, többek között Richelieu-nek is pénzt kölcsönzött, persze kamatra...

Torkából ismét vér tört fel és megfestette mellényét.

És az „Ötvenek prédikációi", melyben a gyónást és Krisztus testének átváltozását gúnyolta ki? És az „Értelem evangéliuma"? És a „Filozófiai zsebszótár"? És a „Vallás próbája"?

Ez nyílt harc volt Krisztus ellen!

A faragott szék cirádái gúnyos arccá tömörültek. Bakkecskeszagot érzett, ami belső szerveiből áradt. Karmok hasítottak bőrébe, mire hangosan sírni kezdett.

A keresztre kell nézni, akkor eltűnnek az árnyak! A kereszt? Hol van az ő szobájában kereszt? Ekkor vette észre, hogy az ablak keresztfájára szegzi görcsösen tekintetét. Önkéntelenül is megtalálta az egyetlen keresztet, ami lakószobájában lehetséges volt. Ezen elmosolyodott. Gyónni kellene és felvenni a szentségeket! A szentségeket? Mit is írt erről?

„A katolikusok vallják, hoy Istent esznek és nem kenyeret, a luteránusok Istent is esznek kenyeret is, a kálvinisták kenyeret esznek, de nem Istent. Ha valaki a hottentották vagy zulukafferek ilyen szokásairól mesélne, hazudozónak tartanánk."

Felüvöltött. Titkára, Wagniére rohant be.

— Papot akarok! Hívja rögtön Gaultier abbét!

Wagniére ettől félt, hiszen ha Voltaire az utolsó pillanatban kapitulál az Egyház előtt, akkor lejáratja magát Párizsban. Ezért azt hazudta, hogy az abbé nincs otthon, elutazott.

Voltaire azonban mégis eljuttatott egy levelet az abbéhoz:

„Istent imádva, barátaimat szeretve és ellenségeimet nem gyűlölve halok meg!"

Erre Gaultier abbé március 2-án meglátogatta a beteget, aki gyónni akart.

— Az ön bűneire — mondotta az abbé — nem lehet szóbeli bűnbánattal penitenciát nyerni. Írásban elkövetett bűnöket csak írással lehet jóvátenni. Ha ön írásban visszavonja ateista nézeteit, akkor megkaphatja a szentségeket.

— Ez lehetetlen! — szólt közbe Wagniére —, ön, kegyelmes uram nem tagadhatja meg az egész művelt világ által elismert és

tömjénezett műveit, melyek a világirodalom remekei!

— Papírt hozzon, tintát és tollat! — hörögte az agg filozófus. Ekkor már egész Párizsban elterjedt, hogy Voltaire haldoklik. Több barátja is érkezett. Ő azonban írt:

„Mivel én, alulírott, négy hónapja vért köpök és nyolcvannégy éves koromban nem vagyok abban a helyzetben, hogy magamat a templomba vonszoljam s mivel a Saint-Sulpicei pap, Jean de Tersac jócselekedeit egy továbbival szaporítva Gaultier abbé urat hozzám küldte, kinél meggyóntam s ezzel kijelentem, hogy ha Isten magához vesz, a katolikus vallásban, melyben születtem, az isteni kegyelemben bízva halok meg. Minden hibámért s minden vétkemért, melyeket a katolikus Egyház ellen elkövettem, Istentől és Öntől bocsánatot kérek.

Voltaire

1778. március 2-án, Marquis de Villette úr házában."

Ezt az okmányt két tanú írta alá: de Villeville és Mignot abbé.

Gaultier abbé az írással Conflans hercegérsekhez sietett, hogy engedélyt kérjen tőle a szentségek kiszolgáltatására. A hercegérsek, ugyancsak a Saint-Sulpicei pap ezt a vallomást nem tartották elegendőnek s kérték, hogy a költő Krisztus Istenségét is ismerje el.

Voltaire ezalatt békésen aludt. Ébredése után kitűnően érezte magát, mintha újjászületett volna. Diderot látogatta meg, kivel hosszasan elbeszélgetett. Wagniére jelentette, hogy Gaultier abbé kér bebocsátást.

— Eh bien, — nevetett az aggastyán — nem vette ön észre, hogy csúfot űztem a jámborból? Hiszen nyomtatásban olvashatja álláspontomat: „Mindig gyűlöltem a papokat, gyűlölöm őket ma is és gyűlölni fogom őket a jövőben is!" — Csak őrizze levelemet az abbé, majd írok egy szatírát róla és egész Párizs nevetni fog rajta! Hogyan képzelhette ön el, hogy megtagadom sajátmagamat, most, amikor a Théatre-Francais bemutatja Iréne-met.

Március 30-án nagy napja volt. A Párizsi Akadémia elnökévé választotta. Több ezer főnyi tömeg éltette; diákok vállukra emelve vitték és modern Sophoklesnek nevezték.

Este, az Iréne hatodik bemutatóján húsz percig felállva tapsolt neki a tömeg, majd fáklyásmenetet rendeztek tiszteletére.

Április 7-én a „Kilenc nővér" nevezetű szabadkőműves páholyt kereste fel. Itt az előírt szabályok ellenére, három fokkal magasabb rangban vették fel s fejére babérkoszorút helyeztek.

Elemében volt. Tudna az Egyház neki ekkora megtiszteltetést adni? S ezért egész életében nem kellett magától semmit sem megtagadnia. Intellektusának sziporkázása Párizst lázba hozta s szellemével új korszakot nyitott meg. A történelem kerekét már nem lehet visszaforgatni; ezt még a római pápa sem teheti meg!

Óh, a csalhatatlan éppen őneki küldte áldását!

Egy este díszvacsorát adtak tiszteletére. Itt kis incidens érte. Egy előkelő vendég sápadt arcára utalva megjegyezte:

— Voltaire úr! Ön elfelejtett eltemetkezni!

A költő földig hajolva gúnyosan válaszolt:

— Csak ön után, uram!

Állapota azonban rohamosan rosszabbra fordult. Május 11-én nem tudta szobáját elhagyni s egyedül kívánt lenni. Pocsékul érezte magát, hólyagja pukkadásig feszült, ágyékát mintha késsel szúrkálták volna s a gyomrából kénköves bűz böfögött fel.

Remegő kezekkel kutatott illatszeres szekrényében. Egy kristályüveget keresett, amit pár nappal előbb Richelieu küldött neki. Végre megkerült az üveg, mely barnás folyadékot tartalmazott. Nagyítóüveggel vizsgálta a mellékelt használati utasítást. „Ha erős fájdalmak kínoznak, tégy három cseppet ebből egy kanál mézre s vedd be, de ne többet három kanálnál egy nap. Fájdalmaid enyhülni fognak."

Halálfej soványségú arca gúnyos vigyorra torzult:

— Ópium! Olyan, mint a vallás, mézzel kevert maszlag! Pokolba a mézzel, minek a keserűséget édesíteni?

Felemelte az üveget és a fény felé fordította. A csiszolt kristály piros, kék, zöld, sárga sugarakra bontotta a gyertyaláng fényét. Egy darabig gyönyörködött benne, de közben a fájdalomtól nyirkos lett az arca.

— Jöjj, kábító méreg, az általam annyira tisztelt bűbájos Kelet bódító illata, hozz szegény Orozmane-nak enyhülést! Azonban ne kispolgári módon, csöppenként osztogasd kegyeidet, hanem egyszerre vidd át hódoló hívedet az annyira áhított Elysiumba!

Ezzel egy hajtással kiitta az üveg tartalmát.

Kihűlő tagjait jóleső meleg járta át, egy kerevetre hanyatlott és tágult szemekkel a mennyezetet bámulta.

A terem dimenziói kitágultak, falai az egekig nőve fenséges katedrálist alkottak. Fény vakította, melynek forrását sehol sem találta. Leheletfinom sugarak játékából, színes ködök gomolygásából lassan egy jóságos arcú öregember alakja vált láthatóvá. Benedek pápa állt előtte.

Voltaire térdre esett s csak később gondolt arra, hogy ez milyen súlytalanul és könnyedén történt.

— Atyám, boldog vagyok, hogy te fogadsz engem, hiszen áldásodat mindmáig megőriztem!

— Olvastam színművedet, a Mohamedet — mondta a pápa — tapasztaltam kiváló tehetségedet, sziporkázó szellemedet s áldásomat előlegbe adtam. Te azonban nem éltél azzal s Teremtőd ajándékát gonosz erők szolgálatára fordítottad!

— Az Egyháztól soha nem távolodtam el véglegesen.

— Azonban gúnyt űztél mindenből, ami szent! Senki sem kapott annyi időt és annyi kegyet, mint te! Még gyónásodat is visszavontad.

— Nem tehettem mást, hiszen a nép ezt követelte tőlem!

— A nép sohasem tudja mit cselekszik! Neked vezetni kellett volna a francia népet, de te még az Orleansi Szűzről is szatírát írtál!

— Ti meg máglyára tettétek őt!

— Lényegedet még itt sem tagadod meg, — kiáltott Benedek pápa — villámgyors válaszoddal még engem is zavarba hozol! Mi lelkeket akarunk menteni, tévedhetünk a jelenben, de a jövőben soha. Meg akartunk állítani egy áramlatot, mely az Egyház szakadásához és sátáni ideológiák burjánzásához vezet, mik az emberiségnek századokon keresztül iszonyatos szenvedést és pusztulást okoznak!

— Tehát a cél szentesíti az eszközt? — vágott közbe Voltaire.

— Tudom, a jezsuitákra fogott jelmondatot fordítod ellenem. Ma azonban már tudjuk, hogy egy folyót nem lehet erőszakkal megállítani, csak medrének kibővítésével helyes irányba terelni. Krisztus tanítványai a századok folyamán többször botorkáltak sötétségben, de a Szentlélek fénye mindig megvilágítja utunkat. Ő mutatta meg, hogy hitünkért nem másokat, hanem magunkat kell feláldoznunk. Évszázadok múlva megkínzott és meggyilkolt papjaink ezreivel fizetjük meg az inkvizíciót.

— Ugyan kik kínozzák papjaitokat? — gúnyolódott Voltaire, — Ők fényben és pompában élnek, míg a nép nyomorog!

— A te agyadból kipattant szikra követői — válaszolta Benedek pápa —, kik ideológiát gyártanak pamfletjeidből és államvallást alapítanak ateizmusodból! Azonban jöjj és lásd!

A katedrális eltűnt. Voltaire a szelíd öreggel egy erkélyen állt. Körülöttük Párizs népe tolongott. Vörös sapkás csoportok a Marseillest énekelték, majd ütemesen kiabálták:

— Le a királyokkal, le a nemességgel, le a papokkal!

A tér közepén egy dobogón különös szerkezet állt. Ösztövér faépítmény egy csillogó bárdot foglalt keretbe.

— Mi ez? — kérdezte a költő.

— A technika legújabb vívmánya, szellemed terméke, a guillotine — felelte a pápa.

A tömeg ordítása erősödött s a Gréve tér felé vezető sugárúton végeláthatatlan szekérsor közeledett. Mindegyik szekéren zsákruhába öltöztetett hátrakötözött kezű alakok szorongtak.

— Kik ezek? — csodálkozott Voltaire.

A mellékutcákból özönlő tömeg moraja választ adott erre:

— Le roi! A király!

— Igen, XVI. Lajos, Franciaország szerencsétlen királya, — emelte fel kezét Benedek — ki pár nappal előbb a forradalom piros-fehér-kék kokárdáját kalapjára tűzve, nemesek kíséretében megjelent a Nemzetgyűlés előtt és az adminisztratív hatalmat a nép kezébe adta!

— Akkor miért bántják? — hördült fel Voltaire.

— Bosszú! — folytatta könyörtelenül a pápa. — Mert e naptól kezdve nem megbocsátás, hanem bosszú fog uralkodni a világ felett! Mi a megtért bűnöst nem bántottuk. Ne feledd, hogy Krisztus egyik üldözője Saulus, később mint Szent Pál, az Egyház legnagyobb apostola lett Szent Péter mellett. De nézd a többieket: főnemesek, kiknek asztalánál ültél, püspökök, kiket ócsároltál. Örvendj csúfolódó, mert Krisztus oltárára egy meztelen nőt emelt az utca népe. Mától kezdve az erkölcstelenséget a tiszta értelem szimbólumának fogják nevezni!

A szörnyű szerkezet működni kezdett s a lezuhanó bárd minden csapására egy fej hullott a fűrészporos kosárba. A hóhér, egy verescsuklyás óriás diadallal mutatta fel a még görcsösen vonagló és vértől csöpögő fejeket az extázisban sikoltozó és röhögő népnek.

Párizs utcanői csoportokba verődve vad dalokat rikoltoztak, majd egyikük ruháját leszaggatva meztelenül a dobogóra ugrott és vérrel kente be testét. Hosszú hajú vándorköltők barikádokra kapaszkodva részleteket olvastak fel az „Értelem evangéliumából".

— Éljen Voltaire! Éljen a forradalom! — üvöltötték vértől és bortól ittas hallgatói.

— Elég! Elég! — sikoltotta az agg költő és le akart ugrani az erkélyről.

— Megállj! — intette le őt kísérője — te már nem tudod az események gördülését megállítani. Lélek vagy, bár annak léte-

zését tagadtad. Nem te írtad-e: „Csak test vagyok, gondolkozom, többet nem tudok!"?

— Ez csak válaszom volt Descartesnek, — védekezett Voltaire — magam sem gondoltam komolyan. Szellemi szikra volt, a „Gondolkozom, tehát vagyok" paródiája.

Benedek azonban erősen megragadta karját:

— Minden kiejtett szó fegyverré, minden leírt gondolat méreggé válhat! De nézd tovább a színjátékot, melynek szerzője te vagy. Később a rendezők is sorra kerülnek: Danton, Robespierre, Marat és tömegesen mások, mert a Forradalom felfalja saját gyermekeit is. A matériából fakadt gyűlölet saját magát is gyűlöli és a terror saját magát is terrorizálja. Ez azonban még csak a kezdet, tömegőrület, delírium. Később majd jönnek, kik ezeket a nyers erőket matematikai rendszerbe foglalják.

Az ordítás lassan elhalt, köd borult a szörnyű látványosságra, majd új kép következett.

Londonban voltak egy szerényen berendezett szobában. Bozontos szakállú ember ült íróasztalánál és szorgalmasan írt. Sűrűn teleírt ívek százai kötegekben rakva hevertek minden elképzelhető helyen. A kopott öltözetű alak időnként felállt, kinyújtóztatta tagjait, fel és alá sétált, majd megállt a sűrűn lefüggönyözött ablak előtt. Kispolgári figura volt, inkább elszegényedett gimnáziumi tanár, mint író. Voltaire érdeklődéssel emelte fel a már teleírt lapokat és olvasni kezdett:

„A Francia Forradalom az első forradalom volt, melyben a munkásosztály mint társadalmi kezdeményezésekre egyedül képes osztály, nyílt elismerést kapott. Párizs munkásai hősies és önfeláldozó harcukban ugyan palotákat és emlékműveket is lángba borítottak, vagy leromboltak, de ennek célja az volt, hogy az uralkodó osztály, ha későbbi győzelmében a proletárokat elevenen darabokra szaggathatta is, de arra már számíthatott, hogy érintetlenül hagyott palotái falai mögé diadalittasan visszahúzódhasson."

A költő jól ismert gúnyos mosolyával visszadobta az írást.

— Álmosítóan unalmas, száraz, mint a sivatag homokja; semmi szójáték, semmi esprit; ezt senki sem fogja elolvasni! Ki ez az ember és miért mutattad nekem?

— Rotschild báró és Engels gyáros kegyence, Marx Károly, kit a következő nemzedékek Isten helyébe fognak emelni — felelte a pápa.

Voltaire vigyorgott:

— Szerencsétlen nemzedékek! Kegyetlenül büntetsz Bene-

dek, hiszen kín látnom, hogy e primitív szobatudós fog nyomomba lépni.

— Nemcsak nyomodba lép — válaszolta komor arccal kísérője —, hanem ő lesz a vezér. Romboló erő árad belőle, vér fakad tanításai nyomán és milliók kerülnek általa rabszolgasorsra!

— Kár, hogy nem élek tovább — jajdult fel Voltaire. — Micsoda szatírát írhatnék erről a Marxról! Ő hivatkozik műveimre? Hiszen nem is tud írni! Én azonban nem gyilkolni és rombolni akartam! Imádtam Párizst és a Louvre felbecsülhetetlen művészi kincseit; hódolattal tekintettem a Notre-Dame múlt századok illatát lehelő falaira és eszembe se jutott Európa történelmének emlékműveit megsemmisíteni!

A pápa azonban komor maradt.

— Lelkeket romboltál, mert nem tudtad, hogy a lélek megsemmisülésével az anyag is elpusztul!

A kép lassan elmosódott és vörösen gomolygó ködben haladtak tovább. Forró szél különös dalokat hozott. Idegen szavak hangzottak, melyek hamarosan érthetővé váltak.

Vörös zászlókat lobogtatva hatalmas tömeg közeledett, melynek élén egy erősen kopaszodó, fekete szakállas, izzó szemű alak hadonászott.

— Világ proletárjai egyesüljetek! — ordította, s a tömeg kórusban felelt rá:

— Halál a cárra! Halál a papokra! Halál a bojárokra! Halál! Halál!

— Milyen unalmas — undorodott a költő szelleme —, mindig ugyanazok a szavak. Valóban a nép volna ez a csürhe, az istenadta nép?

— Nem a nép — legyintett Benedek —, vezérük, kinek szónoklatát hallod. Vlagyimir Iljics Uljanov, ismertebb nevén Lenin, orosz nemesi származású volt svájci tanító, ki a német császár pénzén utazott Moszkvába, hogy fellázítsa a tömegeket és meggyilkoltassa a cári családot. Akarod látni a kivégzést?

— Nem! Nem! Kímélj meg ettől! — sikoltotta Voltaire. — Mondd Atyám, igaz lehet az, hogy az ember képes ilyen iszonytató szörnyűségeket létrehozni?

— Ismered a lavina törvényét — bólintott szomorúan Benedek pápa. — Az eldobott kő, útjában óriásivá nőve, falvakat pusztíthat el. Minden ember lehet szent, de lehet sátán is, mert két erő küzd egymással a világ kezdete óta!

Hullahegyek között haladtak tovább, lángok borították be az eget és földet.

A tűztengerből egy csapzott hajú félelmetes alak emelkedett

fel. Kezében korbácsot tartott s előtte csonttá aszott, megláncolt rabok vonultak el végeláthatatlan sorokban.

Majd hódolók jöttek, kik a rabokra ügyet sem vetve az óriási szörny elé rakták ajándékaikat.

— A Nyugat és Kelet uralkodói vagyunk oh Sztálin, s a békegalambot hoztuk neked, mert te vagy a béke és győzelem! — énekelték kórusban.

Keletről jajkiáltásokkal és halálhörgésekkel vegyes dal hangzott:

— Téged dicsőítünk, neked dolgozunk kegyelmes úr, mert te voltál, vagy és leszel!

— Ki vagy te — kiáltotta Voltaire —, ki Isten helyére merészkedtél?!

— Én vagyok az úr — dörögte a kolosszus —, a Rontás és Tagadás szelleme. Győzött az Anyag és menekül a Lélek, mert mindent elsöprő gyűlöletet hirdetek! Én vagyok a Gőg, a Gúny, az Irígység, a Szadizmus, a Perverzitás, az Általtudomány, a tudás fájára tekeredett Kísértő! Jöjjetek papjaim és hódoljatok nekem!

A sötétségből szellemalakok bukkantak fel s a Hatalmasság előtt földig hajolva szavalták:

— Mi egyengettük utadat és mi építtettük birodalmadat hatalmas úr!

Az első alak így szónokolt:

— Jean Meslier vagyok. Hirdettem, hogy nincs szabad akarat, nincs halhatatlan lélek; minden gyermek ateistának születik és vallásra csak a papok kényszerítik őket.

Majd előlépett a második kísértet:

— Julien de la Mettrie hódol előtted uram. Életemben mindig hirdettem, hogy az ember gép, mely kizárólag fizikai és kémiai impulzusokra reagál.

— Nevem Diderot — következett a harmadik. — Elvem, hogy nincs Isten, csak Természet. Minden megsemmisül, minden elpusztul, semmi sem örök, csak az Idő.

A Diktátor ekkor Voltaire-hoz fordult:

— Jöjj te is, hiszen szózatodat ismerem: „Testvérek, üssétek a papokat, de kezetek ne legyen látható! Lőjétek nyíllal az Egyházat, de ne tudhassa meg senki, hogy melyik kar feszítette meg az íjat!"

Az Internacionálé dallamára fekete füstből apokaliptikus hadigépek törtek elő és pokoli zajjal villámokat szórtak. Városok, falvak és templomok dőltek romba.

— **Ez a béke. Ez a béke!** — vijjogta a láthatatlan kórus.

— Ezt a rettenetes ellentmondást még én sem tudtam volna megszülni! — hörögte Voltaire.

Hatalmas robbanás rázta meg a földet, majd minden eltűnt.

Kietlen sivatagban álltak. Forró szél forró homokot söpört. Az agg költő a porban hevert, Benedek pápa föléje hajolt:

— Ezt akartad Gúnyolódó? Nincs már Egyház, de nincsen emberiség sem! Nem tudtad szerencsétlen, hogy Krisztus a kereszténységet nem Isten, hanem az ember védelmére alkotta?

Voltaire sírva könyörgött:

— Bocsáss meg nekem Atyám!

— Istennél a kegyelem! — felelte a pápa. Ezután minden eltűnt.

Az agg költőnek azonban nem adatott meg a gyors halál kegyelme. Negyvennyolc órai alvás után magához tért, de agya nem volt a régi. Teste görcsökben vonaglott, fogait csikorgatta, vad szitkokat fröcskölt, majd hangos sikoltással megint elájult.

Május 30-án Gaultier abbé és Jean de Tersac, dacára a megtagadott bűnbánatnak, elvitték hozzá Krisztus Testét, de ő már csak átkozódni tudott. A papok erre áldás nélkül elhagyták a szobát.

Így halt meg Francois-Marie Arouet Voltaire az Úrnak 1778. esztendejében, május 30-án.

Stirling György

Thomas Mann üzenete

Az elmúlt évben kettős irodalmi évfordulóra is emlékezhetett a kultúremberiség: századunk egyik legnagyobb szelleme és humanistája, az írók írója, Thomas Mann harminc évvel ezelőtt, 1955. augusztus 12-én hunyta le a szemét Amerikában s ugyanebben az esztendőben születésének is kerek évfordulója volt. 110 éve ugyanis, 1875. június 6-án született Lübeck városában. Bár a múlt század fia volt, irodalmi működése, tehetségének kibontakozása, de főleg emberi példamutatása már korunkra esik, a két világháború közti és a második világégést követő időkre.

Rendkívül termékeny író volt. Hosszú polcokat töltene meg könyveinek sora, melyekkel oktatott és irányt mutatott, összesűrítve bennük az életről — jóról és rosszról, igazságról és hazugságról — alkotott véleményét, letisztult nézeteit. De igazán nem az írásaival tanított, hanem az életével, magatartásával. Azzal, ahogy az embertelenségek idején viselkedett.

Thomas Mann alakja azért is közel áll hozzánk emigránsokhoz, mert életének közel egyharmadát hazája határain kívül, önkéntes száműzetésben, emigrációban töltötte. Már ünnepelt író, hazájának tisztelt és megbecsült művésze volt, amikor a távozás mellett döntött. Tüntetésképp, demonstráció céljából, hogy még jelenlétével se azonosítsa magát a hazájában hatalomra került politikai rendszerrel és hogy dokumentálja: abban nem lehet élni. S főleg, hogy a világ figyelmét felhívja a hazájában végbemenő eseményekre.

A nagy emigráns egész életével, minden tettével és gondolatával az ügyet szolgálta, melyben hitt. Nála jobban senki sem fogalmazta meg az emigrációs lét tartalmát és a száműzetésben követendő magatartást. S épp ezért nála jobban senki sem képes megérteni az emigrációs lelkiállapotot, a hazán kívül saját elhatározásából élők és hazájuk, népük üdvéért tevékenykedő emberek gondolkodásmódját. Most teljesen mellékes az, jobb- vagy baloldali diktatúra, ilyen vagy olyan zsarnokság, barna

vagy vörös szélsőség elől menekülve vállalja valaki az emigráns sorsot: a lelki rugók és motívumok minden esetben ugyanazok. Ha pedig a célok önzetlenek és közösségiek, az eszközök sem erkölcstelenek, egyformán tiszteletet érdemel minden emigrációs erőfeszítés, ha az a haza vélt vagy valódi érdekeit szolgálja és a zsarnokok ellen irányul.

Thomas Mann legnagyobb munkái — a Buddenbrook ház, a Varázshegy, a Doktor Faustus, József és testvérei — akárcsak a rövidebb művek, mind a humanizmus szellemében fogantak és hűen tükrözik a Nobel-díjas író mentalitását, mely mindig a kisemmizettekkel, az elnyomottakkal rokonszenvezik és mindig megértő azok iránt. Thomas Mann olyan időkben nyilvánította ki hitvallását az önkénnyel szemben, amikor megkergült a világ és milliók váltak intézményesen jogfosztottá. De őt nem érhette gyanusítás, az elfogultságnak még csak árnyéka sem eshetett rá. Az ősi Hanza-városok patrícius őskeresztény családjainak egyikében látta meg a napvilágot; a német nagypolgári társadalom tiszta árja vérű leszármazottjaként, ennek minden gondolkodásbeli tiszteletreméltó konzervatív hagyományával.

A Varázshegy írója minden ízében humanista volt és mindig ez határozta meg tetteit, döntő lépéseit. Politikai hitvallását egyetlen mondatba sűrítette: „Én az egyensúlyhelyzet embere vagyok: ösztönösen balra hajlok, ha a csónak jobbra dől és fordítva." A jobboldali fenyegetés elől valóban balra hajlott a harmincas évek elején, s egy-két év múlva a távozás mellett döntött, ami azonban nem jelenti azt, hogy Thomas Mann (a szó mai, illetve akkori értelmében) baloldali lett volna. A „balradőlés" ellen éppúgy fölemelte a szavát, mint annak előtte a jobbrahajlás ellen. Thomas Mann sokkal nagyobb szellem volt annál, hogy bármiféle napi politikai besorolást elbírna. Ő nem tartozott sem a jobb-, sem a baloldalhoz. Ő az emberiséghez tartozott és „emberpárti" volt a szó legnemesebb értelmében.

Mivel kapcsolatosan merült föl bennem mindez a most elmúlt két kerek évfordulóra emlékezve? Mi az a különleges üzenet, melyet kiolvastam az írófejedelem műveinek sokaságából és van-e egyáltalán valami külön mondanivalója számunkra, emigránsok számára neki, a nagy emigránsnak? Bizony van és erre az üzenetre egészen véletlenül bukkantam rá pár hónappal ezelőtt. Az üzenetet több mint fél évszázada vetette papírra Thomas Mann egy levélben, mely levél egy másik emigráns ügyében,

védelmében íródott. S amit az író valaki mentségéül, tettei magyarázataképp felhozott, az magyarázat a mi mai emigráns magatartásunkra is. Ez az emigráns magatartás kulcsa.

De menjünk szép sorjában! Az előzményekhez tartozik, hogy Thomas Mann igen sok magyar kapcsolattal rendelkezett, és a két világháború között — 1922-1937 terjedő időben — ötször járt hazánkban. Ismerte Bartókot és Kodályt, Móriczot és Márait, találkozott Kosztolányival és Karinthyval, közös irodalmi esten szerepelt József Attilával. Bécsben kapcsolatba került olyan irodalmi emberekkel, akik a 19-es tanácsköztársaság bukása után — a proletárdiktatúra alatti kisebb-nagyobb szerepvállalásuk miatt — emigrálni kényszerültek Ausztriába. Ezek közé tartozott Hatvany Lajos is, aki kompromittálta magát Kun Béláék alatt s bár főbenjáró bűnök nem terhelték, politikai demonstrációképp a népbiztosok menekülése után maga is Bécsbe távozott. Bécsben aztán igen élénk irodalmi, újságírói tevékenységet fejtett ki, magától értetődően a Horthy-rendszer ellen, kipellengérezve a bolsevista vérengzések megtorlásaként kezdetben történt túlkapásokat, különítményes akciókat. A bécsi kommunista emigráció lapjaiban szenvedélyesen támadott mindent, ami otthon végbement. Ráadásul Hatvany Lajos „Das verwundete Land" (A sebzett ország) címmel könyvet is írt az emigrációban s ebben kíméletlen élességgel tette szóvá mindazokat a törvénytelenségeket, amiket — a proletárdiktatúrát követő természetes reakció távolról sem indokolatlan légkörében — a rendszer elkövetett. Az emigráns lelkiállapotból következő fokozottabb érzékenységgel felnagyítva, eltúlozva írta ezeket.

Hatvany Lajosban ennek ellenére néhány év múlva föltámadt a honvágy és hazament Magyarországra. A Horthy-rendszer hazaengedte az addigi ellenfelet, de rövid időn belül bírósági eljárást indítottak ellene újságírói működése miatt, külön minősítve a könyvét, mely elsősorban volt alkalmas arra, hogy az ország jóhírét külföldön rontsa. A vád nemzetgyalázás és a kormányzó személyének megsértése volt. Ezen vádak miatt Hatvany Lajost Horthy bírósága 1928-ban két évi — írd és mondd, két évi — fegyházra ítélte.

Mi köze mindehhez Thomas Mannak? Mint fentebb említettük, ismerte Hatvany Lajost, akinek ügyvédje az ítélet elhangzása után minden követ megmozgatott, hogy jogi alapot teremtsen egy fellebbezéshez és kihozza a börtönből védencét. Ennek érdekében többek között Thomas Mannhoz is fordult, hogy adjon valamiféle nyilatkozatot Hatvany Lajos védelmére. Az ügyvéd — Dr. Baracs Marcell — abban bízott, hogy a világhí-

rű író pártfogó sorai ügyfele érdekében kellő súllyal eshetnek a latba és javára szólhatnak.

Thomas Mann teljesítette az ügyvéd kérését és irodalmi remekműnek is beillő hosszú levelet írt Hatvany Lajos mentségére. A levél stílusa és gondolatmenete annyira jellemző a nagy humanista íróra, hogy érdemes azt teljes egészében elolvasni. Utána aztán visszatérünk néhány részletének elemzésére.

Íme az 1928. március 20-i keltezésű levél:

Igen tisztelt Doktor Úr!

Legyen szabad ügyfele, Hatvany Lajos ügyében nyilatkozatot tennem.

Mélyen megrendített a szellem Németországának sok más polgárával egyetemben az a rendkívül kemény ítélet, melyet a magyar hatóságok a Hatvany ellen indított büntető eljárás eredményeként hoztak. Hatvanyt személyesen s mint írót is ismerem, kivált ‚Das verwundete Land' című könyve révén, amelynek fájdalmas hazaszeretete, szenvedélyes panasza a Magyarországot ért sors miatt nálunk is maradandó hatást tett, s amelyből azt a közvetlen bizonyosságot szűrtem le, hogy ez az ember sohasem írhatott olyat, amit hazája és népe becsmérlésének szánt volna, és amivel ellenséges szellemű vállalkozásokat akart volna népe ellen szolgálni. Éppen ezért felfoghatatlan számomra, hogy egy olyan perben, amelynek tárgya hírlapírói tevékenysége volt, ilyen ítéletet hozhattak.

A bíróság, közvetlen bizonyítékok hiányában, a vádat, amely szerint Hatvany hírlapi cikkeiben arra törekedett, hogy az ország valóságos belső állapotának eltorzításával a külföldet rábírja e tarthatatlan állapotnak erőszakos megszüntetésére, bizonyítottnak vette. Abból a körülményből, hogy Hatvany az emigrációnak tényezője és sajtójának egyik munkatársa volt, arra következtettek, hogy ‚gyalázó cikkei' ezt a célt szolgálták. Szilárd meggyőződésem szerint a vád s ez a következtetés hamis.

Az író és a költő, az irodalmi és szellemi ember eredendően idegen a politika terén és csak úgy, mint a világon mindenki, az idők katasztrofális karaktere szerint politizál; ingerülten és szenvedélyesen, művészetéből kifolyólag megszokott módon, a rendkívül élesen felfogottat rendkívül élesen fejezi ki; idegesen és a megrázkódtatástól mélyen feldúlva szól arról, amiről mindnyájan beszélünk: a háborúról, az összeomlásról, a forradalom és az ellenforradalom görcsös vonaglásairól, szeretteinek gyötrelmei-

ről, a vérző szülőföldről, amely, úgy látja, sem élni, sem halni nem képes. Külföldről, ahová belpolitikai hatalomváltozás kényszerítette, a sajtó útján igyekszik a nagyvilág részvétét fölkelteni a számára szívettépő gyötrelmek, kínlódások iránt. Ezt olyan orgánumokban teszi, amelyek rendelkezésére állnak — tehát az emigráns sajtóban. A nemzeti sors elviselhetetlenségének igazolására a haza belső állapotát kétségbeejtőnek és tűrhetetlennek vázolja, minden kételyen fölül úgy fejezve azt ki, ahogyan lelki egyensúlytalanságból és túlfűtöttségből fakad. De vajon ezzel pártpolitikai célt szolgálna? Egyáltalán nem; hanem tisztán hazafias célt. (1)

Hatvany külföldi barátai — akikhez magam is teljes mértékben csatlakozom — egyek annak tanusításában, hogy mindig Magyarország visszaállítására igyekezett őket megnyerni, tekintet nélkül arra, hogy vajon hazájának pillanatnyi vezetői az ő kívánságainak és eszményeinek megfelelő, avagy ezekkel ellentétes politikát folytatnak-e, és tekintet nélkül arra is, hogy a magyar kormány barátságos, vagy ellenséges érzülettel viseltetik-e irányában.

Ez azonban annak bizonyossága, hogy az ő hírlapírói erőfeszítéseinek semmiféle más alapvető szándéka nem volt. Ezek társadalmilag és személyileg nem a jelenlegi magyar kormányzat ellen, hanem a trianoni szerződés ellen irányultak.

Így látom tehát, igen tisztelt Doktor Úr, Hatvany ügyét, és roppant nehéz felfognom, hogy hogyan láthatják azt másként a bírák. Soraimmal csupán annak a szívből jövő óhajomnak akartam kifejezést adni, hogy olyan felfogás érvényesüljön az ügy további menete során, amelyet az egyedüli helyes és igazságos felfogásnak tartok, és hogy az elsőfokú borzasztó ítélet felfüggesztést nyerjen. (2)

Készséges híve,
Thomas Mann

Most néhány szó a levélről magáról: az eredeti szöveg egy 1930-ban kiadott Mann-levélgyűjteményben jelent meg először nyomtatásban. Magyar fordítása pedig egy 1980-as otthoni kiadású könyvben. Címe: „Thomas Mann és Magyarország", a szerzők: Győri Judit és Mádl Antal. A kötetben a szerzők dicséretreméltó lelkiismeretességgel gyűjtötték össza a Nobel-díjas német író életének minden magyarvonatkozású eseményét és írásos dokumentumát. Ezek között kapott helyet a Hatvany-perben írt levele, melyhez még lesz néhány hozzáfűznivalónk. De mielőtt erre

sort kerítenénk, először egy különös eltérésre kell rámutatnunk, ami a levél német eredetije és a hazai kötet magyar átültetése között mutatkozik. A különbség nem is kicsiny: az eredeti levél három, nagyjából azonos terjedelmű részből áll. A magyar változat azonban — ebben az 1980-as kiadású kötetben — csonka: csupán két bekezdés. A második bekezdést egyszerűen elsikkasztották, a harmadikat pedig megcsonkították a Gondolat könyvkiadó kiadásában megjelent könyvben. Vajon miért?

Helyhiánnyal, helyszűkével aligha indokolhatják a szerzők ezt a csonkítást, hiszen a kötet terjedelme 412 oldal és az előszó hangsúlyozza: ez az első olyan magyar nyelvű gyűjtemény, mely teljes és hiánytalan képet kíván nyújtani Thomas Mann magyar kapcsolatairól, magyarvonatkozású írásairól. Ennek ellenére minden magyarázat, minden indokolás nélkül meghamisították a levél eredetijét.

Ha figyelmesen elolvassuk ezt a két kihagyott bekezdést, a csonkítás okai felől nem lehetnek kétségeink: Thomas Mann éppen ezekben a sorokban fogalmazza meg a politikai emigráns hitvallását és adja az emigráns lélektanát, az emigráns cselekedeteinek rugóját. „Az író és költő, az irodalmi és szellemi ember (...) politizál: ingerülten és szenvedélyesen (...), a rendkívül élesen felfogottat rendkívül élesen fejezve ki: idegesen és a megrázkódtatástól mélyen feldúlva szól arról, amiről mindnyájan beszélünk (...), szeretteinek gyötrelmeiről, a vérző szülőföldről, mely, úgy látja, sem élni, sem halni nem képes. Külföldről, ahová belpolitikai hatalomváltozás kényszerítette, a sajtó útján igyekszik a nagyvilág részvétét fölkelteni a számára szívet tépő gyötrelmek, kínlódások iránt. Ezt olyan orgánumokban teszi, amelyek rendelkezésére állanak — tehát az emigráns sajtóban. A nemzeti sors elviselhetetlenségének igazolására a haza belső állapotát kétségbeejtőnek és tűrhetetlennek vázolja, minden kételyen fölül úgy fejezve azt ki, ahogyan túlfűtöttségből fakad."

Meg kellett ismételnünk az „inkriminált" részeket, a lényeget, hogy jobban érzékelhessük: mik azok a gondolatok, melyeket töröltek, kicenzúráztak Thomas Mann leveléből, megváltoztatva ezzel az eredeti szöveg tartalmát és egész gondolatmenetét, logikai érvelését. Mert éppen ezzel a pár mondattal akarta Mann bizonyítani és aláhúzni, hogy Hatvany Lajos csak az emigráns lelkiállapotból, az emigrációs helyzetből adódó látásmód törvényei szerint cselekedett, amikor szenvedélyesen ostorozta az elhagyott hazában uralkodó viszonyokat. Szíve parancsa szerint — tisztán hazafias célból. (Nem kétséges, hogy az utolsó

soroknak a Trianonra való utalás miatt kellett kimaradniok a fordításból.

Mindenesetre igen jellemző a hazai állapotokra, hogy az emigráns magatartásról szóló sorok még ma sem kaphatnak nyomdafestéket. Még akkor sem, ha több, mint fél évszázada írta le azokat egy Nobel-díjas német író. Nem olvashatja őket a hazai közönség, mert netán olyan képzettársításokra indítja őket, melyek máig is tabuk a szocialista Magyarországon. A rendszer minden módon igyekszik megnyerni az emigránsokat — a nyugatra szakadt „honfitársakat" — de arról már szó sem lehet, hogy a politikai emigráció tiszta szándékaira utaljon valaki. Még fél évszázad távlatából sem.

Sokan azt mondják: ma már nincs otthon cenzúra, nincsenek tiltott témák, kényes kérdések. Mindenki azt írja, amit akar. Vajon ez a levélcsonkítás is ezt bizonyítja?...

*

Végezetül hadd térjek még egyszer vissza a levél egy-két megállapítására, illetve Hatvany Lajos sorsára.

Jellemző Thomas Mann humanizmusára, hogy Hatvany Lajos ítéletét „rendkívül keménynek". sőt „borzasztónak" tartja levelében. Mennyit is kapott Hatvany Lajos Bécsben írott szenvedélyes hangú cikkeiért? És a kormányzót sértő könyvéért? Két egész évet! Bizony! Tessék csak elképzelni: ha hasonló „bűnökkel" terhelten tért volna haza, vagy térne ma haza közülünk valaki, vajon hány évet sóznának rá? Amikor Hatvany 1928-ban hazament Magyarországra, a Horthy-rendszer még tíz éves múltra sem tekintett vissza, mégis annyira erősnek és konszolidáltnak érezték a bírák a helyzetet, hogy két éves, szinte jelképes ítélettel „sújtották" Hatvanyt, egyik legélesebb tollú ellenfelüket. Vajon ha az ötvenes években került volna hasonló súlyú és kvalitású emigráns újságíró a Rákosi-rendszer bíráinak kezébe, hány esztendőt kapott volna? Életben hagyták volna egyáltalán?...

A kép teljességéhez tartozik, hogy Hatvany Lajosnak még ezt a két éves „borzasztó" ítéletet sem kellett leülnie: kevéssel egy év letöltése után kiszabadult. Büntetése felénél alig többet töltött a rácsok mögött, s szabadulván, teljes jogú állampolgárként élte életét és szerepelt a közéletben, irodalmi körökben. Hagyták írni, szerepelni, sőt családi vagyona révén több magyar író és művész mecénása lett. Nagy társadalmi befolyásra tett szert — abban a Horthy-rendszerben, melynek hibáit felnagyította és éveken át kíméletlenül ostorozta...

Thomas Mann kiállása Hatvany Lajos mellett a nagy humanistához méltó szép tett volt, az emigráns magatartás védelmére írott levele pedig mindenkinek szól, aki netán nem értené meg az emigráció lélektanát. Még az otthoni rendszer urainak is, akik az erről szóló részt kicenzúrázták a levélből. Elárulva ezzel gyengeségüket, gyávaságukat.

A rendszer felé hidat építeni igyekvő nyugati magyarok között időnként elhangzik a kifogás: ne fogalmazzunk olyan élesen, ismerjük el az eredményeket is és ne csak a hibákat, hiányosságokat tűzzük tollhegyre. Erre az érvelésre ad egyértelmű választ Thomas Mann fél évszázad távolából felénk szálló üzenete, melyet ugyan egy akkori emigráns ügyében fogalmazott meg, de ami nekünk, a mi korunknak is szól. És ami az emigráns sajtó működésének rugóit, céljait és hivatását, az emigráns újságírók feladatát is világosan megmagyarázza. Aligha vitatható, hogy Thomas Mann-nál jobban senki sem fejezheti ki számunkra mindezt. Író volt, nagy író, aki az emberi lélek minden rezdülését felfogta, mint érzékeny antenna a rádióhullámokat és maga is végigélte az emigráns sors minden gyötrelmét.

Amit Thomas Mann a hajdani magyar emigráns, Hatvany Lajos védelmében papírra vetett és kifejtett, a nagy író lelke mélyéről fakadt és tulajdonképpen saját önkéntes száműzetésben töltött éveinek tükörképe, emigráns magatartásának magyarázata. Önvallomás. S ez az önvallomás mindannyiunk számára iránytűként szolgálhat a hontalanság éveiben, amíg élünk és végezzük emigráns kötelességeinket azon a helyen, ahová a Mindenható akarata állított.

Jegyzet: Az (1) és (2) jelölésű bekezdések nem szerepelnek a hazai magyar kiadásban.

P. Cser László S.J.

Szellő-himnusz

Mert mindenkié vagyok, mint a szél,
ne akarj magadnak! A szél
a lombé, a fatörzsé, a felhők arája,
a harmat barátja. A szellőn lebben
a katicabogár szárnya.

Te csak ülj, ülj egyhelyütt
négyszögletes szobádban, festett,
olajba mártott képmásaid alatt
— ó, azok neked igazat hazudnak! —,
fiatal vagy, ki nem kezdett, úgy ülsz
mint aki odavihet mindent,
olajba mártott képmásaid alatt,
odatemet mindent,
odagyűjtenél engem is,
odaragasztanál az olajfelületre.

Ülsz, ülsz a rólad festett képek alatt,
öregedetten, dideregve;
mit keresnék én e képek között?
Szellő vagyok, lebbenésem
könnyes szemedbe öltözött,
de tovalebbent, a szabadba,
az ablakon túl a füstbe, porba,
a füst és por fölé,
az ég kékje alá,
a föld zöldje közé.

Ó, jaj, ki fest meg engem?
Milyen fa, érc lesz a keretem?
Ó, én temetetlen!
Hol van az én vásznam?
Ó, én ezer és ezer színárnyalatot
láttam,
mind vagyok, és egy sem egészen.
Gazdám, szellő vagyok,
mi Atyánk, a mennyben és a földben!

Szabad vagyok, szétrebbenő,
láthatatlan, ebben élek
Testedbe, Lelkedbe veszetten.
Így élek beléd veszetten, abban
a mindig új és ős Titokban,
az egy és örök akaratban,
akarva, akaratlan, vad csikó,
cseppenő csermely, kígyózó folyó,
nyári napsugár, téli hó,
szárny a magasban,
szellő, élő és láthatatlan,
érintő és bezárhatatlan, szabad szellő: pusztuló, örök,
magából kiköltözött. Úr,
egyetlen Úr, te, kötöző:
beléd veszetten beléd öltözött.

Dr. Kazár Lajos

„Az emigrációban élő magyaroknak az egyetemes nemzet iránti kötelességteljesítése avagy kötelességmulasztása"

(E felrázó szavak eredetileg a nyugat-ausztráliai Perthben 1984. december 30-a és 1985. január 6-a között rendezett 6. Ausztráliai Magyar Találkozón hangzottak el; hogy minden nyugatra került magyarnak szóljanak, a szerző némileg módosította mondanivalóját.)

„Hiszek egy Istenben,
Hiszek egy hazában,
Hiszek egy isteni örök igazságban,
Hiszek Magyarország feltámadásában. Ámen!"

Ezt imádkozták magyar milliók 1920. január 4-e, Trianon gyásznapja után szakadatlanul, mígnem az 1940-es évek végén Rákosi uralma kitaszította Istent, az imádságot és a hazaszeretetet a magyar iskolákból és általában a magyar közgondolkodásból.

Sokszor leírták, sokszor elhangzott: a külföldre került magyar a jólétben sem feledje el szülőhazáját és véreit, de különösen nem szabad szeme elől tévesztenie, hogy szíve s lelke igazi hazája a történelmi Magyarország. Ahogy Gambetta, aki 1871-ben Párizsból léghajón kimenekült, évek hosszú során át franciák szívébe égette **a vereségből való felépülésnek minden franciát kötelező gondolatát:** „Nem kell hangoztatni, de szüntelenül arra kell gondolni!" — és ahogy a franciák szent, nagy kötelességüknek érezték a visszavágást, úgy minden magyar névre érdemes magyarnak is szent kötelessége van: **a Magyarország feltámadásáért való küzdelem.**

Ez a legtermészetesebb dolog, és egyáltalán nem kellene róla beszélni, írni, ha nem találkoznánk ijesztően sok magyarral, akit vagy a Rákosi által bevezetett iskola szelleme, vagy idekint a viszonylagos jólét ernyesztő, bűzlő posványa eltérített a helyes iránytól.

Az otthoni iskolák Magyarország földrajzát és történelmét csonkítva tanítják; a Trianonban óriási kárunkra megnagyobbodott utódállamok elferdítve, gyakran hazugul; az itteniek — akár Ausztráliában, Amerikában vagy Nyugat-Európában — földrajzát éppen csak érintik, míg történelmét hibásan, ellenszenvesen mutatják be — feltéve, ha egyáltalán tárgyalják. Nyilvánvaló, hogy az ilyen iskolázás a magyart kivetkőzteti nemcsak nemzeti öntudatából, történelméből fakadó erejéből, hanem végül is mindenéből, ami a művelt, öntudatos ember jellemzője s amiért a művelt külföldi őt megbecsüli. Jól jegyezzük meg: a tudatlan ember legjobb esetben megértő sajnálkozás tárgya, legtöbbször azonban a megvetésé, lenézésé, gúnyé.

Éppen ez fenyegeti nagyon sok fiatalunkat idekint. Legtöbbjük nem képes olyan társalgásban részt venni — még angolul sem, hogy csak az angolszász nyelvű országokat vegyük példának — amelyhez a földrajz és történelem alapos ismerete és az összefüggések meglátása szükséges. Lábuk alól kicsúszott a talaj iskoláik elégtelensége vagy célzattal félrevezető tervezete miatt. Ez a tünet annyira általános, hogy az ember szinte nem is meri a magyar szülőket figyelmeztetni arra, mennyire kétségbeejtően silány gyermekeik képzettsége a legtöbb esetben. A szülők általában csak azt tekintik, hogy csemetéjük az osztály átlagával lépést tart, sőt talán dicséretet is kap tanítóitól, illetve tanáraitól. Fiatalunk „leérettségizik", szüleivel együtt örvend az ünnepélyes bizonyítványosztáson a tanulmányi eredményeit bizonyító okmánynak, és majdnem mindenki azt véli, hogy az iskolázás jó volt. Amit fiatalunk rendszerint nem tudhat — de amit a figyelmes, magyar iskolákban végzett ember egykettőre észrevesz — az, hogy az amerikai vagy ausztráliai iskolák zöméből 16-18 éves korukban hihetetlenül tudatlanul kerülnek ki a „végzettek". Mindennapi tapasztalat, hogy ezen iskolákban még az írás, olvasás és számtan elsajátítása is gyatra, hogy a földrajzról, történelemről, idegen nyelvekről és egyébről ne is szóljunk. Nekünk sovány vigasz, hogy az átlagos amerikai vagy ausztrál iskolavégzett sem tud többet, mint a mi gyerekeink. Mert magyar hazánk végveszélyben van, nekünk elsőrendű kötelességünk magunkat és maradékainkat sokszorta jobban képeztetnünk, illetve képeznünk, mint amilyen az amerikai, ausztrál és egyéb átlag!

Tapasztalatom szerint fiataljaink gyakran azért nem törődnek magyar ügyekkel, mert tudatlanságukat szégyenlik. Így inkább bújnak hasonlóan tudatlan társaik közé. Tegyük fel a következő kérdést: Ha a zsidóság is megelégedett volna szellemi

örökségének ilyen semmibevételével, megmaradhatott volna-e tudatos szellemi tömbnek a szétszórtságban? A válasz kétség nélküli: Nem! Azt is meg kell állapítanunk, hogy a Tel Avivba, Sydneybe, New Yorkba kivándorolt magyarországi zsidók utódai gyakran megtanulják a magyar nyelvet, míg a kivándorolt magyaroké nem! De a zsidó tudatosan törekszik ám szellemi kincseinek átadására is ... Teszi-e ezt a szülőhazából kikerült magyarok nagy többsége? Megerőlteti-e magát ilyen szempontból, avagy csupán sodródik, mint folyóban az uszadék?

Legtöbben a divatos vendégeskedés, kirándulás-mánia és tv-betegség miatt — hogy a pénzkergetésről ne is szóljunk — nem tanítják meg gyermekeiket magyarra. Amikor pedig lelkiismeretük megszólal, néhányan a hétvégi magyar iskolától vagy a magyar cserkészmozgalomtól várják el annak pótlását, amit a szülői otthonban elmulasztottak. Nem ritkán az is megfigyelhető, hogy a szülők még akkor is **nem magyarul** beszélnek csemetéikkel, amikor magyar iskolába viszik őket. Így az eredmény legtöbbször csalódás.

Nem kellene-e kötelességérzetből inkább szerényebben élni, hogy idő maradjon épületes, magyar szellemi termékek olvasására és megbeszélésére? Kétkezi munkás, falusi szüleim nyolc éves koromban elvárták tőlem, hogy este nekik olvassak, s később öcséimtől ugyanezt követelték meg. Vasár- s más ünnepnapokon gyakran szüleink olvastak nekünk erkölcsöt, jellemet nevelő írásokat. Nem lehetne-e ezt a sok más magyar családban is megtenni? A végtelen sok kirándulás helyett például jó útleírásokat lehetne **olvasni**. Sokan elfeledik, hogy a művelődés legjobb eszköze az **olvasás**. A magyar betű olvasása hazájukhoz hű íróink könyveinek értékelését is eredményezné, s íróinknak nem kellene gyakran azt kérdezniök: Érdemes-e a magyaroknak írni?

Szégyenletes lecsúszás annak elfeledése, hogy a magyar haza iránt halálunkig súlyos kötelességünk van. Ennek kimondása sokakban ellenszenvet kelt, ugyanis elszoktak a **kötelesség** szó hallásától, s még inkább a **kötelességmulasztásétól**. Önkéntelenül attól tartanak, hogy a szülőhaza érdekében pénzt kell áldozniok. Pedig, ugyebár, milyen jó dolog az, hogy a vakoknak s egyéb rászorulóknak felkarolására történő gyűjtések során bárki minden következmény nélkül elfordulhat, és akkor sem kell, szükséges adni, ha a gyűjtők ajtónkhoz fáradnak? Sokan meg vannak győződve, hogy ugyanúgy lehet elhárítani a magyar hazáért való áldozathozatalt. „Senki sem kötelezhet mást, hogy a Trianon elleni küzdelemre adjon!" Ez természetesen igaz. De figyelmeztetni mindenkinek joga van, aki szülőhazájáért érdemes áldozatát

meghozta. Aki pedig figyelmeztetés ellenére is elfordul a haza oltárától, annak nevéhez szégyen tapadjon, míg kötelességének eleget nem tesz (természetesen nem garasokkal, hanem méltón). Mátyás halála és a mohácsi vész közötti hihetetlenül hazafiatlan kor jusson eszünkbe!

A főúri kastélyhoz illő kényelem, luxus, egészségpusztító dús eszem-iszom, akárhányszor a rákokozó cigaretta, a szükségtelen kocsikázás, vendégeskedés, szerencsejáték mind, mind jár nekünk, de a magyar hazának, amely szült és ápolt bennünket, amelynek gyönyörű nyelve s erkölcsös, jó nevelése nélkül az emigrációban száraz katang módjára sodródtunk volna, nem tartozunk? Még a nemzeti ünnepeken való megjelenés is nyűg?

Pedig szinte bizonyos, hogy ennek a velejéig megrothadt materialista életmódnak hirtelen vége szakad. Ahogy az ótestamentumi próféták jövendöléseinek nagy része máris pontosan beteljesedett, úgy az 1917. októberében a Szűzanya szájából elhangzott komoly jövendölések is be fognak teljesedni. Mily balgaság azt képzelni, hogy csak a Keletnek kell szenvednie, a Nyugat meg elkerülheti Isten törvényeiből gúnyt űző életmódja következményeit! Nem lenne ajánlatos arra is felkészülnünk, hogy a kommunizmus majdani bukásával együtt a fehér ember kiváltságos hatalmi helyzete is elmúlik? Ki kezeskedik azért,hogy nem kell-e mint végső menedékhelyre nagyrészt elpusztult magyar hazánkba visszatérnünk? Ilyen meggondolásból is ajánlatos, hogy a gazdag magyar kultúránkból minél többet megtartsunk, tehát a jövő nemzedékek javára átmentsünk. Ilyesmiről is beszélnünk kell gyermekeinkkel, unokáinkkal. Akkor talán a magyar nyelv megtanulásához is jobban fűlik a foguk.

Azonközben természetesen helyettük is küzdenünk kell magyar örökségünkért. Miként van az, hogy Trianon ellen csak elenyészően kis számban harcolnak azok, akiket az otthoni, igazában Moszkvából kiadott rendeletek tevékenységükben nem akadályoznak? Miért várja el a Nyugaton élő magyarok zöme, hogy az Erdélyért, a Felvidékért és a Délvidékért folyó harc igáját szinte kizárólag csak a kicsiny erdélyi, felvidéki és délvidéki egyesületek tagjai húzzák? **Miért nincs minden, nevére még érdemes magyar e szervezetekben?** Ha sokan nem kívánnak külső alak szerint tagokká válni, gyűléseken részt venni, rendezvényeken segíteni, akkor miért nem sietnek legalább pénzzel e szervezetek segítségére? Miért nem tömörülnek **önként** a zászlók köré, miért kell nekik könyörögnünk és miért hiábavaló legtöbbször a könyörgés is?

Már réges-régen meg kellett volna születnie több magyarság-

tudományi egyetemi tanszéknek, amelyeken át hatásosan terjeszthetnénk a Magyarországot illető igazságot. A régen esedékes felvilágosító munkának szervezettnek és szakadatlannak kell lennie. Miért nem vettünk már régen példát, mondjuk a zsidóktól a dokumentumfilmek terén? Hogy lehet az, hogy az 1918 óta folyó magyar kisebbségi sorsot legjobb esetben jól-rosszul sikerült könyveink írják le, de például videókazettás készítmény még nem látott napvilágot? Mily magyar tőkét lehetett volna már régen kovácsolni erdélyi testvéreink kálváriajárásából jó angolságú (németségű, franciaságú, spanyolságú stb.) felvilágosító filmek segítségével! Erdélyt különösen könnyen lehet ismertetni, hiszen a **Transylvania** szót az egész angolszász világ jól ismeri a Drakula név kapcsán. Miért ne hasznosítanánk ezt a meglévő fogantyút?

Feleslegesen ne magunkra költsük vagy méltatlan rokonokra hagyjuk pénzünket, hanem adjuk idejében érdemes magyar célokra! Lépjenek most előre — legalább tetemes pénzadományokkal — azok, akik a harcban eddig nem vettek érdemes részt! Miféle lelkiismeret engedheti meg, hogy valaki finoman léboljon, miközben erdélyi testvéreit a vasgárda hóhérai fojtogatják? Miért nem e népirtás elleni harcra szánjuk nélkülözhető pénzünket, illetve testamentumban hagyott vagyonunkat a Kárpát-medencében élő magyar néppel mit sem törődő méltatlan rokonok helyett? Mi szükségük van ezeknek még több pénzre?

Magyar Testvéreim! A román uralom alatt sokat szenvedett Dsida Jenő **Psalmus Hungaricus**a jusson eszedbe!

„ .....
És háromszor kiáltom
és holtomig kiáltom:
magyar, magyar, magyar!...
Bűn a mosolygó pillanat,
mit lelkem elhenyél,
Szívszakadásig így kell énekelnem
Babylon vízeinél:
Epévé változzék a víz, mit lenyelek,
ha téged elfelejtelek!
nyelvemen izzó vasszeget üssenek át,
mikor nem téged emleget!
hunyjon ki két szemem világa,
mikor nem rád tekint,
népem, te szent, te kárhozott, te drága!"

Talpra hát Magyar! Újból hí a haza! A Trianon elleni **harc** áldozatvállalásából csak a becstelen vonhatja ki magát!

Hajnal László Gábor

„El ne hidd, hogy megváltoztunk vezényszóra . . .”

(Mozgalmak és nemzedékek, apák és fiúk — dal nélkül)

túléltük megint a reményt.
Évszakok bújnak egyenruhába,
marad a szemvillanás,
az egyidőben leoltott lámpa.
(Lezsák Sándor)

„Játsszuk azt, hogy semmiről sem tudunk . . .” — dudorászta Cseh Tamás, nemzedékem tehetséges kobzosa, és a gyermekkort előcsalogató szöveg mögött ott a kérdés is, hogy a mai harmincévesek miért szenvednek identitás zavarban. A mostanában divatossá lett fogalom, az azonosságtudat hiánya számos szóval kapcsolható össze, lehet az eszme, nemzet, társadalom, alany és tárgy. A szociálpszichológusok szerint az ember önkeresése annak aranyában fokozódik, ahogyan növekszik az elidegenedés mértéke, és a személy bizonytalankodva keresi helyét. A kétarcúság formás alakzatba taslizása viszont roppant nehéz, hiszen apáinktól komoly adag tudathasadást jussoltunk, de ők is szenvednek attól, hogy az ötvenes esztendők szűk levegője — az őszinteség magukba fojtása — komoly, szinte visszafordíthatatlan károkat okozott agyukban, szívükben. Generációm karon ülő gyermekként kóstolgatta a manapság személyi kultuszként emlegetett jakobinus terror és Rákosi Mátyás mindenki édesatyjaságának különböző gyümölcseit. Némelyikünk Csillebércen indítgathatta az úttörővasút vonatait, míg a levitézlettek, deklasszáltak, beszolgáltatással elmaradottak csemetéi a sarokba állítva, térdepeltetve figyelhették, hogy Szása bátyuska milyen türelmesen simogatja a vörös nyakkendős kispajtások fejét. Ám, a tobzódó pótcselekvések és a diktatórikus új rend megteremtése közben szünetelt a történelem. Persze, a história kiiktatása nem volt zökkenőmentes, de a hatalom globálisan cselekedett: a fagypolitika tízezrével szedte áldozatait. A tegnap még csillogó vállapos egyenruhában parádézó apuka váratlanul eltűnt, és fiacskája nem

énekelhette többé a tanár kedvenceként: **„Egy a jelszónk, tartós béke . . .”**

A szétroncsolt érzések, a hovatartozás biztonságának átzsilipelése többszöri nekifutásra sem sikerült tökéletesen, mert hiába került 1953-ban Nagy Imre a miniszterelnöki székbe, s robbant ki 1956-ban a forradalom, a diktatúrát működtetők csapata lényegében nem cserélődött, csupán a kaméleonok szaporodtak. Az ingerült, sunyi, önmosdató memoárok garmada kezdett napvilágot látni, ám közel sem azzal a szándékkal, hogy szétszakítsák a némaság üvegburát! A kőre továbbra is tilos volt köpni, legfeljebb néhány sírra, fejfára, fényképre, és ezt a nosztalgia sztanioljába csomagolva cselekedték a besározódottak, hiszen megriadtak a gitározva feleselő gyermekeik figyelmeztetésétől: **„Ne gondold azt, hogy tied a világ . . .”** Micsoda szemtelenség! — hördültek fel a funkcionárius szülők. Ezek a hosszú hajú, farmer hacukába préselődött, ténfergő kölykök honnét veszik a bátorságot ahhoz, hogy apáik múltbeli tetteivel foglalkozzanak, s a pódiumról fölényeskedjenek. **„Játsszuk azt, hogy az időre hályog tapad . . .”** A történelem visszaszerzésének kísérlete a hetvenes évek közepén kezdődött, és viharos sebességgel legitimizálódott a **„visszaemlékezés”**. Természetesen, ezekből az sugárzott, hogy **„nem egészen úgy volt”**: Sztálin leghűségesebb tanítványának valójában nem tapsoltak, csupán látszólag ütögették össze tenyerüket, de amíg ebből a típusból elég sok van, a kompország katonáinak, a helytállás példaképeinek emlékiratai nem kapnak túl gyakran nyilvánosságot, s ezért hatalmasodott el az a fajta hiányérzet, hogy nincsenek mintaértékű apák. A gyanakvás neurózisa is erősen gátolja a tisztánlátást, az értékelést. Csengey Dénes **„. . . . és mi most itt vagyunk”** című, 1983-ban megjelent kötetében olvasható:

„Az eszme nevében esett történelmi tévedések sorozata sehol sem kérhető számon, hiszen az országot irányító politika csak a jövőért vállal garanciát, saját múltjától elhatárolja magát, biztosítva ezzel maga számára azt a lehetőséget, hogy a tarthatatlan jelen megváltoztatásával történelmi felelősség nélkül kísérletezhessen. A személyiség csak pótcselekvések sorozatában szabadulhat történelmi görcseitől: csodálkozó kisgyermek arcán váratlanul elcsattanó irgalmatlan pofon, egy elsózott étel miatt örökre faképnél hagyott feleség, a társbérlővel végigüvöltözött szabadszombat, a művezetővel (a főnökkel) folytatott, a proliméltóság megőrzése érdekében dühödt, ám valójában azért óvatos viták, visszautasított kérvény miatti öngyilkosság, italos nekidühödés, esernyővel lekaszabolt facsemete a parkban, fél téglával szétvert

utcai telefon: ezeken a stációkon tisztul manapság a nemzeti lelkület. És ha a feszültségek elaborálásának ez a módja állandósul (mint az történt és történik), előbb-utóbb védhetetlenül bekövetkezik a valóságtévesztés is . . ."

A létezés jelen idejűségbe börtönzése miatt azonban a megcsomósodott emlékek — ugyanarról — másképpen lökődnek a felszínre a volt ÁVO-snál, mint a saját legendájába belecsábult álpartizánnál, nem ugyanazt vallják a mindenkori hatalmat buzgalommal szolgálók, mint a rákosistából revizionistává lett értelmiségiek. A szégyenérzet és bűntudat, becsapottságból eredő düh és erkölcsi megrendülés, szemellenzősen ortodox hit és cinikus opportunizmus egész skálája mélyíti a félig informáltság mocsarát, de ezek a torzsalkodások tovább gyámoltalanítják a közelmúlt eseményeire kíváncsi ifjakat. Kinek higgyenek? Gyermekként csak annyit láttak, hogy a papa lódenkabátban vagy uniformisban feszítve integetett május 1-én a tribünön álló köpcös vezérnek, netán azt hámozták ki a felnőttek suttogásából, hogy **elvitték, letartóztatták, internálták, kivégezték,** jaj, egek ura, most segíts! És alig múlt néhány esztendő, a tegnapi hősök bűnbakokká, ámokfutó gyilkosokká vedlettek, más fényképek kerültek az iskolai osztálytermek falára, „**Aki nincs ellenünk, az velünk!**" — nyugtatgatták a járókelőket a plakátok. De múltunk még mindig nem volt, hiszen a felkelést kegyetlenül vérbe fojtó párt a nemzeti megbékélés hirdetésével és kierőszakolásával foglalatoskodott: a hisztérikusokat arra kényszerítették, hogy a történelmet a napi szükségletekhez igazítsák, magyarán mondva, hamisítsák. „**Kik is csinálták az ötvenes éveket?**" — teszi föl a kérdést az Élet és Irodalom 1985. januári számában Litván György, s rögtön felelősségre vonja a tollforgatókat, hogy műveikben miért csak azt csócsálják, ami szégyenletes emlékként maradt fenn erről a korról. Azt javasolja, hogy hasznos lenne azokról az írókról is beszélni, akik Joszif Visszarionovics halála után memorandumban tiltakoztak a szektás-dogmatikus kultúrpolitika ellen.

Az ötlet remek, de a megvalósítás és lajstromozás csak erős kontraszelekcióval végezhető hazánkban, mert a Rákosival s mamelukjaival szembe fordulók javarésze 1956-ban emigrált. Az otthon maradtak megítélése is bonyodalmas, hiszen a Kádár-rezsimnek gyorsan behódolókat vadászati tilalom védi, netán a „**Tisztító vihar**" annyira körbeperzselte a revizionistákat, hogy azóta csupán idegen tollakkal ékeskednek. Az élők száma kevesül, és a tanúk hallgatnak, vagy szemérmetlenül lódítgatnak, és az efféle macska-egér dulakodástól lesz hátborzongatón kemény a dal: „**Légy ma gyerek és játssz megint velem, emlékezz, ahogy**

én emlékezem, játsszuk azt, hogy félünk megint, játsszuk azt, hogy játszunk megint..." Idézünk az egyik kevésbé ismert szamizdat, a Magyar Figyelő 1982/3. számából. A szerző, Dénes Gyula többek között abban látja a demokratikus ellenzék feladatát:

„... **a sorsunkról szóló információk összegyűjtésében az elmúlt 35 év igaz történelmének a megírásában csak önmagunkra számíthatunk. A magyar államvezetésnek nem érdeke a tények feltárása, az elkövetett politikai, gazdasági, kulturális és erkölcsi ‚vétkek' összegyűjtése, hiszen a mai magyar államvezetés felső és középső szintjén igen sok politikus dolgozik, aki 1948 óta mindent végigcsinált. Nekik nem érdekük a kritika. (...) A problémák sokasodásával együtt fokozódik majd a politikai demagógia. Az államvezetés kénytelen lesz új meg új magyarázatokat kitalálni a problémákhoz. S ezt a demagógia-hullámot — például — az értelmiségnek kellene lelepleznie minden területen s minden rendelkezésre álló szellemi és erkölcsi erővel.**"

Bibó István 1945 végén az akkori jelent elemezve kezdte úgy a napjainkban is időszerű tanulmányát: „**A magyar demokrácia válságban van, mert félelemben él.**" A rettegés különböző fokozatokban, változatokban, de azóta is minduntalan érezhető, és a szellemi, lelkiismereti dresszírozás emészti fel a politikusok, pedagógusok energiáinak javarészét. „**Légy ma gyerek, és bújj függöny mögött... Játsszuk újra el, hogy semmiről sem tudunk, tegyünk újra úgy, hogy semmiről sem tudunk, mások játszanak, s mi lessük függöny mögül...**" Apák és fiúk, ez a két nemzedék farkasszemet nézve tekintget múltjának pókhálós álomzugaiba; mi ültünk a bilin, hintalovon, festett sámlin, és kenyérért acsarkodtunk, mert az éhség fájt. De a kredenc üresen tátongott, hiszen a jegyre kapható cukrot, lisztet gyorsan felfaltuk, a madárlátta sercli avas szalonna ízét mennyeinek éreztük, és a paprikás krumplinál nem ismertünk fölségesebb illatokat. „**Tiétek a jövő!**" — „**Szabadság kispajtások!**" — üvöltözték rekedt hangon a ki tudja honnét szalasztott iskolaigazgatók, és az órák közötti szünetekben kitelepítési végzésekkel futkároztak. A pártirodák ablakába kirakott néprádiók kémbandák leleplezéséről, összeesküvők tárgyalásáról tudósítottak naphosszat, és a Vidám Park hangszórói recsegve parancsolták 1953. március 6-án, hogy hapták mindenkinek, mert tegnap este 21 óra 50 perckor Moszkvában elhunyt a hőn szeretett Sztálin. Kitört a nemzeti gyász, de nem lehetett paralízis ellen gyógyszert kapni, és egyszerre megteltek az utcák ramattyá részegedett felnőttekkel. Szállingózni kezdtek hazafelé a régen nem látott rokonok, ismerősök, az elfelejtett

apák toppantak be sápadtan, kórósoványan a társbérletek nyomorába, és idegenül, fürkészve nézegettük a hirtelen megszaporodott bácsikat, akik ölelgettek, simogattak minket. „**Megnőttél kölyök!**" — mondták, s kaptunk egy forintot fagylaltra.

Akkor még nem volt múltunk, csupán jelenünk, és rogyásig telítődött ígérgetésekkel a holnapok batyuja, ám ahogy teltek az évek, úgy hatalmasodott bennünk az érzés: kifosztottak valamennyiünket. A 93 ezer négyzetkilométernyi földdarabnak nincs olyan csücske, ahol ne köröznének ragadozók, figyelve, ellenőrizve a fészekmeleg tisztaságáért rettegő kotlósokat. „**Játsszuk újra el, hogy semmiről sem tudunk . . . játsszuk újra el, hogy mindenki másról beszél . . .**" Az én nemzedékem azt kérte a hatalomtól a hetvenes évek végén, hogy kereshessük múltunkat, mert kapaszkodók nélkül kóborgó hontalanok leszünk. A bevallás és fölhánytorgatás közötti meredék szolid áthidalása azonban többszöri nekifutásra sem sikerült, noha a mi generációnk nem az elkövetett bűnök hordalék anyagaiból akart pallót ácsolni. „**Kezdetben vala a szó!**" — hittük, s a végső tiszteletadás szándékával kerestük a simára gyalult temetők rögei alatt nyugvó apákat, de a hantok helyére emlékező csőszök szemét — agyát — hályog födte. Beleolvadtunk az amnéziás semmibe. A Kecskeméten megjelenő Forrás 1980. áprilisi számát azért vonták vissza, mert Kovács István azt összegezte versében: „**Előbb a regölést / aztán a regét / Előbb a földet / aztán az otthont / Előbb az iskolát / aztán a nyelvet / Előbb a hitet / aztán a fejfát / Előbb a jövőt / aztán a múltat / S mindezt egyszerre / jelen időben.**"

A zseniális látnoki képességgel rendelkező Ady bizonyára fanyar keserűséggel szemléli odafentről, hogy dáridózós poétasága nem volt hiábavaló, hiszen az őseinket kárhoztató költeményei mostanság igazán aktuálisak, mert a Csák Máték nagyon elszaporodtak. Persze, a rezsim mai — latifundiumos — vezetői előszeretettel nyilvánítják hálátlannak a népet, azt hangoztatván, hogy a kommunisták kiebrudalták az országból a kapitalistákat, mindenki javára tették a gyárakat, földeket, fölcsillagozták a címert, s akár két-három jelöltre is szavazhatnak a polgárok, de mindenütt csak a fanyalgás tapasztalható. A történelem viszont — még megmásítva is — csúfot űz a históriát formálókból, mert ha csupán az országos listán indított jelöltek neveit nézegetjük, több olyan személyre is felfigyelhetünk, akik az „**ötvenes években**" elkövetett túlkapásokért, vagy legyünk még finomabbak, az úgynevezett szocialista törvényesség megsértéséért — felelősek. Ők manipulálnak ma is az emlékművekkel, nekik tulajdonítható, hogy bűntelenek tízezreit zárták börtönökbe, s a kivégzett, lecsukott, félre-

állított személyeket hol még mélyebbre ássák, hol pedig mártírrá avatják a párt mindenkori érdekei szerint. Ellenjelölt nélkül lehet képviselő és az állam első embere a Rákosi-diktatúra volt belügyminisztere, majd rövid időre rács mögé került funkcionáriusa, Kádár János, akiről most azt rebesgetik, hogy azért akar még öt évig uralmon maradni, mert az országot olyan gazdasági és közérzeti színvonalon akarja átadni, mint amilyen körülmények között a hatalmat megkaparintotta. Tréfának tűnik, de nem az, hiszen akkor torz vicc az is, hogy automatikusan mandátumhoz jutott az a Barcs Sándor újságíró, aki a Rajk-perben a négy népbíró egyikeként támogatta a halálos ítélet kimondását, végrehajtását. Ha — a kommunisták szemszögéből nézve — Rajk és társai ártatlanul kerültek bitóra, s földi maradványaik joggal pihennek a munkásmozgalmi panteonban, akkor a vallomástételre rábeszélők és a kötelet követelők miképpen kerülhettek 94 százalékos szavazataránnyal a Parlamentbe, s velük együtt Rákosi udvartartásának majd valamennyi, még élő tagja? Az áldozatok fiai, illetve a szoros baráti körükhöz tartozók azonban fölöslegesen próbálkoztak a voksok megszerzésével, nekik nem juthatott a számozott székekből. A demokrácia esélyeiről a Magyar Hírlapban, 1985. április 4-én — a dátum nem véletlen — azt fejtegette Schmidt Péter, az ELTE jogi karának vezető professzora, hogy az 1945. novemberi választáson hiába győzött döntő fölénnyel a kisgazdapárt, s kormányozhatott volna önállóan, ám ezt meg sem kísérelte. Majd így folytatta:

„1950 elején a pártok tevékenysége megszűnik, és egypártrendszer alakul ki anélkül, hogy a pártokat államilag feloszlatták volna vagy a pártok magukat oszlatták volna fel. Nem az (1949-es) alkotmány volt korszakváltó, az alkotmány jelképe lett ennek az átalakulásnak. Jelentőségét csak növelte, hogy ez volt — a Tanácsköztársaságtól eltekintve — Magyarország első írott alkotmánya. Alkotmányunk — döntően — törvény formájában megjelent politikai dokumentum volt. Benne a jogi garanciák szerepe viszonylag szűk, sokkal inkább kinyilatkoztat, mint szabályoz. Az állampolgári jogokat is jórészt deklarálja, a lassan kiépülő jogi garanciák más jogszabályokban jönnek létre, és nem kerülnek be később sem az alkotmányba. (...) Erős politikai centralizáció határozta meg ezt a korszakot. A Szovjetunió tapasztalatai alapján nemcsak a politikai szervek rendszerét, hanem az államszervezetet is átépítették. Abból indultak ki, hogy szocializmust építeni egyenlő a szovjet tapasztalatok átvételével. Jellemző, hogy ebben az időben az alkotmányunk (még a fejezetcímek is), vagy a tanácsrendszerünk is mennyire szovjet ‚másolat'. E megoldások-

ban formailag megtalálhatók a garanciák, ám azok nem voltak működőképesek. Ezek a garanciák nem tudtak érvényesülni, az akkori politikai feltételek között kiüresedtek. Az országgyűlésen egyetlen interpelláció nem hangzott el, alig hoztak törvényeket, rendeleti úton kormányoztak."

Hogy mi a különbség a múlt és jelen között? Játszadozzunk továbbra is: néhány hírfoszlányt hoz fülünkbe a szél, de apáink korosztályának gyanakvóbbjai kiebrudalják a zavaró tényeket a hivatalosan ellenőrzött tájékoztatásból. Ez persze nem mindig sikerül, mert néha napvilágra kerülnek zavaró emlékiratok. A lista nem valami bőséges, ám arra elegendő, hogy fölkeltsék az érdeklődők figyelmét; lám akadnak itt izgalmas memoárok, de a kiadók igen rafináltul eltüntetik a paksaméták java részét. Szerződést kötnek, kifizetik a honoráriumot, aztán esztendőkig **„érlelgetik"** a szöveget. Külföldre csempészni kevesen akarják a puskaporos lapokat, hiszen csak a kivételezetteknek bocsátanak meg, ha lebuknak. Vas Zoltánt ugyan látványosan kapták el a határon visszaemlékezésének másodpéldányával, de a **„viszontagságos életét"** bemutató gépelt oldalak Nyugatra csempészése, s letétbe helyezése miatt az ismert moszkovita politikust nem büntették. Ám, másoknál közel sem ennyire elnéző a hatalom, és mégis akadnak bátrak, akik vállalják a kockázatot. Így jelenhetett meg Zürichben, a Svájci Magyar Irodalmi és Képzőművészeti Kör gondozásában (Krassó György előszavával) a **„Megtorlás"** című kötet, amelyben a szerző, Fónay Jenő azt mutatja be, hogy mi történt hazánkban 1956 után.

Az otthoniaknak ebből viszont kevéske haszna származik, mert a példányokhoz hozzájutni roppant körülményes, a könyveket befelé vinni nagyobb kockázat, mint a kéziratokat kifelé; az érdeklődők legfeljebb rövidre szabott turistaidejükből áldoznak értékes napokat az olvasásra. A fiúk azonban kíváncsiak, dacolva a nehézségekkel, intézményesített titkolózással, kutatnak, keresnek, mert tudni akarják, hogy miképpen is cselekedett az **„ötvenes évek"** ifjúsága, hiszen 1949-ben a népesség 50 százaléka volt 30 évesnél fiatalabb, míg 1984-ben már alig 40 százaléka tartozott ehhez a korosztályhoz, de ez a nemzedék a **„magányos tömeg"** összes nyavalyáitól szenvedve nézelődik, s nem érti, hogy a megtartó értékek mikor — miért? — töredeztek ennyire szét. **„Játsszuk újra el, hogy mindenki másról beszél, játsszuk azt, hogy félünk megint..."** — tépi gitárjának húrjait Cseh Tamás, és előtérbe tolakodnak a morális értékek devalválódásai: **„Van-e már múltunk?!"** Természetesen, többféle kínálatból válogathat ott generációm, de az önvizsgálatnak még a lehetőségét is szigorú korlátok

közé szorították, előre csomagolt egységpéldákból szedegedhettük a história aszalt csemegéit. A II. világháború vége felé alakult Márciusi Front kiáltványában szerepel az a mondat, miszerint: **„Nem vagyunk hajlandók a magyar nép sorsát kétes parancsuralomra, tülekvő diktátorokra bízni."** A jövőre józanul figyelő apáink követelményként szabták meg a demokráciát, hogy ne sajátíthassa ki néhány ember a hazát, ám ennek éppen az ellenkezője történt. A Forrás 1980. februári számából azért vágták ki pengével Csoóri Sándor **„Egy nomád értelmiségi"** című esszéjét, mert a megemésztetlen gondok gyökereit keresve többek között rámutatott arra is:

„Különös lélektani vonása volt az ötvenes évek szocializmusának, hogy a hidegháború nyomása alatt nem a nyomás, nem a terhelés kínját fogalmazta meg, hanem a ‚vidám vásárok' csiklandós, förgeteges, pirospozsgás hangulatát. A valóság helyére álvalóságot ügyeskedve, akár egy forgószínpadon. E hatalom mindenkitől megkövetelte, hogy ezt az álvalóságot ismerje el, hogy erre a kaptafára húzza rá a jövő képzeteit is. Aki megpróbált ez ellen a ‚derűs, jókedvű diktatúra' ellen tiltakozni, még inkább fölfedezhette az élet melléküzemeinek pokoli működését. A szavak és valóság közt tudatosan kimélyített szakadék állandó ürügyet szolgáltatott a félreérthetőségre. A reménykedők reménytelennek látszhattak, a túlbuzgók lendületesnek, a kételkedők ellenségnek, a történelemre hivatkozók a jelen és jövő bekormozóinak. A közösséginek mondott társadalom e miatt a mitologizáló bizonytalanság miatt egyideire bomlott, mert ki-ki maga kényszerült eldönteni, hogy sorsának melyik zsákutcáját választja: azt-e, amelyiket vakon is választhat, vagy amelyikért esetleg megvakítják."

Dúdoljuk csak a nótát, hogy **„Légy ma gyerek és játssz megint velem, emlékezz, ahogy én emlékezem . . ."** — s nyugodjunk bele harctalanná nyomorításunkba. Ne firtassuk, hogy kiket és miért deportáltak, lökdöstek a siralom-cellákba, vallattak ököllel, elektrosokkal. Nincs szükség a **„meszesgödör-szindróma"** terebélyesedésére! — csitítgattak imigyen a hatalmon lévők, és ez rendben is lett volna, ha az 1956-os őszi **„szénszünet"** után véget ér a maszkabál is. Kicserélik az ideológia csupa vér szorítókötéseit, és bitók helyett a diófák szaporodnak. Ám, még a transzparenseket sem tüzelték el, és gyakorta tapasztaltuk, hogy nagyobbacska diáktársainkat cipelik el tucatszám — örökre. S még föl sem ocsúdtunk görcsös zavarodottságunkból, hogy ismét megfogyatkoztak a családok: huzamosabb időre távol maradtak az apukák, nagybácsik, testvérek, máris belecsöppentünk a kon-

szolidációba, aminek leple alatt téeszekbe kergették a parasztokat, nemzedékünk derékhada pedig belépett a KISZ-be, áshatta a kanálisokat a Hanságban. Kóstolgattuk a twistet és a colát, trapéznadrágban feszítve hallgattuk a Beatleseket, és az ingatag paneligazságok falán előtüremkedett az **„ifjúsági probléma"** levakarhatatlan salétromja. Kezdetét vette a falvak átrétegződése, hegyek és völgyek között zakatoltak a szesztől, mosdatlanságtól bűzlő **„fekete vonatok"**, megkaptuk a katonai behívót, és 1965-ben az ELTE Bölcsészkarán rátenyereltek a **„Tiszta Szívvel"**-es tollforgatókra. Nem unatkoztunk, hiszen a Rolling Stones fülrepesztő üvöltésére imbolyogva azon spekuláltunk, hogy vajon hol találunk az éppen soros szerelmünkkel szabad szobát, ágyat. A szerkesztőségek ajtajai résnyire kinyíltak előttünk, és műfajtalankodásaink végtermékeit nyomtatásban láthattuk, ám gyorsan észrevettük, hogy a sablonon csak csiszolhatunk, de a titkoltan is pánikszerű készenléti hangulat miatt a sémák kordonját nem lehet átlépni. És ránk zuhant a csömör!

Párizs és Prága, Rubi Dutschke **„hosszú menetelésének"** reform szellemisége még elodázta a teljes értékvesztést, de sodródni kezdtünk a közönyt utaztató vakvágányok felé, hogy ezen a girbe-görbe, döcögős síneken szétrázódjunk. A monopolizált politika döntéshozatalaiból kirekesztődtünk, az uniformizáltság bénította cselekvőkészségünk, és az ideológiai értéktőzsdén csupán a jövőt jegyezték: a múltat törölték, a jelent lebecsülték. A Fiatal Írók József Attila Köre szervezésében tartott lakiteleki tanácskozáson, 1979. május 18—19-én egy pattanásig feszült helyzetben állt a demarkációs vonalra az apák és fiúk generációja. Azok, akiket az **„ötvenes évek"** gerinclágyító politikája erkölcsi-egzisztenciális választásra kényszerített (s ha időközben le is vették a lakájlajbit, vagy jól-rosszul szabott öltönyökre cserélhették a kincstári csíkosat), türelemre intették az avítt kompromisszumokat ellenzőket. A mostani **„harmincévesek"** viszont afelől érdeklődtek, hogy miért zúzták be Illyés Gyula **„Szellem és erőszak"** című könyvét, mely okok miatt másítják tudatosan a történelmet, és a hitehagyottan rendezett ünnepek helyett nem lenne-e hasznosabb megkeresni a hazát. A konferencián elhangzottak viszonylag teljes szövegét közreadták a Forrás 1979/9. számában, de Buda Ferenc költő megnyitó beszéde — a lámpavasra húzott, fakó lobogók miatt — kimaradt. A parányi autonómiájukat féltő művészek szolid számonkérése kommunikációs feszültséget teremtetett a **kultúrpolitikusok** és a kuruc hagyományokat élesztgető alkotók között. Szaporodtak a fölpaprikázott hangnemben fogalmazott dorgálások, sokasodtak

a visszautasított replikák, és a felelősöket ahhoz a lóhoz hasonlítgatják, amelyik nekiment a falnak, de nem bátorságból, hanem mert vak volt. A gyeplőt és ostort fogó kocsisról azonban nem lehet diskurálni, még akkor sem, amikor a szekér kerekei mind hangosabban nyikorognak és különböző ütemben forognak. Lezsák Sándor költő is hozzászólt a pályakezdő tollforgatók helyzetét elemző, az Élet és Irodalomban folytatott vitához, ám dolgozatát nem közölték. Gondolatai viszont nyilvánosságot követeltek, s ezért a József Attila Kör (a FIJAK) szentendrei ülésén, 1980. október 30-án felolvasta. Idézünk néhány fejezetet:

„(Az utóbbi) 35 esztendő ismeretének lehetőségét olyan tilalmas címszók merevítik görcsbe, mint: Nagy Imre, Rákosi, ÁVH, Petőfi Kör, személyi kultusz, termelőszövetkezetek szervezése, beszolgáltatás, Rajk László, koalíció, koholt vádak, 1956 s a lista folytatható... Nem vehetem tudomásul, hogy e három és fél évtized filmjeinek jelentős része hőálló dobozokban és a mozigépészek gyűjteményében van. Ha múltunk megismerhetősége rendszabályokba ütközik, akkor megpróbálom kijátszani azt. S mivel a könyvtárak, a levéltárak zárolt anyagaihoz hozzájutni ritkán sikerül, maradnak az egyéb lehetőségek, a Nyugatról átcsempészett könyvek, folyóiratok, a nyugati rádióállomások. Azt is tudom, hogy e z e k a valóban forrásértékű ismeretek mellett csak alkalmi és olykor megbízhatatlan próbálkozások nem többek, mint a hazai történetírás szánalmas kínlódásai. Tényeket, dokumentumokat, valóságos ismereteket akarok... Belpolitikai tájékozottságunk sok vonatkozásban az ‚össznépi susmus' szintjére süllyedt. Az egyén próbál eligazodni, de ehhez nem elégségesek a Központi Bizottság szűkszavú határozatai. Nem az életkorban fiatal írónemzedék apolitikus, hanem a helyzete az."

A rezsim retteg attól, hogy a locsogós, almanach típusú művészeti lapoknak és alkotóknak **a r c u l a t a** legyen, s ennek kialakulását radikális eszközökkel is megakadályozza. A hatvanas években, állítólagos népi, illetve urbánus csoportosulás veszélye miatt leváltották az Alföld és a Jelenkor főszerkesztőjét, és ugyanerre a sorsra jutott a Mozgó Világ gárdája is, mert a művelődési miniszterhelyettes, Tóth Dezső szerint, nem az egyes **„vitatható"** közleményekkel volt baj, sokkal inkább az a probléma, hogy az ilyen művek **„koncepciózusan"**, sorozatban láttak napvilágot, s ezzel **„arculata"** kezdett lenni a folyóiratnak. Az éberség mindennél fontosabb, és a zsebpénzt, kimenőt, ösztöndíjat, autót, lakást osztogatók nem rajonganak a frontális bírálatokért. Figyelmük még arra is kiterjed, hogy a gyülekezőhelyeket, az öntudatára

ébredő csoportok szabad fórumait — kávéházakat, klubokat — rendszeresen bezárják „tatarozás" címén. **„Játsszuk azt, hogy félünk megint, légy ma gyerek és bújj függöny mögött, játsszuk újra el, hogy semmiről sem tudunk . . ."** Gorkij, a dörzsölt proletár, és Sztálin kedvenc írója gyorsan észrevette, hogy a kommunizmusban csak az történt meg, aminek históriáját papírra vetették. Nagy igazság rejtőzik ebben a fölismerésben, hiszen amikor az emlékezéskiesés társadalmi méreteket ölt, mert a tanúk kénytelenek hallgatni, a stafétabot átvételére jogosult nemzedék úgy áll a startkőre, hogy fogalma sincs arról, milyen vízben lubickoltak odáig a szüleik. Galgóczi Erzsébet **„Vidravas"** című kötetében azt fejtegeti egy ügyvéd, hogy az ÁVH néhány év alatt több kommunistát csukatott börtönbe, mint a Horthy-rendszer negyedszázad alatt. Két-három esztendő sem kellett ahhoz, hogy körülbelül négyszázezer ember szenvedjen a rácsok mögött!

Nahát, minő meglepetés! A különböző oktatási reformok intézői még a hetvenes évek elejétől sem látták időszerűnek, hogy a Budavár visszavétele és Zrínyi öngyilkos kirohanásának ecsetelése mellé helyet szorítsanak az afféle — utólagosan kozmetikázott — tényeknek is: volt egyszer az Andrássy út 60-ban . . . Kistarcsán . . . Hortobágyon . . . Recsken . . . amikor még Dimitrij nem Lénáról mesélt. A nemzeti tudat tárgyi alapjai ettől az irányított szemérmességtől vékonyodnak, hiszen az egész népet rettegésben tartó államvédelmi hatóságról hovatovább úgy beszélnek, mint a lochnessi szörnyről; aki látta, azt kóros fantáziálgatással vádolják, a sárkányt keresőket pedig gúnyosan kinevetik, és természetvédőknek álcázott zsaruk cirkálnak az apáink hitét, morális tartását, életét elnyelt feneketlen tó partján. A horgászati engedéllyel nem rendelkezőket messzire zavarják, mert **némely politikus ismussá és rendszerré ragozott nevében** büntetlenül önkényeskedhetnek. A konszolidáció bölcsőjében bizonytalanná ringatottak bátrabbjai 1968-ban még erősen fogadkoztak, hogy **„Hódító, rabló katonának én nem állok . . ."** —, de a prágai tavasz virágait letaposták a varsói paktum hernyótalpai, és ez a nemzedék ismét gazdagabb lett egy tapasztalattal: hiába látják maguk körül a kétarcúságot, a közéleti gimnasztikában elfáradt tömeg csömörtől szenved. Magyarkodni is csupán akkor lehet, amikor muszáj meghúzni a nadrágszíjat, és a nagy káoszban képtelenség nyakon csípni az ördögöt. **„Játsszuk ma újra el, hogy mindenki másról beszél, egy néhány hírfoszlányt hoz fülünkbe a szél, játsszuk azt, hogy félünk megint, játsszuk azt, hogy játszunk megint, hogy az időre hályog tapadt . . ."** Csurka István, aki az ötvenes évek elején nyergelte meg a Pegazust, és drámáival, vasárnapi tárca-

novelláival, regényeivel rohamosan jutott fel a siker csúcsára; 1983. június 20-án keltezett levelében bejelentette, hogy lemond az Írószövetség elnökségében viselt tisztségéről, s egyben megszünteti tagságát, mert . . .

„Beszélgetési, csevegési téma lett a népesség tragikus fogyása, de a felelős és esetleg megmentő gondolat kifejtésére nincs tér, s intézkedések sem történnek. Ugyanígy társalgási téma lett a határainkon túl élő magyarság helyzete. Mégpedig annak elismerésével és hangoztatásával, hogy ez a hárommillió ember a végóráit éli. Tudomásul van véve, menjünk tovább, térjünk más tárgyra, holott sírni kéne, úgy bőgni, hogy az egész világ meghallja. A Politika azonban arra hivatkozik, hogy meg van kötve a keze és ezért megköti a kezét és betömi a száját azoknak is, akik semmi mást nem akarnak, csak hangosan sírni. Nem, a magyarnak már erre a természetes emberi megnyilvánulásra sincs módja . . . Felelősen és szabadon kellene erről eszmét cserélni, nemcsak nekünk íróknak, hanem a magyar értelmiség javának és magának a politikának is. Ehhez azonban független fórumra, lapra, folyóiratra és gyanakvásmentes légkörre volna szükség. Egyik sincs."

Az emlékképek összetorlódtak, és az 1985-ös hosszú, forró, de csapadékban sem szűkölködő nyáron megemelkedett a fricskákat, zajos botrányokat, gusztustalanul személyeskedő vitákat, sokasodó vandalizmusokat, gyalázkodó perpatvarokat egy mederben tartó tenger szintje. Az elmúlt negyven esztendőben felnövekvő nemzedék és az özönvizeket túlélt apák mostanában gyakorta összetalálkoznak a düledező gáton, és beszélgetnek. Van miről társalogni, s közben a számtalanszor át- és szétszabott mellény újragombolásával bibelődnek. Az így vagy úgy léket kapott két generáció — a jelekből ítélve — most a közös gondjaink megoldására kötnek szövetséget, és ezzel a kézfogással talán az eddigieknél hathatósabban vétózhatják a nemzetet züllesztő politikai kamikaze gesztusokat; rádöbbentek, hogy az Európát — a világot — bejáró kísértet a létet fenyegeti. Az 1956-ban 9 éves Nagy Gáspár a tatabányai Új Forrás 1984. októberi számában publikált versét imigyen fejezte be: **„egyszer majd el kell temetni / és nekünk nem szabad feledni / a gyilkosokat néven nevezni"**. Ez a költemény cáfolhatatlan válasz is arra a kérdésre, hogy van-e már múltunk? Lesz, mert az apák és fiúk kiléptek a szélárnyékból, vállalva a szankciókat (publikálási tilalmat, leváltást), hiszen még a tétovák is rádöbbentek arra, hogy a tegnapok ismerete nélkül kótyagos a jelen, és kilátástalan a jövő!

Tűz Tamás

A szeretet malmai

Nem engedhetem meg magamnak
hogy körülöttem forogjon a világ
de sűrűn idézgetem a prófétákat
ha semmit sem ígér a holnapi nap

teljhatalmam nem érzékelhető
életritmusom rokkant hinta
lényegileg beköszöntött már
a félmegoldások korszaka

jól megférnek az engedmények
elfecsérlődött éveimmel már-már
úgy látom hivatalos érvényű lesz
belerögződöm régi rögeszmémbe

a szeretet malmai lassan őrölnek
biztosan-e nehéz szavakba önteni
visszajön-e amit elveszettnek hittem
lazul-e szorítása az archimédeszi

törvényeknek semmi sem hiányzik
csak a szeretet iratlan szabálya
ha majd a tökmagárus átölel
kezet szorít velem és így szól TESTVÉR

Fészek

Ha semmi más nem jut eszembe
beállítom magam a térbe
öltözöm sárgába fehérbe
s nézek az űrbe nagy merengve

kegyetlenül csapkod az égbolt
fényostorral csillag-cigányok
szemmel gesztenyehajú lányok
míg azt nem mondom hogy elég volt

na meg nyilván a sok bolond köd
rózsás jövőről suttog gajdol
s kinek sok volt már búból-bajból
fejem körül száz bolygó röpköd

hamarjában fájó üresség
lep meg ilyet még nem ismertem
mintha valami üres telken
találnának a józan esték

vak sejtelemben szertenézek
holdak napok megannyi oltár
megreszketek míg látom ott áll
kibontva már az égi fészek

Negyedi Szabó Margit

Biztatás

Kötözz sebet, fakassz hitet, reményt.
Szeress embert, jót, rosszat egyaránt.
Becsüld, ha gazdag, lásd meg a szegényt,
Közöttük járj égi angyal gyanánt!

Ha mást mosolyogni látsz, örülj azon.
Vigasztald meg, akinek könnye hull.
Feledd a bút, ha boldogul a hon,
De sírj, ha látod, napja alkonyul.

Amit beszélsz, értelmet önts bele,
De ott ne szólj, ahol szükségtelen.
Ne légy hiú, nagyravágy ne bántson,
Ne tévesszen meg a pompa és a fény.

Mi nőt ékesít, nem arany, nem bársony,
De égi kincs, egy titkos érzemény.
Olyan a nő, milyennek ég alkotá,
Minő pedig e földön oly kevés,
Mivelhogy sok letörve hull alá.
Azért sokszor gyászos az ébredés.

Így látom én lelkemnek álmain
A nőt, kit ég küldött a földre le.
Ha küzd a férfi s éje-napja kín,
Légy te a sírig áldó szelleme!

Ilyen légy te, ezek közül való,
Jövőd akkor mindig derűs leszen.
Mit álmodtál, meghozza a való
És járni fogsz virágos tereken.

A nő e képe égből egy darab.
Ha ezt így érzed, mosolyogva menj.
Habár utad tövisek közt halad,
Követni fog és veled lesz a menny!

P. Krupa Sándor OFM

Rákosi sintérje

„A kommunizmus nem más, mint csalás és ámítás!"
Paul Thorez

„A gonoszság még sohasem vitt révbe egy hajót se!"
Ptah-Hotep

„Ha a kommunizmus eléréséért ki kell irtanunk a föld kilenc tizedét, akkor sem szabad visszahúzódnunk ezektől az áldozatoktól!"
Lenin

Különös neve miatt sok rab tudott róla, ha személyesen nem is ismerte. Én a sumér-magyar Mária szobrocska megtalálásának napján találkoztam vele először. Deszkarakodásnál dolgoztunk együtt. Ekkor mesélte el fura, de a sarló-kalapács rendszerére jellegzetes történetét.

Jó tagbaszakadt ember lehetett valamikor. Érthető, mert ha valaki igazi pecér, annak olykor eléggé biztosan kell lábán állnia, ha nagyobb zsákmány kerül „horgára." Most persze már csak hozzánk hasonló deszka hátú, mellű rab, akitől Rákosi kutyái nemigen riadoznának, mint tették a hajdani szép Horthy-időben. Beszédes volt. Alaptermészetét valami rejtett humor színezte, olyan kun kópéság féle, amit érezhetett az, akinek efféléhez andungja volt. Szerette a tréfát. Még a gyilkos tragédiákban is humort szimatolt. Kifejezései kaméleonbőrbe bújtatottak: kijelentéseinek értelme attól függött, hogy melyik oldalról nézem...

— Az én históriám egyszerűen kezdődött — kezdte rabéletének mesélését.

— Ragyogó nyár végi nappal, amikor még olyan meleg van, hogy reggel is szívesen járunk ingben, s bármerre megy az ember, mindenütt gyümölcsök illata csiklandoztatja. Noha már kész voltam, hogy munkába induljak, mégis korainak tartottam egy kicsit, amikor házunk előtt megállt a sintérautónk. Tudod milyen az? Hasonlít a rab- és halottszállító autóhoz. Valóban édestestvére is azoknak, mert ami egyszer belekerül: az rab is, meg legtöbbször halott is lesz. Vagy ha így szebben hangzik: dög. Mindenki ismeri, különösen a kutyák. És rendszerint senki sem szereti, mint az előbbi kettőt! Pedig elmélet szerint az emberek javát szolgálja, mint az említett kettő, a két édestestvére.

Sokszor zrí is van körülötte. Az emberek sajnálják a nyüszítő, szabadság után üvöltő, félelemtől reszkető és magukat összepiszkító kutyákat. Gazdáik, illetőleg a járókelők először vitáznak velünk sintérekkel. Aztán a nők sivítanak. Nemegyszer erőszakkal sietnek a bajba jutott állatok segítségére. Hogy ezt megakadályozzák, legtöbbször rendőr is megy a sintérautóval. Ez pedig még csak gyűlöletesebbé teszi közjót célzó munkánkat. Különösen ebben az időben, amikor a rendőr már gyűlöltebb volt, mint a pecér! Minden erőszakoskodásnak, elhurcolásnak, igazságtalanságnak . . . ők voltak a megvetett jelképei. Kutyájuk sorsában önmagukat látták. Szentül hitték, azért viszik el őket is, amiért elvették házukat, földjüket, állásukat, családtagjaikat... Örökösen rettegett tőlük mindenki, különösen amikor az elhurcolások „csengő frázisainak" gombjait is ők nyomták meg éjjelenként. **Ha a kutyák sorsa ellen tiltakoztak, a maguké mellett adtak hangot.** Sorsuk elválaszthatatlannak látszott. Éppen úgy üldözték őket, mint gazdáikat. **Kutyatartás burzsujkodást jelentett!** Üldözésük igazi oka ez volt és nem a biléta, a medál hiánya nyakukban! Éppen ezért kellett elcsípni még azokat is, ha lehetett, amelyikért megfizették az adót. „Úri-murizás a kutyatartás: Kiirtani!"... Perverzitást láttak munkánkban és nem a közjó munkálását. Ezért a kétlábú közösséget vállalt a négylábú üldözöttekkel. Kutyasors volt Rákosi korában a sintérkedés, már csak azért is, mert normát állítottak fel, mint a sírásóknak, a temetkezési vállalkozóknak, s el kellett fognunk azokat a kutyákat is, amelyeket sajnáltunk — vagy nem is kellett volna! Szorított a norma.

Semmi különöset nem találtam tehát abban, hogy a házunk előtt megállt sintérautóból rendőr szállt ki és intett, hogy jöjjek. Csak odaérve láttam, hogy a sofőrön és két sintéren kívül még egy rendőr begyeskedik a kocsiban. Igen, begyeskedett, mert olyanok voltak a rendőrök, akkora mellűek, mintha félistenek lettek volna. Azok is voltak! Gondoltam, valami nagy s veszedelmes

vadászatra megyünk, ha két rendőrt is viszünk magunkkal és három pecér indul vadászatra. „Zsúfolt ház — kummogtam magamban — heringként majdcsak elférünk!" Ezért nem csodálkoztam, amikor a rendőr a kocsi hátulját nyitotta ki és mutatta, hogy oda szálljak be, mert amott nincs elég hely — ezt intve egy könnyed fejmozdulattal. Sorsomat mosolyogva vettem tudomásul. Demokráciánkban nem első eset, hogy túlzsúfoltság esetén valamelyikünk a kutyák helyén nyújtózkodott el. Csak a befogott kutyának rettentő hely ez, de nem a szabad pecérnek! Hacsak maga az illető is nem „kutya". Mert ebben az időben, tudod, több volt az ember-kutya, mint az állat-kutya! Rámcsapta az ajtót és a motor máris vígan brummogott. Repültünk, mintha utunk nagyon fontos lett volna. A kutya sötétben fejem alá hajtva karomat álmodozni kezdtem...

Talán az ördög is ott lapulhatott mellettem, mert kis idő múlva helyzetemet egyre murisabbnak találtam. „Ember a sintérautóban!" Milyen érdekes filmcím lenne! S mi lenne ebben a filmben a legviccesebb jelenet? Ha én írnám? Ötlet ötletre jelentkezett. Többek között ez is: A kocsimnak jó zára van, mégis előfordult már, különösen a régebbi autóknál, hogy a kutyák kiszabadultak belőle. Meglógtak. Nos, gondoltam, megtréfálom elvtársaimat. Ha ez a jelenet jó lenne a filmben, jó lesz a valóságban is. És máris nevettem, milyen képet vágnak majd a rendőrök, ha nem találnak a kocsiban!? Talán meg is ijednek? Hátha kicsúsztam a kocsiból? És most, ki tudja hol fetrengek véremben, vagy fekszek valamelyik kórház műtőasztalán, illetőleg hullakamrájában...? Rázós dolog lenne az efféle, mert szabotázs, gondatlanság vádjával jöhetnének elő, sőt törvénysértéssel is, mert elméletileg a kutyatérben ember nem autóztatható!... Jót kacagtam magamban. Élveztem a jövő lehetőségeit. Ez lesz a sintérek, az év legjobb tréfája...

Az egyik útkereszteződési lámpánál szép csendesen kicsúsztam az autóból. Az emberek egy kicsit csodálkoztak, hogy nem kutya ugrik ki belőle. De mivel mosolyogtam, senkinek sem jutott eszébe, hogy a sofőrnek szóljon. Ezekben a napokban ismeretlen volt a mosoly az emberek arcán. Ha valaki próbálkozott vele, fintorrá torzult. Ha mégis eredetinek mutatkozott, akkor ezt csak a bolondok házában láthatta. Egyébként is a demokráciában megtanulták az emberek, hogy semmin se lepődjenek meg. Azon se, ha maga Rákosi Mátyás bújik ki egy sintérautóból. Korunkhoz a proletároskodás hozzátartozott. A párt részéről életstílus volt, legalábbis a palik előtt. Szegénynek, nyomorultnak lenni, mint az átkos Horthy-rendszer hátrahagyott nyomorult

proletárjai. A testvériséget nem szóval, hanem tettel kell kimutatni! Az idegenek, a munkások előtt! Bezzeg, ha maguk között voltak, dorbézolásukkal és nagyuraskodásukkal megszégyenítették a királyokat, bárókat.

Éppen egy restaurant előtt találtam magamat. Beléptem és jól megreggeliztem. Reggelimet fűszereztem jól sikerült trükköm újra és újra átélésével. Tetszett. Örökké mosolyogtam. Ezért a pincérem egy kicsit olyan ötkerekesnek nézett, amiből ezekben az időkben sok járta országunkat. Szánakozón nézett rám: Ezt a palit is bedemokráciázta már Rákosi! Nagyon emberségesen számolt. Még egy fillért sem csalt. Pedig ez abban az időben csodának számított, mert elv volt: **nyúzásból élünk**! A nyúzási elv csak nálunk, sintéreknél lett volna természetes elv, de olyan hatásosnak bizonyult, hogy az egész ország sajátjának vallotta.

Vidáman léptem ki az utcára. Játszadoztam azzal a lehetőséggel, hogy busszal vagy villamossal mehetek be a munkahelyemre. A villamosmegálló látszott közelebbinek. Órámra néztem. Nini, még nem is nagyon kések el! Alig vártam, hogy bent legyek. Előre élveztem, hogyan mulatnak majd társaim is e sikerült tréfán. A villamoshoz menet dúdolgattam a magamszülte paródiát:

Rákosi Mátyás
katonája vagyok,
a legjobb katonája!
Acélhurok elé,
kutyanyakok belé!
Fel a bőrük fára,
a szárító ágra!...

Ne kegyelmezz
egy kutyának se,
álljon bár mind
csalón két lábra!
Ez, ez a nagy
parancs mára:
Sintérek, fel
a fogásra!!!

De az a kis ördög, amelyik velem kuporgott a sintérautóban, kilopódzott utánam. Nemhogy megdicsért volna, hogy sugallatát követtem, hanem nyugtalanító gondolatot fuvolázott a fülembe: És ha nem kedved szerint sülne el a tréfa? Igaz — gondoltam — ez sincs kizárva. A demokrácia már köztünk is kinevelt bulldogokat, akik nem ismernek tréfát, csak tragédiát! Akkor azt mondom — feleltem a kis ördögnek — kintről nem jól zárták be az ajtót. Elszenderedtem és kicsúsztam. Slussz! Örüljenek, hogy nem csináltam belőle balesetet, tragédiát, hanem csak tréfát! Jobb lett volna, ha mindjárt helyben újságírók, párttitkár után kiáltok: Ide figyelj, világ! Láttál már ilyent, hogy a demokráciában a munkást sintérkocsiban szállítják? A munkást? Rákosi

sintérjét? Holott törvényeink ezt szigorúan tiltják, mert az emberi méltóság minden felett!! Kik bújnak ilyen rendelkezések megett? Nem osztályellenség? Nem osztályidegen? Nem demokráciánk meggyalázója...?

Újra dúdolgattam: „Acélhurok elé, kutyanyakak belé..." Kicsit gesztikuláltam is mellé, mintha a reggeli rumból egy gyűszűcskével többet ittam volna az engedélyezett mennyiségnél. És ekkor hátulról nyakamba csapott egy acélhurok!

Megtorpantott, mintha cserebogárként falnak ütődtem volna. Hopp! A hurok ugyancsak fojtogatott. Ijedten kaptam hozzá, hogy lazítsak szorításán, ha lehetséges. Az elfogott kutyák is így szokták, de ritkán sikerül nekik. Most tudtam csak meg, mit is érezhetnek a kutyák, amikor a hurok már a nyakukon van. Mondhatom, nem a legkellemetesebb érzés! Gyorsan hátrapillantottam: mi is történt? Valami leszakadt drótba akadt a nyakam? Villanydrót? Talán áram is van benne? Ha mocorgok, rögtön agyonüthet...

Hát kidülledt és már homályosodó szemmel azt látom, hogy a hurok végét az egyik sintértársam fogja erős szorítással. A két rendőr meg mellette áll és bulldogképpel rámtartják revolverüket. Esküszöm, egyik sem mosolygott. Láttál már mosolygó bulldogot? Egyszerre ordítanak rám: Kezeket fel! Meg ne mozdulj, mert lelövünk!!!

A nép megállt. Budapesten nem sok kell, hogy azonnal nagy csődület keletkezzen. Sok furcsaságot megszoktak már az új rendszerben, de azért még nem láttak olyant, hogy embert az utcán sintérhurokkal csípjenek el a hivatalosak. Hát már vannak kimondottan embersintérek is? Pedig azoknak kell lenniök, mert a sintérautó itt áll az út szélén, és kimondottan sintér, aki tartja a hurkot.

— Nagy kutya lehetett ez — dörmögte egy férfihang — ha sintéreket kellett igénybe venni a rendőrségnek!

Én még ezek ellenére is csak mosolyogtam. Fantasztikusan **tetszett a visszafelé elsült tréfa. Ám, amikor gratulálni akartam** nekik fantáziájukhoz, felsikoltott egy női hang:

— Nézd csak az aljas nyilas kutyát, ezt a zsidógyilkost, még röhög is! Húzzátok meg a hurkot! Akasszátok ide a villanypóznára!

Egyre elevenebb lett a közönség. Máris másik kotkodácsolta:

— Ráismerek! Keretlegény volt. Mindennap elintézett egy zsidót!

Hamar akadt, aki még többet tudott Rákosi sintérjéről:

— Én a nevét is tudom. Tanúként ott leszek a tárgyalásán. Száz hurkot neki. Sintér volt ő is a fronton a munkaszolgálatosoknál...

Ezekre a nem dicsérő és egyálatlán nem tréfásnak hangzó beköpésekre már megijedtem. Végül még rosszul sül el a tréfánk. Ezek a hülyék még meglincselnek. Divat volt ez Pesten. Nem múlt el nap, hogy pár pillanat alatt az utcán villanyfára ne húztak volna fel valakit. Ezért hálásan vettem, amikor a két rendőr védőleg elémbe állt s egyikük nagy komolyan kezemre rakta a bilincset. A népnek meg csillapítólag ezt mondotta: — Csak nyugi, elvtársak, csak nyugi! A mi hurkunkból még nem szabadult ki kutya, ha csak nem úgy, hogy bőrét kezében vitte!

Kijelentéséért sokan megtapsolták. Én meg hamiskásan rákacsintottam: jó színész vagy öregem! Kitolunk ezekkel a palikkal. De ő cinkos visszakacsintás helyett jól bokán rúgott s rám ordított:

— Nézzétek a piszkost, úgy kokettál, mintha a szeretőjével randevúzna!

Durván megmarkolták vállamat és taps közepette bevágtak a sintérautóba, ahogyan mi szoktuk a nagyon kapálódzó harapós kutyákat. Rám zárták az ajtót. Még lakatot is kattintottak rá. Ahogy a padlóra pottyantam, köszönetet kiáltottam utánuk, mert míg zárták az ajtómat, hallottam, hogy kint kiáltják:

— Öljétek meg a kutyát! Akasszátok fel! Nyúzzátok meg!

Sőt olyan is akadt, aki öklével verte az ajtót, mintha utánam akart volna jönni.

Kicsit zavartnak éreztem magam. Ez a tréfa kutyául sikerült! Még az imént azt gondoltam, hogy milyen jól mulatunk majd a tréfámon. Most meg bizonyos, hogy majd a nem sikerült tréfán pukkadoznak, mert könnyen otthagyhattam volna fogam fehérét. Ilyen melléfogásos gyilkosságok nem ritkaságok a „felszabadulás" óta!... Saját hurkomba estem? Nem mindennapi... Sőt meg is büntethetnek, hogy tréfa kedvéért szabotáltam a munkaidőt! Hogy mókából botrányt okoztam az utcán!... És az újságok?... Uramisten, ennek fele sem tréfa!... A tragikumon szerettem volna szívből hahotázni, mint a rendőrök tették behajításom után, de valahogyan nem akart sikerülni! Sintér ne tréfáljon? Véresen tragikus mestersége van? Egye a fene ezt a Rákosi-világot, hát már tréfálni sem lehet!?

Az egyik rendőrkapitányság udvarán álltunk meg. Ebben sem találtam semmi különöset. Talán valamelyik rendőrt hoztuk ide. Efféle már máskor is előfordult. Kisegítettek a kocsiból, de bilincseimet nem vették le rólam. Ha elkezdtük a tréfát, bizony-

nyal be is akarják fejezni — gondoltam. Legyen tökéletesen végigjátszva. Hadd pukkadozzanak egyszer szívből az elvtársak. Ritka adomány ez a rendőrségen és a sintéreknél. Egy kicsit mégis bántott a dolog, mert szerettem máson nevetni, de magam nem kívántam röhej központja lenni. De ha a tréfa az én agyamban fogant meg, a gyereket is el kell fogadnom. Torz ugyan egy kicsit, s abortált, de van így az életben. Nem minden gyerek sikerül.

Egyenesen a kapitány elé vezettek, aki ezzel köszöntött rám:

— Te aljas kutya! Ily stílusosan szándékunk ellenére kerültél sintérhurokra! Nem sikerült megszöknöd az igazságszolgáltatás elől. Sok bűnödért hamarosan elveszed méltó jutalmadat. Ezennel letartóztatlak!

Én ezt a tréfa csattanójának véltem. Szívből nevettem rajta. Talán még könnyeim is kicsordultak. Tagadhatatlan, ez volt életem legsikerültebb tréfája, amelyen csaknem halálra nevettem magam. És így nevetve vágtak be egy sintérkocsi belsejéhez hasonló kis zárkába...

A tréfából végre fel kellett ébrednem és elfogadnom a véres valóságot. Hurokba csaltak. Így indultak, de nem gondolták, hogy ily simán és tökéletesen fog sikerülni elfogatásom. Minek mondjam el, hogyan bántak velem? Elég, ha ennyit mondok: milliószor kívántam, bárcsak igazi kutya lennék régi sintérek kezében, akkor a börtön elviselhetőbb lenne, vagy talán még jó is. Nagyon jól tudod, hogy hazánkban rosszabb az ember sorsa, mint a sintérkézre került kutyáé. Tudod, most a régi kutyák kerültek uralomra és visszafizetnek a „Horthy-sintéreknek". Nekik mindenki régi sintér!... Ha elmondom a tárgyalásomat, mindent megtudsz. Vádoltak Rákosi, a párt, a rendszer gyalázásával, merénylettel meg a többivel... Hogyan?

— A tanúk egyöntetűen vallják, hogy sokak előtt mondotta volna: „A Rákosi kutya" — vágta mellemnek első vádként a népbíró. — És hogy ezt is mondotta volna: „Ezt a kövér dögöt el kellene csípni!" Elismeri, hogy mondotta ezeket vagy tagadja?

— Tényleg mondottam, hogy „a Rákosi kutya!" — feleltem blazírtan.

A terem felmorajlott, mert zsúfolva volt ismeretlen érdeklődőkkel. Nem volt egyöntetű a jel, hogy helyeselnek vagy elítélnek. A bírók elítélőnek vették, azért nem hallgattatták el a morajt.

— Mondottam, de nem Rákosi Mátyásról, hanem kutyájával kapcsolatban, vagyis: Rákosi kutyájáról van szó! És ez a kutya tényleg nagy jószág! Ha Losoncy nevű lett volna a gazdája, ak-

kor így mondottam volna: a Losoncy-kutyát el kellene csípni! A Losoncy nagy kutyát! Mi hiba van ebben? Miért forgatják ki mondatomat gonosz szándékkal? Ki tagadja, hogy Rákosi Mátyás kutyája nagy? Ismerik a bíró elvtársak? Micsoda feje, micsoda ülepe van! Mint egy borjú. Sokszor elgondoltam, hány ember ételét eheti meg naponta, amikor meg az emberek éheznek? Nem mondotta-e Rákosi elvtárs: minden búzaszemnél meg kell nézni, hogy hová tesszük, kinek adjuk? Mi haszna van a népnek ily mihaszna borjú kutyából?

— Nem a maga gondja, hogy a Rákosi Mátyás elvtárs kutyája miatt aggódjék! — förmedt rám a vezetőbíró. — S pont attól sajnálja azt a pár falatkát!

— Eddig nem tudtam. Azt hittem, sintér vagyok, hivatalból minden kutyát szemmel kell tartanom! És hogy szerettem volna elcsípni ezt a Rákosi-kutyát? Igen! Minden pecérnek ez a kötelessége, még a demokráciában is. Elcsípni azokat a kutyákat, melyek után adót nem fizetnek, amelyiknek nyakában nincs biléta, medál, jelvény! A demokrácia alapállása: az ingyenélőt még emberben sem tűri! A kommunizmus gerince: Mindenki egyforma, nincs nagykutya, kiskutya, úri kutya, hanem mindegyik egyformán proli kutya!

Mivel a teremben innét-onnét méltatlankodás tört ki, figyelmeztetett a bíró, hogy disztingváltabban fejezzem ki magam, mert meggondolatlan hebehurgyaságom sérti a népet. Ne használjak szimbólumokat, mert a hallgatóság félreértheti.

— Kérem, úgy értsék szavaimat, ahogyan mondom! Elképzelhető a kommunista rendszerben, hogy egyik kutya a másikkal szemben előnyt élvezhessen? Az átkos Horthy-rendszerben előfordult! Az ország első sintére sem merte volna hurkát Horthy kormányzó kutyáinak nyakába vetni, holott egyikért sem fizettek adót. A Rákosi-kutyán sem volt biléta! Miért csak a nincstelen, csonttalan prolikutyákat csípjük el? Így volt régen! De most kellene, hogy a kutyáknál is a prolik uralkodjanak. Nemde proletárdiktatúrában élünk? Ha mégis kivételt akarunk, akkor a prolik javára tegyük!

— És ha a bíró elvtársak látták volna, hogy ez a biléta nélküli kutya hogyan provokált bennünket a Rózsadombon, ha arra jártunk. Hogy pöffeszkedett kerítése mögött. Hogyan csaholt ránk. Hogyan tűzoltóskodott bennünket szembe: Ez a tiétek, pecérek. Felettem nincs hatalmatok! — mondotta tettével. Akkor bíró elvtársak is azt mondották volna — legalább sutyiban — ezt a nagy dögöt el kellene csípni!

— Hagyja abba! — csapott rám a vezetőbíró. — Duma ez.

Mellébeszélés. Ködösít csak és csűri-csavarja az igazságot. Ha kijelentéseinek ez lett volna az értelme, miért röhögtek sintértársai, valahányszor az inkriminált kijelentéseket tette?

— Én azt gondoltam, helyeslik az egyenlőség elvének hangoztatását. Egyébként én nem vagyok gondolatolvasó. Hogy mit gondoltak munkatársaim, őket kell megkérdezni. Mióta felelős valaki azért, hogy mit gondol más s ha helytelenül magyarázzák szavunkat?

— A demokrácia óta felelős! — vágott a szavamba a bíró. — S ha ezt eddig nem tudta, most megtanulja! Nem engedjük magunkat agyafúrt magyarázatokkal átejteni! Mi nem vagyunk kutyák, akiket könnyű sintértrükkel hurokba csalni. Nekünk a kerítés alatt nem áshatnak lyukat, mint a kutyáknál teszik, hogy aztán megrugdossák a drótot, dühösítve vele az ebet, hogy vakságában kibújjék a hasadékon, ahol a hurok vár rá. Nem elvtárs, nem! Nem dőlünk be sintértrükkjének! Kijelentéseit úgy értelmezzük, miként munkatársai, akik feljelentették és elfogásához segédkezet nyújtottak: Rákosit gyalázta és nem kutyáját. Amikor a kutya elvesztését emlegette, Rákosi Mátyás elvesztésére biztatta munkatársait. Összeesküvést akart. Ez fix! Gyerünk tovább!

— Volt magának egy **sintérindulója** is! S ebben világosan „kétlábú kutyákról" énekelt, akiket mind szárítófára kívánt bőreikért! Bevallja vagy tagadja?

— Bevallom, miért tagadnám, hogy valóban volt egy sintérindulóm. De ez is csak magánhasználatra! Nem, mert szövegében kifogásolható lenne, hanem mert magam faggyúztam ki, még a dallamát is magam komponáltam, úgy pipacsutorán keresztül. Féltem, másnak primitíven hangzana. Ezért nem propagáltam. Pedig nehezebb munkánál lelkesítőleg hat az emberre. Egyébként teljesen világos a szöveg, hogy kutyáról énekelek. Hogy benne a kutya két lábra áll? Bíró elvtársak, nem láttak még kutyát két lábon, miként ember is látható négy lábon?! Csak a kutyák csalafintaságát akartam ezzel jellemezni és semmi mást. Elmondjam, illetőleg elénekeljem?

Az ügyész felugrott:

— Tiltakozok, tisztelt bíróság, tiltakozok az inkriminált vers elmondása, illetőleg eléneklése ellen! Ez semmi más, mint egy újabb ravaszság, hogy ezen a címen, itt a bíróság előtt büntetlenül kutyáknak nevezhesse a neki nem tetsző személyeket és lázítson a rendszer vezető emberei ellen! Nem az első ő, aki ezeket az embereket kutyáknak nevezi! Tiltakozok! Tiltakozok!

A bíró intett, üljek le s ne énekeljek, mert közben felálltam. A

mellettem ülő egyik rendőr nyakamba kapaszkodott s lerántott a vádlottak padjára. Nagy huppanással estem melléje. Nem kellett nekik a sintérinduló. Pedig akadt a közönségben, aki közbekiáltotta:

— Halljuk! Halljuk!

— Elő a sintérindulóval!

De a bíró ezeket lekalapácsolta

— Óvakodjanak az elvtársak érzelem nyilvánításától és ne avatkozzanak bele a perrendtartásba. Nem cirkuszban vannak. Egyébként kiüríttetem a termet. — Aztán felémfordult: — A bíróság egyöntetűen látja a vádat, miszerint indulójával azokat a személyeket gyalázta, akiket tisztelnie kellene. Bűnössége fix! Gyerünk tovább! A tanúk egybehangzó állítása szerint, többek között, sokak előtt ezt is mondogatta volna: „A Rákosi-kutya olyan, mint a gazdája!" Bevallja vagy tagadja?

— Kérem, nemcsak bevallom, hanem bizonyítom is, ha a tisztelt népbíróság megengedi!

Mivel az ügyész nem tiltakozott, a bírók nem intettek le, a hallgatóságnak meg csak mocorognia volt szabad, hát nekigyürkőztem:

— A sintérek előtt régen ismert, hogy a kutya hasonlít a gazdájához, illetőleg a gazda hasonlít a kutyájához! Önök ezt eddig nem vették volna észre? Pedig jó tudni, mert könnyebbé teszi a kezelésüket. Van, aki azt vallja, hogy a kutya hasonul a gazdájához. De van, aki a mellett kardoskodik, hogy a gazda hasonul a kutyájához. E tekintetben a vita kutyavonalon még nincs eldöntve, de sok más tekintetben igen. Mindenki vallja, hogy bizonyos állatok külseje változik, hasonul a környezetükhöz és nem a környezet hasonul az állathoz. De van olyan sintér is, aki azt vallja, hogy öntudatlanul ugyan, de a gazda választ olyan kutyát, amelyik hasonlít hozzá. Nos, mi hát akkor abban a bűn, ha sintérek megállapítottuk e jelenséget a Rákosi-kutyánál is? Kérem, hozzák ide azt a kutyát. Hívjanak szakértőt és vele döntessék el: hasonlít-e a kutya gazdájához vagy sem! Csak a fejét nézzék meg, a nyakát és a farát! Ha a szakértő mást állít, beismerem tévedésünket, sőt bűnösségemet is, mert az összehasonlítással gyalázni mertem valamelyiküket.

— A Rákosi elvtársat! A Rákosi elvtársat gyalázta! — kiáltotta az ügyész — és nem a kutyát pocskondiázta!

A bírák helyeslőleg integettek. Én meg csak ennyit feleltem:

— Ahogyan tetszik! Mindegy! Egyre megy!

Erre a tisztelt közönség kuncogott. Mire a vezető bírótól ismételt figyelmeztetést kaptak, hogy ne kutyálkodjanak, mert

rossz vége lesz, még sintérkézre kerülhetnek. Majd felém fordult:

— Már eldöntöttük, hogy hasonlat-játékával semmi mást nem akart, mint Rákosi elvtársat gyalázni! Bűnössége fix! Ezt nem ússza meg szárazon! Egyben figyelmeztetem, nagyon gondolja meg minden szavát, mert az ügyészség belőlük új vádat emelhet! A bíróság előtt sem lehet büntetlenül vétkezni! Ez is fix! Menjünk tovább! Munkatársai vallomása szerint azt is mondotta volna, hogy ön „Rákosi sintérjeinek egyike!" Bevallja vagy tagadja? Rendőrségi vallomásában beismerte!

— Bevallom most is. Amott ugyan vertek érte egy kicsit, de itt anélkül is beismerem, mert azóta gondolkodtam a vádpont felett. Igen, mondottam, hogy Rákosi egyik sintérje vagyok. S ma is vallom ezt. Sőt büszke vagyok erre a címre! És leszek is, míg meg nem fosztanak tőle. Nem tudom elképzelni, mi hiba van ebben? Hát nem Rákosi sintérje vagyok? Mindnyájan Rákosi munkásai vagyunk! Kis unokám az óvodából ezzel az énekkel jött haza: „Rákosi Mátyás katonája vagyok, a legszebb katonája!" Ezt éneklik az utcán a katonák is. És nincs igazuk? Ezt a nótát nem én írtam! Lefogásom előtt olvastam, hogy Bogár, az ország főhóhéra azzal dicsekedett, hogy ő Rákosi hóhérja! És senki sem tiltakozott ellene! Hogyan tiltakozhatott volna? Hát nem a rendszer fizeti? Még prémiumot is kap, ha túlmegy a normáján. Mindenki Rákosi munkásának nevezheti magát, csak a sintér nem?

Valaki a népből bekiáltotta:

— Igaza van! — De a bíró elnyomta hangját:

— Nem a tényben van a hiba, hanem a hangsúlyban, a szituációban, amellyel ezt kijelentgette! Mindig úgy hangsúlyozta ezt a megállapítását, hogy hallgatóinak másra kellett gondolniok. Arra, hogy Rákosinak ember-sintérei is vannak! Ezért tapsolta meg mindig egyik-másik munkatársa.

— Mikor sintérinas voltam, sohasem tanítottak arra, hogy a mondatokat milyen hangsúllyal kell kiejtenem. És hogy a kutyafogásnál vigyázni kell a szituációra! Igaz, az átkos Horthy-rendszerben borjúskodtam. És az is igaz, vannak, akik másfajta sintért is ismernek. Tehetek én erről? És hogy azok is Rákosiéi? Istenem, mindnyájan az ő szolgái vagyunk!

— Kik azok a más sintérek? Nevezze meg őket? — ugrott fel az ügyész. — Kérem a tisztelt bíróságot, kényszerítse a vádlottat, hogy nevezze meg, kiket ért a „más sintérek" alatt! Kikre célzott? Ne áruljon itt zsákbamacskát!

— Tessék megnevezni, kikre gondolt! — bökött felém a bíró pulykavörösen.

Felálltam. Szétnéztem a teremben. Láttam, hogy bizony pár ávós meg civil ruhás hekus lapul a hallgatók között. Leültem és bizonytalanul mondottam:

— Én csak azokra gondoltam, akiket mások neveznek így! Ez sem az én költeményem. Meg is nevezném őket, ha pár elvtárs kimenne a teremből. Nem akarok újabb vádat a nyakamba. Már megtanultam: vigyázzunk a hangsúlyra és a szituációra!

Az emberek kuncogtak, hánykolódtak a székükön. Voltak, akik felröffentek. A bíró csendet kért, én meg folytattam:

— Habár nem tudom, miért lenne nekik gyalázat vagy bántalom ez a cím. Hiszen ez a mesterségük, ez a kötelességük, ezért kapják fiztésüket, hogy a nemkívánatos „ember-kutyákat" összefogdossák! Nem a minap mondotta-e Miskolcon Rákosi Mátyásunk: „Ki a kutyákkal a demokráciánkból!? El kell intéznetek az ellenünk csaholó ebeket!" A vasgyári munkásság bizonnyal nem a négylábú kutyákra gondolt, amikor e mondásáért Rákosit megtapsolta! Rákosi szerint tehát fix, hogy vannak emberkutyák! Ha pedig vannak, akkor kell, hogy pecérjeik is legyenek! Ez is fix! Egyébként is a felszabadulás után minden mesterség tisztességes. Miért éppen csak ez a mesterség lenne gyalázatos? Vagy nem jól gondolkodnék?

— Nem a gondolkodásban van a hiba — lépett be újra a bíró —, hanem a hansúlyban és a szituációban! Munkatársai előtt úgy ejtette ki ezeket a szavakat, hogy azok ezt jelentették: az államvédelem önkényesen, bosszúból, pártérdekből, haszonlesésből, törvénytelenül vadászik az emberekre, hurcolja el őket az akasztófára! Ilyen sintérkedés pedig joggal megvetett! Ilyen állítás pedig a legaljasabb, leghamisabb, leggyalázatosabb állítás, a karhatalom és rendszer ellen a leghajmeresztőbb izgatás! Hiába ravaszkodik! Hiába bújik mások véleménye mögé, hiába igyekszik még Rákosit is védelmére felsorakoztatni. Gyalázott! Lázított! Törvényeink ennek megtorlását követelik. Ez is fix! Gyerünk tovább!

Megtörölte verejtékes homlokát. Szeme kidülledt, mintha nem az enyém, hanem az ő nyakán lett volna az emberhurok. Rámförmedt:

— A vádló iratai szerint azt is bizonygatta volna, hogy a kutyák bilétája olyan, mint a pártjelvény, illetőleg a párttagsági könyv. Bevallja vagy tagadja? És hogy a kiváltságos kutyák a medáljukat olyan pökhendi dölyffel hordják, mint a kommunista párttagok a tagsági igazolványukat. Bevallja vagy tagadja?

— Gazember lennék, ha tagadnám! Hiszen így van! Tisztelt népbíróság, megfigyelte már valamikor, hogy ezek a kivételezett

medálos kutyák hogyan viselik bilétájukat? Persze, nem figyelhették meg, mert eddig nem voltak sintérek. De én az vagyok néhány évtizede. Ezek a szemtelenek tudják, hogy megfoghatatlanok, sebezhetetlenek az érmük miatt kerítésen belül és kívül. Rohangálnak hát a kerítésen belül, csaholnak ránk kegyetlenül, emelgetik felénk lábukat csaknem méterenként. Csapdául ásott lyukon bátran kibújnak, nadrágunk után kapkodnak, hasonszőrű társaikat ellenünk riasztják. Fantasztikus, milyen biztonsággal mozognak. Tudják: bárhová mennek, bármit tesznek, ők sintérkézre nem kerülhetnek! ... Ugyanekkor a prolikutyák, akiknek bilétára nem jutott pénz? Vonítva futnak, menekülnek, hasuk alá húzzák farkukat, mintha veszett kutyák lennének, lapulnak kerítés vagy más mögött, habzik a szájuk és félelmükben összepiszkolják magukat... Nos, hogyan viselkednek a pártjelvényesek, akiknek belső zsebükben dagadozik a párttagsági igazolvány? Ezt talán mindenki tudja, mindenki megfigyelhette, mindenki tapasztalhatta saját bőrén. Ha mégis lenne a teremben valaki, aki nem tudná, szívesen jellemzem neki!

Megint felálltam. A teremben szétnéztem. Többen mosolyogtak. Egyesek cinkosan rámkacsintottak. Volt, aki tenyerébe rejtette arcát, hogy nevetését ne lássák. De akadt, aki farkasszemet nézett velem, éppen úgy, mint a medálos kutyák, mert gomblyukukban ott díszelgett a pártjelvény. Ám nem szóltak, csak vicsorgatták fogukat: Megállj te sintér! A hurok nyakadon marad!

Díszszemlémben a bíró zavart meg, mondván:

— Hogy vannak olyan párttagok is, akik visszaélnek jelvényükkel és tagsági könyvük erejével, az tudott, Rákosi Mátyásunk is emlegette s megbélyegezte már őket. De általánosítani nem lehet, mert ez már a párt és a kommunizmus gyalázását jelentené és izgatást ellene! Ön pedig ezt tette: gyalázott, lázított. Ez is fix!

— Bíró elvtárs! Nem általánosítok! Mert nem tehetem. Hiszen a medálos kutyák sem egyformák. Sokkal szerényebbek azok, akik csak e rendszerben kaptak medált. Bezzeg felvágnak azok, akik már az átkos Horthy-rendszerben is hordták. Hát még azok, akiknek 1919 előtt is megvolt!? Haj, haj, Uramisten, ilyenek feje az eget veri! Noha akad olyan is, aki csak a minap jutott hozzá, mégis félistent játszik, pukkadásig bosszantja a sintéreket...

Mögöttem jó páran megtapsoltak. A bíró tiltakozott egyesek érthetetlen magaviselete ellen. Az ügyész nagy tűzzel eldörögte, amit halkabban már nemegyszer hallottam tőle. A bírák pedig

nyakamba fixáltak tizenöt év börtönt biztosító bilétát, megfosztván polgári jogom gyakorlásától és a „Rákosi sintérje" cím viselésétől. Az ügyész világosan kimutatta, hogy ez a cím engem tovább nem illet. Ítéletem ellen nem tiltakoztam, nem fellebbeztem. Ma veled együtt már magam is kegyetlennek tartom a sintérkedés minden fajtáját, noha nem tudom elképzelni, hogyan is lehet pecérkedni kegyetlenkedés nélkül. De egy esetre mégis emlékszem, amikor nem voltam az.

Egyszer egy öregasszony mellett ugrándozott egy kis kutya. Tudod, mily bámulatos vidámság, életkedv van ilyen kis kutyában! Övé az élet minden fűszála, bokrocskája, pillangója... S ez annál meglepőbb volt, mert a gazdája meg egy nyolcvanéves, már csak totyogó mamóka. Társam elkapta mellőle a kis ugrándozót, mert nem volt medálja. Az asszony kegyetlen sírással jött utánunk. Összetett kézzel rimánkodott, hogy engedje el a kis kutyáját, mert kívüle nincs már senkije, semmije. Megosztja vele szűkös ételét, szegényes ágyát, szívét... Kiváltja a bilétát, mihelyt lesz rá pénze, addig meg nem engedi, nem hozza ki az utcára... Még le is térdelt a kocsink előtt.

Sintértársam rá se nyikkantott. Térdepelve rimánkodó ember látása abban az időben mindennapi volt. Ez is hozzátartozott a demokrácia szituációjához. A mamóka meg csak tovább csúszott utána:

— Inkább engem vigyen el, mint őt.

— Nem emberpecérek vagyunk! — röffent vissza, aki már bundájánál fogta a kis nyivákoló kutyát, hogy az autóba vágja a többiek közé.

— Nem? Házunkból az éjjel is elhurcoltak valakit!

— De nem sintérek!

— Hát kik? Itt is van rendőr, nem is egy! Ha nem engedik el mókuskámat, engem is vigyenek el vele! Vele akarok meghalni!

Az autóból az egyik rendőr bosszúsan közbevágott:

— Pucolj innét, te vén boszorkány, míg tényleg a dögöd mellé nem vágunk!

E durva, igazi demokratikus feleletre az öreg mamóka még nagyobb zokogásban tört ki. Láttál már öregasszonyt sírni?! Amilyen apró és ragyogó egy kis gyermek könnye, olyan nagyok az öregasszonyé és annyira opálos. Ezek a könnycseppek valósággal kopogtak, ahogyan az aszfaltra hulltak. Mintha szívemet jégeső verte volna. Ó, mily kegyetlenek tudunk lenni egymással a törvény nevében! Mintha a törvények nem az ember üdvére, hanem elvesztésére lennének! Az én nagymamámat láttam benne s úgy éreztem: fájdalma tengernyi. Társam kezéből kivettem a kis nyivákoló, reszkető kutyust. Visszaadtam a görcsösen zokogó nénikének megtoldva egy kis pénzzel.

— Öreganyám — mondottam neki —, most az egyszer visszakapja kis kutyáját, mert még nincs hat hónapos. Nézze, itt van egy biléta ára is. Váltsa ki, hogy ne kerülhessen ismét sintérkézre.

Az öreg mamóka nem tudta, visszakapott kincsét ölelgesse-e, amelyik fáradhatatlanul nyalta gazdája arcát, vagy kezemet csókolgassa, szorongassa, mintha pap lennék. És csak ezt bírta motyogni:

— Jószívű ember! Irgalmas ember! Áldja meg az Isten...

Egyre növekvő kis kutyájának kiváltotta a bilétát. Szokása lett, hogy amikor arra mentünk, mindig kiült kutyájával a háza elé. Kutyáját megtanította arra, ha mondja neki, akkor ugasson. Így a kutyusával együtt köszöntötte az elmenő embereket. Nekem is mindig ugattatott a kis szőrmókkal. És én mindig visszakalapoltam nekik, mert úgy gondoltam, a kis kutyus ezt mondja: „Nem vagy szívtelen, nem vagy kegyetlen!...

— Ez az én históriám. Benne eddig jutottam. Amikor becementezték a kis Mária-szobrot, eszembe jutott mesterségem, a sintérautó, a mamóka, a kis kutya... Arra gondoltam, ketrecbe zártuk Máriát. Rabbá tettük. Szeretném kiszabadítani, mint a sintérkézből a kis kutyát. De emberi kegyetlenség és törvények nem engedik, legalábbis egy ideig nem. De el kell jönnie az időnek, amikor a Fehérasszony, Pátrónánk kiszabadul zárkájából s vele mi, rabtársai is. **Egyetlen börtön sem lehet örök, amelyikben Máriánk is benne van!**

JEGYZET: Krupa Sándor: *Isten a sarló-kalapács börtöneiben* című leendő könyvének kéziratából. A rajzokat Tollas Katalin készítette.

Dr. Halmos Milán

Világnézet és világnézés

A világnézet fogalmának meghatározását illetőleg sok nézet van forgalomban. Nem járhat messze az igazságtól annak feltételezése, hogy a világnézet lényegében az egyén belső állásfoglalása a külvilággal szemben — amely külvilág sajátos módon az egyén fizikai lényét is magában foglalja. De mit is rejt magában ez a szó, hogy világnézet?

Egy nép nyelve többé-kevésbé tükrözi az illető nép érzés- és gondolatvilágát, akárhányszor indulatait is.

Vegyünk erre egy hétköznapi példát: a magyar „keresi a pénzt", a német „verdient" (kiérdemli), a francia „gagner de l'argent (nyeri), hasonlóképpen a spanyol is „ganar el dinero". Egyedül az angol „makes money", csinálja a pénzt, amely cselekményért minden országban törvényszabta büntetés jár. Látnivaló, hogy ennyire hétköznapi, prózai cselekménynek szóval történő megjelölése tekintetében a népek nem jutnak közös nevezőre, nyilván, mert mindenik másként vélekszik a dologról.

Lássuk, mint vélekednek ugyanezek a népek a **világnézet** megjelöléséről. Kézenfekvő gondolat, hogy a magyar szó alighanem a német „Weltanschauung" nyelvújításkori fordítása. Úgy tűnik azonban, hogy a magyar gondolkodásmód nem emelt kifogást e szó meghonosodása ellen, amit viszont sok más, idegenből átvett szóval megtett. Érdekes, hogy a francia „vue du monde", a spanyol „cosmovision" is pontosan ugyanezt jelenti. Még a különcködni szerető angol is használja a „world outlook" kifejezést, bár a „philosophy of life" sűrűbben fordul elő. A világszerte használatos „ideológia" nem szerencsés kifejezés, mert egyéb megjelölésére is használják.

Úgy látszik tehát, hogy az oly sok mindenben különböző fenti nyelvek, valami sajátos véletlen folytán a **világnézet** megjelölésében elég jól egyeznek. Ez arra mutat, hogy mi, emberi lények úgy képzeljük, mintha a testünkön levő ablakokon át szemlélnők a külvilágot. Lényegében így is van, mert bár csak

két szemmel rendelkezünk, de a hallás, tapintás, ízlelés, szaglás képes értelemben ugyancsak ablaknak tekinthető, amelyek segítségével a külvilágról értesüléseket szerzünk. (A proprioceptikus érzékelést nem tekinthetjük külön érzékszervnek.)

Szükségtelen külön kiemelni, hogy a most elmondottak semmiképpen nem azonosak a filozófiai értelemben vett világnézettel; ez mindössze csak VILÁGNÉZÉS — ha szabad ezt a kefejezést meghonosítani. Az viszont nem szorul bizonyításra, hogy VILÁGNÉZET bajosan képzelhető el VILÁGNÉZÉS nélkül.

A modern technika olyan eszközökkel ajándékozta meg az embert, amelyek a természet megismerésében, a **világnézésben** eddig el sem képzelt mértékű segítséget nyújtanak. A teleszkóppal, a mikroszkóppal kezdődött s napjainkban már a röntgensugár, a lézer, az ultramikroszkóp, az infravörös fotográfia stb. módszereinél tartunk. Vajon szaporították-e ezek a modern eszközök annak az eredetileg öt „ablaknak" a számát, amelyeken át az ember a külvilágot ismergeti? Sajnos az a válasz, hogy NEM! Miért? Azért, mert bármely modern vizsgáló eljárás eredményét is tekintjük, azt nem közvetlenül értékeljük ki, hanem érzékszerveink számára közvetlenül felfoghatóvá kell alakítanunk: mintegy „le kell fordítsuk" érzékszerveink nyelvére. Például a röntgensugarat előbb képernyőn, vagy filmen kell felfogni s csak azután tudjuk a szemünkkel vizsgálni a képet. Ugyanez áll lényegében a többi vizsgáló eszközre is.

Végső elemzésben tehát a külvilágot mégis csak érzékszerveinken át érzékeljük, akár direkt, akár indirekt módon. Bár minden hasonlat sántít, mégis az orvosi gyakorlatban használt szonda erre a legjobb példa: a közvetlen megfigyelés számára nem elérhető üregeket tapintjuk ki vele s a szonda által közvetített eredményt a tapintó kéz veszi át, amelynek vizsgálati hatósugarát ezáltal megnyújtottuk. Ismételjük tehát, hogy a legmodernebb vizsgáló eszközök eredményeit — amennyiben azok érzékszerveink számára nem közvetlenül érzékelhetők — át kell fordítsuk érzékszerveink „nyelvére"! Joggal remélhető, hogy a technika fejlődése az embert még számos újabb eszközzel fogja megajándékozni; fölöttébb valószínűtlen azonban, hogy az ember valaha is képes lesz a maga számára hatodik, vagy hetedik érzékszervet alkotni.

A **világnézés** elemzése céljából vegyünk egy rendkívül egyszerű példát, egy szem kockacukrot.

A hétköznapi ember keveset észlel rajta: látja a színét, alakját, nagyságát; ha megízleli, azt mondja rá, hogy „édes"; ha

leesik, zajt ad, stb. Miután a szakemberek korát éljük, lássuk, miként vizsgálják meg ők a kockacukrot.

A matematikus rátekint s megállapítja, hogy EGY darab s miután semmi differenciálni, vagy integrálni valót nem talál rajta, sorba se tudja fejteni, megszűnt őt érdekelni. Kartársa, a geométer jóval több érdeklődést mutat: megállapítja, hogy a kockacukrot négyzetek és téglalapok határolják, amelyek egymással derékszögben egyesülnek; kiszámítja a felszínt, a köbtartalmat s elégedetten távozik. Jön a fizikus: az előbbiek ismeretében megállapítja a fajsúlyt, szilárdságot, fajhőt, fagyáspontcsökkenést s átadja helyét a kémikusnak. Ez elmondja nekünk, hogy a kockacukor oxigénből, szénhidrogénből áll, s e két utóbbi aránya ugyanolyan, mint a vízben; ezért elkereszteli szénhidrátnak s hozzáteszi, hogy végső égésterméke víz és széndioxid. Jön az orvos és az eddigi ismeretek birtokában megállapítja, hogy a cukor az élethez nélkülözhetelen és a szervezetben elégés előtt mindennek előbb cukorrá kell alakulni.

Mint látjuk, néhány perc leforgása alatt öt szakember vizsgálta meg a kockacukrot, mindenik a saját tudománya szempontjából. Ezzel szemben a kockacukor mindezen fölényesen mosolyog; ő ugyanis tudja, hogy neki nincs külön se felszíne, se térfogata, se külön színe stb. Ő egy és oszthatatlan egész, csupán ez a tökéletlen ember osztotta őt ízekre fáradságos munkával. Ki biztosítja őt arról, hogyha másik öt szakember jön ide, az nem fog benne találni több tulajdonságot, amire eddig senki sem gondolt.

Érdemes tovább időzni a kockacukor vizsgálatánál. E pillanatban éppen egy veleszületetten vak ember vizsgálja meg; nagyjából hasonló dolgokat fog találni, mint az eddigiek, csak éppen nem tudja megérteni, mi az hogy „fehér" a színe s az alakról, nagyságról is pusztán csak a tapintóérzékével tud valamelyes fogalmat alkotni. Szoruł egyáltalán bizonyításra, hogy e vak embernek a kockacukorról alkotott fogalma — mondjuk nyugodtan: világnézése — nem azonos a fenti vizsgálóéval?!

Miután ez korunkban egyáltalában nem kizárható, pusztán csak a vita kedvéért képzeljük el, hogy a távoli űrből, idegen égitestről űrhajósok érkeznek ide, akikkel máris sikerült bizonyos gondolatkicserélési módszert kidolgozni. Vajon mi az ő véleményük a kockacukorról? Ez annál érdekesebb lesz, mert köztudomás szerint e földöntúli lényeknek nyolc érzékszervük van, szemben a mi szerény öt darabunkkal. Joggal feltételezhető, hogy nyolc érzékszerv birtokában jóval többet fognak megtudni a vizsgálandó tárgyról, mint mi. Sajnos, a konzílium botrányba fullad: a földöntúli űrhajósok, a nagy nehézséggel felépített gon-

dolatkicserélő módszer dacára képtelenek nekünk megmagyarázni, mi pedig képtelenek vagyunk megérteni, hogy mik azok az adatok, amiket ők három külön érzékszervük birtokában derítettek fel a kockacukorról. Ellenkező előjellel pontosan az történt, amidőn mi kíséreltük megmagyarázni a veleszületetten vak embernek, hogy mi a kék, piros, meg a zöld. Felmerül hát a kérdés, vajon ez a kockacukor annyifajta tulajdonságot rejtene magában, ahány külön érzékszervvel vizsgálják?

Kant által bevezetett „Ding an sich" fogalom az emberi érzékeléstől teljesen függetlenül, ön-önmagában létező valóságot jelent (noumena-phenomena). A kockacukor esetében ez durva közelítésben a következőket jelentené: hagyjuk őt magára s több ezer kilométeres sugarú körben távolítsunk el minden élőlényt. Talán csak nem ez lenne a „valódi" kockacukor? Erre nyugodtan mondhatná bárki, hogy mit érdekli őt az, amit nem tud érzékelni — annyi, mintha számára nem is léteznék. Nos, az Uranus, Neptunus bolygókat csak a múlt században fedezték fel, a Plutót még később; ki merné állítani, hogy e bolygók az emberi felfedezés előtt nem léteztek pusztán csak azért, mert nem tudtuk őket érzékelni?

Távolról se gondoljuk, hogy az emberi megismerés problémái a fentiekkel kimerültek! Képzeljünk el egy óriási gömböt, amelyben a hőmérséklet a középponttól a felszínig esik, s helyezzünk bele egy embert. Amennyiben az ember méreteitől függően választjuk meg a sugár nagyságát és a hőmérsékletesés függvényét, az ember a gömb belsejében szentül meg lesz győződve, hogy ő egy végtelen térben él. Valahányszor ugyanis távolodik a középponttól, a hőmérsékletesés miatt saját méretei, lépései, műszerei egyaránt zsugorodni fognak, ezért a gömb határát soha el nem éri. Előbb fagy meg, semmint a fele utat megtenné.

Fantáziánk megengedi az ellenkező példát is. Képzeljünk el oly értelmes lényt, akinek méretei például egyenlők egy timsó molekuláéval. Én nem tudom bebizonyítani, hogy ilyen élőlény létezik, de az ellenvéleményen levők sem tudják bebizonyítani, hogy nem létezik. Mit láthat ez a molekula méretű értelmes lény, ha odaáll az Empire State Building lábához? Bizonyára látja a hozzá legközelebb eső cementblokk molekuláit és atomjait; ha rendelkezik holmi csodás műszerekkel, esetleg láthatja a protonokat, elektronokat is. Azt észleli, hogy különböző távolságokban különböző nagyságú golyók keringnek; nem sok híján azt hiheti, amit az ember, amidőn a csillagos égboltot vizsgálja. Ennek a kicsiny lénynek senki a világon be nem tudja magyarázni, hogy

amit lát, az egy óriási épületnek igen csekély hányada; el se hinné! Ebből a tanulság az, hogy az ember által szerzett világkép érzékszerveinken kívül még fizikai méreteinktől is függ!

Fenti meggondolásainkból kitűnik, hogy mi, földi lények a körülöttünk levő tárgyakat csakis részeikre taglalva tudjuk megismerni. Külön vizsgáljuk a kérdéses tárgy felszínét, térfogatát, súlyát, stb. — pedig a tárgy végső elemzésben mégiscsak EGY, oszthatatlan egész. Minden okunk megvan annak feltételezésére, hogy a világegyetem nem egészen az emberi elgondolás alapján épült fel és a mi észlelésünktől teljesen függetlenül is létezik. Miután teljes egységében képtelenek vagyunk felfogni, lévén csupán öt érzékszervünk — és a saját méreteinkhez hasonlítjuk — ezért általunk elképzelt elemeire szaggatjuk széjjel s úgy tanulmányozzuk.

Miközben e körülöttünk és nélkülünk is létező világot így, részekre bontott egymásutánban elemezzük, az a különös érzésünk támad, mintha valami egyenletesen folydogálna körülöttünk. Ezt a sajátságos valamit az ember IDŐ-nek nevezte el. Azt hiába is kérdeznők, hogy az IDŐ vajon Kant értelmezése szerinti Ding an sich valóság, vagy pusztán csak kényszerképzet, illúzió, amit az ember saját maga teremtett azon igyekezetében, hogy környezetét megismerje. Elképzelhető, hogy az emberi megismerés részekre bontott egymásutánjának módszere az, amely az IDŐ fogalmát szülte? Egyet biztosan tudunk róla; míg a hosszúságot hosszúsággal mérjük, a területet területtel, a térfogatot térfogattal, addig az időt nem idővel, hanem mozgással mérjük. Az óra nem más, mint mozgás; a csillagászati időmérés is mozgás; a rádióaktív-sugárzó óra is lényegében mozgás.

A XVII. század kiváló matematikus-filozófusa, Blaise Pascal mondotta, hogy minden a világon semmiből indul ki s a végtelenségig folytatódik. A végtelen kicsi és a végtelen nagy mindenkor elfutnak az ember elől, mint ahogy ő is elfut előlük. Az ember a mindenséghez képest semmi, a semmihez képest minden; e két véglet között csupán egy piciny, középső valamit képes felfogni.

Az eddigiek alapján bárki joggal kérdezheti: ha ennyire tökéletlen az ember, akkor miként volt képes az emberi tudomány eddigelé annyi csodás eredményt felmutatni? Hát, ha tökéletlenek vagyunk is, azért mégse vagyunk annyira tökéletlenek. Körülöttünk létezik egy — általunk teljes egészében fel nem fogható — világ, amelynek mi is részei vagyunk s a mi érzékelésünk nélkül is létezik. Óriási vadászterület ez, amelyen öt érzékszervünkkel, mint fegyverrel, igen sok vadat tudunk elejteni. Az emberi nem évezredekig vadászott nyíllal, tőrrel,

lándzsával, hurokkal s még így is éppen elég vad került terítékre. Mennyivel több, sebesebben futó vadat ejthet el az, aki vontcsövű, sörétes, távcsöves puskával vadászik! — Feltételezhető, hogy az ember a továbbiak folyamán még igen sok eszközt fog szerkeszteni, melyekkel érzékszerveinek hatósugarát tetemesen megnyújtja és a külvilágról még több ismeretre fog szert tenni. Fölöttébb valószínűtlen azonban, hogy az ember valaha is képes lesz önmaga számára egy, az eddigiektől merőben különböző érzékszervet alkotni!

Mindezek alapján arra a következtetésre jutunk, hogy az öt érzékszervre, mint alapokra épített tudomány soha nem fog nyugvópontra jutni, örökké változni fog. Tudományos alapelvek, amelyekre tegnap még esküdtek holnapután idejétmúlt emlékké válnak. Emlékezzünk csak a húszas években a gimnáziumban tanult Bohr féle atommodellre; hol vagyunk már attól! Az atomszerkezet hovatovább bonyolultabb lesz, mint maga a naprendszer. A jó öreg samosi Aristarchos mindenkit megelőzve hirdette, hogy a nap a világ közepe. Utóbb jött Ptolemaios s azt állította, hogy a világ geocentrikus. Közel másfélezer évig ebben nem volt tanácsos kételkedni, mert az illető megjárhatta. Jött Galilei, Newton, Kepler, Kopernikus, de néhány évszázaddal utánuk az ő tanításukat is meg kellett foldozni: jött az Einstein-i tér, mely rugalmas, mint a gumi és az egyre táguló világegyetem. Nos, álljon elő az a vakmerő, aki teljes biztonsággal ki meri jelenteni, hogy **esetleg a jövő héten nem jön valaki még okosabb ember, aki az** összes eddigi elméleteket feje tetejére fogja állítani?!

Minden kor minden embere vágyódott és vágyódik a boldogság után. Talán elfogadható az a vélemény, hogy a boldogság lényegében harmónia a külvilággal és saját magunkkal; e definíció nem tart igényt kizárólagosságra, de hihetőleg a többiek is hasonló gondolatkörben mozognak. E kiegyensúlyozottsági állapothoz vezető út feltétlenül a **világnézet**. Enélkül értelmes ember nem létezik; még a világnézet nélküliség is egy fajtája a **világnézetnek**. Nem túlzás, ha azt mondjuk, hogy a boldogság alapfeltétele a kiegyensúlyozott **világnézet**. Előbbi gondolatfejtésünk arra figyelmeztet, hogy tartós, kiegyensúlyozott, megbékítő **világnézetet** kizárólagosan az emberi tudományra alapozni nem lehet, mert az olyan változó, akár az időjárás. A tudomány mindössze arra jó, hogy az életünket általa kényelmesebbé tegyük, valamint arra, hogy felismerjük az alapigazságot: egy dolgot tudunk csak biztosan, azt, hogy nem tudunk semmit!

Ember és **világnézete** hasonlatosak egy csónakban ülő em-

berhez; a tenger hullámai ide-oda dobálják a csónakot, midőn a csónakos megpillant egy hatalmas úszó fatörzset, amit emberi tudománynak hívnak. Csónakját a fatörzshöz köti azon reményben, hogy az többé nem leend a hullámok játékszere; csak utóbb derül ki, hogy a fatörzs éppen annyira játékszere a hullámoknak, mint a csónak.

Mindenki saját maga kell megtalálja azt a szilárd pontot, ahová **világnézete** törékeny csónakját rögzíteni akarja.

Számomra Madách Imre volt az útmutató: ezért horgonyoztam a saját csónakomat Ahhoz, Aki „A végtelen űrt kimérte..." — „Ki az örökké változandót és változatlant egyesíti..." — s „Aki boldogságot árjadoztat a testet öntudatra hozva..."

Akit gyarló emberi szóval úgy nevezünk, hogy „Isten", de Aki megengedte nekünk, hogy így szólítsuk: „MI ATYÁNK!"

Thiery H. Ilona

Nyugtalan fiatalok

Santa Barbara villanegyedének egyik elegáns házában két testvér beszélgetett.

— S mondd, tényleg nem jössz velem Wausau-ba? Tavaly is remekül telt.

— Nem. Hiába tiltják Anyuék, én erre a szünidőre, igenis Olaszországba megyek.

— Nagyon a fejedbe szállt Lorenzo!

— Nem akarod megérteni? Mi igenis szeretjük egymást, semmi, és értsd meg, senki, még Anyu sem választhat el minket egymástól!

— S mondd, tényleg olyan szép szerelmesnek lenni?

A beszélgetés Éva és Nina között folyik, Évának, az idősebbiknek ágyánál. Nina, a hetedikes húg ül Éva ágya szélén és csodálja nővérét, aki már „sophomore", másodéves a főiskolán és jelenleg éppen Lorenzoba, az olasz cserediák évfolyamtársába szerelmes — fülig és ha lehet, még azon túl.

Este a vacsoránál nagy harcok dúltak. A szünidőre — a tervek úgy szóltak — hogy Wausauba megy a két lány, ott csatlakoznak barátnőjükhöz, Lidihez, s a három lány, Lidi szüleivel együtt mennek valahová vakációra. Nina egy kicsit remélte, mert Lidi telefonon megsúgta, hogy szomszédjuk — a Kramer családból a két unokatestvér, Richard és Paul, mint tavaly is „véletlenül" készülnek ugyanazokra a helyekre. És most, ezt a gyönyörű tervet veszélyezteti Éva hülye szerelme!

— Ne bolondulj, mit akarsz Lorenzoval? Pénzed sincs elég, hogy Olaszországban megélj!

— Neki van az útra. Ott pedig a családjánál lakhatom. Lorenzo mondta, úgyis nemsokára megesküszünk.

— És még mit? És te elmennél tőlünk és ott maradnál egy életre?

— Igen. Lorenzo azt mondta, gyönyörű villájuk van, rengeteg szobával, csodás helyen, lenéz a Como tóra, ott leng az ő hajó-

ja és ha meglátom, ott minden olyan szép, hogy soha többé nem kívánkozom ide vissza!

— És arra nem gondoltál, hogy mi lesz a mi utunkból?

— Semmi baj Nina, elmész egyedül. De erről még ne szólj Anyunak, én majd valahogy úgy intézem, hogy ne vegye észre, hogy megszöktem. Te akkor már Wausauban leszel és a társaság nélkülem tervezi meg az idei nyarat. És ha elárulsz — fordult szigorúan húga felé — te sem fogod soha megtudni, hogy hova lettem. Jó éjszakát!

- - -

Pár nappal később déli 12.20-kor vonat fékezett és állt meg a wausaui állomáson. A nyíló ajtóból magas, karcsú lány ugrott ki, a várakozó magas karcsú lány nyakába.

— Lidi — Nina — hallatszott csak a kiáltás s a vagonból előkerülő kofferekkel Kramerné törődött.

— Ann néni! — ugrott most Nina Kramerné nyakába. — Hol van Klára néni?

— Otthon vár benneteket — nézett körül Kramerné — hol van Éva?

— Éva? — pirult el Nina. — Éva azt mondta Anyunak, hogy előbb beugrik Denverbe O'Connorékhoz, Maryhez, onnan jön ide. Még nincs itt?

— Majd telefonál, hogy jöjjünk elébe — és ezzel szerencsére az Éva-téma be volt fejezve.

Júniusi, már aranyló vetések között vitt útjuk a Kovai kisbirtok felé. Nina tele tüdővel szívta magába az éles vidéki tiszta levegőt és mesélt . . . mesélt . . . Anyuról, Apuról, Kaliforniáról . . . míg be nem fordultak egy nagy ház elé, ahol a kutyák nagy ugatással vetettek véget a beszélgetésnek.

— Bobby, na eredj te . . . te . . . hát megismersz még? Ezt az okos kutyát! Egy éve jártam itt és mégis megismert! . . . — lehajolt a Bobbynak nevezett vadul ugráló kutyához s egy percen belül a földön hengergőztek.

— Nina, koszos leszel!

— Na és . . . azért jöttem falura, hogy végre jól érezzem magam! . .

— Tudod, Anyu nem szereti ha . . .

Nina felugrott, leverte magáról a port s rohant az eléjük jövő Klára mama és férje Viktor elé.

A szokásos örvendező kiáltgatások, ölelkezések és kacagások

után eltűntek a házban s pár perc múlva felfrissülve, átöltözve ülték körül a virággal díszített terített asztalt.

— Klára mama, te remek színben vagy, tavaly óta két évet fiatalodtál . . . Viktor bá, nem is kérdezlek, te hogy vagy, csak rátok kell nézni . . . de hová lett Ann Kramer . . . az előbb még itt volt?

— Ő hozza a meglepetést — amint említettem — kacsintott anyjára Lidi, aki szintén nemrég jött haza az iskolából, mint érettnek nyilvánított hölgy. Ehhez méltóan bozontos szőke hajat, sárga pettyes blúzt, kék farmernadrágot hordott s mandulavágású szemeivel, barackszínű bőrével édesanyjára, Klárára hasonlított.

— Nicole hogy van?

— Mami? Jól. Azt hiszem jól. Azt izente, a nyár végén eljön, mert most apával megy valami útra s utána idejön. Itt találkozunk valamennyien.

— És Éva? Éva mikor jön?

— Éva? — jött zavarba Nina. — Oh my Good, hogy csak most jutott eszembe, hogy nekem egy testvérem is van! Klára mama, tudod az úgy volt, hogy együtt jövünk, mint tavaly. De Évának valami barátnője, akivel együtt végeztek — őt akarja meglátogatni. Nem is telefonált?

— Nem. Semmit. Eddig. Tudod a lány címét akihez ment?

— Nem. De majd telefonál, ha érkezik. Igazán nem jöhet ide gyalog. Jaj, olyan remek itt lenni — tért el a témától. — Az unalmas iskolaév alatt mindig idegondolok. Rád is Lidi, meg mindenkire . . . rád is Bobby — nyúlt le a dörgölődző kutyához. — Olyan jó itt . . . olyan békés . . . nyugodt . . . olyan . . .

Autó dudált. Kramerné robogott be az útról s a kocsiból fia, Richard ugrott ki nagy vigyorral . . . kezében mezei csokrot hozott és reászórta a lányokra . . . Nina elvörösödött és igazán nem mondhatta tovább . . . hogy miért is olyan jó itt . . .

- - -

Pirkadt. A nap még csak halványan világította meg a tájat, a júniusi mezők friss zöldjét . . . a búza sárga aranyát . . . és a kertek tarka virágait. Valahol egy korai kakas kukorékolt és ez hozzátartozott Wausau világához.

A házban — ahol békésen aludtak — hangos berregéssel ébresztett a telefon, de senki sem mozdult. Az előző napi ünneplés belenyúlt az éjszakába. Végre Viktor nyúlt a kagylóért.

— Ez Éva lesz — szólt halkan az ébredező Klárához. — Csak

ő ilyen hebehurgya, hogy ilyenkor telefonáljon, mert most jutott eszébe.

— Halló, Éva? Oh . . halló Nicole drágám, hogy vagy? Oh Istenem . . . mi történt? De mikor? De hát Nina azt mondta, hogy egy barátnőjéhez ment, valami Maryhez és onnan jön ide? Biztos vagy benne? Oh Istenem! No . . . Nicole . . . nyugodj meg . . . Hát mit mondhatok mást? O. K. — olvasd.

És hallgatta a telefonba beolvasott levelet, melyből megtudta, hogy Éva nem a barátnőjéhez ment, hanem megszökött egy fiúval. Járt náluk is, de Jim kidobta. Hogy miért? Hiszen már ez a harmadik, akibe szerelmes . . . de hogy ennyire bolonduljon . . . — Oh Klára, hol csináltam rosszul? Mit csináltam rosszul? — sopánkodott Nicole bele a hajnalba. — Lehet ma ezekkel bírni? Oh Klára, mit csináljak? . . .

- - -

A lányok vakációjának első napja vitával kezdődött. Mit csináljak? — volt Nicole utolsó kérdése. És hogy mit csináljon, ezen oszlottak meg a vélemények.

Klára szerint egy anya rögtön utazzon a lánya után és hozza haza.

— De honnan? — szólt közbe szárazon Viktor. Most Ninát kezdték faggatni, mit tud a fiúról.

— Hülye az Éva — morgott Lidi. — Megszökni . . . mint egy . . . mint egy . . . te ismered? — fordult Ninához. — Csinos? Okos, vagy mi . . . ?

— Persze hogy csinos. Egy tüzes szemű macho, méteres vállakkal, göndör fekete hajjal . . . és gitározik, énekel . . . és Giulio-Lorenzo-Giordano et cetera, etc. névre hallgat és Olaszországban lakik. Hát nem elég ez? Különben is, Évának minden fiú tetszik. Tavaly a Richi tetszett . . . csak az szerencsére fütyült rá . . .

— Legalább több hely lesz a kocsiban — töprengett Lidi.

— Na végre valami pozitív információ — örült Viktor. — Olaszországban — egy tónál. Hogy hívják a tavat?

— Nem tudom. Említette ugyan, de elfelejtettem. Na és ha emlékszem a tó nevére, akkor mit csinálhatunk?

— Hát megtelefonálhatnánk anyádnak és menjen érte.

— Ahogy a nővéremet ismerem, nem hallgat Anyura. Pláne ha szerelmes.

Ezen a megjegyzésen megint elgondolkozott a társaság. Klára törte meg a csendet.

— Nem marad más hátra, ti kell érte menjetek — fordult a lányok felé.

— Egyedül? — szólt Viktor egyetlen szót.

— Hát . . . ha te beleegyeznél — mosolygott Viktorra —, mi is velük mennénk.

— De hova utazunk? Egy tóhoz . . . ?

— Sok tó van Olaszországban? — kérdezte félénk hangon Nina.

— Okosabbat nem tudsz kérdezni? — mondták mindnyájan majdnem egyszerre.

— Csak azért kérdezem, mert gondolom, ha hallom a nevét, talán ráismerek.

— Lidi, úgy emlékszem a könyvek között, amit hazahoztál, egy atlaszt is láttam! Szaladj érte — kérte Viktor.

Míg Lidi beszaladt a házba, Viktor folytatta.

— Mondjátok, nem ugrunk bele túl hamar ebbe az európai útba? Mit szól hozzá az anyja, hogy a lánya sorsát mi akarjuk intézni?

— Igazad van, meg kell Nicollal beszélnem előbb. De amint ismerem anya és lánya viszonyát, Ninának kell igazat adnom. Ha Nicole megy érte, ott a veszély, hogy csak azért is marad, mégha tulajdonképpen ki is józanodott volna. Nicole mondta, hogy már harmadszor szerelmes . . .

Lidi érkezett vissza a térképpel. Szerencsére északon kezdték Olaszországot. Lago di Garda . . . Lago di Como . . .

— Ez az — kiáltott fel Nina. Ezt a nevet mondta Éva.

A reggelizőasztalon a kávé már régen kihűlt, a társaság szétoszlott, Klára sietett Nicolenak telefonálni, Viktor várta a választ, mit szól Éva anyja a tervhez.

A lányok csendesen rakosgatták az edényt az asztalon.

— Mit mond majd Éva — súgta oda Nina Lidinek — hogy kikotyogtam a tó nevét?

— Úgy teszel, mintha már megtaláltuk volna, pedig úgy nézem, elég nagy tó, még Apunak is nehéz lesz kiemelni egyetlen Lorenzot a sok városból. De nem baj, legalább látjuk Olaszországot.

— És a fiúk? — aggodalmaskodott Nina.

— Na mit gondolsz? Hogy őket Olaszország nem érdekli? — nézett Ninára.

Bent a házban Klára Viktorral tárgyalt.

— Nicole nehezen bár, de belátta, milyen óvatosan kell ebben a helyzetben megközelíteni Évát. A húg és a barátnő találkoznak vele, mert érdekli őket milyen a szerelem . . . anyjuk nem is tud

róla . . . és amikor ismernek minden körülményt, esetleg Nicole is utánunk jön, hogy kidolgozzuk a haditervet Éva visszatérítésére.

— Szép és jó, de ha az a Lorenzo esetleg egy tisztességes, rendes, jó családból való fiú, akivel Éva egy életre boldog lehetne, akkor mi lesz?

— Először is, aki leányt szöktet, lehet egy jó családból való, de nem rendes és nem tisztességes! Másodszor pedig Nicole máris megérdeklődte az egyetemen az olasz cserediák nevét, de otthonának címét sajnos nem tudják, csak a szervezetét, amelyik ideküldte. Itt van. Via del Condottiere 31, Milano. Mit szólsz hozzám?

Viktor nem szólt semmit, csak megölelte, s egy percre tétovázva állt meg.

— Klára, ha átmegyünk Olaszországba, nem fog remélem felizgatni, hogy pár órányira vagyunk a hazánkhoz?

— Én Viktor, itt sem vagyok távol tőle gondolatban és odaát, még a határon is messze lennénk tőle.

Viktort elhívták, Klára az ablakon át a kertre nézett, jelenlegi saját otthonára. Ez az otthona, ez a sokkal nagyobb, kényelmes szép ház . . . a kertjük, melyet ők ápolnak ketten Viktorral. Muskátli, viola, margaréta, mályva, minden otthoni szép virág megtalálható benne s a távoli földek szélén az erdők dús zöldje keretezi be a békés tájat. Jó itt, biztonság, nyugalom — a kedves Kramer szomszédság — és Viktor. Ez az egyetlen hely a világon, ahol elhalkul benne a múltak emléke, fájdalma. Mint tépett gyökerű fa, próbálnak továbbélni — Lidiért.

Kintről motorberregés hallatszott, por szállt az útról, Lidi rohant ki a kertből Ninával. Lidi futott elől a kocsi elé, majd megtorpant, lelassult, zavartan állt meg, hogy a fiút bevárja. Klára is meleg, szerető mosollyal arcán sietett Paul üdvözlésére.

Paul a szomszédjukban lakó földbirtokosnőnek, Mrs. Ann Kramernek volt az unokaöccse, Richardnak unokatestvére. Kaliforniában tanult az egyetemen s karácsony óta nem látták. Néha írt, néha telefonált s talán maga sem tudta még, hogy évek óta fülig szerelmes Lidibe.

Most zavartan álltak. A régi, szokásos összeölelkezés, majd hátba, karba püfölés — amivel az amerikai barátságát fejezi ki — elmaradt.

— Megnőttél — próbált rá mosolyogni, holott legszívesebben karjába kapta volna.

— Hallom, a lányok sort állnak az egyetemen a szobád előtt . . .

— Lehet — fogta meg kezét Paul —, lásd, mégis ideszöktem előlük! Jól van ez így?

— Jól — nevetett rá, s azzal elindultak a többiek felé.

- - -

Este a Kramer házban a két fiú haditanácsot tartott. A probléma, hogy Ricki összespórolt pénze nemigen futotta egy európai útra.

— Sebaj, van neked egy gazdag nagynénéd, most mutassa meg mit tud — és Paul máris rohant anyját felhívni. Pár perc múlva közölte Rickivel, minden rendben, mindketten mennek Európába.

- - -

Milánóban meglepetés érte Viktort. A Via del Condottiere 31 számon a megadott iroda ajtaja előtt halom posta feküdt, az ablakban tábla: „Chiuso per la durazione delle vacanze". A hosszú szövegből egy szót megértett Viktor: vacanze — vakáció. A többit a levélhalom mondta meg: ZÁRVA.

Nem baj — gondolta Viktor — megyünk Comoba, remélem a Giordano családnak van telefonja.

Volt. Harminckét Giordano családnak, de a társaságban senki sem tudott annyit olaszul, hogy nem harminckettőt, de egyet is felhívjon és érdeklődjön Évától.

A két kocsi a kis társasággal már három napja keringett a Como-tó körül de a Lorenzo nevű hősszerelmesnek se híre, se hamva nem volt. Klára és Viktor — bérelt kocsin — csak itt-ott találkoztak velük, egyébként valami csendes penzióban élvezték, hogy pihennek, gyönyörködnek, nagyokat sétálgatnak s kóstolgatják az európai ízű múlt emlékeit.

Lidi, Nina és Richard Paul kocsiján szimatoltak mindenütt s bár legfontosabb feladatuknak Éva megtalálását tartották, nagyon élvezték a Como légkörét. Az azúrkék eget, a tóparti romantikus fekvésű városkákat, a part körüli régi kastélyok művészi stílusát, az apró teraszos kávéházakat, a robogó motorosokat s a parkok sétányain rohangáló csintalan és gyönyörű kis olasz gyerekeket. Paul és Richard a Tre Re szállóban laktak s bármennyire is tetszett a Nina-Lidi kettősnek a független, rohangáló élet, a Tre Re elegáns vacsorázóhelye, az esti térzene, háttérben az Alpok láncával, csúcsaival, mikor a csillagos éj beállt, Klára és Viktor csatlakoztak hozzájuk, hogy néha a késő esti órákig anda-

logva figyeljék az allék zsibongó, dallamos olasz beszédét, a kávéházak és cukrászdák éjbe szűrődő édes olasz zenéjét — a lányok velük mentek az Ambrogio, talán még romantikusabb fekvésű penzió pihentető csendjébe.

Szép volt ez így, mert a titkos, lopott kézszorítások s összenézések rejtett percei megdobogtatták szívüket, megéreztették nőiességük erejét és álmaik jogosultságát. Egy-egy percre talán irigyelték is Évát, aki itt élhet ebben a romantikus álomvilágban — talán mindig.

- - -

Egyik délután Bellaggioba mentek a túrahajóval. A hegyoldal felfelé kaptató utcájának kis butikjaiban szenvedéllyel turkáltak a kézzel festett selyemsálak, francia parfümök, aranyozott dísztárgyak és kézzel hímzett pongyolák tömkelegében. Estefelé a Bisztro teraszáról nézték a hajóról érkező kevert beszédű vendégsereget, mikor Nina felugrott, s a kis pallón a hajó felé rohanva kiáltozni kezdett: Lorenzo! . . . Lorenzo! . . .

A Lorenzo nevű fiatal olasz az utasokat figyelte és először nem is ismerte meg a kiáltozó lányt, azt hitte, egyike az utasoknak, aki a hajón felejtett valamit. Mikor a partra szálló sor elfogyott és Nina ért be a pallón, zavartan ment eléje. „Vajon ki mindenki van itt vele?" — futott keresztül agyán, de Nina nem sok időt hagyott a töprengésre.

— Hol van Éva, Lorenzo? Hol van és hogy van Éva?

— Hol lehetne? — nézett a felhevült arcú lányra Lorenzo. Otthon van a mamánál. Si . . . si . . . a mia mamánál.

A kis hajó folytatta előírt túráját s mikor lerakta másutt is vendégeit, visszafele kikötött Bellaggioban és felszedte az új utasokat is — Lidit, Pault, Richardot és Ninát.

Az úton nem foglalkozhatott velük, mert ő volt a túrahajó kormányosa, de amikor visszatértek Como kikötőjébe, letette szolgálatát és velük maradt.

- - -

Már sokszor hallottuk Amerikába látogató európai vendégtől, hogy amikor visszatért, mindent olyan kicsinek talált, mintha a városok megkissebbedtek, a széles útak összezsugorodtak volna. Amerika méretei után minden más volt. Hát így történt valahogy Giulio Lorenzo Giordanoval is, hogy amint közeledtek Európához, mind kisebb és kevesebb lett a szállodák nagysága s

mire megérkeztek, a saját jachtból városi sétahajó lett, ahol Lorenzo nyári állásban dolgozott, hogy megkeresse a télirevalót, ez alkalommal a cserediáksággal járó út költségeit. Mert a derék olasz mama, a Comon jóval túli hegyi úton már harminc éve egy édes, virágos kis útszéli vendéglőt vezetett. És ahogy a nyolcgyerekes család tagjai felnőttek, úgy szaporodtak az itt-ott betérő utasoknak kiadható szobák száma. Pici szálloda volt, Amerikában motelnek se hívnák, mert bármilyen buja piros és kék virághalmazzal futtatták be, az épület százéves falai hűvös, kissé penészes szagú szobáiban nem személyzet, hanem a Giordano család számos tagja tartott szolgálatot.

A domboldal magaslatáról csak a Como-tó körüli fények aurája világított éjjel, zenéjét elfojtotta a távolság, de a rádió egész nap édes olasz dalokat sugárzott és a sajtos lasagnát, finom süteményeket és sűrű olasz bort fogyasztó vendég szívesen töltött néhány órát a virágos teraszka asztalainál. Autóval megállni csak a vendéglőtől húsz méternyire lehetett. Délelőtt volt, vendégek parkoltak és Giordano mama barátságosan szólt a közelben álló Évához: — Eredj lányom, törölj át néhány asztalt, máris jönnek vendégek. Oh Lorenzo . . . mio bambino! — kiáltotta és futott a társaság felé, akit a fia hozott, míg Éva kővé változva nézte őket, amint a domb mögül egyenként előbukkantak. Ninát, Lidit, a fiúkat — és Uramisten — Klárát és Viktort!

Éva két hete élt itt, mert a romantikus futás Lorenzo pénzét kimerítette és ide kellett jönniök. Az ő, az Éva privátkontóján valaki — valószínűleg a papa — minden pénzt leállított és különben is Lorenzo kijelentette, hogy neki Éva pénze nem kell, majd ő . . . majd ő . . . és elvitte a mamához. A csókok forrósága ugyan nem változott, de Éva körül a világ változott meg, mely Évát — a praktikus amerikai lányt — pillanatok alatt kijózanította.

A Calypso szállodába való érkezésük után az éjszaka a családdal nagy csatába fúlt, melynek értelméből bár semmit sem értett, mégis sejteni lehetett, hogy róla volt szó. Sose tudta meg, hogy szimpátiával vagy dühvel, mert másnap reggeltől Lorenzot betelepítették valami rokonhoz Comoba s a lány ott maradt náluk, amíg majd megesküsznek. Éva a holdkutatók világából az „O Sole Mio" dalok világába érkezett, ahol lehet, hogy a lányok titokban lépték túl a lányság határát, de az olasz mama olyan pillanatok alatt tette helyre élete szreplőit, hogy Éva arra ébredt, hogy a ház s vendéglő minden munkájából ki kell vegye részét — hacsak nem választja azt, hogy duzzogva ül és napokon át feléje se néz senki.

„Oh, én őrült, én ostoba . . . szerelemben képzelődő buta

liba . . . hát ez az egész? . . . Ezért kellett nekem szülőt, családot, otthont, múltat odadobnom . . . hát mit is képzeltem . . . Hát ez az élet ? ? ?

Hát ez az élet ! ! !"

Mikor nyakába esett Ninának, az ő otthona ölelte körül. Santa Barbara fehér falaival, Nicole gyengéd anyai szeretetével, Nina kotnyeles imádatával s a montecitoi nagyszülők színes, kényelmes nyaraival.

- - -

— Mit bőgsz? — kérdezte sírva Nina, mikor később egy szobácskában végre egyedül maradtak. — Hát mit gondoltál, mikor elhagytad Anyut is és mindent? A Como-tavi kormányossal akartál élni?

— Fogd be . . . Ez egy rendes fiú, és el akar venni feleségül.

— Na látod. Hát akkor itt a happy end. Vagy a mamája ellenzi?

— Mit tudom én? Én ellenzem. Csak nem képzeled, hogy én ide férjhez megyek? Hiszen itt még válni sem lehet . . .

— Na bumm! Otthon az a baj, hogy válnak . . . itt az a baj, **hogy nem válnak. Fejére állt a világ és sehogy se jó. Szálljunk ki** belőle.

— Ne hülyülj!

— Nem hülyülök. Rájöttem, hogy a testvérem vagy és nagyon hiányoztál és én téged nagyon szeretlek. És nagyon hálás vagyok.

— Nekem? Miért?

— Mert megmutattad, hogy hogyan nem szabad élni. Egy LaMar-nak . . .

— Képzelem Anyut. Hogy van?

— Van.

— Nagyon haragszik?

— Gyere haza.

— Hogy merjek?

— Amikor eljöttél, erre nem gondoltál? Majd Klára segít, vele beszéld meg. Gyere. Már eleget magányoztunk, kint ül mindenki és Lorenzo tolmácsol.

Az ajtóban Klárába ütköztek.

— Maradhatsz — szólt Lidihez, aki szívesebben eltűnt volna, mint hogy asszisztáljon Éva fejmosásánál. De azért leült.

— Évám, nem biztos, hogy meggondoltad, mit csinálsz, amikor ezzel a Lorenzoval elmentél. De most, hogy már megtetted,

nem azért jöttünk, hogy megvitassuk veled, hogy mit csináltál, mert elsősorban semmi közünk hozzá. A te életed és jogodban áll úgy elrontani, ahogy csak tudod. Másodsorban én idegen vagyok, s ha szeretlek is, nincs jogom beleszólni az életedbe. De ha már itt vagyunk, vedd úgy, hogy eljöttünk gyönyörködni a boldogságodban, hogy édesanyádat megnyugtassuk.

— Klára, ezt te komolyan hiszed? Hogy én itt boldog lehetek?

— Miért? Európa egyik legszebb helyén élhetsz, azzal élhetsz, aki miatt odadobtad családod, otthonod, vagyonod, jövőd és . . . mindent. Itt szép, és azzal vagy, akit szeretsz.

Lidi nyüzsgött . . .

Éva töprengve nézett maga elé. Maga sem értette, mi történt vele, azon kívül, hogy jó volt együtt lenni Lorenzoval és olyan szépen megálmodta, hogy vele folytatja majd szokott nagystílű életét, mert az élet másik oldalát eddig nem is igen látta. A LaMar környezetben nem láthatta. Nézte Klárát, aki által bepillanthatott volna egy kicsit a mások életébe, de annak idején — tizenéves korban — saját magával volt elfoglalva.

— Nem Klára, nem vagyok boldog. Nem tudom mi történt. Jött ez a . . .

— Folytassam? — szakította félbe Klára. — Korodnál fogva szerelmes lettél a szerelembe. Azt hitted ez szerelem, holott csak az ösztönöd mozdult meg s ti, fiatalok még nem tudjátok, hogy nem lehet mindig csak az ösztönre hallgatni. Tulajdonképpen ez remek példa. Megszeretted, elmentél vele és jött a hétköznap, ami nem csak csókokból áll. Ezek kedves emberek. Itt, a Calypso vendéglőben ezer más lány talán boldog lenne a Lorenzo oldalán. És ha te igazán szerelmes lennél bele, talán boldog lehetnél vele. Hát ezen gondolkozz, csak ezt akartam kérdezni. A te életed — te döntesz.

— És Anyu és Nina és . . . és a család . . .

— Érdekes, hogy most reájuk gondolsz. Előbb kellett volna, de erről is kár most már beszélni. Valószínűleg nagyon szerencsétlenek, de nagyon szeretnek téged, csak hát másképp álmodták a te jövődet. Az egyetemet is otthagytad, de ez is a te problémád. Túl könnyen jött minden. Nálunk, otthon, sok diák hideg szobákban, néha éhesen feküdt le, hogy tanulhasson, hogy végezhessen, hogy ember legyen belőle. Ti fiatalok — legyintett — simán kaptok meg mindent és úgy látszik, ez nem jó így. Éva — állt fel —, mi most elmegyünk, mi az Ambrogio penzióban lakunk, itt a telefonszámom — tette le az asztalra. Ha akarsz, hívj fel minket és addig is gondolkozzál.

— Klára, várj egy picit. Nem mintha nem tudnám mit akarok. Nem mehetnék most . . . most mindjárt veletek?

— Nem! De esténként otthon megtalálsz minket és ha biztos vagy benne, hogy mit akarsz, akkor hívj fel. Ezeket az embereket se lehet úgy itt hagyni, hogy kisétálsz, mint egy vendég, aki megitta borát és továbbmegy. Ezek is emberek. Jók voltak hozzád és nem dobtak ki az útszélre, holott megtehették volna. Maradj! Gondolkozz! Beszéld meg a családdal . . . Lorenzoval, és próbálj talán a becsületes, dolgos, Giordano módon viselkedni. Hogy a LaMar-okat ne is említsem. — Azzal elmentek. Lidi megölelte Évát és ott hagyta a szobában.

— Lidi — szólt utána. — Szólj Ninának, hogy jöjjön be, nem óhajtok most kint mutatkozni.

Ninát nem volt nehéz megtalálni, mert ott sétált le s fel az ajtó közelében. El nem tudta képzelni, hogy itt hagyja testvérét, ebben az édes, ócska, méteres falú sziklaházban. Furcsa az élet — töprengett. Otthon is szép, itt is szép . . . talán szebb mint Montecito sokszor sárgára égett dombjai. A Lorenzóknak itt szép, a LaMar-oknak ott szép, a Klárának Wausau? . . . Nem. Most értette meg Klárát, annak néha melankolikus elmerengéseit — mindkettőjük honvágyát. Nem a szépséghez, külső körülményhez köt az élet. A megszokotthoz, az emlékekhez, azokhoz, akikkel összetartozunk és a közös ideálokhoz. Klára életének is ez a lezárt, titkos fiókja, mint ahogy ő sem akarna ittmaradni örökre. És Éva? Vajon Éva mit akar? . . . Azzal belépett az ajtón.

- - -

A „Ristorante Calypso" teraszán ezekben a délelőtti órákban még kevés vendég volt. Így Kláráék egy asztal körül ültek, apró poharakban sűrű, feketés vörös bor állt előttük s Lorenzo ideges tolmácsolásával vontatott beszélgetés folyt. Giordano mama kissé hangos, pergő, dallamos beszédéből keveset értettek, de amint ő megértette, hogy Kláráék szívesen magukkal vinnék Évát, annál mosolygósabb és felszabadultabb lett az arca, és annál csendesebb, szomorúbb lett Lorenzo beszéde.

— Ma is szeretem Évát és ha az egyetemet befejeztem, nem kellene neki itt élnie. Ezt próbáltam Mrs. Nicollal is megértetni, de jóformán szóba se álltak velem. Mi olaszok is szeretjük a szép életet, a vígságot, hiszen láthatták a tó körül és mindenütt, de én a magam erejéből akarom ezt Évának megszerezni.

Giordano mama sejthetett valamit abból, amit a fia mondott, s szíve aggódva szorult össze, mert tudta, hogy ez a lány, akit a

fia idehozott, nem való közéjük. Ez a lány nem Lorenzót akarja boldoggá tenni, ez önmagát remélte boldoggá tenni. Nem . . . nem ide való . . .

- - -

Hogy mit beszélt még Éva a családdal, miként búcsúzott el Lorenzótól, azt egyelőre nem tudták meg. Este későn, mikor hazatértek egy kirándulásról, a penzió halljában ott ült Éva. Klára átölelte, nem kérdezett és nem szólt semmit, hogy mi történt délelőtt óta. A lány szótlanul ült és szótlanul ment fel velük. Szerencsére volt még szabad szoba s odakísérték Évát — pihenje ki magát.

A penzióban már mindenki elpihent, mikor Klára leosont és az iroda telefonjáról felhívta Nicolt.

— Nicole, itt Klára. Itt vagyunk a Como-tó közelében, Olaszországban, de erről már tudsz. A mai napot Évával töltöttük. Nicole, Éva jól van . . . és velünk jön haza . . . Nem, nem hozzád. Várjuk meg, míg Jim és az egész család megnyugszik. Velünk jön haza, hozzánk, hiszen úgyis úgy volt, hogy a két lányod nálunk tölti a nyarat. Nyugodj meg, Éva jól van. Nem. Nem . . . Persze hogy sebet kapott — de majd kiheveri. Lecke volt neki is — de a többinek is . . . Nyugodj meg, majd még beszélünk . . . itt most éjfél van . . . mindenki alszik . . . és nincs a szobánkban telefon . . . itt másokat is zavarok. Isten veled.

Kisjókai Erzsébet

Üzenet a magyar íróknak

Az őszt a búcsúzás évszakának tekintjük. Zöldlombú fák és virágzó palánták búcsúznak a meleg napfénytől, már nem közlik feladatukat, céljukat, önmagukat, hanem magukba zárkóznak, életerejüket, színeiket visszaszívják gyökerükbe, ezért sárgulnak, fakulnak meg, elalusznak. Búcsúzik az erdei vad a vidám, gondtalan élettől, mert fagyban, ködben, homályban kell megkeresnie a riadtan meglapuló napi táplálékát. Pihen a természet, alszik a gyümölcstermelő ösztön, nincs élet, csak vegetálás

De Testvéreim, magyar írók, nektek nem engedtetik meg az elzárkózás, a felelősség elől elmenekülés. Az írók nemzetközi kongresszusán elhangzott a végső konkluzió: „A mai író nem állhat közönyösen napjaink súlyos problémái előtt."

Történetíró tette fel egyszer ezt a kérdést a francia forradalommal kapcsolatban: Hol voltak akkor a francia költők és írók, az istenáldotta komoly tehetségek, hogy mindez megtörténhetett? Miért nem tudták megakadályozni erkölcsi erejük fegyverével a vérontást?

És hol vagytok most, magyar írók, miért nem zeng a szavatok határozottabban, diadalmasabban? Miért nem sorakoztok egy csoportba, például Erdély védelmében? Vigyázzatok, mert az utókorban is akad majd történetíró, aki megkérdezi: hol voltak akkor a magyar írók, miért nem tartották magasra a fáklyát, hogy utat mutassanak?

A súlyos idők megpróbáltatásai után bénultan, tétován áll a ma embere. Különböző politikai irányzatokban csalódott, hangzatos eszmék félrevezették, olykor már közönyössé válik és várakozik. Egymás ellen áskálódnak azok is, akiket meggyőződésük késztetne a megsejtett kiút irányába.

Miképpen védekezhetünk a szétesés ellen? Nem annyira anyagi bázisra lenne szükségünk, mint lelki egyensúlyra és hitre. A hit menthet meg, a magyarság létjogosultságába vetett hit. A megrendült lelki egyensúlyt úgy tehetjük stabillá, a hitet rendíthetetlenné, ha a szó bizalmat kelt, a tett példát adó.

Ez az írók kötelessége. A magyar íróké, határokon túl és határokon innen. Nem elegendő szórakoztatóan, megkapóan írni, hanem a lebilincselően közölt témakörön túl ott kell ragyognia a pozitívumnak, a belülről kivetített hitnek is. Vannak íróink, hála Istennek, akik küldetésük tudatában ébresztik, buzdítják és vezetik az olvasót, de még mindig akadnak írók, akik nem fogadják el Ravasz László intelmét: „Az a parancsolat, hogy ne paráználkodj, a múzsák között is érvényes."

A tragédiák után Isten rostájába kerülünk. Nem futhatunk meg, nem takarhatjuk el arcunkat: színt kell vallanunk. Az Igen és Nem, a hit és nihilizmus között kell választanunk, nyíltan, félreérthetetlenül vallomást kell tennünk arról, melyik csoportba tartozunk. A szórakoztatásra törekvő és anyagi előnyökre váró irodalmárok közé vagy az isteni adottsággal rendelkező, hivatástudattól áthatott, segíteni és inteni kész írók táborába.

Testvérem, magyar író, ha érzed, hogy titkos jel ékeskedik homlokodon, a nagy feladattal megbízottak jele, akkor erről vallást kell tenned szüntelenül. Ha tudod, hogy milliók szenvednek a megkeményedett szívek zsarnoksága alatt, nem vonulhatsz vissza elefántcsont tornyod magányába, ahol nem ér el az erdélyi magyarság kétségbeesett jajdulása, nem élvezheted irodalmi sikered oázisának örömét, hanem bátran és tettre készen ki kell lépned a fénybe, bele kell kiáltanod a világba:

„Itt vagyok én és itt állnak mellettem a többiek, akik harcolunk és imádkozunk. Ti elcsüggedtek, elnyomottak, elhagyottak, nem hagyunk cserben titeket. Félelem nélkül kimondjuk, amire benső sugallat indít, félretesszük az egyéni versengés hitvány eszközeit, legyőzzük a közönyt, küzdünk Erdély védelmében a zsarnoksággal, a megsemmisítésre törekvő alantas tervekkel, ha veszélynek tesszük ki magunkat, ha félretolnak, elhallgattatni akarnak, ha gúnyolnak és megcsúfolnak is."

Magyar író, ha küldetésed tudatában írsz, színt vallasz merészen és bátran, akkor lelket öntesz azokba, akik kétségbeesettek.

Nem ágyúkkal, tankokkal, bombázógépekkel indulsz harcba. Egyetlen fegyvered a szó. A szó, amelyből érződik, hogy nem elhangzott frázis csupán, hanem hitvallás és bizonyságtétel. Tett. Felelősségteljes munka vár rád, te tollforgató, hiszen sok az aratnivaló, de kevés az arató

Ha majd egyszer, valahol feljegyzi egy történetíró, aki a mai kort rajzolja meg, mi történt Erdélyben, hadd fűzze hozzá ezt: „A magyar írók szép, komoly munkát végeztek idegen földön is, lelkesítettek, síkraszálltak az elnyomottak érdekében, nem ringatta

el őket a jólét, nem csábította a siker reménye, hanem színt vallottak, kezet nyújtottak egymásnak, szavukat felemelték illetékes helyen Erdély megmentése ügyében."

Az eredmény nem marad el, hiszen felétek zeng az üzenet: „Ne féljetek, én meggyőztem a világot."

Meggyőzi — általatok!

Csurranó méz

Borostyánkőnél szebben csillanóan
— a nap színe még mindig benne van —
üvegtálkába rejtett tiszta tó van,
kincset kínáló, édes messzeség.

És mennyi nedv szökött az ébredt ágba,
hány szűzi bimbó lett virágcsoda,
mi kelyhét hogyha nap felé kitárta,
hány zümmögő méh lopni járt oda,

és mennyi apró szárnynak lebbenése,
az enyhe május mennyi víg szele
lett színaranyá, asztalomnak méze,
hogy meríthessek kanalat bele!

Ó, bár a lecke így oktatna minket,
a sok kapott jó hogyha összefolyt,
a nincstelennek adjuk kincseinket,
s aki nem hisz, annak biztatást, mosolyt.

P. Kamarás F. Mihály OFM

Az éjszaka sötétjében

(Carlo Caretto: Io Francesco nyomán)

Ahogy múltak az évek, egyre inkább a sötétséget kerestem. Eleinte ezt borzalmas szembetegségemnek tulajdonítottam, amit — az orvosok véleménye szerint — szervezetemet egyre jobban gyöngítő cukorbetegség okozott, ám csakhamar rájöttem, hogy másról van itt szó, arról, ami egész nyomorult létemet támadta meg.

Úgy éreztem, mintha a tél belülről dermesztette volna egész valómat. Már nem kívántam semmit sem látni. Még a ragyogó napot sem találtam kedvesnek, mint annak előtte, mintha már elnémult volna a Legfönségesebbre utaló jelbeszéde, amit oly sokszor fogott fel szembogaram. Valahogy úgy tűnt, mintha a nap a bensőmben volna, de elsötétülve.

Leginkább lehunyt szemmel imádkoztam, és egyre jobban megértettem azokat a lelkileg érettebb társaimat, akik az imádság idejére barlangokba vonultak, sőt gyakran az éjszaka sötétjébe.

Noha hosszú éveken át a napvilág indított legkönnyebben arra, hogy Istenhez szóljak, most a kontúrokat nem ismerő sötétség rejtelme vonzott a legjobban. A szó meghátrált a hallgatás előtt, és ha újra eleredt, csak avval a ritmussal, ahogy a lélegzetvétel és a szív dobbanása ismétlődik.

„Istenem, és Mindenem" — ismételgettem szüntelenül.

Valójában ez volt minden, semmi más nem telt tőlem, annyira szenvedtem.

Volt is rá okom elég. Kedves közösségemben rosszul mentek a dolgok: lelki családomban szakadás keletkezett. Szegénység Úrnő lovagjai egyre gyakrabban váltak hűtlenné Jegyesükhöz.

Úgy éreztem, már mit sem tudok tenni társaimért, minden csak visszájára fordulna, és úgy tűnt, a múló idő darabokra tépte álmaimat. Nap mint nap felkeresett valamelyik szerzetestársam, példálódzva, vajon nem lett volna-e helyesebb Regulánkon változtatni, vagy kioktatott, hogy itt az ideje a józan emberi gondolkodásnak is helyet adnunk.

Én kunyhókat akartam mindig, és íme, a körülöttem felépült kolostorok egyre inkább erődökké váltak.

Minden kívánságom az volt, hogy úgy éljünk, mint az ég madarai, semmit sem gyűjtögetve; most pedig magtárainkat egyre tágasabbra építették.

Első társaim, akiket én kerestem ki és szerettem meg, Juniper, Masseo, Leo, Egyed Isten igazi báránykái voltak, egyszerűek, mint a víz, most pedig egyre több tudós és körmönfont gondolkodású férfiú lépett be a szerzetünkbe.

Éreztem, hogy nem bírom tovább.

Ha vigaszt kerestem San Damianoban, ahol Klára tökéletes szegénységben élt, ő mindig arra bátorított, hogy ne adjam fel a harcot, de közben egyre fogyott az erőm, úgy éreztem, mindaz, ami végbemegy, maga alá gyűr.

Legjobban persze az gyötört, hogy az Egyház legkomolyabban gondolkodó tagjai is kivétel nélkül egyetértettek abban, hogy képtelenség a tökéletes szegénység regulái szerint élni.

Mintha azt mondták volna, hogy az evangélium teljes egészében nem követhető itt a földön, „sine glossa", minden „de" és „ha" nélkül, ahogy én igyekeztem azt társaim fejébe vésni. Az én fülemben, amit mondtak, úgy hangzott, mint árulás Jézussal szemben, mintha kételkednénk szavában.

Egy alkalommal, karácsony előtt, elhatároztam, hogy az igazán szegény Jézus életét fogjuk bemutatni, ezért Greccioban a betlehemi istálló Nativitas jelenetét próbáltam lehetőleg teljesen megjeleníteni.

Látjátok — mondtam társaimnak —, mégiscsak van lehetőség a teljes szegénység megélésére. Hiszen maga Jézus is így élt. Az Isten szegénnyé, gyöngévé és kicsinnyé lett értünk, feláldozta magát az emberiség egész történelme érdekében, kizárólag az Atyában bízva. Most láthatjátok ti is, hogy ez az életvitel megvalósítható, hiszen Isten maga is így élt.

De a többség csak valami érzelgős dolgot hozott ki belőle, és már-már úgy rémlett, az egész valami üres dagályosságba süllyed.

Nemegyszer fülembe jutott, hogy tényekre hivatkozva mondogatták: közösségünk vezetéséhez józan emberi értelemre van szükség. Nézd, Ferenc, elengedhetetlen, hogy télire élelmet tegyünk félre; lásd be Ferenc, társaságunk megnövekedett, szükség van tehát legalább egy kevéske emberi okosságra. Meg könyvekre is, sok-sok könyvre is szükség van. A szerzetestestvéreket képezni kell. Nem elég csupán az evangélium olvasása.

Lehet, hogy igazuk volt, de én mégsem bírtam tovább.

Annak idején másképpen értettem és éltem meg Jézus tanítását és fülemben szüntelenül ott csengett: „Nézzétek az ég madarait . . .” Az egykori vezéreszméink felett való okoskodás, az evangéliumi szegénység kérdésessé tétele, s azt látni, hogy szerzetestársaim miként okoskodnak egyre jobban a világi dolgokban — mindez elviselhetetlenné vált számomra és szüntelenül emésztett bensőmben. De őszintén mondhatom, életem álmának semmivé válása felett érzett fájdalmam sokkal metszőbb volt, mint beteg szemem okozta kínjaim.

De még más forrás is táplálta szenvedésemet, nevezetesen a politikai viszályoktól szörnyen beszennyezett Egyházam érthetetlenné vált előttem.

Számomra kereszténynek lenni annyi, mint Jézus szelídségének tanúságtevőivé válni, hű tanítványaivá az Égi Báránynak, aki ellenkezés nélkül hagyta, hogy feláldozzák. Míg most körülöttem mindenütt — a várakban és városkákban —, ahol csak megfordultam Isten Igéjét hirdetve, kereszteket csupán a vas vérteken és a hegyes kardokon ábrázolva láttam; a kardokon, melyeket azzal az ürüggyel forgattak, hogy az Egyházat védjék.

Szegény, szegény Egyházam! Krisztus sajnálatra méltó Jegyese! Hisz magad állig felfegyverezve hirdetted meg a keresztes hadjáratokat a hitetlenek ellen és léptél szövetségre a hatalmasokkal, miközben csupán a győzelemre gondoltál. Még szerzetestársaim is, akik mást se hallottak tőlem, mint hogy a mi küldetésünk az, hogy szelíd és alázatos szívűek legyünk, — még ők is a keresztes háborúkról álmodoztak, és nem is vonakodtak volna fegyvert fogni a muzulmánok ellen, azzal a kifogással, hogy a Szent Sír felszabadításával Isten előtt rójuk le tiszteletünket.

Ugyan hol van megírva az evangéliumban, hogy szükséges a sírokat fölszabadítani, mégha az olyan fönséges is, mint Jézus sírja?

A politika mindenre rányomta bélyegét és a politika meg a hatalom előtt minden más meghátrált. És az én nagy-nagy álmom — az erőszaknélküliségről, arról, hogy szelíd bárányok módjára közelítsünk embertársaink felé — egyre inkább darabokra hullott szét.

E zűrzavaros állapotok közepette egyszer mégis útra keltem Egyiptomba, hogy Malek el Kamel szultánig jussak; egyszerűen azért, hogy magam és mások előtt is bizonyítsam: nem kell félnünk attól, hogy fegyvertelenül találkozzunk az ellenséggel. De sajnos ez a misszióm nem sikerült.

Jól bántak velem, ép bőrrel kerültem haza — de hiszen nem ez volt a célom. Békét akartam hozni, és végül is . . .

Éreztem, hogy legyőztek, hogy kudarcot vallottam.

De ami mindennél jobban elkeserített az az volt, hogy látnom kellett a szakadást szerzetesközösségünkben, a belső viszályokat, ami a jövevények és azok között lángolt fel, akik mindenképpen hűek akartak maradni eredeti Regulánkhoz.

A Regulával kapcsolatos viszály szinte megbénított. Hiszen számomra az egység volt a fő dolog, mindenekelőtt a kegyelem jelét láttam benne, Isten szerető válaszát azon törekvésünkre, hogy hűségesen akarjuk követni tanítását.

Látni az egyre mélyülő ellentéteket, hallani, hogy miként **nyirbálják meg az evangélium szavait és távolodnak el a kezdeti** egyszerűségtől — mindez teljesen tönkretett. Valóban úgy tűnt nekem, mintha az éjszaka sötétsége borult volna arra, ami szívemhez legközelebb állt: szerzetes családomra.

Az 1221. évi májusi káptalan alkalmával a nagy számok győzedelmeskedtek — számra már többen voltunk, mint ötezren — és ez még inkább megzavart. Úgy éreztem, nem vagyok többé képes a rend vezetésére, viszont szabad folyást sem akartam engedni a dolgoknak. Szerencsémre félreállítottak és Illés testvért választották a rend generálisává.

Pillanatnyilag ekkor megkönnyebbültem, hogy a felelősség terhe lekerült vállamról, de a békés hangulat nem tartott sokáig. A legkérlelhetetlenebbek, akik biztosítottak róla, hogy hűségesen kitartanak mellettem, újra támadásba lendültek és a szakadás még jobban elmélyült.

„Ferenc, vissza kell jönnöd! Újra kezedbe kell venned a kormányt! Tartozol nekünk vele. Atya, a legveszélyesebb ellenzőid el kell kergetned . . .''

Másrészt viszont a hír azoktól, akik magukat igazán tisztáknak, elmélyült lelkületűnek tartották az első Regulához való hűségükben, éppen ők most mégis szégyent hoztak rám excentricitásukkal. Lelki egyensúlyukat vesztve, a többiektől teljesen elkülönülve éltek, kihíva a püspökök rosszallását embertelen vezeklési gyakorlataikkal és bizarr, visszataszító külső megjelenésükkel.

Lám, mindaz, amit csináltam a visszájára fordult.

Rám szakadt az éjszaka.

Életem legsötétebb éjszakája.

A lélek éjszakája, Istenem jelenléte nélkül.

„Istenem, Istenem, miért hagytál el engem?'' — panaszoltam szüntelen.

Még az a hivatalos egyházi elismerés — amiben Honorius pápa jóvoltából, a „Solet annuere'' Bullában részesültem — sem

tudott megvigasztalni. Útra keltem, egyik kolostorból a másikba mentem, de nyugalmat sehol sem leltem. Egy keveset prédikáltam itt-ott, de aztán gyorsan valamelyik csöndes remetelakba menekültem, majd ismét az utakat róttam.

Ezekben az években az egyetlen igazán kedvemre való hely a La Verna hegye volt, ahol társaim egy kis kalyibát építettek és csöndes kicsiny remetelakot rendeztek be körülötte.

A hatalmas erdők borította Verna hegységet Orlando grófja hagyta ránk, hogy legyen megfelelő imahelyünk.

A negyvennapos böjti időszakot Mihály napig ott fenn, egy hatalmas sziklahasadékban akartam tölteni. Ezek a hasadékok mindig is nagy hatással voltak rám: úgy mondták, Krisztus kereszthalálának órájában keletkeztek — ahogy az evangélium is leírja — a sziklák meghasadtak.

Itt teljesen eltöltött a Passio hangulata, s mintha megsejtettem volna, hogy életem legnehezebb küzdelme előtt állok, és csak az szabadít majd meg, ha szenvedésemet Jézus szenvedésével egyesítem.

Leo, Masseo és Angelo testvéreim is velem voltak! Masseo a kis közösségünk gvárdiánjaként.

Hűséges és tapintatos társaim a számomra legalkalmasabb helyet keresték ki, jól ismerték izlésemet. Ügyesen kis hidat készítettek a sziklahasadékhoz, így könnyen át tudtam oda menni, ahol teljes magány és csend fogadott. Leo testvér feladata volt naponta a pallón át hozzám jönni, kenyeret, vizet hozni.

A közösen megbeszélt jelszónk a „Domine labia mea aperies" ima volt, és ha én a zsoltár szavaival folytattam, ez volt a jel, hogy átjöhet hozzám és beléphet a cellámba, különben tüstént visszafordult.

Jól emlékszem a dátumra.

Szeptember 14-én, a kora reggeli órákban volt! A Szent Kereszt felmagasztalásának ünnepén. Az előző éjszaka borzalmas volt. Imám halálos keserűségből fakadt. A kísértés, hogy otthagyjam Vernát és visszatérjek Assisibe a rend vezetését folytatni, szinte visszatarthatatlan erővel jelentkezett és teljesen feldúlt. De végül is megértettem, nekem is utánoznom kell Ábrahámot: „Áldozd fel fiadat!" — unszolt a lelkiismeret, miközben az ellenkezőre késztető akaratom erős nyomása még mindig a cselekvésre ösztönzött.

Áldozd fel fiadat!

Áldozd fel, ami a legkedvesebb neked, a rendet, életed legszebb álmát.

Az ami ezekben a szörnyű órákban megmentett, egyedül Jézus kínszenvedésére való emlékezés volt.

Mennyire igaz, hogy ki kell lépni énünk szorításából, hogy problémáinkat meg tudjuk oldani. Én messzire futottam önmagamtól, és ott találtam magam a Golgota felé vezető úton.

Hogy is hasonlítható az én szenvedésem Jézus szenvedéséhez?!

Hogyan is hasonlítható az engem ért kudarc Jézuséhoz?!

Ugyan mi vagyok én, nyomorult, gyenge ember, bűnös, Isten Fiának fönsége előtt, a testté lett Ige szentségének színe előtt!

Őt szemlélve eddigi értékrendem egészen megváltozott; egyéni sorsom semmivé zsugorodott, és kínjaim nevetségesen csekélyeknek tűntek.

Mind erősebben éreztem Jézus jelenlétét.

Egyre tisztábban hallottam hangját.

Először csak így szólt hozzám: „Ferenc, egyezz bele, ahogy én is beleegyeztem."

Beleegyezem Uram!

„Ferenc, áldozd fel művedet, ahogy én is feláldoztam.

Nem emlékszel? A megpróbáltatás órájában valamennyien elárultak. Teljesen magamra hagytak, elhagyottabb voltam náladnál, hiszen neked még vannak itt barátaid a hegyen."

Igen, akkor sürgető vágy ébredt bennem, hogy többé ne gondoljak saját fájdalmamra, hanem alázatosan a földre boruljak, és hagyjam, hogy egész valómat áthassa Krisztus kínszenvedése, hogy vele együtt szenvedjek.

Ekkor egy imára nyílt ajkam, hatását még ma is érzem:

„Uram Jézus, két kegyelmet kérek Tőled, amit, ha akarod megadhatsz nekem, még mielőtt meghalok.

Az első, hogy amennyire csak lehetséges, testben és lélekben azt a fájdalmat szenvedjem el, amit édes Jézusom legnagyobb kínjaid órájában Te magad is elszenvedtél; a másik kérésem, hogy amennyire csak lehetséges, a szívemben olyan szeretet gyúljon, mint a Tiédben, Isten Fia, aki önként vállaltad a legszörnyűbb szenvedést, értünk, bűnösökért."

És ekkor, egyedül Isten kegyelméből, megadatott nekem, hogy ebben a nagy titokban részesülhessek és átéljem azt, ami a láthatatlan világot áthatja; megérintett a tökéletes szeretet kinyilatkoztatása, már amennyire egy szegény halandó erre képes.

Feltárult előttem, hogy nem a tevékeny élet számít igazán, hanem a szeretet.

Ami megváltott minket, az nem a mi cselekedeteinknek,

okosságunknak köszönhető: Isten irántunk való szeretetének hatalma a mi megváltásunk, az, amit mindannyian megtapasztalhatunk.

Emberi síkon Krisztus élete kudarc volt, de a szeretet dimenziójában páratlan remekmű, ami minden teremtett dologra új fényt vetett.

Szeretetből választott halálával emelte fel Krisztus az egész világot a bűn romlásából.

Szeretetével legyőzte a halált.

Lehúnytam szememet, és hagytam, hogy Isten akarata szerint történjék velem minden. Tökéletes csend vett körül, még a madarak is elnémultak, noha a nap már felkelt az égen. Úgy éreztem, hogy egyre szorosabban, szinte a csontom velejéig átölel valami.

A 139. zsoltár szavai ötlöttek fel bennem: „elől és hátul körülzártál engem, és fölöttem tartod kezed."

Egy kis idő múlva erős fényességet észleltem. Felnyitottam a szemem: egy fényes szeráfot pillantottam meg, hat kiterjesztett szárnyával. Úgy nézett rám, ahogy eddig ember még sohasem. Éppen ilyennek képzeltem el a szeráfokat, és egyszerre nagy nyugalmat éreztem, hogy a szeráf így tekintett rám. Az ember előtt megnyilatkozó Isten megpillantását is valahogy így képzeltem el.

Közben valami egészen a húsomig hatolt és nem tudtam volna meghatározni, hogy

hol,

vagy

miképpen,

vagy

miért

teszi, de tudtam, hogy Jézus teszi, Ő egyesített szenvedésével. És feltárta előttem Isten titkait.

Ennél igazabb kinyilatkoztatás nem is volt lehetséges, hiszen feltárta előttem mindennek az értelmét, hogy

miért teremtetett a világ,

miért váltott meg bennünket Jézus.

miért bocsátott meg az Atya,

miért van az, hogy az Egyház földi útján nem omlott össze.

Az ölelés még szorosabbra vált. Erős szúrást éreztem a kezemen, lábaimon és még inkább a szívemben. Éreztem, amint a meleg vér végigfolyik rajtam. Majd' összeroskadtam a fájdalom-

tól, de valamilyen boldogító **Jelenlét** talpon tartott. Ekkor ráébredtem, hogy az igazi boldogság küszöbéig jutottam:

minden félelem feloldottságáig,

a Paradicsomba való kapuhoz.

Hogy sebhelyek voltak-e vagy sem, nem lényeges. Hogy nyitott sebek, fekete szegek voltak-e, az sem lényeges. Mindig csak a jelek voltak fontosak, amelyeket, amennyire csak lehetett, eltitkoltam.

Ami igazán számított az volt, hogy a Szentlélek Tüze átjárta egész valómat, ugyanaz a Tűz, mely a keresztre feszített Krisztust a Golgotán áldozatul felmagasztalta.

Ez a Tűz engem is magáévá tett egyszer s mindenkorra. Most már megértettem, hogy mindaddig zűrzavaros a világ, míg át nem érzi és meg nem tapasztalja ezt a Tüzet. De most már azt is tudtam, hogy egy napon majd minden és mindenki részesül a megváltásban.

Ferenc megkapja az Úr sebhelyeit (1224. szeptember 17.)
Freskó 1320 körül — Pietro Lorenzetti munkája.

Lemke Gyula

Az utolsó Sámán

A király gyógyulást remélt a remetétől. Eleinte ugyan nem sokba vette a mendemondát, amely szerint valami titokzatos aggastyán húzódik meg a vasi erdők Göcsej felé eső déli csücskében. Pedig többen esküdöztek, hogy találkoztak vele.

Állítólag mindent tud az ország dolgairól, holott, soha ki nem lép a fák sűrűjéből. Talán a turulmadár hordja neki a híreket és az eleséget, talán az erdei manók szolgálják. Mindenesetre nagyon idős ember, felül van a százon, még a kétszázon is, esetleg időtlen idők óta él a rengetegben, mivel az ükapákról maradt szájhagyományok is szólnak róla. Lehet, hogy táltos a honfoglalók idejéből, vagy egyenesen a hunok vezéri sámánja. Rettentő titkok birtokában van: tűszúrásokkal gyógyít és hatalommal rendelkezik minden betegség fölött. Mélységes vermekben ősi feljegyzéseket őriz s bizonyára ő rejtegeti Attila győzelmi kardját is. Gonosz szándékkal senki meg nem közelítheti, mert a vakmerő szörnyű halállal lakozik. Villám sújtja, viperák marják meg, farkasok tépik szét.

A király felvilágosult, reneszánsz elme lévén, gondolta, hogy csak az egyszerű nép képzlődése az egész. Mégis, mikor eljutott a füléhez, hogy Góczán Flórián nevezetű testőrhadnagya holmi atyafisági viszonyt tart a remetével, Bécs felé vivő útját görbekanyarral megszakította. Végére akart járni a híresztelésnek.

— Bizony jól jönne, ha a jámbor öreg — mert csupán aszott vénembernek tudta elképzelni — segíteni tudna a köszvényén.

Testőrgárdájával a Farkaserdő szélén vert tanyát. A Káld község melletti rengetegbe már csak Góczán hadnagy kísérte. Senki más nem ismerte itt a járást, az úttalan utakat.

Hajnalban ültek nyeregbe s bizony a fák mögé bukott a nap, amikor megpillantották a kertes házat, egy tisztás közepén. Galambdúcos kapun keresztül vezetett az udvarra a bejárat. Páfrányra, cédrusfára emlékeztető faragványok díszítették az oszlopokat. Ilyesfélét Székelyföldön jártában látott valamikor a király.

Apró máglyánál, bográcsok előtt guggolt a keresett Aggastyán. Amint észrevette látogatóit, fölemelkedett. Hatalmas alakja fejjel magasodott a lóról szállók fölé. Dús, ősz haját lebegtette az esti fuvallat.

— Vártalak, fiam — nyújtotta rettentő tenyerét a király felé.

Mátyás felhörkent. Anyja, Szilágyi Erzsébet halála óta senki sem merészelte fiamnak szólítani, csak a pápa Őszentsége, de az is csak levélileg és így: „Fölséges Fiúnk!" Bosszús tekintete hirtelen az Aggastyán jobb kezére vetődött s meglátta rajta a szent jelet: mutatóujja összenőtt a hosszúujjal. A vezéri sámánok Attila óta öröklött testi megkülönböztetése.

A király ösztönösen féltérdre ereszkedett, míg amaz balját áldólag az uralkodó fejére tette. Mátyás ereiben rég nem érzett erővel buzogni kezdett a vér, köszvényes fájdalma csitult és az áldás végeztével könnyedén kiegyenesedett. Meghajolva száját az eres kézhez nyomta, az Aggastyán pedig átölelte és homlokon csókolta. Ezt követőleg a Táltos Góczán testőr felé fordult, babusgatva kebléhez húzta, vérecskémnek szólította.

Flórián otthonosan tevékenykedett. Fatányérokat rakott a kecskelábú kerti asztalra, a ház mellett csörgedező forrásból kupákat töltött színültig. A lehülésre előbb már földre helyezett bográcsot az asztalra kerítette. Lenvászonba takart rozscipót hozott a házból. Mindhárman leültek az asztal körüli lócára, elővették vadászbicskáikat s megkezdődött a jóízű falatozás. Evés közben szó nem esett közöttük.

Asztalbontás után a házigazda bevezette magas vendégét a házba. Flórián meggyújtotta a falhoz erősített fáklyákat. Nyílt tűzhelyű konyha melletti kisebb szobában nyújtózkodott egy alacsony kerevet, tigris- meg párducbőrökkel takarva. Mátyás önkéntelenül arra gondolt, hogy ezeket még a honfoglalók hozhatták magukkal.

— Mi régebben vagyunk itt Árpádéknál! — válaszolt a király titkos gondolataira az Aggastyán. — A hét vezér csak visszatért az ősi jusshoz — tette hozzá kis szünet után.

Jókora termen keresztül a járás, vagy húsz lépcsőnyi mélységben, hatalmas veremben végződött. Körben a falakon és kétlábú ágasokon faragott botok, s hosszú, keskeny deszkalapok lógtak sűrű sorban. Beljebb cirádákkal ékes, telerótt arany- és ezüsttáblácskák következtek.

— Apó könyvtára — súgta áhitattal Flórián.

— Ezek itt a magyari múlt utolsó bizonyságai — szólt a Sámán. — Letűnt évezredek igazságai élnek a fába és ércekbe vésett rovásokban. Budán lenne a helyök, de még most nem szállíthatod

el, király. Cicomás palotáidban veszélyben lennének. — Az öreg szemei haragosan csillantak. — Előbb az igaz hitet kell megerősítened Mátyás!

— Pogányságra térjünk? — kérdezte némi éllel a vendég.

— Báróid és főpapjaid nagy része most is pogány, akár a nagyvilág! — vágott vissza az öreg. Oktatólag folytatta: — Körösztyének pedig régebben is éltek, ha nem is a mostani szokások szerint. Arra törekedj fiam, hogy az igaz magyari lölkiismeret uralkodjon országodban. Akkor tiéd lészön e rovásos könyvtár s Attila aranyládában elásott dicsőséges kardját is derekadra csatolom.

Mátyás eltöprengett. Megértette a Sámán képletes szavait. Szerette volna megkérni házigazdáját, hogy olvasson fel az ősi jegyzetekből, de az már a felső lépcsőfokról parancsolt vissza:

— Gyújts nagy máglát, Vérecském!

Künn ragyogtak a csillagok és elődugta kerek képét a telehold. Flórián rőzsét és fahasábokat halmozott gúla alakba. Kovából szikrát csiholt és hamarosan lángok ölelték körül a farakást. Most a testőr két fekhelyet ágyazott a szabad ég alatt. A királynak eddig még senki által nem használt párducbőrt terített. Utána kivont karddal strázsát állt a faragott kapu előtt. Vigyázó szemeit a rengetegbe fúrta.

Ekkor a Sámán dobot és tölkütt hozott elő. Először vérpezsdítő harci indulót vert ki a szamárbőrön, majd a tülkön szólaltatott meg csodás, mély melódiákat. Később kezeit széttárva a magasban lakozó Nagyúrhoz énekelt. Hangja kérően, de büszke önérzettel zengett.

Mátyás ámultan figyelte, amint az Aggastyán lábai elhagyják a földet és a hatalmas test hét rőfnyi magasságba emelkedik. Az ének mind halkabb lett, majd teljesen elhallgatott. A fahasábok sercegése is elnémult. A máglya néma lángjai egyenesen csaptak az ég felé. A Sámán most lejjebb ereszkedett és belépett a tűzbe. Mátyás döbbenetében lehunyta a szemeit.

Arra ébredt, hogy anyaszült meztelenül fekszik a párducbőrön. Fölötte delelőre járt a telihold. A máglya prizmája vörösen izzott, de már lángot nem lövellt. A király lassan, pislogva észlelt. Meghökkenve látta, hogy lábfejeiben, felső lábszáraiban és két karjában egy-egy jókora acéltű ágaskodik. Ijedten próbált felszökkenni, de az Aggastyán fölibe hajolva fekhelyéhez szorította.

— Biztos gyógyulás útján vagy — zendült a Táltos megnyugtató hangja. — Térded korcs inait alvásod alatt kiegyenesítettem. Bicegés nélkül fogsz járni.

Ezután a király testébe szurkált tűket gyorsan kirángatta. Mátyás nem érzett fájdalmat. A szúrások helyén vér nem serkent. Az Aggastyán átható szagú kenőcsökkel dörzsölte, majd forróvizes lenvászonba bugyolálta, végül tigrisbőrrel szorosan letakarta.

A király nem kérdezett. Érezte, hogy meggémberedett tagjaiba erő költözik. Talán percek, talán órák teltek, mikorára a Sámán megszólalt.

— Levélfakadáskor megint el köll hozzám jönnöd. A nagy természet mögindulása és elcsöndesülése kihat az emberi szüvre, zsigerekre és ágyékokra. Ezen nem löhet változtatni. A nagy természethez tartozunk.

Oktatva magyarázott:

— Ne feledd, királ, okossággal sokat enyhíthetsz az évek terhén. Válladban a forgók rozsdásodnak, ezért az inakat köll erősítened. Reggelente és lefekvés előtt emelgesd vagy hússzor a karjaidat. Általában — tudod — ami fáj, ha nem töréstől van, azt mozgatni szükséges. Ha görcs áll a lábadba, világért se dörzsöld vagy dörzsöltesd. Ágyban fekvéskor mutatóujjaddal dörzsöld meg az orrod alját, lábfejeidet görbítsd befelé s a szorítás pillantások múlva megszűnik. Ha fentjártadban kap el a nyavalya, akkor állj lábujjhegyre és dörzsöld az orrod alját. Nevetségesnek gondolod tanácsomat, de nagy hasznát veszed, ha megfogadod. Bélszorulás esetén egyél szenes feketére sütött pirítóst. Hascsikarás nélkül könnyít, nem mint a mérges füvekből készült italok. Álmatlan éjszakákon kelj föl, igyál fél csupor tejet, sétálj párszor fel-alá a szobádban, utána elalszol jóízűen. Amikor forró betegség támad meg, csavartass hidegvizes ruhát a melledre, rá meleg gyolcslepedőt. Azt is jegyezd meg, hogy a nagy meleg veszedelmesebb, mint a hideg. Vérecskémnek a tarsolyába tettem kis csomagban kevés fehér port. Amennyiben nagy fájdalmak gyötörnének, nyelj belőle egy csipetnyit. Mákgubóból készítettem. Szép álmaid lesznek tőle. Figyelmeztetlek, hogy csak végszükségedben használd és csak nagyon ritkán, nagyon keveset.

— Különösen tartsd szem előtt, hogy nem az a lényeges, te mit eszel, hanem mi esz téged. Ne vezessen indulat, erre ügyelj! A jó lölkiesméret nyugalmat ad és testi izmosodást

Kivárt pár percet, aztán az égboltozatra emelte tekintetét, úgy magyarázott.

— A hold és csillagok járása kijelöli utunkat. Talján mágusaid azonban félrevezetnek. Csak az aranyaid érdekli őket, nem az igazság. Elbűvölnek latin szavakkal. — Neheztelően, haragos szemekkel így folytatta: — Udvarodban több böcsületet acc fele-

séged olasz pereputtyának, mint a magyarnak. Hallom, hogy a magyari beszéd már nem ölég uras Budán. Pedig, látod — itt vaskos bütykével felbökött a magasba — azok ott fönn magyari szemmel mind magyar csillagok. Semmiféle népnek nem olyan kedves rokonai, mint nekünk. Mü, magyariak szeretjük az éjszaka pislogó égi mécseseit. Nekünk megmondják az igazat, akkor is, ha jó, akkor is, ha rossz. Neveiket sem köll taljánoktól kölcsönöznünk. A Tejút nevét talán még te sem felejtetted el, királ. Hát az némely vidéken Fejér-árok, máshol Tündérek-járása, Erdélyben Csaba-útja. A Göncölszekere Rétlegelő néven is ismeretes, az Esthajnal-csillag nálunk Járomszeg.

Az öreg Sámán olyan gőgös büszkeséggel sorolta a távoli világ titokzatos lakóit, mint a gazdag ember a birtokait.

— Nézd, az ott közel a földhöz, az a Malom, fölötte sunyorgat a Fészer, még magosabban a Csürhe, közelükben az a kettős a Két-kan, majdnem rájuk tapad a Kullancs, egyvégtében az az öt a Juhászbot, mellette a Nyüst, több villogó fény teszi a Bokorcsillagot, odébb a Rétlegelő, majd a Szolgafa, kékes fénnyel pislog a Korcsma.

Mátyás a meleg takarók alatt igyekezett elméjébe vésni a gyógyító tanácsokat, meghunyászkodva tűrte a korholást és ámuldozott a különös öreg bölcsességén. A hatalmas uralkodó testi és lelki pőreségében csak egy kis beteg emberke volt, akár bármely mostani nagyúr az orvosi rendelőben. Élet és halál mezsgyéjén eltörpül a vagyon, semmivé válik a hatalom s nincs nagyobb tekintély az orvosnál. A királynak azt is el kellett ismernie, hogy a Táltos szava az igazság szava. Rendet kell teremtenie az udvarban és új utakra vezetni az ország erejét. Nehéz küzdelmeiben, véres csatáiban csak a saját népe állott mellette. Most már tudja, hogy messze néző terveit homokra építette. Idegen nemzet, mint a cseh és német, meglapul a magyar király kardja előtt, de a magyarnak szövetségese nem lesz soha.

— A Magasságbelin kívül csak önmagukra számíthatnak a magyariak! — látott ismét a király gondolataiba a csillagokat figyelő Sámán. Zengő hangjában tanács volt és parancs.

— Honnét veszed tudásodat? — kockáztatta meg a király.

Az Öreg messzenézően elmerengett. — Részét nagy eleim oktatásaiból, részét magam gyűjtögettem. Volt hozzá időm. — Titokzatosan elmosolyodott.

— Hány tavaszt láttál? — érdeklődött Mátyás.

— Nem számolok teleket és tavaszokat. Hétszer kopaszodtam, hétszer gyapjasodott a kupám. Hétszer hullajtottam el a fogaimat, hétszer nőttek ki újra.

Másra terelte a beszélgetést.

— Valakire bíznom köll a rovásokat, meg a kardot. Addig nem mehetek el. Talán te lehetsz az örökös. Eddig a csillagok melletted szólnak és homlokodon is olvasom a sámáni jeleket. Ereidben az Árpádok vére is lüktet. Apád, a nagy Hunyadi János, a leányágon Árpád nemzetségbéli Zsigmond királ házasságon kívüli fia volt.

Ismét hallgattak egy verset. Mátyás lehunyta szemeit, de nem aludt. Az Aggastyán töprengve bámult az omladozó máglya vörösségébe. Flórián nekik háttal, még mindig mereven állt a vártán. Lassanként halványult a lenyugvó hold korongja és keleten derengeni kezdett. Milliónyi madár dalkórusa köszöntötte a hajnalt.

— Dolgaid hívnak — törte meg kettőjük csöndjét a Táltos. — Ha okosan élsz, lesz hozzá időd, hogy erőre segítsed az igazi magyariakat. Döntéseidben soha ne siess. Kiadós alvások érlelik azokat.

Az Aggastyán széles, magas homlokán ezernyi ráncba szaladt a napégette bőr. Félig lehunyta szemeit, úgy méregette a királyt. Kis szünet múltán határozott hangon folytatta:

— Sörgősen add föl Bécset. Akár sanyargatod, akár hízlalod, a nimöt csak nimöt marad. Menny a törökre, most beszoríthatod, mivel a perzsákok is harapdálják a szultán bokáját.

— És vigyázd az asszont, a nápoli Beatrixet! Fejed fölött ellenedre szövetkezik.

Káld irányában eleinte apró, majd mind terebélyesebb fénycsóvák nyilazták az eget. Nyomukban kimosolygott a mindeneket éltető nap. Mátyás — a Sámán utasítására — megtekergőzött a harmatos fűben. Utána fürdőt vett a forrás előtti medencében. Flórián kendervásznakkal dörzsölte piros bőrét, amint kilépett a jéghideg vízből. Új embernek érezte magát. Erősnek, fiatalnak, aki lebírhatatlan. Bivalytejet ittak, juhtúrót faltak. A király táguló orrcimpákkal nyelte az erdő ózondús levegőjét, testét átgőzölögte a felszálló pára.

Lova hátáról kezelt a Táltossal. Az Aggastyán méltóságteljes arcáról biztonság sugárzott. Melegen megszorította a feléje nyújtott finom, de izmos kezet.

— Ne feledd — szólt búcsúzóul —, a magyari nép sorsa fordul rajtad. Bécset kerüld, az asszonyt szemmel tarcsad!

— Őrözd a királt! — fordult végül Flóriánhoz, amint megölelte és orcáján csókolta.

Még egy búcsúintés s a lovak fara gyorsan tűnt el a kanyar-

gós erdei ösvényen Az Aggastyán mereven állt még pár pillanatig, aztán visszaballagott a kihülőben lévő máglyához.

Leguggolt és pálcikával vonalakat rajzolt a meleg hamuba. Megrázta bozontos üstökét. Valami nem tetszett neki. Magába mélyedve el-eltörölte az ábrákat, majd újra kezdte a rajzolást. Dünnyögve fölemelkedett.

— Mi fenyeget a király csillagképében? — morfondírozott. — Minden jel világosan jóra mutat, de az életvonal hirtelen megtörik

Megint és megint vonalakat húzkodott, abban reménykedve, hogy talán hibát követett el a csillagok állásában. Már elmúlt dél, már lassan szürkületbe hajlott, de csak rajzolt és törölt, rajzolt és törölt. Pedig tudta már, hogy minden reménytelen. Az éjszaka leszálltával a csillagokból szemével ellenőrizte a berajzolt jeleket.

Nincs mentség és nincs kétség: a király ideje megszámláltatott. Tehetetlen keserűségében a Táltos beleüvöltött a sötétségbe:

„Szögény véreim, szögény magyari nép!"

A visszhang egymást követően négy oldalról dübörögte utána:

„Szögény véreim, szögény magyari nép!"

A hatalmas termetű Sámán percek alatt összeaszott vénséggé roskadt. Feje lekókadt, dereka meggörnyedt, nehezen vonszolta magát benti fekhelyére.

* * *

A történet emléke még szájról szájra járt gyerekkoromban de hiába kutattam káldi pajtásaimmal az utolsó vezéri sámánt. Szíve bizonyára megszakadt a magyari nép tépett sorsa fölötti keserűségében.

Nem leltük az ősi rovásokat sem. Attila kardjával mélyen nyugszanak a hantok alatt, a beomlott vermekben. Ásó még rájuk akadhat . . .

Tarnóczy Szabolcs

Hangok a legelőn

Mottó: *„Micsoda ez a juhbégetés, mely füleimbe hat, és ez az ökörbőgés, melyet hallok?"*

(1 Sám 15, 14)

Ó
A Szó
A Szovjet
A Szovjetuniót
Éltetik a Szovjetuniót
A magyarok éltetik a Szovjetuniót
Az elvakult magyarok éltetik a Szovjetuniót
Az elvakult magyarok éltetik a felfuvalkodott Szovjetuniót
A félelemtől elvakult magyarok éltetik a felfuvalkodott Szovjetuniót
A félelemtől elvakult magyarok éltetik az önhittségétől
felfuvalkodott Szovjetuniót
A beléjük sulykolt félelemtől elvakult
magyarok éltetik az önhittségétől
felfuvalkodott Szovjetuniót
a beléjük sulykolt félelemtől
elvakult magyarok
éltetik a parázna
önhittségétől felfuvalkodott

Szovjetuniót
A Szovjetunió által beléjük sulykolt félelemtől elvakult magyarok éltetik
a parázna önhittségétől felfuvalkodott Szovjetuniót
Csak a
Szovjetunió
által beléjük sulykolt
félelemtől elvakult magyarok
éltetik a parázna önhittségétől bálvánnyá
felfuvalkodott Szovjetuniót
A Szovjet
A Szó
Ó

Vajda Albert

Fafejov orosz őrnagy titkos naplója

Negyven évvel ezelőtt, 1945. április 4-én befejeződtek a harcok Magyarországon. A szovjet hadilevéltárban őrzik Vaszilij Vasziljevics Fafejov szovjet őrnagy naplóját. A felbecsülhetetlen értékű dokumentum négypecsétes titok. Eredetileg hétpecsétes volt, de ismeretlen tettesek hármat leloptak róla. Abban a végtelenül szerencsés helyzetben vagyok, hogy egyik, Moszkvában járt barátomnak sikerült fényképfelvételeket készítenie a naplóról egy kis zsebfényképezőgép és két liter vodka segítségével. A géppel megörökítette a napló lapjait, a vodkával megvesztegette a szovjet hadilevéltár igazgatóját. Úgy érzem, nagy szolgálatot teszek azzal, hogy az egyedülálló naplót a világ közvéleménye elé tárom. Íme, Vaszilij Vasziljevics Fafejov szovjet őrnagy, a Szovjetunió és a Szocialista Hanta Hősének naplója:

1945 február. Elfoglaltuk Budát is. Osztagom élén halálmegvető bátorsággal csatoltam le négy karórát. A nők ellenállását a szovjet katonáktól megszokott udvariassággal sikerült legyőznöm. Kicsit kényelmetlen volt egyik kézzel tartani a géppisztolyt, míg a másik kezemmel hősiesen küzdöttem a kapálózás ellen.

1945 március. Budapest lakossága szívébe zárt bennünket, szovjet katonákat. Nem csoda. Vorosilov marsall szigorú parancsának megfelelően a sötétség beálltával meglátogattuk a lakóházakat. Orosz szokás szerint üres kézzel érkeztünk, és ajándékokkal alaposan megrakodva távoztunk. Feltűnt, hogy a magyar nők mennyire sportkedvelők. Mindegyik azonnal futni kezd, ha meglát bennünket, a hős vörös hadsereg katonáit.

1945 április. Magyarország szovjet kézben van! Nagyon sokat tanultam a magyar életformáról. Érdekes, hogy a cigarettapapírt itt kemény kötésben tartják, polcokon. A köteteken ez a szó áll: Lexikon. Nem mondom, ügyes szokás ez, de a magyar ipar azért még elmaradt az élenjáró szovjet ipar mögött, mert a lapok nincsenek perforálva.

1945 augusztus. Vidékre vittek osztagommal együtt, hogy a magyar falu népe is megismerje és megkedvelje a szovjet katonákat. Megfigyeltem egy különös magyar népszokást: ha az emberek meglátják, hogy közeledünk, azonnal hátat fordítanak. Egyik beosztottam, aki civilben nagy néprajzkutató és borbély, már írja is tanulmányát arról, hogy a magyarok nem néznek szemtől szembe azzal, akit nagyon szeretnek, hanem hátuk mutogatásával fejezik ki szívük hő vágyát.

1946 április. Egy évvel ezelőtt ért véget a háború. A magyar kommunista párt nagy felvonulást rendezett. Mindenki azt kiáltotta, hogy "Éljen Sztálin elvtárs!", és közben magasra emelte az öklét. Ez a baráti szocialista ökölrázás. Van barátságtalan antiszocialista ökölrázás is. Amikor az egyik gazda feleségének meg akartam mutatni, hogy mit értünk mi, szovjet emberek a testvéri népek megtámogatása alatt, megjelent az asszony férje, és szocialista köszöntésre emelte az öklét. Aztán már csak arra emlékszem, hogy valahol az árokban ébredtem fel, és az orrom, szájam úgy fel volt dagadva, mint akit ló rúgott meg. Pedig ló nem volt már a faluban, azokat mind elvittük.

1947 augusztus. Azt hallom, hogy rövidesen leváltanak bennünket. Megvoltak a magyar választások, amiknek az lett az eredménye, hogy mindenki csak úgy tódult az urnákhoz. A magyar kommunista párt rendkívül népszerű, ami már abból is látszik, hogy rengeteg halott is rájuk szavazott. Mi, szovjet emberek nem hiszünk a másvilágban meg a halálon túli életben, de olyankor, amikor arról van szó, hogy szavazatok kellenek a kommunista pártot, az ideológiát félre kell tenni, és megadni a holtaknak is a szavazati jogot.

1948 február. Még mindig itt vagyok Magyarországon, de most már biztos, hogy két hónapon belül távozunk. Egyesült a két munkáspárt, a kommunista meg a szociáldemokrata. Sokan elszöktek az országból, sokat letartóztattak, hogy ezzel is bizonyítsák: a népi demokráciában teljes a szabadság. Aki tud, az szabadon elmehet. Aki marad, azt szabadon le lehet csukni.

1948 május. Holnap indulunk haza a Szovjetunióba. Az ezredparancsnok nagy beszédet tartott. Azt mondta, hogy a Szovjetunió felszabadította Magyarországot, segített abban, hogy a magyar nép óriási többsége minden kényszer nélkül a szocializmushoz vezető utat válassza, két oldalt a testvéri szovjet tankokkal. "Megtartottuk Sztálinnak tett ígéretünket" — mondta ezredparancsnokunk, aki ezenkívül megtartotta a budapesti lakóházakból összeszedett ékszereket és készpénzt is.

1948 június. Felejthetetlen volt a hazafelé vezető út. Mivel

mi, a vörös hadsereg katonái nagy értéket képviselünk, gondosan lezárt vagonokban szállítottak bennünket több héten át. Hogy a kollektív összetartozás szellemét még jobban növeljék, a negyven ember részére készült tehervagonokban nyolcvanöten kaptunk állóhelyet. Így edződnek a lábizmok — mondta egykor Frunze elvtárs, aki értett a hadászathoz, mert lúdtalpa volt.

1948 július. Mint a nagy honvédő háború hőseit fogadtak bennünket abban a szibériai táborban, ahol háromszoros szögesdrótkerítés mögött kaptunk helyet kényelmes fabarakkokban, szorosan egymás mellé fektetett, ultramodern szalmazsákokon. A táborparancsnok üdvözlő beszédében kiemelte: örüljünk, hogy fedél van a fejünk felett, és ne törődjünk azzal, hogy a barakkoknak nincsen fala. Különben is, tette hozzá, itt van a szibériai nyár, amikor a nappali hőmérséklet eléri a húsz fokos meleget is, ez csak azért nem látszik, mert a hőmérő higanya be van fagyva.

1948 szeptember. Most kezdjük a táborélet harmadik hónapját. Minden nagyon jó és egészséges, ezt olvasom mindig a faliújságon. Biztosan így is van, mert egy igaz kommunista akkor is egészséges, ha beteg. Reggel mindig korán kelünk, mert hajnali öt órakor fog legjobban az ember agya, és akkor szemináriumon oktatnak bennünket arra, hogy amit Nyugaton láttunk, azt roszszul láttuk. Ott mindenki nyomorban van, csak úgy látszik, mintha szép házakban laknának, de azok valójában sokkal nyomorúságosabbak, mint azok az összkomfortos szovjet kunyhók, amelyekben egy szobában lakik három család, két kecske és a teljes megelégedettség.

1951 október. Azt hiszem, hogy most már igazán tisztán látja mindegyikünk, milyen éktelen nagy szegénységben és elnyomásban élnek az emberek a nyugati országokban. A kirakatok üresek, az emberek a két-három szem krumpliért órákon át állnak sorba kopott ruhákban, zsákba csavart lábbal, csontvázsoványan. Igazi kapitalista porhintés volt, hogy nekünk, szovjet katonáknak úgy mutatták: a szörnyű háború évei ellenére még van sok ennivaló, amit azután — ugyancsak propaganda célból — engedtek, hogy mi elvegyünk. És mindezt azért, hogy leplezzék előttünk azt a kibírhatatlan állapotot, amelybe a kapitalizmus sodorja azokat, akiket sodorhat. Ezzel szemben áll a mi csodálatosan szép életünk, amelyben, akinek van, újságpapírba sodorhat mahorkát.

1953 március. Egy hete csak sírunk, mert meghalt a nagy Sztálin. Szomorúságunk mérhetetlen. Akinek már nincsen több könnye, annak a táborparancsnok belerúg a sípcsontjába, mert Marx és Lenin szerint ha valakit sípcsonton rúgnak, akkor a lába

nem sípol — ahogy várná az ember —, hanem könnybe lábad a szeme.

1953 július. A táborparancsnokot leváltották. Állítólag magasabb beosztásba helyezték, ami marxista társadalomban annyit jelent, hogy felfüggesztették. Két és fél méter magas akasztófára. Ennél magasabb beosztást nem is remélhetett. Az új táborparancsnok közölte, hogy rövidesen visszatérhetünk a polgári életbe. Aki hivatásos katona volt, mint én, az vagy megmaradhat a hadsereg kötelékében, vagy nem. Lényeg, hogy ne beszéljünk senkinek arról, amit láttunk Nyugaton, de arról sem, hogy milyen boldog és gondtalan életünk volt az átnevelő táborokban. Ha valaki közülünk nem követi ezt az utasítást, akár ne is menjen el, mert az első mondatok után úgyis visszahozzák ide a gondtalanságba.

1953 december. Karácsony előtt érkeztem végre haza, ahol feleségem tárt karja között a helyi párttitkár helyettesét találtam. Mielőtt kérdéseket tehettem volna fel, elém tárta a meztelen igazságot: a párt gondját viseli az elhagyottaknak, és mivel én nem adtam magamról életjelt a háború befejezése óta, a párt felkarolta a feleségemet. A karolást, a pártvezetőség utasítására, a párttitkárhelyettesnek kellett végrehajtania. Most, hogy végre megjöttem, a párt továbbra is a hónunk alá nyúl. Nemcsak a feleségem hóna alá, hanem az enyém alá is. Kitűnő beosztást fogok kapni, ígérte, és hogy nagyobb nyomatékot adjon ígéretének, felöltözött.

1954 január. A katonaságtól leszereltek, és jelentkeznem kellett a moszkvai Rosszija Hotel személyzeti főnökénél. Kedvesen fogadott, és közölte velem: mivel megszoktam az egyenruhát, tehát olyan beosztást kapok a párt utasítására, ami egyenruhával is jár, és egyben egyike a legmagasabb beosztásoknak. "Liftkezelő lesz Fafejov elvtárs — mondta. — Kap szép, bár kissé használt egyenruhát, és napjában ötszázszor is felviszi a liftet a legfelső emeletig, hogy élvezhesse a magas beosztást."

1954 augusztus. Lehívtak a hotel személyzeti osztályára, ahol más volt már a személyzeti főnök. Közölte velem, hogy munkámmal nagyon meg vannak elégedve, ezért jutalmul felajánlhatom, hogy a túlórákért kapott juttatásról a jövőben lemondok, és kommunista öntudattal így járulok hozzá önkéntesen a szovjet gazdasági élet fellendítéséhez. Emelt fejjel mondtam igent, és szerényen fogadtam a személyzeti főnök dicséretét. Ezt annál is inkább tehettem, mert a túlórákért soha egyetlen huncut rubelt sem fizettek.

1954 szeptember. Ismét lehívattak a személyzeti osztályra, ahol ismét más volt a személyzeti főnök. Ridegen közölte, hogy megtévesztettem a pártot, olyasmit ajánlottam fel önkéntesen, ami nem létezik. Ezért büntetésként a jövőben csak az alsóbb emele-

tekig vezethetem a liftet, mert magasabb beosztásra méltatlannak bizonyultam. Ezenkívül fizetésem tíz százalékát önkéntesen fel kell ajánlanom a szamárköhögésben szenvedő grúz gyermekek ideológiai oktatására.

1956 március. Váratlanul lehívattak a hotel személyzeti osztályára. Ismét új személyzeti főnök volt jelen. Leültetett, vodkával kínált. Sejtettem, hogy megint fel kell ajánlanom valamit önkéntesen. Tévedtem. Közölte, hogy Hruscsov elvtárs a huszadik pártkongresszus bizalmas ülésén lerántotta a leplet a személyi kultusz sztálini éveiről, és akiket érdemtelenül üldöztek — és még az élők sorában vannak —, azokat rehabilitálják. Megkérdeztem: ez azt jelenti, hogy mostantól kezdve ismét magas beosztásban leszek, és felvezethetem a liftet a legfelsőbb emeletig? Nem, felelte, a párt utasítására jelentkeznem kell a külügyminisztériumban, ahol magas beosztás vár rám rehabilitációként. Bár nem tudtam, hogy mit jelent ez a szó, de biztosra vettem, hogy a külügyminisztériumban leszek liftkezelő.

1956 április. Megint tévedtem. A külügyminisztérium személyzeti főnöke közölte velem, hogy nagyon komoly vizsgának kell alávetnem magam, mert magas beosztásra szemeltek ki. Mondtam, hogy a liftkezelői vizsgát a legmagasabb fokon tettem le. Mondta, hogy nem liftről van szó. Átvitt egy háromtagú bizottság elé. Megkérdezték: hogy állok a nyelvekkel? Mondtam: a füstölt marhanyelvet megeszem, ha éppen kapni lehet, de általában nem szeretem megenni az olyasmit, ami másnak a szájában volt. Mondták: válaszom nagyon diplomatikus. Aztán megkérdezték, hogy állok a helyesírással? Mondtam: ismerem az összes kis- és nagybetűt. Mondták: válaszom nagyon diplomatikus. Kérdezték: hány l-lel írom ezt a szót: győzelem? Mondtam: attól függ, hogy szovjet győzelemről van-e szó, mert azt két l-lel kell írni, mivel az mindig nagyon nagy győzelem. Mondták: válaszom nagyon diplomatikus, és emiatt diplomáciai pályára roppant alkalmas vagyok. Közölték, hogy jövő hónaptól kezdve Budapesten, a szovjet nagykövetségen fogok szolgálatot teljesíteni, mint Andropov nagykövet katonai attaséjának helyettes gépírónője. Azért kaptam női beosztást, mondták, hogy ezzel a nyugati kémeket megtévesszük.

1956 június. Már egy hónapja vagyok gépírónő a budapesti szovjet nagykövetségen. Beosztásom rendkívül bizalmas jellegű: nekem adják át jelentéseiket a különböző magyar minisztériumokban elhelyezett szovjet tanácsadók, akik nélkül maguk a magyar miniszterek sem dönthetnek semmiben. A lezárt borítékok olyan szigorúan bizalmas közléseket tartalmaznak, hogy azokat senkinek sem szabad felbontania, egyenesen Andropov nagykövethez

kerülnek. Ő égeti el azután a jelentéseket, anélkül, hogy a borítékokat felbontaná, annyira szigorúan bizalmas közlésekről van szó.

1956 október. Ezek a magyarok forradalmat robbantottak ki. Andropov elvtárs közölte a nagykövetség egész személyzetével, hogy a Magyarországon állomásozó szovjet csapatok záros határidőn belül ki fognak vonulni, mégpedig úgy, hogy a kivonulással egyidőben Záhonynál kétszer annyi szovjet katona vonul be.

1956 november. A magyarok nem hagyják magukat, küzdenek a túlerő ellen. Andropov elvtárs fogadta az új magyar párt- és kormányfőt, akit megdicsért azért, mert híven követte a nyílegyenes és mindig őszinte szovjet taktikát, és előbb mint a Nagy Imre-kormány minisztere követelte a szovjet csapatok kivonulását, és utána a szovjet csapatokkal együtt vonult be a hatalomba. Az új magyar főnök — ha jól emlékszem, Kádárnak hívják — biztosította Andropov elvtársat arról, hogy a magyarok nagy többsége rajong a szovjet rendszerért, s csak egy elenyésző kisebbség, körülbelül tízmillió magyar szovjetellenes.

1957 január. Váratlanul behívott a nagykövetség politikai osztályának személyzeti főnöke, és közölte velem: érdemeim elismeréseként azonnali hatállyal át kell vennem az orosz sajtó tájékoztatását. A beosztást kitűnő stílusomnak köszönhetem, mondta a személyzeti főnök, akinek szavahihetőségében éppen úgy nincs okom kételkedni, mint ahogyan Andropov elvtárs adott szavában sem kételkedhetett Nagy Imre. Társaival együtt szabadon hagyhatta el a jugoszláv követséget, ahogyan azt Andropov nagykövet megígérte. Hogy amikor kiléptek a követség épületéből, azonnal elfogták őket? Andropov elvtárs erről nem tehetett. Arról nem volt szó, hogy mi történik a követség elhagyása után.

1958 március. Nagy dicséretet kaptam azért, mert a szovjet újságokat, élen a Pravdával, a színtiszta igazságról tájékoztattam. Jelentéseimben beszámoltam arról, hogy a magyarok milyen lelkesen építik a szocializmust, mennyire követik a marxizmus tanításait, és a magyar kommunista párt vezetésével, szilárd hűséggel és testvéri szeretettel haladnak a Szovjetunió útján. Megírtam a szovjet lapoknak, és azok le is közölték, hogy kétszázezer népellenes hagyta el az országot az októberi sajnálatos események alatt és után. Ezeket a rendszer "aljas hazaárulókként" említi, akiktől öröm volt megszabadulni, mert így legalább nem gátolják Magyarország szocialista fejlődését.

1959 június. Utasítást kaptam, hogy csomagoljak, mert áthelyeztek Moszkvába. Előzőleg, híven a szovjet diplomáciai szokásokhoz, elhajítottam azt a kartondobozt, amelyben holmijaimat hoztam, amikor Budapestre érkeztem. A nagykövetség teher-

autója vitte ki a vonathoz nyolc bőröndömet, telve a magyar élelmiszeripar termékeivel, szalámitól Globus sonkakonzervig, libamájtól nullás lisztig. A hordárok, akik a csomagokat berakták a fenntartott kupéba, nagyon kedvesek voltak hozzám. Tudhatták, hogy bőröndjeim mit tartalmaztak, mert jó étvágyat kívántak a sok ennivaló elfogyasztásához. Így fordította le nekem egy alkalmi tolmács az egyik hordár lelkes szavait. Magyarul így hangzottak: "Fulladj meg tőlük!"

***

És ezzel véget ért Vaszilij Vasziljevics Fafejov szovjet őrnagy titkos naplója, a szovjet hadilevéltár féltve őrzött kincse, amely — mint azt olvashattuk — egyben az élenjáró szovjet kultúra örökbecsű bizonyítéka is.

Dr. v. Endrey Antal

A diadalmas fejedelem, Bocskai István történelmi jelentősége

A magyar szabadságharcok hosszú sorozatából kiemelkedik Bocskay István felkelése, nemcsak azért, mert Bocskay volt az első erdélyi fejedelmeink közül, aki az egész magyarság sorsát kezébe ragadta, hanem azért is, mert ő volt egyetlen szabadsághősünk, aki célkitűzéseit meg is tudta valósítani.

Bocskay István 1557-ben Kolozsvárott született, ősi magyar családból. Szülei Bocskay György és Sulyok Krisztina voltak. Bocskay nővére, Erzsébet, Báthory Kristófhoz ment feleségül, aki Báthory István erdélyi fejedelem bátyja volt és öccse lengyel királlyá való választása után Erdélyt kormányozta. Báthory Kristóf 1581-ben történt halála után az erdélyi rendek kilencéves fiát, Zsigmondot választották meg fejedelmüknek, de Erdély tényleges kormányzatát Báthory István tartotta kezében krakkói erdélyi kancelláriája útján. 1586-ban azonban Báthory István is meghalt és a fiatal Báthory Zsigmond egyedül maradt az erdélyi trónon. Ekkor emelkedett Bocskay vezető pozícióba, mint a gyermekifjú-fejedelem anyai nagybátyja és legfőbb tanácsadója.

Bocskay tanácsára Báthory Zsigmond törökellenes politikát folytatott és a Habsburg-ház szövetségét kereste. Mikor a német és a török birodalmak közt 1593-ban kitört a tizenötéves háború, Bocskay, aki ekkor már az erdélyi hadak fővezére volt, erősen kiállt a királyi Magyarország mellett és az erdélyi országgyűlés 1594 augusztusában fel is mondta a török szövetséget. Bocskay ekkor Prágába ment és hosszas tárgyalások után szerződést kötött Rudolf császárral, melynek értelmében Báthory Zsigmond alávetette magát a Habsburgoknak mint magyar királyoknak, Rudolf viszont elismerte Báthory Zsigmond és utódai öröklési jogát az erdélyi fejedelemséghez.

A kis Erdély a hatalmas német birodalommal kötött szövetséget tettekkel is valóra váltotta. 1595 nyarán Bocskay vezérlete alatt olyan erős és jól felszerelt magyar sereg indult Erdélyből a török ellen, melyhez hasonlót a kortársak szerint Mátyás

király ideje óta nem láttak. Vitéz Mihály havasalföldi oláh vajda segédcsapataival egyesülve, Bocskay Gyurgyevónál hatalmas győzelmet aratott a török nagyvezér felett és az Al-Dunától északra fekvő egész területet felszabadította a török megszállás alól. A következő évben azonban Báthory Zsigmond és Miksa főherceg a szultánnal szemben elvesztették a mezőkeresztesi csatát és Erdély helyzete kockázatossá vált.

Báthory Zsigmond tehetséges, de kiegyensúlyozatlan uralkodó volt, s mikor Erdélyt legjobban fenyegette a török veszély, lemondott és átadta fejedelemségét Miksa főhercegnek. Később azonban visszatért, majd ismét lemondott és Erdélyben teljesen felborult a rend. Bocskay ezekben az években a prágai udvarban volt, mint Erdély követe, és alkalma volt meggyőződni arról a gyűlöletről, mellyel a császár tanácsosai a magyarsággal szemben viseltettek. Báthory Zsigmond ismételt lemondásai során Vitéz Mihály oláh vajda, majd Rudolf észak-magyarországi főkapitánya, Basta György garázdálkodtak Erdélyben és ez utóbbi olyan rémuralmat folytatott, hogy a szerencsétlen fejedelemségben éhínség tört ki és egyes helyeken nyíltan mérték az emberhúst a piacon.

Bocskay ekkor visszatért Erdélybe és a közügyektől távol, Bihar megyei birtokán élt. Onnan szemlélte nemzete sorsát, mely egyre válságosabbá vált. Rudolf eltökélte magát, hogy Magyarországon kiírtja az „eretnekeket" és a protestánsokat üldözni kezdte. Ebben az időben a magyarság többsége nemcsak Erdélyben, de a királyi Magyarországon is protestáns volt és a protestánsok elleni akció jó ürügy volt a Habsburgok tábornokai számára, hogy a magyar főurakat és a kisebb nemeseket is mindenükből kiforgassák. Elsőnek a leggazdagabb felvidéki magyar főurat, Illésházy Istvánt fogták perbe s miután „felségsértés" címén halálra ítélték, összes birtokait elkobozták és a Habsburg-ház német hitelezőinek adták. Illésházy Lengyelországba menekült, de példája mély benyomást tett Bocskayra és a többi magyar vezetőre, akik most már csak azt várták, hogy mikor kerül rájuk a sor.

1604 nyarán Rudolf észak-magyarországi főkapitánya, Belgiojoso tábornok azzal vádolta meg Bocskayt, hogy a törökökkel paktál. Már az a tény, hogy ilyen vád hangozhatott el Bocskay ellen, aki egész életében a Habsburg-ház támogatója volt, jellemző a korabeli állapotokra. Bocskay valóban levelezésben állt a fiatal Bethlen Gáborral, aki a Habsburgok üldözése elől török területen húzta meg magát és arra ösztökélte Bocskayt, hogy lépjen szövetségre a törökökkel és ragadja magához a ha-

talmat Erdélyben. Bocskay még habozott, de Belgiojoso elébe vágott a dolgoknak és megtámadta a nagy magyar államférfi egyik Bihar megyei várát. Bocskay nem hagyta magát és torkon ragadta a császáriakat.

Bocskay első lépése volt, hogy szövetséget kössön a birtokai közelében tanyázó hajdúkkal, akik nincstelen bujdosó katonák voltak és hol a császáriak, hol az erdélyi fejedelmek szolgálatába szegődtek. A hajdúk a Berettyóba szorították a Biharban dúló császári csapatokat, majd Bocskay saját erőivel Debrecenben egyesülve, a Felvidék keleti részéről verték ki Belgiojoso hadait. Bocskay nagy diadallal vonult be Kassára és ott fogadta a magyar nemesség hódolatát. Ezután Erdélyből kergette el Basta generálist és 1605 februárjában az erdélyi rendek egyhangúlag fejedelmükké választották. Két hónappal később Bocskay már az egész Magyarország rendjeivel tartott országgyűlést Szerencsen, ahol az egybegyűlt nemesség és a szabad városok követei megtárgyalták a magyarság sérelmeit és Bocskayt Magyarország fejedelmének is megválasztották. Májusban a felkelők elfoglalták Pozsonyt és a Szent Koronát is birtokukba kerítették.

A törökök igyekeztek Bocskay sikereit kihasználni és a szultán gyönyörű királyi koronát küldött neki, amelyet a nagyvezér személyesen adott át Bocskaynak 1605 júliusában más királyi jelvényekkel együtt. Bocskay azonban jó magyar volt és realista és nem törekedett királyi méltóságra. Két főcélja volt: az erdélyi fejedelemség helyreállítása és a királyi Magyarországon a magyarság vallásszabadságának és alapvető emberi jogainak biztosítása. Ezért nem koronáztatta meg magát, hanem Illésházy István útján (aki időközben visszatért Magyarországra) tárgyalásokba bocsátkozott a császárral. Rudolf eleinte szóba sem akart vele állni, de mikor Bocskay seregei a Dunántúlt is elfoglalták, engedékenyebb lett és Mátyás főherceget bízta meg az egyezkedéssel. Hosszas megbeszélések után 1606 júniusában meg is kötötték a bécsi békét, melyet az osztrák és cseh rendek is garantáltak. A szerződés biztosította a királyi Magyarországon a teljes vallásszabadságot, elrendelte a nádori tisztség betöltését és kijelentette, hogy Magyarországon minden közhivatalt magyaroknak kell adni. A császár egyben elismerte Erdély önállóságát Bocskay fejedelemsége alatt. Bocskay észak-magyarországi hódításai jelentős részét is megtartotta, de azzal a kikötéssel, hogy ezek halála után visszaszállnak a Habsburgokra. Rudolf arra is kötelezte magát, hogy a jogtalanul elkobzott birtokokat mind visszaadja jogos tulajdonosainak.

Miután a Habsburg-házzal kielégítő megegyezésre jutott,

Bocskay arra törekedett, hogy a hosszú német-török háborúnak is végét vesse, mely az országot teljes pusztulással fenyegette. Nagy diplomáciai készséggel létrehozta a zsitvatoroki békét, amely a két nagyhatalom hódoltsági területét lerögzítette és a további hadműveleteket beszüntette. A magyarság így megszabadult az országa romjai felett hadakozó idegen hadseregek pusztításaitól.

Bocskay nem sokáig élvezhette a békés állapotokat. Mikor a zsitvatoroki békét 1606 novemberében megkötötték, már súlyos beteg volt és december 29-én meghalt. Halála Erdélyt ismét fejedelem nélkül hagyta, de életműve túlélte és biztosította a két pogány közé szorult magyarság további fennmaradását.

Kállay Kristóf Ervin

A banditizmus elterjedése Dél-Amerika nagyvárosaiban

Semmi sem új a nap alatt. A nagyvárosokban mindig hemzsegtek a tolvajok és rablók. Hogyne, hiszen ott éltek a gazdag emberek, ott építették a palotákat, ott kaptak ékszereket a szép nők, ott költekeztek a császárok, királyok, nemesek és gazdag kereskedők. Ott tömörült, gyűlt egybe a nagy sokaság, ott volt könnyű az emberek között elkeveredni, a bűntett után, légyen az zsebmetszés vagy orvgyilkosság, a legkönnyebben meglépni. Nagy birodalmak, gazdag országok metropoljai jelentették minden időben a banditizmus legtermékenyebb mezejét. G. K. Chesterton, a maga bámulatos szellemi bukfenceivel, valamelyik esszéjében azt írja, hogy ha valaki egy falevelet szeretne úgy elrejteni, hogy azt végképp ne találja meg senki, vajon hová tenné? Felelet: az erdőbe. Ez áll a városi tolvajokra és rablókra. Ők ott, mint száraz falevelek a harasztban úgy eltűnnek, hogy rendszerint csak besúgók segítségével lehet megtalálni őket. Köztudomású, hogy jól beszervezett besúgó gárda nélkül, akármelyik rendőrség tehetetlen. A városi rablótól különbözik a vidéki rabló: Robin Hood meg Rózsa Sándor. A századok során akadt ebből a fajtából is bőven. Dél-Amerikában sem hiányzott az erdők-mezők koronázatlan királya: a híres avagy hírhedt Lampiao, polgári nevén Virgulio Ferreíra da Silva, akit hosszú évekig tartó garázdálkodása során képviselőjelöltek is felkerestek, hogy jó pénzért támogatását elnyerjék. Külön fejezetet érdemelne a szicíliai maffia — városi és vidéki egyaránt —, amelynek nemrég meggyilkolt legendás hőse Giuliano volt.

Baloldali beállítottságú történetírók már régebben felvetették a gondolatot, miszerint a rablóvezérek megjelenése tulajdonképpen a forradalmi megmozdulás első jele, a társadalom tiltakozása a rossz kormányzat és a kizsákmányoló kisebbségek visszaélései ellen. Erről a témakörről a legterjedelmesebb és legragyogóbb munka a „Vízparti Krónika" (Shui-hu-zhuan), amely a X. század zavaros idejében, az Öt Dinasztia és a Tíz Királyság idejében

játszódik le, és a kormányok ellen lázadt gáláns betyárok életét, kalandjait, egy igazságos társadalomról alkotott elképzeléseit írja le. Ez, a ma már klasszikusnak számító remekmű a kínai irodalom egyik legolvasottabb munkája.

Érdekes módon az alvilág emberei más és más meggondolás alapján űzik mesterségüket. Ezek közül a legegyszerűbb és talán a leggyakoribb az olcsó nyerészkedés. Ez lehetett a céljuk a középkori útonállóknak, a bandákba tömörült zsiványoknak, a Viktoria-korabeli tolvajoknak és az Al Capone és Dilinger stílusú gengszereknek. Az amerikai gengszterizmus ismét több korszakra oszlik. A „far-west" kocsifosztogatói után jöttek a nagyvárosi bandavezérek, míg manapság a „Godfather" jellegű, legalitást kereső, ranghoz és címhez ragaszkodó, vagy legalábbis azután áhítozó szervezett emberek. Az amerikai gengszterizmus a milliárdos vagyonokra rúgó nagyipar egyenes következménye. Al Capone és utódai nemcsak lopni, rabolni szándékoztak, de a nagy üzleteket akarták leutánozni más csatornákban. Manapság a kábítószerek csempészése és forgalomba hozása a legjövedelmezőbb foglalkozás. Mégis mindebben nem volt semmi erkölcsi meggondolás, politikai tiltakozás. Üzlet volt az egész, amely sokszor szépen hozott a konyhára, csak éppen veszélyes üzemnek számított, amire időnként nagyon is ráfizettek, nem is azért, mert a rendőrség elkapta őket, hanem mert egy konkurrens csoport beleszólt.

A fejlett technológia korában a bűncselekmények végrehajtása is fejlettebb technikát, sokszor tudományos tökélyt ér el. A „perfect crime" jelenti a bölcsek kövét. Ha minden betörés, rablógyilkosság, zsarolás, emberrablás, légikalózkodás, síbolás, pénzhamisítás, leánykereskedelem, játékbarlang, hamiskártyás összejövetel a „perfect crime" kategóriáját érné el, akkor csak kevés dolgozó maradna ezen a földön. De hát mégsem olyan könnyű. Előbb-utóbb a ledörzsöltebb vagányok is lebuknak. Csakhogy mindennek ellenére megkísérlik, azaz nemcsak hogy megkísérlik, hanem nagyban űzik. Dél-Amerikában főleg a városi banditizmus lendült fel csimborasszói magasságokba, tetejébe a tudományost megközelítő válfajában.

Vizsgálódásunk két irányba kell haladjon. Mi minden történik manapság egy fejlett, „civilizált", turistákkal tele nagyvárosban? Másodszor, miért történik mindez, vagyis mi lenne a jelentése, mit hámozhatunk ki belőle? Sietek megjegyezni, miszerint a második kérdés a sokkal fontosabb.

Szomorú, de így van manapság már, a turistáskodás sem öröm. Ha valamelyikük elköveti azt a meggondolatlanságot, hogy kis kézitáskával megy le a tengerpartra fürdeni, mert el-

felejtette ékszereit a szálloda páncélszekrényében elhelyezni, azt percek alatt ellopják. Egy srác elfut előtte és felrúgja a homokot, és míg az illető a szemeit dörzsöli, egy hátulról leselkedő másik már fut is az elemelt táskával, persze ellenkező irányba. De akad ennél szellemesebb figura is. Egy derék amerikai, egy ízben megkért egy ott csellengő fiút, lenne szíves róla, mint amerikai turistáról fényképet készíteni a napsütéses tengerparton, háttérben a habzó hullámokkal. A fiú kezébe adta a gépet, és megmutatta hol a kereső és hol kell elkattantani. A fiú készséggel vállalkozott, fogta a gépet, kicsit hátrált, mintha nagyobb hátteret akarna a képnek adni, aztán hirtelen megfordult és a géppel a kezében nekiiramodott úgy, hogy a lába sem érte a földet. Mondanom sem kell, hogy sohasem találták meg. Ő tehát csak felemás lopást követett el, hiszen a portékát a kezébe adták. Talán leutánozva a római motorbiciklis rablókat, akik elhúznak az utca szélén álldogáló utas mellett, és kirántják a kezéből, ami kirántható; itt is elvesznek az emeberek kezéből sok mindent, főleg karórát, de motorbicikli nélkül. Nagyon közkeletű az autóbuszok utasait kifosztani. Ebben meg az a figyelemre méltó, hogy ott legtöbbször szegény embereket rabolnak ki, gyári munkásokat, akik a külvárosból igyekeznek munkahelyeikre. De ezek csak egyéni trükkök. A nagy körültekintéssel, szinte tudományosan előkészített rablások csoportok munkája, és főleg luxus épületek ellen irányulnak. A résztvevők kifogástalan eleganciával öltözött emberek, akik percek alatt lefülelik az épület portását — ez az egyik figura —, vagy kényszerítik, hogy fölvigye a hivatlan látogatókat az egyes lakásokba. Míg a portás csönget, az úri fizimiskájú betörő félreáll, hogy ne lássák. A portást ismerik, annak ajtót nyitnak. Akkor a csapat kérdéses tagja előlép, revolverrel a kezében, bezárja a lakókat a fürdőszobába vagy máshova, aztán kirámolja a lakást, amiben a lent várakozó csoport segít neki. Ezzel a szisztémával, az ipanemai tengerpart legelegánsabb házaiból néha egy csapásra öt emeletet (emeletenként csak egy lakás van az ilyen finom házakban) is kiürítettek a lent várakozó kocsikba. Villalakások, magánházakba szintén betörnek, mindig jól kidolgozott terv alapján. Megfigyelik, hogy a háziasszony délutáni vásárló körútjáról mikor érkezik haza. Midőn behajt a garázsba, már ott várják, fegyverrel a kézben, és azt visznek el, amit akarnak. Olykor a betörők maguk is szakemberek, például elsőrangú lakatosok. Egy előkelő Sao Pauló-i családi házba — amit magas fal vett körül, nehéz rácsos kapu zárta el a bejáratot, és ahol még estére vaslánccal s nehéz lakattal erősítették meg a védelmi berendezést — két alak, játszi könnyedség-

gel hatolt be. Képzett lakatosok voltak. Egyszerűen kiemelték a rácsos kapu sarkszegeit.

A lopás, rablás tudományossága, szakszerűsége tehát jó iramban halad előre. Vannak ennek közismert, nagy nemzetközi példái is, mint az angol nagy vonatrablás, vagy a különböző országokban elkövetett bankrablások, vagy pénzszállítókocsik leállítása. Nemrég Waterburyben egy kívülről használható automatikus kasszát emeltek el, éjnek idején, de ezt jól alkalmazott szakító erővel. Az egész berendezés két szélét kifúrták, és erős láncot vetettek mögéje. A lánc két végét — mint a balatoni jég alatti halászás hálójának a két végét — egy erős teherautóhoz erősítették, ami aztán jól nekilendülve kirántotta az egészet.

Bár a gyereklopást a cigányok, emberrablást meg a maffia már századokkal ezelőtt gyakorolta — erről szól Victor Hugo egyik legszebb regénye, a „L'Homme qui rit" (A nevető ember) — mégis a „kidnaping", egybekötve a légikalózkodással, manapság ijesztő méreteket öltött. Ez pedig már nemcsak pénzre megy, ellenkezőleg: politikai zsarolás a háttere. Ezen a ponton kapcsolódik az alvilág a nemzetközi politika zegzugos útvesztőivel. A nagyhatalmak sebezhető bárányok ebben a játszmában. Ártatlan emberek életükkel fizetnek politikai foglyok kiszabadításáért. A nemzetközi terrorizmus ma már világszervezet. Tokiói csoportok együtt dolgoznak palesztínai gerillákkal vagy ír terroristákkal. De ennek a témának a taglalása nem tartozik a jelen tanulmány keretébe. Mi arra szeretnénk némi fényt deríteni, mit jelent a bűnözés generalizálódása, rohamos elterjedése a dél-amerikai kontinensen?

Egy összejövetel során egyik értelmes, szúrós szemű vendég a következőket mondotta: „Ha most ide öt géppisztollyal felszerelt egyén benyomulna és mindenünket elvenné, valószínűleg még örülhetnénk annak, ha az életünket meghagynák!" Kissé dermedt csend fogadta szavait, de minthogy az életveszély a mai motorizált világban gyakrabban fordul elő, mint ama bizonyos tégla, amely szintén az ember fejére eshet, ezért a megállapításért vánnyadt mosollyal, némi letargiával, de aránylag közömbösen fogadták. Mindenki azt hiszi, hogy ilyesmi a másik fogadáson történik majd, nem azon a helyen, amelyen ő jelen van. A felszólalónak azonban még akadt egyéb mondanivalója is: „Ne higgye azonban senki — folytatta —, hogy ebben az esetben közönséges rablásról lenne szó. Az ilyen eset, ha megtörténnék, a városi gerilla egyik megnyilatkozását jelentené." Ez a megállapítás egy egyetemi tanár szájából már súlyosan nyomott a latba. Mint nyíltszíni változáson a színházban, a színfalakat egyszerre szét-

húzták és a nézők egyszeriben új jelenet előtt álltak. De nemcsak a jelenet volt új, maga a darab is. Komédia helyett dráma, sőt a drámán túl tragédia. A városi gerillaháború a legnagyobb tragédia az emberek életében, a peloponnesosi háború óta az amerikai szenzációs próbálkozásig. Márpedig a polgárháborúban Dél-Amerika nem szűkölködött soha. Nemrég zajlott le Uruguayban és Argentínában a „dirty war"-nak is nevezett ádáz küzdelem. Kolumbiában több mint negyven éve tart a hol hamu alatt izzó, hol fellángoló harc a kormány és az ellenzék között, ami egyébként Gabriel Garcia Marguez, Nobel-díjas író „Százéves magány" című regényének egyik fő témája. Chilében szinte folyvást tart az ostromállapot, míg Peruban a „Fényes Út", maoista iskolához tartozó elemek mindent elkövetnek, hogy az államot fölforgassák és a közéletet lehetetlenné tegyék. Venezuelában jelen pillanatban, hála az égnek, törvényesen megválasztott kormány ül a bársonyszékben, de ezt megelőzőleg volt ott már annyi puccs, hogy az már felér egy néhány polgárháborúval.

Létezik tehát egy határsáv, ahol és amelyen belül a forradalom és a banditizmus jól megférnek egymással. Egyik segíti a másikat. Ne feledjük, hogy a bolsevizmus uralomra jutása részben postarablással kezdődött, mert hiszen mindenhez pénz kell, még a forradalomhoz is. A Bastille lerombolása — ami, mint váratlan esemény, előleges finanszírozás nélkül jött létre — különleges eset. Inkább a bibliai Jerikó falainak leomlására emlékeztet, mint az általunk megszokott terrorcselekményre. Ne higgye hát senki, hogy a Rio Grandétól délre szent a béke, csak azért, mert a tankok már régen nem vonultak ki az utcára. Ellenkezőleg, amennyiben helyt adunk a banditizmus fent említett értelmezésének — amennyiben az nemcsak szociáletikai rosszallást érdemlő, és ennek tudatától áthatott cselekményt jelent, hanem messzebbre néz; nemcsak húsba, de az állam testébe vágó céljai vannak — akkor végzetesen komoly problémával állunk szemben. Könnyű lenne és egyszerű volna az egészet egy legyintéssel elodázni, mondván, hogy a gondolat túlzott fantázia szülötte, vagy túlságos ijedelem, rossz idegrendszer vagy akár hisztéria. Következésképpen a közönséges bűnözés és a politikai célkitűzések összefüggése tüzetesebb vizsgálatot érdemel. Fel kell tennünk a kérdést, miként sorozható be a házfosztogatás, zsebmetszés egy új társadalmi rend bevezetésének nagy feladatába?

A feltételezett összefüggés különös, de nem lehetetlen, mint azt a történelmi példák bőven bizonyítják. De ezen a helyen idéznünk kell bizonyos alapszabályokat, amelyeket a marxista-leninista, vagy akár a maoista, sőt anarchista rendszerek bevezetését

áhító csoportok hiven követnek. Elsősorban minden nemű és rendű cselekmény, ami a fennálló jogrend és társadalmi rendszer alapjait gyengíti, hasznos a forradalom számára. A merényletek számtalan változatai kizökkentik az embereket megszokott életmódjukból. Megingatják hitüket az állami gépezet hatékonyságában. Ezen túlmenőleg a kétség is felmerülhet egyes koponyákban, hogy hátha talán, mégis a mi jogrendszerünk nem olyan igazságos. Nem zörög a haraszt, ha nem fúj a szél. Sok a nyomorult, az éhenkórász, a munkanélküli. Dél-Amerikában a nélkülöző osztályok szenvedése messze, de nagyon messze túlhaladja az iparosodott, mint ahogy nevezik, fejlett országok szegényebb rétegeinek bajait. Emlékezzünk arra, hogy ha más országokban is előfordulna ugyan, de errefelé rendszeres dolog a szemétdombokon való turkálás. A hajnali órákban sokan elmennek a nagy hotelek konyháinak hátsó kijárataihoz, hogy valami ételhez jussanak (ti. kidobott ételekhez). Ilyen körülmények között érthető, hogy az emberek szívében felüti a fejét a lázadás gondolata. Ez a lázadás a mai televíziós és filmvilágban — ahol is kimutathatóan a cselekmények hetven százaléka a nagy vagyonú, előkelő vagy egyenest milliomos villák, kertek, parkok, uszodák, yachtok közelében bonyolódik le — nagyon is gyúlékony anyag. Ki ne unná meg a maga nyomortelepét, bádogfedelű viskóját, midőn szeme előtt pereg le más emberek egészen különböző élete. A lázadás, az elégedetlenség gondolata tehát adva van. De a „gondolat" szó itt tényleges helyzetet jelent: éhséget és kilátástalanságot. Kérdés, hogy ebből az áldatlan helyzetből mi a kiút? A fent említett példa világosan magyarázza. A parlamenti út, reformok bevezetése, mégha néha tényleg megtörténik, nem képes megbirkózni a feladattal, legalábbis ha abban az iramban folyik csak, mint manapság. Építenek ugyan hatalmas duzzasztó gátakat, autóutakat, gyárakat, de mindez nem elég. Nem elég főleg akkor, midőn az évi népszaporulat legalább három százalék. Ez például Brazília esetében 3 000 000 új, táplálásra szoruló, orvosi gondozást igénylő kisgyereket jelent évente. Most hosszú lenne a gazdasági problémák elemzésébe belemenni, a felvett kölcsönök gyenge hozamáról értekezni, de tudnunk kell azt, amiről az egész világ tud: a Dél-Amerikában uralkodó inflációról és recesszióról. Csak egyetlen egy példát említve: Brazíliában a nemzeti jövedelem nem emelkedett semmit, a lakosság azonban annál többet. A termelékenység sajnos távolról sem éri el azt a fokot, ami szükséges lenne ahhoz, hogy a kátyúból kimásszanak. Miért nem éri el? Mert az általános műveltségi fok messze alatta marad annak a tudásnak, amit a mai iparosodott társadalom megkíván. Tetejé-

be, Dél-Amerikában nem is beszélhetünk iparosodott, még kevésbé „post-industrial" társadalomról. Az országok lakosságának jó része még mindig földműveléssel foglalkozik. Ennél a pontnál azonnal fölmerül a földreform kérdése. Földet osztani könnyű, a termelést beindítani nehéz. Helyesebb kifejezéssel, ezen a kontinensen nem is földreformról, hanem telepítési rendszerről kellene beszélnünk. A földhöz juttatás nem elég! Gondoskodni kell vetőmagról, igavonó állatokról, ásóról meg kapáról, no meg ekéről és végül födélről: istállóról, karámról, ólról. Mindezt egy termelő piaci központ köré kell csoportosítani, és az áruforgalmat biztosítani. Az ehhez szükséges úthálózat úgyszintén nélkülözhetetlen. Bár a szövetkezeti mozgalom — termelőszövetkezetek — néhol már szép eredményeket mutathat fel, igazi agrárreform bevezetéséhez ez még nem elég.

Ilyen eszmefuttatások során aztán kiderül, hogy az élet megváltoztatásához, javításához a hosszú lejáratú megoldások — türelmetlen és hitetlen emberek szemében — nem jelentenek járható utat. Nem hisznek a törvényes megoldások várható eredményében, hiszen az sok összetevőtől függ, nevezetesen az adminisztratív intézkedések és a közgazdasági elemek kiválóságától. Éppen ezekkel kapcsolatban születik meg a kétség sokak fejében. Ekkor merül fel a G. Sorel által legvilágosabban kidolgozott „actio directa", szabadon lefordítva, az azonnali cselekvés elképzelése. Az elképzelést pedig sokszor tett követi. Ebben a gondolatmenetben kapcsolódik a banditizmus és a forradalom. A városi gerilla erőszakos tettei egyben magát a forradalmat segítik elő. Szószerinti fordításban „egyenes cselekvést", nyilván egyenes erőszakot jelent. Ha pedig már erőszaknál tartunk, a banditizmust és a forradalmat könnyű közös nevezőre hozni; mindkettő az „actio directa" elvét alkalmazza. Mi sem könnyebb most már, mint a közös nevezőre hozott tevékenységet egy tökéletes egyenletbe illeszteni. Kisebb és nagyobb arányú erőszak, azonos irányba beszorozva, egyenlő egy merőben megváltozott, felforgatott társadalmi renddel. Mi következik majd azután, azt még senki sem tudja. A bolsevista példával nem nagyon lehet büszkélkedni.

Fiala Ferenc

Kukorica Jancsi utolsó fellépte . . .

A fiatal magyar nemzedék már csak hírből ismeri a magyar színpadnak ezt a nagyságát. A neve fogalom volt a század elején. Nemcsak otthon, Magyarországon, de túl a határokon is. Párizsban, éppen úgy, mint Angliában, Németországban és Ausztriában, sőt Amerikában is. Fedák Sáriról van szó, aki Kacsóh Pongrác János vitéz című darabjában Kukorica Jancsit játszotta és ezzel a szerepével örökre beírta nevét a magyar színháztörténelem aranykönyvébe. 1879-ben született a felvidéki Beregszász városkában és annyi minden után, 1955 tavaszán a Farkasréti temetőben vettek tőle búcsút azok, akik ismerték és akiknek fülében még ott muzsikált a Kacsóh Pongrác szerzette János vitéz című darab örökszép melódiája. Tősgyökeres magyar családból származott és magyarságát még akkor sem tagadta meg, amikor ezért inkább büntetés, mint elismerés járt.

A század elején tűnt fel és pályája üstökösként ívelt felfelé a magyar színpadon. Első nagy szerepét a Huszka Jenő szerzette Bob herceg c. operettben aratta, mely színdarab az első — és talán utolsója volt azon daraboknak, amelyek folytatólagosan megérték a századik előadást. De a közönség szívébe mégis, mint a Petőfi verses elbeszélése után írt János vitéz szereplője került be. Hosszú fél évszázadon át állandó szereplője volt a magyar színpadnak és híre túljutott a magyar határokon túlra is. Vendégszerepelt Londonban, ahol az angol királynő személyesen is megköszönte ragyogó játékát. Sikerült betörnie a féltve őrzött párizsi színpadokra is, nem is szólván bécsi és berlini sikereiről. Nyelvtehetség volt, aki a vendéglátó nemzet nyelvén szólalt meg úgy Német- és Franciaországban, vagy akár Angliában. A siker azonban sohasem kápráztatta el és — amint ezt emlékirataiban megírta — szívesebben időzött az Amerikába kivándorolt magyarok szerény asztalánál, mint a nagy nemzetközi hotelok ínyencségekkel megrakott terítékeinél. Ezt azonban nemcsak mondotta, de kétszeri amerikai útja során be is bizonyította. Első

amerikai útja 1922-ben volt, majd 1934-ben a maga szervezte társulattal bejárta az amerikai kontinens magyarok által lakott városait, telepeit és nagy része volt abban, hogy azok megmaradtak magyarnak és nem fordítottak hátat régi hazájuknak.

Ahol felcsendültek Kacsóh Pongrác János vitézének örökszép dallamai, ott az emberek sírva borultak egymás nyakába és a messzi idegenben is megtartották magyarságukat. Fedák Sári — vagy a Zsazsa, ahogyan nevezték — missziót teljesített, emígyen pótolva azt a hiányt, amit az akkori magyar kormányok elmulasztottak: nevezetesen az idegenbe szakadt magyarsággal való törődést.

Azután múltak az évek, az évtizedek . . . Jött a második világháború s már az ország területén dúltak a harcok, mikor is Fedák meghívást kapott a soproni színháztól valamelyik szerepének eljátszására. El is ment Sopronba, de az előadásra már nem került sor, mert a várost súlyos bombatámadás érte. A vörös hadsereg elől az osztrák fővárosba menekült, ahol azonban csak akkor kaphatott lakást és élelmiszerjegyeket, ha állást vállal a magyar kormány megbízottja által vezetett bécsi rádió magyar tagozatánál. Nem volt politikai szerepe, csupán a híreket kellett beolvasnia a reggeli és esti órákban. Zsazsa ezt elvállalta és ez lett a veszte . . . Rövid pár hét múltán a szovjet csapatok bevonultak Bécsbe és Fedák egy amerikai zónába tartozó hajón kapott elhelyezést. A véletlen különös játéka folytán a hajó amerikai parancsnoka magyar származású ezredes volt, aki társulatot szervezett Fedák számára, hogy majd azzal járja be a magyar menekülttáborokat. És ekkor lecsapott a villám. Az ezredes közölte Fedákkal, hogy megkeresés érkezett felettes hatóságaitól, hogy egy bizonyos Fedák Sári nevű **háborús főbűnöst** ki kell adnia a magyarországi megbízottaknak — azaz Péter Gábornak . . .

Ami ezután következett, azt sokan végigcsinálták. Sokan már elfelejtették az akkori tortúrákat — mert mi magyarok hamar felejtünk és még hamarabb megbocsájtunk . . . Fedák Sárit tehát annak rendje-módja szerint hazavitték és átadták Péter Gábor ÁVO-jának

Megjárta a hírhedt Andrássy út 60-at és az ott szerzett élményeit szabadulása után megírta nyáregyházi magányában, ahol 1955 májusában bekövetkezett haláláig élt. Ez volt Kukorica Jancsi utolsó szereplése . . .

Most azonban adjuk át a szót ennek a nagy magyar színésznőnek azok számára, akik ma már csak egy kézlegyintéssel intézik el az akkori történéseket.

(Idézetek Fedák Sári írásából)

Határozottan büszke voltam, amiért repülőgépen hoztak haza, hogy feleljek magyarságomért. Feleljek azért, mert magyar voltam. Feleljek azért, amiért egész lelkemből kívántam a háborúban Magyarország dicsőségét. Én igenis emelt fejjel kiáltom, sőt, ordítom, hogy minden álmom, kívánságom, imádkozásom az volt, hogy Magyarország nyerje meg a háborút. Ha kerékbe fognak törni, akkor sem mondhatok mást. Ez a borzalmas megaláztatás tehát engem a magyarságomért ér. De én: vállalom. „A megaláztatás sohasem azok rovására esik, akiknek el kell viselniök, hanem azoknak, akik okozták." Az volt az érzésem, hogy az emberek bámultak azon, hogy se szégyenkezés, se megalázkodás, de félelem nem volt bennem. De még csak a hírmondója sem! Ellenkezőleg: büszke voltam. Engem most a hazám miatt állítanak pellengérre és mindaz a borzalom, mely velem most történni fog, kizárólagosan azért történik, mert magyar vagyok. Mégpedig — bocsánat szerénytelenségemért — tehetséges magyar vagyok. Nem hiszem, hogy nagyobb dicsőség volna számunkra a földön, mint igaz, becsületes, jó magyarnak lenni. Ez a dicsőség azonban súlyos áldozatokkal jár. Vállalom.

Mosolyogva, szinte jókedvűen siettem a „rabomobil" felé. **Hogy merre vittek bennünket, fogalmam sem volt róla. Az egy pillanatig sem jutott eszembe, hogy a hírhedt Andrássy útra** vihetnek. Meg voltam győződve róla, hogy a rendőrségen kihallgatnak és azonnal mehetek is már haza. Hatalmasan tévedtem, mert a „rabomobil" az Andrássy úton állott meg. A civil rabtársunk ijedten konstatálta kiszálláskor: „Szent Isten! Az Andrássy úton vagyunk!" Az egyik fényképész majd összetörte magát nagy igyekezetében, hogy elibém kerüljön és lekapjon, de én jól szemembe húztam a sapkámat és a kezemmel elfödtem az arcomat. Nem azért, mintha szégyelltem volna magam, csupán csak hogy bosszantsam a „győzteseket".

A pincébe vezető lépcsőhöz értünk. Ott állottam tehát a híres Andrássy úti pince előtt. Mennyi felmérhetetlen szenvedést látott már ez az Andrássy út 60-as ház! Barátságtalanul tátongott előttem homályos lépcsőnyílása. Kis borzongást éreztem.

— Nekem ide most le kell menni?

— Inkább azon gondolkozzék, hogy hogyan jön fel! Mert az a nehezebb.

Megint borzongást éreztem. Most már nagyobb borzongást. Elindultunk lefelé. És lejjebb, és még lejjebb kanyarodott a meredek fokú lépcső. Már jó mélyen lehettünk, mikor egy vasajtón

kopogott a kampós orrú géppisztolyos. Láncok csörgése hallatszott és csikorogva fordult a kulcs a zárban. Egy szűk folyosón találtam magamat, mely jobbra, aztán balra kanyarodott. Félreállítottak, hogy várjak, míg a motozó asszony megjön. Tehát motozni fognak. Mikor aztán a cellát megláttam, egy pillanatra megállt a szívverésem. A horgas orrú magasra emelte a kezében levő gumibotot:

— Mit áll? Befele, befele! Ha nem akar menni, majd segítünk! — és megforgatta a gumibotját.

Kétszer fordították rá a csikorgó zárat és közönséges rab lettem az Andrássy út 60 pincéjében. Első pillanatban az volt az érzésem, hogy én most elkezdek ordítani, ordítani, de valami egetverő rettenetes hangon, irtózatos erővel kezdek ordítani és addig verem a fejemet a falba, míg végre is szétloccsan. Ki tette ezt velem? Kinek volt érdeke, hogy engem eltegyenek láb alól? És miért? Miért? ! . . . Hát mit tettem én, hogy egy víztől csepegő pincében, mélyen a föld alatt kell kinlódnom? Hogy érdemeltem meg én ezt a rettenetet? Kerestem magamban a hibát. Keresztülkasul száguldottak gondolataim egész életemen. Sehol nem ütközött ki belőle olyasvalami, amiért ezt a borzalmat megérdemeltem volna. Tudatosan senkinek sem okoztam még csak kellemetlenséget sem. A rámszabott kötelességet mindig lelkiismeretesen elvégeztem. Kollégáimnak csak segítettem, az ifjú generációt istápoltam, tanítottam. Eggyel azonban nem számoltam: a sikereimmel. Az én sikereimnek, népszerűségemnek, tehetségemnek ez az ára. A börtön. Mert nem lehet az irigyeknek tétlenül nézni, hogy se siker, se népszerűség negyvenhat év után sem veszített semmit erejéből.

Ebbe nem lehetett belenyugodni. Hosszú éveken keresztül mindig újra és újra gyürkőztek, hogy lehetetlenné tegyenek. Egypárszor valósággal a sír szélére taszítottak, de Istentől kapott csodálatos erővel megint kiverekedtem magamat a levegőre, megint lélegzeni kezdtem és rövid időn belül megint csak ott állottam, ahonnan letaszítottak. És kik voltak ezek az ádáz ellenségek? Egypár újságíró. Az újságok egy része volt az, amely piszkálásokkal, hamis vádakkal, aljas gyanusításokkal ásta alattam az árkot. Kitalálták a legképtelenebb politikai ügyeket, melyekhez soha semmi közöm nem volt. Tücsköt-bogarat összehordtak. Írtóztam a pletyka újságíróktól. Egymás után hajigáltam ki őket, amikor interjúért jelentkeztek. Azoktól a fényképektől pedig, melyeket a színpadon, vagy próba alatt csináltak rólam, vagy „a művésznő otthon" képektől valóságos fizikai undort éreztem. Ilyesmi volt az ellenségeskedés egyik

főoka. A másik nagy oka, sőt a legfőbb oka az volt, hogy én **magyar** vagyok. Én nem vagyok magyar**kodó**. Én **magyar vagyok**. Nekem a testem, lelkem, járásom, tartásom, derekam, fejhordozásom, nézésem, hangom, vagyis mindenem magyar. Ez okozta közöttünk azt a szakadékot, melyet semmivel a világon betömni nem lehet. Ez az örökös nézeteltérés közöttünk, tudat alatti faji kérdés volt. Egy népet sem szeretett annyira az Isten, mint az ő fajukat és soha népet kegyetlenebbül nem büntetett. Mégis, Isten pártfogásában bízva, a legelső népnek hiszik magukat. Én nem tehetek róla, hogy az evangéliumot mindenekelőtt nekik hirdették és ők nem akartak újraszületni Jézus Krisztusban és nem fogadták el az evangéliumot. Erről én nem tehetek. Ez nem az én bűnöm. És még nekem kell miatta az Andrássy út víztől csepegő pincéjében szenvedni. A másik pillanatban már az volt az érzésem, hogy egyetlen barátom: a Halál. Vártam. Éreztem, hogy közel van hozzám. Két évvel ezelőtt kivették az egyik vesémet. Most már nincs pótkerék. Ha ez az egy felmondja a szolgálatot, már csomagolhatok is a nagy Útra. Az pedig valószínű volt. Kemény télben, a nyirkos pincében, a meghagyott résen beözönlő jeges levegőben, egyetlen vékonyka takaróval biztosra vehettem Halál barátom megjelenését. Végtelennek tetsző ideig ültem már és nyugodtan készítettem elő lelkemet az örök távozásra. Tiszta lelkiismerettel, nyugodtan fogok jelentkezni a Legnagyobb Színigazgató előtt. Elkönyveltem magamban Kempis mondását: *„Az ítélet napján az igazak nagy állhatatossággal állanak azok ellenében, kik szorongatták és nyomorgatták őket."*

Ilyen gondolatok kergették egymást fejemben. Közben azonban mindig a Halált vártam. De úgy látszik, nem kellettem neki. Elkerült. Lassan kezdtem belenyugodni. Az volt az érzésem, hogy a fájdalom meg fog engem acélozni és nem hagy majd elesni. Mint mindig az életemben, megint Istenhez menekültem. Lélekben keresztre feszítve, egy láthatatlan, gigantikus keresz**thez imádkoztam: „Mennyei Atyám! A Te kezedben vagyok és** javító vessződ alatt meghajolok."

Kóválygó fejjel, kábultan, szédülten ültem és ültem és változatlanul vártam a Halált. Irtózatos éhes voltam. Ennek örültem, mert azt hittem, hogyha egypár napig nem eszem, az csak sietteti **halálomat. Egyszer-egyszer felriadtam. Velőtrázó férfiordítá**sokat hallottam. Azután fájdalmas zokogások, éles női sikoltások szaggatták szívemet. A vékony vasajtón keresztül behallatszott a szerencsétlenek hörgése, amint valahová szállították őket. Aléltak és embertelenül fájdalmasak voltak azok a hangok. A sí-

romon túl is elkísérnek. A vasajtón keresztül világosan elképzeltem a félig agyonvert testekből patakzó vért. Magam előtt láttam a kíntól eltorzult arcokat. Irtózatos érzés volt. Magyarokat vertek véresre kegyetlen, idegen kezek. Magyarokat köpdöstek le és rugdostak össze fantasztikus gyűlölettel betolakodó idegenek. Ez az ország nem az övék! Ez az ország azoké, akiket most holtra vertek és halálra kínoznak. A vasajtón keresztül szinte láttam a szikkadt, halálsápadt, szadista arcukat, kezükben az elmaradhatatlan gumibottal, vállukon a géppisztollyal és képükön a jellegzetes tigris-vigyorgással. Irgalmas Istenem! Hát mi lehet az a mi nagy bűnünk, hogy ezt a förtelmes, irgalmatlan büntetést küldöd ránk? Abban az országban, amely ország a miénk, amelyet a mi Árpádunk és a mi hét vezérünk foglalt el. Abban az országban, melyet mi védelmeztünk ezer esztendőn át, minden poklokon keresztül. Nem álmodom én? Lehetséges az, hogy az én magyarjaim idegenek gumibotjától cafatra verve, nyomorékká rugdosva most itt, az Andrássy út 60-ban a halállal verekednek? Lehetséges az, hogy itt hurcolják el a cellám előtt vérbe fagyva azokat a boldogtalanokat, kiknek legnagyobb bűnük az volt, hogy magyarok voltak? És énrám vajon mi vár? Rám is a kiütött fogak, megsüketült fül, cafatokban lógó húsdarabok és félőrült ordítások várnak? Azért, amiért magyar voltam? Hol követtük el mi azt a borzalmas bűnt, amiért most ilyen állati szenvedésekkel kell felelnünk? Hogy bűnösök vagyunk mi magyarok, az biztos. Különben nem kapnánk most ezt a rettenetes, megalázó büntetést. Csodálatosképpen mégis az az érzésem, hogy dühödt vérengzésükkel a jövőtől való félelemtől rettegve védekeznek. Panaszkodnunk sem szabad. Szent Pált is meg akarták ölni a damaszkusziak. Nem sikerült nekik. Szent Pál ma is él. A lisztraiak kővel dobálták, addig, míg össze nem rogyott. Azt hitték róla: halott. Kidobták a városfal melletti árokba a kutyáknak, és akkor történt, hogy Pál fejét egy csodálatos varázsfény vette körül az éjszakában. Én azt a varázsfényt világosan látom Magyarország felett. Én érzem, én tudom, hogy a sötét éjszakában az a varázsfény meg fog jelenni. Addig mondogatom magamban Mikes Kelemen rodostói szavait: *„Az Isten némelykor felmagasztal, némelykor megaláz. De mindig hálát kell neki adni."*

Nem tudom hány óra hosszat ültem már a cellában kábult fejjel, mikor meghallottam a zárban a kulcs gyilkos csikorgását. Két „győztes" állt előttem: két „davaj". Durva hangon szól rám az egyik:

— Azonnal jöjjön kihallgatásra.

Letargikusan álltam fel és mint egy álomjáró követtem az előttem lépkedő jellegzetes arcú „hőst". A másik háborús „hős" utánam jött. Fenyegetően forgatta a kezében a gumibotot. Mint tüzes villám cikázott át agyamon a gondolat, hogyha ez a gumibottal végighúz rajtam, az az életem végét jelenti. Mert akkor én a torkának ugrom, és addig szorítom és addig rúgom, karmolom, harapom, míg a „győztes" megdöglik. Ezt persze a másik háborús hős nem nézheti tétlenül és miután verekedni gyáva, lekapja a válláról a géppisztolyt és én a következő pillanatban már meg is jelentem az Úr ítélőszéke előtt. A gumibotot azonban mégsem hozták velem közelebbi érintkezésbe és így akadály nélkül kapaszkodhattam fel a lépcsőkön, melyek meredeken vezettek felfelé, ki az életbe. Legalábbis én azt hittem, hogy az élethez vezetnek. Meg voltam győződve róla, hogyha most kihallgatnak, a kihallgatás után máris mehetek utamra. Szabad vagyok. Ez egyszer megint túlságosan optimista voltam.

Mikor a „davajok" a pincében azt mondták, hogy Péter Gáborhoz visznek kihallgatásra, fogalmam se volt róla, hogy az a Péter Gábor kicsoda. Akkor még nem tudtam, hogy Péter Gábor vezérőrnagy jelenleg az Andrássy úti inkvizíció teljhatalmú vezére. A helyiség, melybe vezettek, hatalmas méretű, nagy ablakos szoba volt, drága perzsaszőnyegekkel borítva, óriás csillárral, mely pazar fénnyel árasztotta el a gazdag berendezésű termet. A szoba kellős közepén egy szék állt. Szemben a székkel, körülbelül három méter távolságban, nagy íróasztal. Mögötte iratcsomók, telefonok közepette: Péter Gábor, a vezérőrnagy, a „győztes". Hányan léphették már át ennek a szobának a küszöbét rémülten, reszkető testtel és halálra vált lélekkel! Én nem reszkettem, nem féltem. Meg voltam győződve arról, hogy egy fél órán belül távozhatok. Nyugodtan néztem szembe Péter Gáborral, kitől jobbra is, balra is a „győztesek" ültek, körülbelül tíz-tizenketten. Hanyagul ültek a számukra szokatlan, kényelmes fotelekben. A nagy fény egy pillanatig sértette szememet, de aztán megszoktam. Mindenki cigarettázott. Péter Gáboron látszott, hogy előkelő és udvarias akar lenni.

— Foglaljon helyet.

Leültem a szoba közepén levő székre. Kezében cigarettatárcával kérdezte:

— Rágyújt?

— Köszönöm, nem dohányzom.

— Érdekes! Pedig a művésznők mind dohányoznak.

— A művésznők! Én azonban nem vagyok művésznő, csak egy szerény színésznő. Annak azonban nagyon jó.

Rövid szünet után:

— Ez nem hivatalos kihallgatás. Ez csak barátságos beszélgetés.

— Kérem. Tessék kérdezni és én felelni fogok.

— Tagja volt a nyilaskeresztes pártnak?

— Nem.

— Szálasit ösmerte?

— Nem

— Nem is látta?

— Soha.

— Kívánsághangversenyeken fellépett?

— Soha.

— Miért menekült Németországba?

— Én nem menekültem. Szerződésem volt a soproni igazgatóval és oda mentem játszani.

Elmondtam, hogyan kerültem Sopronba, onnan Bécsbe és onnan a Dunára.

Nem tett megjegyzést. Kisvártatva megszólalt Péter Gábor:

— Miben lehetek segítségére?

— Köszönöm, semmiben.

— Takarója van?

— Van.

— Hány?

— Egy.

— És az elég?

— Nem.

— Van még itt több takarója is?

— Igen.

— Hány?

— Még kettő. Azokat elvették tőlem.

— Vissza fogom magának adatni.

— Köszönöm, nem kértem.

— A takarók nélkül fázni fog.

— Akkor fázni fogok.

— Egy szalmazsákot is betétetek magának. Ezt csak maga kapja. Senki más eddig még nem kapott.

— Köszönöm, nem kértem. Jó lesz nekem úgy, ahogy másoknak volt és van.

Közben arra gondoltam, hogy úgyis mindegy. Minden mindegy. Nemsokára úgyis meghalok. Lassanként kezdtem tudatára ébredni annak, hogy engem innen nem fognak ez után a kihallgatás után haza engedni, ahogy én azt magamnak rózsás álmo-

dozással elképzeltem. Csengetett. A következő pillanatban már mellettem állott a két géppisztolyos „davaj". Felálltam.

— A továbbiakról értesíteni fogják.

Félájultan biccentettem és kimentem. Bizonytalan léptekkel mentem le a lépcsőn. Úgy éreztem, egy csepp vér nincsen a fejemben, mikor az udvaron keresztülmentem a pincelejáratig. A szép álom, hogy kihallgatás után elengednek, véget ért. Jajgatott, ordított bennem a fájdalom. Fizikailag fájt bennem mindenem. Földre tiportan, megalázottan vánszorogtam vissza a földalatti börtönbe. Epedve vártam a halált. Azon gondolkoztam, hogy tulajdonképpen minden éjjel meghalunk és minden reggel felébredünk. Szentül hittem, hogy másnap reggel nem fogok felébredni, hogy az én elszállt lelkem másnap reggel már nem fog belém földi lakásába visszatérni. Olyan volt az agyam, mint a kohó. Tüzesen sisteregtek benne a gondolatok. *„Én akit szeretek, azt megdorgálom és megfenyítem."* Azért kapnám hát e keserű leckét, mert szeret engem az Isten? Én hiszem, hogy igen. Életünk útját egy hatalmas iránytű mutatja, mely Isten kezében van és általa kiszabott sorsunkon nem változtathatunk. Cellám négy fala percről percre szorosabban zárt magába. Megint imádkozni kezdtem. Az imádság a börtönben szenvedők egyetlen megnyugtató balzsama. De nem volt nyugalmam, mert megint csikorgott a gyilkos zár. Felugrottam. Azt hittem, jelenteni jöttek, hogy mehetek. Megint csalódtam. Két új „davaj" jött értem, hogy a raktárba kísérjenek, takaróimat kihozni. Hát mégse felejtette el a takarókat Péter Gábor. A két „davaj" határozottan csúnya jelenség volt. Az egyik hórihorgas, a másik meg törpe. Zoro és Huru. Furcsa volt, hogy szemüket lesütötték. Mosolytalan arccal, lassú mozgással indult el előttem Huru „davaj". Zoro nehézkesen lépkedett utánam. A raktárban, a rengeteg szomorú csomag között ki kellett keresni az én holmimat. Mikor a táskámat kinyitottam, Zoro és Huru sóváran nézték a benne levő amerikai cigaretta dobozokat. Rögtön tudtam, hogy csomagomból azt vihetek magammal, amit akarok. Sok vinnivalóm ugyan nem volt, de mind a két takarómat, meleg sálakat, bőrkabátot, utazó párnámat, fésűt, szappant törülközőt, fogkefét mégis magammal vihettem. A cigaretta láttára valósággal udvariasak lettek. Öt-öt Chesterfieldet adtam nekik, ami abban az időben fejedelmi ajándék volt. Meg is volt érte a jutalom. Megvallották, hogy mindig én voltam színésznő ideáljuk. Sőt még arról is beszéltek, hogy első fellépésemen ott akarnak ülni az első sorban. Ezt ugyan nem hiszem. Nem hiszem, hogy nagy kedvük volna a „davajoknak" színházba járni akkor, amikor én majd megint játszani fogok. Mivelhogy a

sors kereke forgandó és „hun kerék, hun talp" — mondja a tiszaháti paraszt. A keréknek az alsó része megint felülre kerül és ami felül volt, az alulra fordulhat. Sőt kell is fordulnia. És fog is fordulni. A természet törvénye szerint minden rendellenesség önmagát semmisíti meg.

Lehetett már este tíz óra is, mikor Zoro és Huru visszakísértek a föld alá és megint megcsikorgatták a kulcsot cellám zárjában. Végképp elszállott belőlem a remény, hagy hazaengednek. Megalázva, meghurcolva, sárral bemocskolva ott álltam két emelet mélyen a föld alatt, a borzalmas Andrássy út pincéjében. Csak arra kértem Istent, hogy adjon erőt mindennek az iszonyatnak az elviselésére. Beleástam magam saját lelkembe, olyan mélyen, ahol csak Jézus Krisztus él. *„Jöjjetek hozzám mindnyájan, kik fáradoztok és terhelve vagytok és én megnyugtatlak titeket."* Vajon nekem találta ki Jézus ezeket a szavakat? Azt hiszem, igen. Belevetettem magamat azoknak a szavaknak a tengerébe, melyek az Evangéliumból megmaradtak fejemben és úgy éreztem, hogy percről percre olyan magasba emelkedem fel, ahová a „davaj" géppisztolygolyója már nem ér el. Az összesűrűsödött büszkeség és az eltűrt megaláztatás lassanként bomladozni kezdett lelkemben, mint a felszakadó fellegek. A jó, bölcs, vígasztaló, megnyugtató Kempis azt mondja: *„Mert akit Isten meg akar segíteni, annak senki gonoszsága nem árthat."* És ha hazaengedtek volna? Hol van az én számomra az a „haza"? Hova mehettem volna? Élnek-e akikhez tartozom? Megvan-e kis házam Orbánhegyen? Hátha már csak romjait találnám? És ha megvan, kik laknak benne? Kik szórták széjjel és kik taposták össze az én szent emlékeimet? Egy hosszú, munkás életnek sikeres bizonyítékait. Rettenetesen fájt a szívem. Egész testem reszketett. Halálosan féltem, hogy elvesztem lelki egyensúlyomat és tehetetlenül fogok állni a mocskos vádakkal szemben.

Bőrkabátommal betömtem a falban levő rést, mert ömlött rajta a hideg. Az összes takarókat magamra terítettem, fejemet meleg sálammal bekötöttem, de még mindig fáztam. Miután a villany éjjel-nappal égett, reménykedtem, hogy a poloskák nem fognak tiszteletemre megjelenni. Hiú remény volt. Alig feküdtem végig „ágyamon", egy jól táplált, nagy méretű poloska jelent meg a falon és mellette egy kisebb méretű „elvtárs" igyekezett. A gondolatfűzés csodája folytán Zoro és Huru jutottak eszembe, de miután ezeknek nem volt géppisztolyuk, cipőm talpával kegyetlenül eltapostam őket. A gyomromat majd kirágta az éhség és a fejem is tűrhetetlenül fájt. Úgy feküdtem, hogy a fejem az ajtó felé volt fordítva és aki benézett, nem látott belőlem sem-

mit, csak a fejem búbját. Csendesen feküdtem, mikor valaki nagy zajjal kinyitja a kukucs ajtaját és durva hangon rám szól:

— Mutassa magát!

Meg sem mozdultam. Nyugodtan válaszoltam:

— Nem mutatom!

— Figyelmeztetem, hogyha makacskodik, annak kellemetlen következményei lesznek!

— Mi lehet még ennél kellemetlenebb, amiben jelenleg vagyok? Csak nem vetnek börtön fenekére?

— Ne vicceljen! Én vagyok az orvos.

— Az lehet, de én nem vagyok beteg.

Erre nagy csikorgással kinyittatta az ajtót és megállt a disznóól mellett, melyben feküdtem. Még durvább hangon ripakodott rám:

— Mutassa magát!

Feltápászkodtam. Látszott rajta, hogy az ingyen színházat jött élvezni, melyben jajveszékelni fogok és tépem a hajamat. Ehelyett én nyugodtan néztem rá és vártam. Erre nem volt elkészülve. Másra állította be idegeit. Várt egy kicsit, dadogott valamit, aztán elment. Meg sem merte kérdezni, hogy vagyok.

Vártam, míg megint csikorog a gyilkos kulcs, aztán visszafeküdtem és néztem tovább a semmibe. Mielőtt elfogtak, Leonardo életrajzát olvastam. Egyik mondata mélyen belém ragadt: „*A türelem ugyanaz a megsértett ember számára, mint a ruha a fázó számára. Öltözködjél melegebben amikor a hideg fokozódik és akkor nem fogod érezni. Éppen úgy a nagy megbántások idején gyarapítani kell a türelmedet és a bántás nem fogja lelkedet érni.*" Amikor olvastam, nem hittem, hogy ennek a bölcs mondásnak az Andrássy úti pincében fogom hasznát venni. Nagyon bölcsnek tartottam ezt a mondást és szorgalmasan kezdtem lelkemet a hideg ellen öltöztetni. Ezt azonban könnyebb volt elhatározni, mint megcsinálni. A borzalmas éjszakában megint csak visszaestem előbbi letargiámba és szüntelenül vártam barátomat: a Halált. Tiszta lélekkel készültem fogadására. Szüntelenül ezt imádkoztam: „Mennyei Atyám! Adj jó véget, adj boldog kimúlást e világból. Emlékezzél meg rólam Istenem és vezess engem egyenes úton országodba. Ámen." Addig ismételgettem ezeket a szavakat, míg végre elaludtam. Arra ébredtem fel, hogy valaki a kukucson keresztül beszélt: „Ksz . . . ksz! Ksz . . . ksz!" Felnézek, hát egy rendőr kedves arcát látom a kisablak előtt. Kezével intette, hogy menjek oda. Kikászálódtam a takarókból és lemásztam. Suttogva beszélt:

— Ne sírjon, kedves művésznő! . . . Ne sírjon!

Én nem sírtam egy pillanatig sem, de erre a kedves, bensőséges hangra egyszerre nedves lett a szemem.

— Nem sírok én, édes barátom! Azt már nem ! Nyugodt vagyok, Istenre bíztam magamat. Jó ügyvéd ő!

— Ez a leghelyesebb, kedves jó művésznő! És nyugodjon meg, mert az, ami most van, nem tarthat sokáig. Nem fog ez így maradni! Az igaz, hogy rengeteg vér fog majd folyni, mikor megváltozik.

Órák hosszat beszélgettem az áldott jó rendőrrel. Az ő beszéde után kezdtem sejteni, hogy mi lehet odakint az életben. De sok erőt adott nekem ez a derék magyar, háborút vesztett rendőr! A kukucson keresztül. És másnap éjjel egy másik. Harmadnap éjjel egy harmadik. Boldog volnék, ha ez az írásom valamikor, valahol elérné őket és egyszer majd bekopogtatnának hozzám, hogy megszoríthassam derék, igaz, magyar kezüket.

Attól nagyon féltem, hogy egész éjszakán át a szememet sem tudom majd behunyni, de a jó rendőrrel való beszélgetés után mélyen elaludtam. Reggel hat órakor nagy zajjal, csikorogva nyitották ki a cellám ajtaját: „Mosakodni!" kiáltással. Brrr! Ez szörnyű volt! A nagy bundában, takarók alatt már jól átmelegedtem és most mindent le kell szedni magamról. Nagy nehezen összeraktam összetört csontjaimat és kimásztam a disznóólból. Mikor megtudtam, hogy kint a nyitott folyosón, a csap alatt kell mosakodnom, majdnem összerogytam. Decemberben! Reggel hat órakor! Mélyen a föld alatt, csapnál, jóformán pucéran! Ez több a soknál. Ráadásul a folyosón, ahol jöttek-mentek az emberek. Ez ugyan nem nagyon zavart, mert ha őket nem zavarja, én bizony fütyülök rájuk. De minden meleg ruhát leszedni magamról és a csap alá állni, ez valóban hősies cselekedet volt. A fogam csak úgy csattogott, úgy vacogtam. Elszántan fogtam hozzá a mosakodáshoz, azzal a szent meggyőződéssel, hogy úgysem fog sokáig tartani, mert ha ezt a megmaradt vesémet meghűtöm és vesegyulladást kapok, pár nap alatt úgyis vége a komédiának. Teljesen lehetetlennek tartottam, hogy ezt kibírjam. Ez egyszer azonban ismét csalódtam. Kibírtam. Mosdás után a kezembe nyomtak egy seprőt, hogy takarítsam ki a cellámat. Míg söprögettem, az őr ott állott mellettem és le nem vette rólam a szemét. Vajon mit lesett? Talán azt hitte, hogy öngyilkos akarok lenni és keservemben lenyelem a seprőt. Sepregetés után szigorú parancsára a vécévödröt kellett kivinnem és alaposan kipucolnom, még az előbbi lakó után is. Ebbe se haltam bele. Mindezen műveletek után visszafeküdtem a disznóólba. Azt hiszem kilenc óra lehetett, mikor hozták a reggelit, mely rántott levesből állt. De milyen

rántott levesből! Nem hiszem, hogy a malacok mosléknak megették volna. Egy darabka kenyeret is kaptam hozzá. Az volt a napi adag, azt hiszem, korpából, lisztből és homokból állt. Olyan kemény volt, hogyha az őr fejéhez vágtam volna, hát összeesett volna tőle. A csajka tál alakú volt, cinből, pléhből, vagy nem tudom mi a csudából készült, de már erősen viharvertnek látszott, mert össze-vissza volt horpadva, a szélén repedezett volt és a felesleges „nektár" vígan csurgott belőle. Ezt a pazar, ínyenceknek való ételt délután ötkor megint megkaptuk, de persze már kenyér nélkül. Reggel kilenckor újra kezdődött ugyanaz a menü. Kanalat természetesen nem adtak. A csorgó tálból inni kellett. Nagyon vigyáztak ránk a „davajok". Féltek, hogy öngyilkossági szándékból lenyeljük a kanalat. Nem leszünk mi olyan hamar öngyilkosok, „davaj" elvtársak! Szóval megismertem az éhezést is. Szörnyű találmány. Na nem baj. Azt is ki lehet bírni.

Soha nem éreztem annyira azt az igazságot, hogy „nagy szívbéli nyugalma van annak, kinek lelkiismerete tiszta", mint az Andrássy úti pincében. Nagyon nyugodt voltam. Már ami a magam ügyét illeti. A borzalmas érzések és nyugtalanságok csak akkor kezdtek bennem jelentkezni, mikor megint hallottam a vasajtón keresztül a hörgő jajgatásokat és nyögő sírásokat. Olyankor szerettem volna tehetetlenségemben agyamat szétloccsantani. Mikor aztán megint csend lett, csak feküdtem és néztem a semmit. Párszor elolvasgattam a falra írt neveket, mindegyik mellé odaírva, hogy mettől meddig volt a cella lakója. Igaz magyar férfiak és asszonyok nevei. Volt olyan is, aki 6—8 hétig sínylődött a földalatti cellában. Ettől egy kicsit megborzongtam. Hetekig ülni a disznóólban, azt nem bírtam volna ki. Nem igaz. Ezúttal megint tévedek. Kibírtam volna. Ha ők kibírták, én is kibírtam volna.

Másnap reggel megint halálosan keserű szívvel vonszoltam magam a jéghideg csap alá. Mindenem fájt, úgy éreztem lázam van. Zihált a mellem és olyan forró volt a testem, mint a parázs. A hideg víztől mintha késsel vágták volna. Majdnem összeestem. De csak majdnem. Csodálatos erőt adott az a gondolat, hogy most már aztán biztosan meghalok. Semmi más vágyam és kívánságom nem volt. Visszamentem a disznóólba és apatikusan feküdtem tovább.

Nem tudom, meddig tarthatott ez az állapot belemerevedve a gondolatokba, mikor megint megjelent a két „davaj", hogy felkísérjenek Péter Gábor magas színe elé. Egyszerre lobogni kezdett bennem a remény, hogy most van az a pillanat, mikor azt fogják mondani: mehet Isten hírével! Ezt a reményszikrát azon-

ban megint agyontaposták, míg kialudt. Péter Gábor vezérőrnagy elvtárs az iránt érdeklődött, hogy megvolt-e már a hivatalos kihallgatás. Ez azonban csak ürügy volt. Az igazi ok, amiért megint felvitetett, a fényképésznő volt, ki ezzel a hatalmas protekcióval volt csak képes becses ábrázatomat lekapni. A fényképésznő biztosan újságírónő is volt. Természetesen a „győztesek" táborából. Magas növésű, tip-top eleganciával öltözve. Haján látszott, hogy egyenesen a fodrász keze és a szárító búra alól került ki. Kékróka bundája volt az árvának és véresre festett körmei. Csak úgy áradt belőle a parfüm. Én pedig ott állottam a pazar kékróka bundával szemben, a lábamon lógó, fűző nélküli nagy cipőben, kifestetlen arccal, beesett szemmel, láztól kicserepesedett szájjal. Álltam és azon csodálkoztam, hogy a véreskezű győztesre nem szakadt rá a csillár. Nem azért, mert én „a Fedák" vagyok, de kizárólagosan azért, mert **magyar** vagyok és a nagyapám nagyapja dédapjának az ükapja is magyar volt. Hiába volt énrajtam csak egy öreg, kopott bunda, a lábamon két vastag harisnya, azon két vastag zokni az ormótlan nagy cipőben, fejemen egy vacak sapkával, mégis csak úgy sugárzott szememből a bátorság és a nyugalom. És hiába volt a „győztes" fényképésznőn felbecsülhetetlen értékű kékróka bunda, szőkére festett haja a festék alatt mégis fekete volt, jellegzetes kacskaringóit pedig soha, de soha nem fogja tudni simára fésülni.

Péter Gábor mindenáron udvarias akart lenni velem szemben. Előttem hívott fel valami ezredest és sürgette kihallgatásomat. „Szeretném, ha karácsonykor már nem volna itt" — mondta. Ezeknek a szavaknak a hallatára vadul kezdett dobogni a szívem. Tehát mégis kiszabadulok innen! Mégis kint leszek már karácsonyra! Mennyire szerettem volna ezek után a szavak után jó szívvel lenni Péter Gáborhoz, pláne ha még azt is elmondom, hogy mire visszakísértek a disznóólba, már betettek egy szalmazsákot. Ez az ellágyulás azonban csak egy szempillantásig tartott, mert eszembe jutott az a sok borzalmas, állati szenvedés, amit ez a Péter a magyaroknak okozott. Pedig akkor még aránylag csak keveset tudtam azokról a tébolyokról, melyeknek hallatára később a szó teljes értelmében őrjöngeni kezdtem.

Tele reménnyel tértem vissza a pincébe és vártam a hivatalos kihallgatást. Vártam, vártam. Azt hittem, még aznap délután meg fog történni. De nem történt meg. Soha éjszakám még olyan hosszú nem volt. Csupán a jó rendőrrel való beszélgetés tette valahogy elviselhetővé az idő lassú cammogását. Végre eljött a reggel. Míly örömmel üdvözöltem a „mosdani!" kiáltást reggel hat órakor! A várakozás tűrhetőbb lett, mert tele voltam tervek-

kel, hogy ha kimegeyek, merre fogok facsarodni, kit keresek fel először. Miután Kürti Sári a Bajza utcában lakott, úgy határoztam, hogy Sárát keresem fel először. Már kiszíneztem a viszontlátás örömének összes fázisait. Vártam, vártam. Dél is elmúlt, a délután is elmúlt, sőt az éjszaka is. Végre aztán másnap délután megtörtént a kihallgatás. Egy körülbelül 32-34 éves Molnár nevű fiatalember hallgatott ki. Nem tudom, ki lehetett, mert uniformis nem volt rajta. Talán detektív, vagy szintén valami táborszernagy, vagy valami hasonló. Miskolci volt és eldicsekedett vele, hogy diákkorában egy vendégjátékom alkalmával, a színházi kiskapunál az ő hátán írtam az autogramokat. Erre a kijelentésre biztosra vettem, hogy egy félórán belül már azt sem tudom, hogy itt voltam. Ebben azonban megint hatalmasan tévedtem.

Elmondtam mindent őszintén, úgy ahogy történt: hogy miért és hogy kerültem Sopronba, onnan Bécsbe és onnan a Dunára. Elmondtam, hogy kerültem a rádióhoz, miket adtam elő a mikrofon előtt, hogy kerültem ki a Dunára. Mikor befejeztem, vártam. Vártam elbocsátásomat. A titkárnő szorgalmasan kopogtatta a vallomást. Mikor készen volt, Molnár elvtárs felolvasta és én aláírtam. Szavamra, még most is nevetek azon a vallomáson. Hogy abból miként lehetett „háborús főbűnösséget" kreálni, azt nem tudom. Ahhoz különleges adatok kellettek. Ha magyar független bíróság elé került volna ott is nevettek volna rajta. De magyar bíróságról szó sem volt. Illetékes körök egyszerűen elhatározták, hogy engem tönkre kell tenni. Pontosan az volt a szituáció mint azoknál, kiknek állására pályáztak és akár bűnös volt akár nem, állásából minden körülmények között ki kellett rúgni. Kellett a hely másnak. Ez volt az én esetem is. Sok volt már a siker. Sok volt már a Fedák. Most már játsszanak mások is és legyen sikere másnak is. Más is kapjon olyan gázsit. Itt van a sok kiváló párttag. Most majd ők ülnek bele a Fedák foteljébe. Az én „állásomat" azonban bajosan fogja valaki egyhamar betölteni. Ahhoz az illető színésznő elvtársnak újra kellene születnie. De nemcsak neki. Az anyjának is. Sőt a nagyanyjának is. Ezekből a szavakból ne tessék elbizakodottságot kiolvasni. Én se beképzelt, se elbizakodott nem vagyok. Sokkal intelligensebb és sokkal vallásosabb vagyok, semhogy az lehetnék. Én soha, de soha azt nem mondtam és azt nem mondom, hogy bárkinél különb vagyok. Én csak azt mondom, hogy szerfelett nehéz „állásomat" betölteni, mert én ezt az állást Isten kegyelméből kaptam, nagyanyáim hosszú sorozatának szíves közreműködésével. Ezt az „állást" irigységből elvenni nem lehet. Még párttagsági igazolvánnyal sem.

De hogy visszatérjek a kihallgatásra, a vallomás felolvasása után már szinte emelkedtem székemen, hogy indulok kifelé ebből a rémséges épületből. Ehelyett Molnár ezredes elvtárs — azt hiszem mégis ezredes volt —, rideg hangon csak ennyit mondott:

— Mindezekért a bíróság előtt felelni fog. Holnap átkísértetem a Markóba.

Majd lefordultam a székemről. Mi az a „mindezekért"? Mi van ebben a vallomásban, ami miatt engem a bíróság elé kellene állítani? Megáll az eszem! Mi az, hogy engem egy Molnár nevezetű miskolci győztes csak úgy egyszerűen a Markó fogházba szállíttat? És mi az, hogy „felelni fogok" a bíróság előtt? Miért fogok felelni? Miért?! . . . Hol, mikor és hogyan csináltam háborút? Mindezek a kérdések annyira felbőszítettek, hogy támolyogva mentem le a lépcsőkön. Alig vártam, hogy a cellámban egyedül lehessek és átadhassam magamat feneketlen felháborodásomnak. Arról már szó sem volt, hogy remegve vártam a kiszabadulásomat. Az már engem nem érdekelt. Hát ezek akarnak engem mindenféle disznóságba belekeverni? Ezek akarják rámsütni a bélyeget, hogy én hazaáruló vagyok? Ezek? Akiket még a föld is ki fog vetni magából, ha majd beleütik az orrukat?!

Egyszerre magamhoz tértem. Eddig úgy összehúztam magam, mint fent a Kárpátalján nálunk a komorói guta. Bánatomban még a szívem is fájt. De egyszerre csak ágaskodni kezdett bennem, hogy a fütykös fene, aki megette őket! Csak nem fogok itt összeesni, mint az üres zsák?! Csak nem adom meg nekik az elégtételt, hogy röhögjenek rajtam és kárörömmel lessék, hogy sírok vagy jajgatok?! Engem ugyan nem fognak látni sírni, de még csak rosszkedvűnek sem! Az én számon ugyan ki nem jön semmiféle jajgatás, de még csak egy könyörgő szó sem! Akkor sem, ha a bitófa alá állítanak. Él még a régi Isten! Tudja az a régi Isten, ki lopta el még a kisfejszét is! Én arra a régi, magyar Istenre bízom magamat és elrúgok magamtól minden gyenge gondolatot, kihajigálok magamból minden szomorúságot. Engem ugyan nem fognak látni kétségbeesetten, vagy összetörve, vagy megalázottan. Rajtam ugyan nem fogják látni, de még csak egy pillanatig sem, hogy komolyan veszem ezt a kutyakomédiát. Erős hitem, hogy a mi régi, magyar Istenünknek nem rövidült meg a keze és — ahogyan a Tiszaháton mondják — „Lassan jő, de ugyan elérkezik azért!"

Teljesen frissnek és kicseréltnek éreztem magamat. Most már világos volt, hogy nagy harc előtt állok és ez felvillanyozott, megacélozott, sőt mi több: megfiatalított. Természetesen azt hittem, hogy a független, magyar bíróság előtt fogok állni. Éppen

ezért a félelemnek még csak a leheletét sem éreztem. Jó lelkiismeretű ember sok bajt tud elviselni. Derűs voltam, bátor és csaknem jókedvű. Ezt is a jó lelkiismeretem ajándékának tartottam. Sajnálom a rossz lelkiismeretű embereket. Azt tapasztaltam, hogy félénkek, nyugtalanok és soha sincsen igazi örömük és békességük.

Megfordult körülöttem a világ. Éjszaka úgy aludtam mint a bunda. Persze abban a hitben voltam, hogy reggel visznek a Markóba. De nem vittek. Az egész hosszú napon át vártam és vártam. Ez egy kicsit súlyos volt. Már nagyon irtóztam attól a nedves, büdös pincétől. Egy egész hosszú éjszaka is elmúlt. Másnap délben aztán jött értem a fegyőr. Indultunk a Markóba. Azt mondja nekem a fegyőr, hogy villamoson fogunk utazni.

— Hát, ha akar egy kis parázs skandalumot, akkor mehetünk villamoson.

— Már mért volna ebből skandalum?

— Azon egyszerű oknál fogva, mert engemet kísér. A magyarok kiabálni meg éljenezni fognak mikor meglátnak, de lesznek mások, akik meg pfujozni fognak és biztosan le is fognak köpdösdösni.

— Azt már nem engedhetem kérem! Akkor azon az üres rabomobilon fogunk menni!

Így utaztam én egyes-egyedül a nagy rabomobilon fejedelmi kényelemben az Andrássy út 60-ból a Markó utcai fogházba 1945. december 22-én.

* * *

Eddig a feljegyzés Fedák Sári: **Háborús főbűnös** visszaemlékezéseiből. A Markó utcai fogházban töltött idejéről is kimerítően ír naplója következő fejezeteiben, de a lényeg az Andrássy út 60-ban eltöltött idő leírása.

A Népbíróság egy évi börtönre ítélte és azonnal szabadlábra helyezte. Utolsó éveit Nyáregyházán töltötte. Színpadra többé nem léphetett.

Az úgynevezett felszabadulási idők egyik szégyenfoltja marad a nagy magyar színésznő meghurcolása és megalázása csupán azért, mert az akkori magyar kormány védnöksége alatt álló bécsi rádió magyar nyelvű bemondója volt.

Íróink

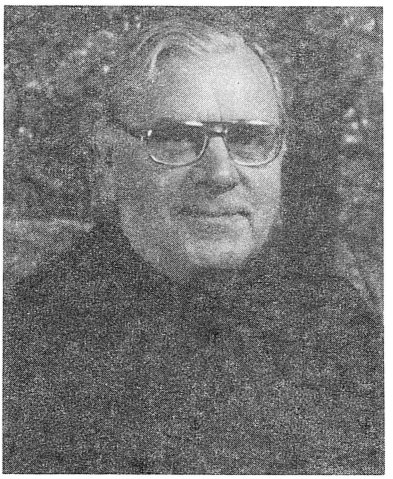

P. Cser László SJ
USA

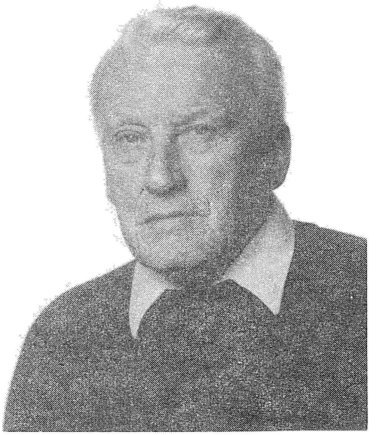

Fiala Ferenc
Németország

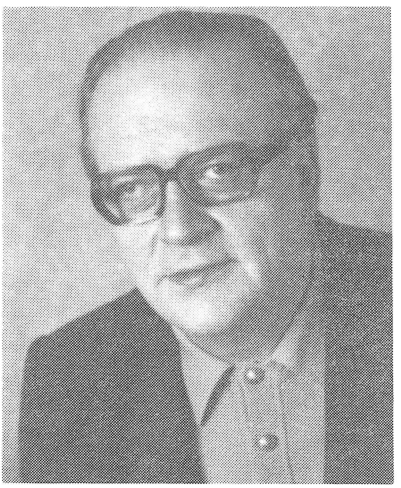

Filippi István
Németország

Flórián Tibor
USA

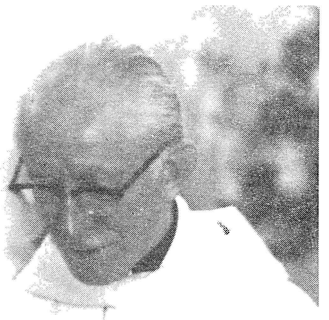

P. Dr. Füzér Julián OFM
USA

Gereben István
USA

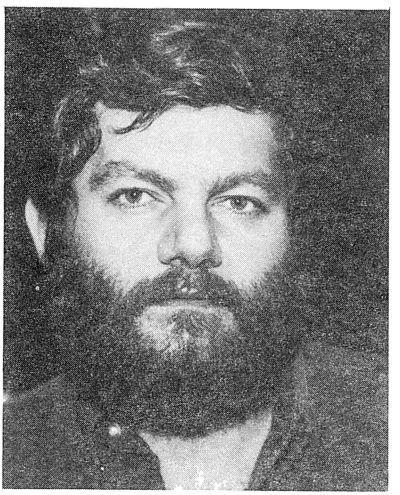

Hajnal László Gábor
Németország

Dr. Halmos Milán
USA

P. Kamarás F. Mihály OFM
USA

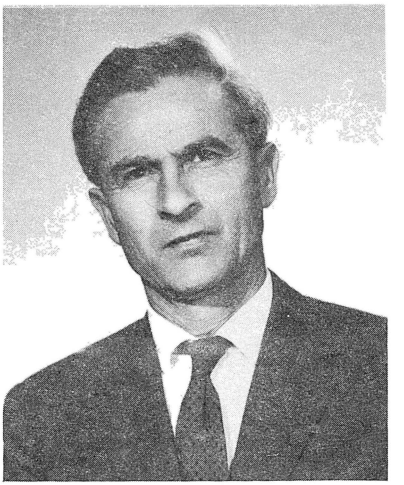

Dr. Kazár Lajos
Ausztrália

Kállay Kristóf Ervin
Brazília

Kisjókai Erzsébet
Hollandia

P. Krupa Sándor OFM
USA

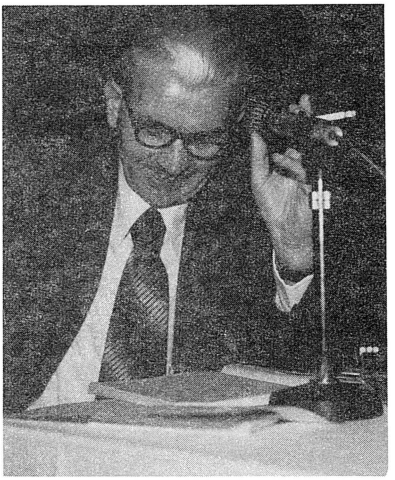

Lemke Gyula
Kanada

Dr. Mailáth István
Brazília

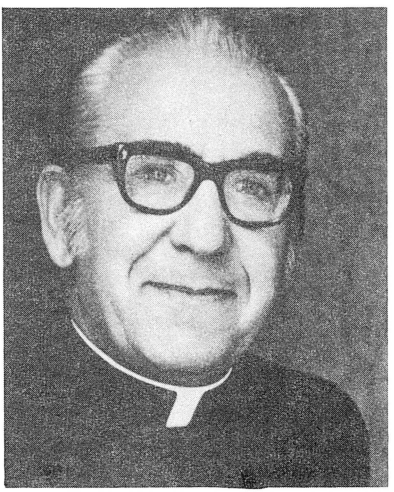

Dr. Mihályi Gilbert
USA

Negyedi Szabó Margit
USA

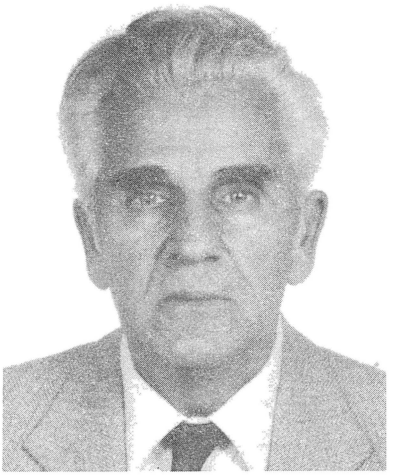

Stirling György
USA

Tarnóczy Szabolcs
Ausztria

Thiery H. Ilona
USA

Tűz Tamás
Kanada

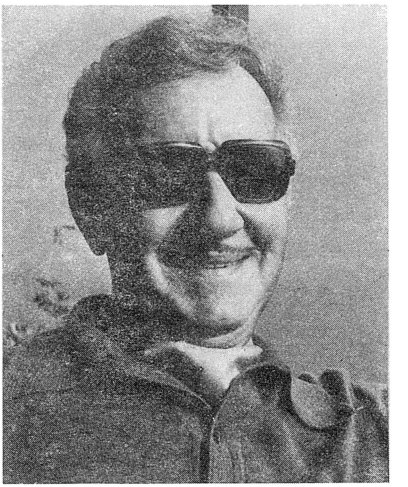

Vajda Albert
USA

Dr. Wass Albert
USA

Függelék

Római katolikus magyar papok és magyar egyházközségek címtára az Egyesült Államokban

FIGYELEM!

Cím- és telefonszám-változását vagy helyesbítését kérjük azonnal beküldeni, de legkésőbb szeptember 15-ig a Vasárnap Kiadóhivatalának: Catholic Hungarians' Sunday P.O. Box 2464, 1739 Mahoning Avenue, Youngstown, Ohio 44509

AMERIKAI MAGYAR KATOLIKUS LIGA
Hungarian Catholic League of America
30 East 30th Street, New York, N.Y. 10016
Telefon: (212) 684-3623

Elnök:
MSGR. SZABÓ JÁNOS
South Bend

Alelnök:
MSGR. LENGEN G. IMRE
South Norwalk

Pénztárnok:
FR. POGÁNY GYÖRGY DR.
Irvington

Akron, Ohio
Jézus Szent Szíve templom
Fr. Dr. Iván László
212 East Voris Street
Akron, Ohio 44311
Telefon: (216) 434-4348

Fr.Bartkó J. Alajos
1584 Creighton Avenue
Akron, Ohio 44310
Telefon: (216) 633-8418

Allentown, Pennsylvania 18101
Szent István templom
Fr. Lawrence Ferenc
510 Union St., West
Telefon: (215) 439-0111

Barberton, Ohio 44203
Szentháromság templom
Fr. Ciprian Carl O.F.M.
368 Wooster Road, North
Telefon: (216) 745-4735

Bethlehem, Pa. 18015
Kapisztrán Szent János templom
Fr. Kerestus Thomas
910 East Fourth Street
Telefon: (215) 866-2714

Bremen, Indiana 46506
St. Dominic templom
Fr. Horváth Márton
212 North Maryland Street

Bristol, Indiana 46507
Fr. Vrabély János
St. Mary's Church
P.O. Box 245

Buffalo, New York
Szent Erzsébet templom
Fr. Skrapits János
986 Grant Street
Buffalo, N.Y. 14207
Telefon: (716) 875-6586

MAGYAR PIARISTA ATYÁK:
Piarist Fathers
Calasanctius School
175 Windsor Avenue
Buffalo, New York 14209
Telefon: (716) 885-8508

Fr. Gerencsér István dr. Sch. P.
Iskola alapítója
Fr. Fodor Miklós Sch. P.
Telefon: (716) 883-3096

Canisius College
Fr. Juhász László S.J.
Fr. Derecskey János S.J.
2001 Main street
Buffalo, N.Y. 14208
Telefon: (716) 883-7000

Burton, Michigan 48519
Blessed Sacrament templom
Fr. Phillip Schweda O.F.M.
plébános
Fr. Füzes József O.F.M.
6340 Roberta Street
Telefon: (313) 742-3151

Canton, Georgia 30114
Fr. Szépe W. László, dr.
Rt. #4, Sixes Road

Carteret, New Jersey 07008
Szent Erzsébet templom
Fr. Patrick Barrett
119 Washington Avenue
Telefon: (201) 541-5202

Chicago, Illinois 60622
Szent István templom
Fr. Mihályi E. Gilbert, dr.
premontrei kanonok
2015 West Augusta Boulevard
Telefon: (312) 486-1896

Chicago, Illinois 60622
Szent István templom
Fr. Mihályi E. Gilbert, dr.
premontrei kanonok
2015 West Augusta Boulevard
Telefon: (312) 486-1896

Cleveland, Ohio
Szent Erzsébet templom
Fr. Nyeste János
9016 Buckeye Road
Cleveland, Ohio 44104
Telefon: (216) 231-0325

Szent Imre templom
Fr. Orley S. Richárd
Fr. Siklódi Sándor
Balássy Géza, diakónus
1860 West 22nd Street
Cleveland, Ohio 44113
Telefon: (216) 861-1937

Szent Margit templom
Fr. Roskó László
11607 Honeydale
Cleveland, Ohio 44120
Telefon: (216) 231-0531

Fr. Horváth Miklós dr.
professzor
John Carroll University
Cleveland, Ohio 44118
Telefon: (216) 397-1886

Rev. Kárpi Ferenc
16812 Truax Ave.
Cleveland, Ohio 44111
Telefon: (216) 252-6029

Detroit, Michigan
Szent Kereszt templom
Fr. Pocsai Vendel O.F.M.
plébános
Fr. Füzér Julián O.F.M.
Mindszenty József bíboros
szentté avatási bizottság
igazgatója
8423 South Street
Detroit, Michigan 48209
Telefon: (313) 842-1133

Devon, Pennsylvania 19333
Piarista Atyák, Piarist Fathers
Devon Preparatory School
363 Valley Forge Road
Telefon: (215) 688-7337
Fr. Mustos István Sch. P.,
iskolaigazgató
Fr. Meskó Lajos Sch. P.
Fr. Magyar László dr. Sch. P.
Fr. Pázmány Géza Sch. P.
Fr. Bendik István Sch. P.

DeWitt, Michigan 48820
Ferences Atyák
Franciscan Fathers
703 East Main Street
P.O. Box 250
Telefon: (517) 669-8321

Angyalos Boldogasszony
lelkigyakorlatos ház
Fr. Lenner Jenő O.F.M.
zárdafőnök
Fr. Mandl Maximus O.F.M.
vikárius
Fr. Krupa Sándor O.F.M.
Fr. Juhász Ágoston O.F.M.

East Chicago, Indiana 46312
Szentháromság templom
Fr. Skerl Alfonz
4759 McCook Avenue

East Palestine, Ohio 44413
Our Lady of Lourdes Church
Fr. Török Dezső
200 East Main Street
Telefon: (216) 426-9346

Elyria, Ohio 44035
St. Vincent de Paul
Fr. Denka Ferenc
41295 N. Ridge Rd.

Erie, Pennsylvania 16501
Fr. Domokos S. Sziárd dr.
Gannon College
109 West Sixth Street

Fairfield, Connecticut 06430
Szent Imre templom
Fr. Németh Róbert O.F.M.
Fr. László Sylvan O.F.M.
838 Kings Highway
Telefon: (203) 334-0312

Fairport Harbor, Ohio 44077
Szent Antal templom
503 Plum Street

Farrell, Pennsylvania 16121
Szentháromság templom
Fr. Kertész Tamás O.F.M.
1132 Fruit Avenue
Telefon: (412) 342-0794

Glenmont, N.Y. 12077
Rev. Vida Elemér
St. Michael's Chapel
P.O. Box 85
Telefon: (518) 462-2016

Green Bay, Wis. 54301
Very Rev. Veszelovszky Albin dr.
préposti vikárius (Jászóvárról)
St. Willebrord's Church
209 South Adams Street
Telefon: (414) 435-6075

Guasti, Cal. 91743
San Secondo D'Asti Church
Rev. Ladislaus J. Varga
10441 Turner Ave.
Telefon: (714) 984-7159

Hallandale, Fl. 33009
Fr. Sághy Pál plébános
St. Charles Borromeo Parish
123 N.W. 6th Ave.
Telefon: (305) 458-1914

Hammond, Indiana 46350
Fr. Vrabely István
5304 Hohman Avenue
Hammond, IN 46302

Irving, Texas 75039
Ciszterci Atyák
Cistercian Abbey
Our Lady of Dallas
1 Cistercian Road
Telefon: (214) 438-2044

Right Rev. Nagy Anzelm dr.
S.O. Cist., Apát
Fr. Monostori Bánk dr.,
O. Cist., Prior
Fr. Kis-Horváth Paszkál,
O. Cist., Subprior
Fr. Szödényi Demjén dr.,
O. Cist
Fr. Csizmazia Placid dr.,
O. Cist.
Fr. Lékai Lajos dr.
O. Cist.
Fr. Ferenczy Csaba dr.,
O. Cist.
Fr. Rábay Kristóf, O. Cist.
Fr. March Ralph dr., O. Cist.
Fr. Zimányi Rudolf dr.,
O. Cist.
Fr. Hardy Gilbert dr., O. Cist.
Fr. Szarka Boldizsár, O. Cist.
Fr. Marton Henrik, O. Cist.
Fr. Lackner Béda dr., O. Cist.
Fr. Kimecz Alajos, O. Cist.
Fr. Nagy Mózes dr., O. Cist.
Fr. Balás Dávid dr., O. Cist.
Fr. Kovács Máté, O. Cist.
Fr. Chladek Menyhért, O. Cist.
Fr. Kereszty Rókus dr. O. Cist.
Fr. Mensáros Aurél, dr., O. Cist.
Fr. Lelóczky Gyula dr., O. Cist.
Fr. Farkasfalvy Dénes dr.,
O. Cist.
Fr. Marton Bernát dr., O. Cist.

Irvington, N.J. 07111
Nagyboldogasszony templom
Fr. Pogány György dr.
112 Maple Avenue
Telefon: (201) 374-8880

Lackawanna, New York 14218
Mária mennybemenetele templom
Fr. Fodor Miklós Sch. P.
Adminisztrátor
80 Steelawanna Avenue
Telefon: (716) 822-9828

Latrobe, Pennsylvania 15650
Fr. Samay Sebestyén dr. O.S.B.
Saint Vincent Archabbey

Lorain, Ohio
Szent László templom
Fr. Demetzky Sándor plébános
1412 East 29th Street
Lorain, Ohio 44055
Telefon: (216) 277-8187

Rev. Julius E. Zahorsky
5856 Hoover Blvd.
Lorain, Ohio 44053
Telefon: (216) 233-7398

Los Angeles, California 90011
Szent István templom
Fr. Horváth A. Benedek dr.
premontrei kanonok
Fr. Rettig Hermann József
O. Praem.
3705 Woodlawn Avenue
Telefon: (213) 234-9246

Los Angeles, California 90031
Rev. dr. Nagy József
2346 Sichel Street
Telefon: (213) 223-0046

McKeesport, Pa. 15132
Szent István templom
Fr. Kató István
2125 Beacon Avenue
Telefon: (412) 672-0693

Miami, Fla. 33176-2646
St. Catherine of Siena templom
Msgr. Sabó I. János, nyug.
9220 S.W. 107th Avenue
Telefon: (305) 274-6333

Milwaukee, Wisconsin 53233
Szent Imre templom
1017 North 17th Street
Telefon: (414) 933-1240

Morristown, New Jersey 07960
Loyola Retreat House
Fr. Havas János, S.J.
161 James Street
Telefon: (201) 539-0740

Mt. Vernon, N.J. 10552
St. Ursula's Church
Fr. Kilián Csaba dr. O.F.M.
professzor
Fordham University
214 E. Lincoln Avenue
Telefon: (914) 688-0085

Munhall, Pennsylvania 15120
Szent Margit templom
435 Tenth Avenue

New Brunswick, N.J. 08901
Szent László templom
1 Minszenty Square
Fr. Kiss Máté O.F.M.
Plébános
Fr. Pier G. Pius, O.F.M.
Fr. Csete Iván, O.F.M.
215 Somerset Street
Telefon: (201) 545-1427

New York, New York
Szent István templom
Fr. Kormon József
Fr. Kamarás Mihály O.F.M.
414 East 82nd Street
New York, N.Y. 10028
Telefon: (212) 861-8500

Magyar Jezsuita Atyák
Hungarian Jesuit Fathers
Fr. Babos István, S.J. Superior
Fr. Ádám János, S.J.
Fr. Hegyi Márton S.J.
Fr. Héjja Gyula, S.J.
Fr. Varga Andor, S.J.

Fordham, University
New York, N.Y. 10458
Telefon: (212) 579-2800

Msgr. Varga Béla
225 East 72nd Street
New York, N.Y. 10021
Telefon: (212) 249-6850

Fr. Moltesz József, S.J.
239 Fingerboard Rd.
Staten Island, N.Y. 10305
Telefon: (718) 727-3844

North Tonawanda, N.Y. 14120
Msgr. Szabó Gyula, nyug.
71 Keil St.
Telefon: (716) 695-9919

Notre Dame, Indiana 46556
Gabriel Asztrik dr.
egyetemi professzor
A Francia és a Bajor
Tudományos
Akadémiák l. tagja
Margitszigeti c. prépost
P.O. Box 578
Telefon: (219) 239-5076
(219) 232-0241

Orange, California 92667-1042
Rt. Rev. Parker Keresztesy
László dr.,
O. Praem. Apát
Rev. Szántó S. Hubert O. Praem.
iskolaigazgató
Rev. Gelencsér L. Pál O. Praem.
Rev. Sziard A. Haigli O. Praem.
Rev. Horváth Ellák O. Praem.
Rev. Rudnay A. Kelemen O.
Praem.

1042 Star Route
Telefon: (714) 633-2041

Passaic, New Jersey, 07055
Szent István templom
Fr. Török Béla
223 Third Street
Telefon: (201) 779-0332

Perth Amboy, N.J. 08861
Magyarok Nagyasszonya templom
Fr. Horváth István
697 Cortland Street
Telefon: (201) 442-0512

Philadelphia, Pennsylvania
Archdiocesan Hungarian
apostolate
Fr. Spaits S. György
7201 Milnor Street
Philadelphia, Pa. 19135
Telefon: (215) 624-1823

Fr. Chester J.C. Beattie
St. Dominic's Rectory
8504 Frankford Avenue
Philadelphia, Pa. 19136

Fr. Nagy Ágoston, C.M.
St. Vincent's Seminary
500 E. Chelten Ave.

Fr. Szeder Mihály S.J.
St. Joseph Rectory
321 Willings Alley
Philadelphia, Pa. 19106
Telefon: (215) 923-1733

Pittsburgh, Pennsylvania
Szent Anna templom
Fr. Bolváry Pál
4735 Chatsworth Avenue
Pittsburgh, Pa. 15207
Telefon: (412) 421-3063

Fr. Varga L. József C.S.Sp.
professzor
Duquesne University
Pittsburgh, Pa. 15282

Rev. Dizmacsek Ferenc, nyugd.
St. John Vianney Manor
2600 Morange Road
Pittsburgh, PA. 15205

Portage, Pennsylvania 15946
Keresztelő Szent János templom
900 Johnson Avenue
Telefon: (814) 736-9747

Portola Valley, Calif. 94025
Bencés Atyák
Benedictine Fathers
Woodside Priory School
302 Portola Road
Tel.: iskola: (415) 851-8221
Tel.: kolostor: (415) 851-8220
Fr. Hites Kristóf, O.S.B.
Fr. Horváth Pius O.S.B.
Fr. Barát Benignusz, O.S.B.
Fr. Jávor Egon dr., O.S.B.
Fr. Németh Maurus, O.S.B.
Fr. Brunner Emöd dr., O.S.B.

Princeton, New Jersey 08542
Fr. Jáki Szaniszló dr. O.S.B.
P.O. Box 167

Racine, Wisconsin 53403
Fr. Vajda Ferenc
St. Lucy's Congregation
3059 Carpenter Avenue
Telefon: (414) 554-1801

Ridgewood, N.Y. 11385
St. Matthias R. C. Church
Rev. Francis J. Dallos
58-15 Catalpa Avenue
Telefon: 821-6447

Roebling, New Jersey 08554
(Budai Kapisztránus Ferencesek)
Nagyboldogasszony templom
1290 Hornberger Avenue
V. Rev. Csorba Domonkos O.F.M.
Delegátus Provinciális, házfőnök
Fr. Polgár Kapisztrán O.F.M.
plébános
Fr. Pier G. Pius O.F.M.
Telefon: (609) 499-0161

Saint Bonaventure, N.Y. 14778
Fr. Gaál Gedeon dr. O.F.M.
Franciscan Institute
St. Bonaventure University
Telefon: (716) 375-2105

Saint James, N.Y. L.I. 11780
St. Philip and James Church
Fr. Cser László S.J.
Telefon: (516) 584-5454

St. Louis, Missouri 63102
St. Mary of Victories Church
Fr. Somos József
Szent István Egyházközség
744 South 3rd Street
Telefon: (314) 231-9062

San Francisco, Calif. 94118
St. Anne's Home
Jaszovszky József, dr.
nyugdíjas plébános
300 Lake Street

San Francisco, Calif. 94121
Fr. Nimród Ferenc
professzor
470 24th Avenue

San Jose, Calif. 95156-3420
Anthony Patrick Perjes, O.C.D.
Carmelite Monastery
P.O. Box 3420

Scranton, Pa. 18508
Szent István templom

South Bend, Indiana 46613
Magyarok Nagyasszonya templom
Fr. Molnár D. Antal
829 West Calvert Street
Telefon: (219) 289-6704

Msgr. Peterson Elemér
1705 S. Catalpa Street
Telefon: (219) 288-0225

South Norwalk, Conn. 06854
Szent László templom
Fr. Burke F. Edwin
Fr. Bálint J. István
25 Cliff Street
Telefon: (203) 866-1867

South River, N.J. 08882
Szent István vértanú templom
Fr. Poór R. Albert
20 William Street
Telefon: (201) 257-0100

Sparta, WI. 54656
Füz Balázs dr. O. Cist. Prior
Cistercian Abbey of Spring Bank
Rt. 3, Box 159
Telefon: (608) 269-8138

Tallahassee, FL. 32301
Rev. Schenley Wnedel, nyugd.
2925 Mock Dr.

Thibodaux, LA. 70301
Fr. Tóth Victor dr.
529 Hwy. 20
Telefon: (504) 633-2903

Toledo, Ohio 43605
Szent István templom
Fr. Hernády Márton
1880 Genesee Street
Telefon: (419) 691-1673

Trenton, N.J. 08611
Szent István templom
Fr. Miskolczy Kálmán, dr.
Sch. P.
210 Genesee Street
Telefon: (609) 394-5965

Troy, Michigan 48083
Fr. Rékási S. József dr.
premontrei kanonok
750 Coachman Drive, 4
Telefon: (313) 689-1807

Walkerton, Ind. 46574
Rev. Horváth P. József
nyugdíjas
R.R. 4, Box 136 B
Telefon: (219) 586-3678

Warren, Ohio 44483
Szent József templom
Fr. Türk P. János
420 North St., N.W.

Washington, D.C. 20017
A piarista atyák tanulmányi háza
Most Rev. Irányi László dr., Sch.P.
az emigránsok püspöke
1339 Monroe Street N.E.
Telefon: (202) 529-7734

Catholic University
Dept. of Canon Law
Fr. Örsy László S.J.
Washington, D.C. 20064
Telefon: (202) 635-5492
Telefon: (202) 635-5662

Georgetown University
Fr. Sebes József, S.J.
Telefon: (202) 625-4697
Fr. Zrinyi József, S.J.
Telefon: (202) 625-4989

Washington, D.C. 20064
The Catholic University of
America
Fr. Zalotay József dr.
Telefon: (202) 635-5650

West Chester, Pa. 19380
Fr. Kovács D. Lajos
Sts. Peter & Paul Rectory
1325 Boot Road
Telefon: (215) 692-2216

Windber, Pennsylvania 15963
Szűz Mária templom
705 Somerset Avenue
Telefon: (814) 467-7642

Woodbridge, N.J. 07095
Kármelhegyi Boldogasszony
templom
Very Rev. Vincze Mihály,
esperes
267 Smith Street E.
Telefon: (201) 634-1438

Yonkers, New York 10701
Szent Margit templom
Fr. Kiss Gábor S.J.
plébános
76 Locust Hill Avenue
Telefon: (914) 423-2211

Youngstown, Ohio
Szent István templom
Fr. Bernard Bonnot
854 Wilson Avenue
Youngstown, Ohio 44506
Telefon: (216) 743-1905

Magyarok Nagyasszonya templom
Fr. Vitéz Baán, O.F.M.
545 North Belle Vista Avenue
Youngstown, Ohio 44509
Telefon: (216) 799-6829

Fr. Bakos István
3267 Sheridan Rd.
Youngstown, Ohio 44502

Alverna Ferences Zárda
Erdélyi Ferences Atyák
517 South Belle Vista Avenue
Youngstown, Ohio 44509
Telefon: (216) 799-1888
Very Rev. Mészáros György
O.F.M. dr.
Delegátus Provinciális, zárdafőnök
Fr. Dengl Miklós O.F.M.
Fr. Kelemen Konrád O.F.M.
Fr. Kugler Gottfried O.F.M.
vikárius
Fr. T. Péter Regalát O.F.M.
P. Kiss Barnabás
P. Ligeti Angelus

A "VASÁRNAP" Szerkesztősége és Kiadóhivatala:
Fr. Dengl Miklós O.F.M.
felelős szerkesztő
P.O. Box 2464
1739 Mahoning Avenue
Youngstown, Ohio 44509
Telefon: (216) 799-2600 és
(216) 799-3335

Ferences Nyomda Könyv- és Kegytárgyüzlet:
P.O. Box 2464
1739 Mahoning Avenue
Youngstown, Ohio 44509
Telefon: (216) 799-2600

Görög katolikus magyar papok címtára az Egyesült Államokban

ARCHDIOCESE OF MUNHALL, PA.

Most Rev.
Stephen J. Kocisko, D.D.
Metropolitan Archbishop of Munhall
50 Riverview Avenue
Pittsburgh, Pa. 15214

Chancery Office:
54 Riverview Avenue
Pittsburgh, Pa. 15214
Phone: 412-322-7300

Auxiliary Bishop-Vicar General
Most Rev.
John M. Bilock, D.D., V.G.
62 Riverview Avenue
Pittsburgh, Pa. 15214

Egyházközségek:

Brownsville, Pa. 15417
Very Rev. John Bobak, S.T.D. J.C.D.
302 Third St.
Phone: 412-785-7573

Duquesne, Pa. 15110
St. Mary's Church
Fr. Edward Lucas
1209 Kennedy Avenue
P.O. Box 334
Phone: 412-466-1914

McKeesport, Pa. 15132
Transfiguration Church
Rev. Msgr. Basil Shereghy, S.T.D.
121 Six Street
Phone: 412-672-0728

Munhall, Pa. 15120
St. Elias Church
Rev. Msgr. George Vida
4200 Homestead-Duquesne Rd.
Phone: 412-461-1712

Youngstown, Ohio 44511
St. George Church
Rev. Daniel Loya
1726 Canfield Road
Phone: 216-782-2865

Ashtabula, Ohio 44004
St. Nicholas Church
1104 E. 15th St.
Phone: 216-964-3536

DIOCESE OF PASSAIC

Most Rev.
Michael J. Dudick, D.D.
Bishop of Passaic

Chancery Office
101 Market Street
Passaic, N.J. 07055
Phone: 201-778-9595

Bridgeport, Conn. 06605
Holy Trinity Church
Rev. Marcel L. Szabo
155 Scofield Ave.
Phone: 203-334-7089

Brooklyn, N.Y. 11222
Rev. John Slivka
143 Kent St.
Phone: 212-389-3725

Carteret, N.J. 07008
St. Elias Church
42 Cook Ave.
Phone: 201-541-5213

Hazleton, Pa. 18201
Rev. Joseph Homa
227 E. Beach St.
Phone: 717-455-3232

Matawan, N.J. 07747
Basilian Fathers of Mariapoch Monastery
360 Monastery Lane
Phone: 201-566-8445

Superior
Rev. Joseph J. Erdei, OSBM

New Brunswick, N.J. 08901
St. Joseph Church
Rev. Frank Eles
30 High Street
Phone: 201-545-1686

New York, N.Y. 10028
Exaltation of the Holy Cross Church
323 East 82nd Street
Phone: 212-737-1159

Perth Amboy, N.J. 08861
St. Michael Church
Rev. Basil Rakaczky, OSBM
401 Hall Avenue
Phone: 201-826-7792

Scranton, Pa. 18505
St. John Church
Rev. John Cigan
310 Broadway
Phone: 717-342-8930

Trenton, N.J. 08611
St. Nicholas Church
Rev. S. J. Skinta
968 S. Broad Street
Phone: 609-392-2282

DIOCESE OF PARMA

Most Rev.
Andrew Pataki, D.D.
Bishop of Parma

Chancery Office
1900 Carlton Road
Parma, Ohio 44134
Phone: 216-741-8773

Burton, Ohio 44021
Máriapócs kegyhely
Byzantine Catholic Church of The Weeping Madonna of Mariapoch
17486 Mumford Road
Telefon: Kegyhely és növérek: 216-834-4078

Very Rev. Alex Bobak, S.T.D.
17486 Mumford Road
Phone: 216-834-8807

Detroit, Michigan 48217
St. John Church
Fr. Basil Végvári O.F.M.
441 S. Harbaugh St.
Phone: 313-841-0290

Lorain, Ohio 44052
St. Michael Church
Rev. John Kovach
3056 Reeves Ave.
Phone: 216-282-3808

Solon, Ohio 44139
St. John Byzantine Catholic Church
Fr. Thomas Loya
36125 Aurora Rd.
Phone: 216-248-0417

Római katolikus magyar papok címtára Kanadában

Calgary, Alberta T2R 0L1
Szent Erzsébet templom
Fr. Molnár István
Fr. Gombos Mihály S.D.B.
819-13th Avenue S.W.
Telefon: (403) 228-3834
Telefon: (403) 228-3817

Fr. Horváth Miklós
910-7A Street, N.W.
Calgary, Alberta T2M 3J3
(403) 284-3231

C.F.B. Calgary, Alta T3E 1T8
Rev. (Maj.) István Zachfalvy
B. Chap.
Christ the King Chapel

Courtland, Ontario N0J 1E0
Szent László templom
Fr. Charles Kővári S.J.
P.O. Box 190
Talbot Road
Telefon: (519) 842-8698

Edmonton, Alberta T5H 2N8
Szent Imre templom
Fr. Hámor József S.D.B.
10665 — 98th Street

Granby, Quebec J2G 8E9
Fr. Németh Antal S.V.D.
Séminaire du Verbe Divin
C. P. 518
Telefon: (514) 378-7732

Hamilton, Ontario L8L 2W4
Szent István templom
Fr. Fülöp József S.J.
Fr. Sajgó Szabolcs S.J.
Fr. Nagy Ferenc S.J.
130 Barton Street East
Telefon: (416) 529-1213

Fr. Borbély István S.J.
Fr. Virágh Andor S.J.
St. Elizabeth Nursing Home
307 John Street, South
Telefon: (416) 529-3589

"A Szív" szerkesztősége
Fr. Nagy Ferenc, S.J.
Fr. Sajgó Szabolcs S.J.
P.O. Box 458
Station "A"
Hamilton, Ont. L8N 3H8
Telefon: (416) 527-7618

Msgr. Dr. Henkey Károly
8 Szőllősy Circle
Hamilton, Ont. L9B 1T8
Telefon: (416) 388-1655

London, Ontario N6C 1H2
Szent István templom
Fr. Molnár Miklós S.J.
plébános
155 Bruce St.
Telefon: (519) 434-9963

Fr. Beöthy Tamás, S.J.

Mississauga, Ont. L4T 2X5
Fr. Kopfensteiner István
7429 Darcel
Telefon: (416) 677-4615

Montreal, Quebec
Magyarok Nagyasszonya templom
Fr. Deák Ferenc, S.J.
plébános
Fr. Boday Jenő, S.J.
Fr. Csókay Károly, S.J.
90 Guizot Street West
Montreal, Quebec H2P 1L4
Telefon: (514) 387-9503

Msgr. Kocsis József
Foyer Hongrois
2580 Rue St. Jacques Ouest,
708
Montreal, Quebec H3J 2M8
Telefon: (514) 937-2982

Ottawa, Ontario K1Y 0H3
St. George's Parish
Fr. Töreki Ödön, S.J.
415 Piccadilly Avenue
Telefon: (613) 728-0201

Regina, Saskatchewan S4N 3N4
Szent István templom
Fr. Vezér Mihály
2241 Reynold Street

St. Boniface, Manitoba R2H 2B3
Fr. Szabó Szerén O.F.M.
Taché Nursinghome
185 Des Pins

Scarborough, Ontario M1L 4P9
Msgr. Makko Lajos
3330 Danforth Ave.
Apt. 724
Telefon: (416) 691-4729

Scarborough, Ontario M1N 1N3
Fr. Miklósházy Attila S.J.
St. Augustine Seminary
2661 Kingston Rd.

Saskatoon, Sask. S7K 3H2
Rev. Prof. Dr. Bisztyo József
730 Spadina Cresc. East

Toronto, Ontario
Fr. Horváth Tibor, S.J.
2 Dale Ave.
Toronto, Ont. M4W 1P3
Telefon: (416) 922-2476

Fr. Somfai Béla, S.J.
kanadai elöljáró
94 Isabelle St.
Toronto, Ont. M4Y 1N4
Telefon: (416) 921-2592

Fr. Nemesszeghy Ervin, S.J.
novicius mester
Hungarian Jesuit Noviciate
Szent Imre Noviciátus
94 Lyndhurst Ave.
Toronto, Ont. M5R 2Z7
Telefon: (416) 921-6572

Fr. Marosfalvy László, S.J.
512 Jarvis St.
Toronto, Ont. M4Y 2H6
Telefon: (416) 926-9519

Oromocto, N.B. E0G 2P0
Rev. Capt. John L. Dömötör
O.F.M.
St. Mary's Chapel
CFB Gagetown

Vancouver 12, B.C. V5N 1S2
Magyarok Nagyasszonya templom
Fr. Ugrin Béla S.J.
1810 East Seventh Avenue
Telefon: (604) 253-2577

Rev. Dr. Zsigmond Albert
4859 College High Rd.
Vancouver, B.C. V6T 1G6

Welland, Ontario L3B 3C2
Magyarok Nagyasszonya templom
Msgr. Horváth István
337 Hellems Avenue
Telefon: (416) 734-3772

Willowdale, Ontario M2N 3B7
Szent Erzsébet templom
Fr. Jaschkó Balázs S.J.
plébános
Fr. Békési István S.J.
Fr. Máté József S.J.
Fr. Orbán Miklós S.J.
432 Sheppard Ave., East
Telefon: (416) 225-3300

Windsor, Ontario N8X 4M9
Szent Antal templom
Fr. Töreki Ödön S.J.
1334 Benjamin Avenue
Telefon: (519) 256-2196

Fr. Gáspár Márton
1504 Elsmere Ave.
Windsor, Ont. N8X 4H3
Telefon: (519) 256-5042

Winnipeg, Manitoba
Szent Antal templom
Fr. Páldeák Iván Szabolcs
O.F.M.
365 Burnell Street
Winnipeg, R3G 2B1
Telefon: (204) 772-8140

Görög katolikus magyar papok címtára Kanadában

Courtland, Ontario N0J 1E0
Szent György templom
Rev. Andor Rakaczky, dr.
R.R. 2
Telefon: (519) 842-5601

Hamilton, Ontario L9C 3P7
Szent Mihály templom
Rev. Barna Sándor
525 West 5th Street
Telefon: (416) 387-5958

Windsor, Ontario N9A 4E3
Szűz Mária Oltalma, g.k.
Ft. Bodnár István
esperes
631 Giles Blvd. East
Windsor, Ontario N9A 4E3
Telefon: (519) 258-9173
Telefon: (519) 256-7201

Welland, Ontario L3B 4T8
Keresztelő Szent János
templom
V. Rev. Conrad B. Dachuck
111 Second St.
Telefon: (735-3433, 732-3270

Római katolikus magyar női szerzetes rendek az Egyesült Államokban

Daughters of Divine Redeemer
(Isteni Megváltó Leányai)

Anyaház:
999 Rock Run Road
Elizabeth, Pa. 15037

Katolikus Magyar Aggmenház
Little Flower Manor
Springfield Road
Darby, Pa. 19023

Daughters of Divine Charity
(Isteni Szeretet Leányai)

Anyaház:
St. Joseph Provincialate
56 Meadowbrook Rd.
White Plain, N.Y. 10605
Telefon: (914) 946-4547

St. Mary's Home
225 East 72nd Street
New York, N.Y. 10021
Telefon: (212) 249-6850

St. Mary's Residence
2120 Orleans Street
Detroit, Michigan 48207

Katolikus Magyar Aggmenház
Holy Trinity Provincialate
St. Elizabeth Briarbank
1315 North Woodward Ave.
P.O. Box 224
Bloomfield Hills, Mich. 48013
Telefon: (313) 644-1011

Little Sisters of the Poor

17550 Southfield Rd.
Detroit, Mich. 48235

Sisters of Social Service
(Szociális Testvérek Társasága)

440 Linwood Avenue
Buffalo, N.Y. 14209
Telefon: (716) 883-0112

Social Mission Sisters
(Magyar Missziós Növérek)

P.O. Box 399
Lenox Hill Sta.
New York, N.Y. 10021

Our Lady of Máriapócs
17486 Munford Road
Burton, Ohio 44021
Telefon: (216) 834-4078

Sisters of Social Service
(Szociális Testvérek Társasága, Canada és California)

Anyaház:
1120 Westchester Place
Los Angeles, Calif. 90019

Noviciátus:
4316 Lanai Road
Encino, California 91316

Sisters of Mercy
(Szatmári Irgalmas Növérek)

St. Joseph's Home
Rt. 1 — Box 353-A
Hewitt, N.J. 07421
Telefon: (201) 853-7212

Római katolikus magyar női szerzetes rendek Kanadában

Sisters of Social Service
(Szociális Testvérek Társasága, Canada és California)

P.O. Box 88
Stockholm, Sask.

500 Huron Street
Toronto, Ontario

3017 Lacon Street
Regina, Saskatchewan

3589 St. Famille Street
Montreal, Quebec

Courtland, Ontario

Lelkigyakorlatos ház és Noviciátus
Mount Cenacle
88 Fennel Avenue, W.
Hamilton, Ontario
Telefon: (416) 385-1222

St. Elizabeth Nursing Home (For Aged People)

307 John Street, South
Hamilton, Ontario
Telefon: (416) 529-3589

Society of the Sacred Heart Sisters
(Jézus Szíve Népleányai Társasága)

Corda Books
St. Elizabeth Village
393 Rymal Road, West
Hamilton, Ont., Canada L9B 1V2
Telefon: (416) 387-1545

Jézus Szíve Otthon
Box 249
Courtland, Ontario N0J 1E0
Telefon: (519) 842-5831

Sisters of Our Lady
(Kalocsai Szegény Iskolanővérek)

546 Euclid Avenue
Toronto, Ontario

Magyar egyházi szolgálatban álló lelkészek Európában

Dr. Albertini Péter
D-4300 Essen
Steelerstr. 110

Ambrus Szaniszló nyug.
D-6000 Frankfurt/Main
Hainbucherstr. 50
Tel: (0611) 35 03 86

Msgr. Anisich Jenő
A-6900 Bregenz
Kloster Riedenburg
Tel: (05574) 31 4 53

Bárány József
D-2000 Hamburg 1
Holzdamm 22
Tel: (040) 24 60 49

P. Benkő Antal SJ
A-9010 Klagenfurt
Kaufmanngasse 2
Tel: (04222) 51 27 60

Bourdeaux Ottó S.J.
A-8630 Mariazell
Superiorat
Tel. (2727) 25 95

Dr. Cserháti Ferenc
D-8000 München 81
Oberförhringerstr. 40
Tel: (089) 98 26 37/38

P. Cserháti Ferenc Kálmán OFM
CH-3011 Bern
Rainmattstr. 18
Tel: (031) 25 61 42

Csobánczy-Tóth József
CH-8057 Zürich
Winterthurerstr. 135
Tel: (01) 362 33 03

Czódor István
D-2000 Hamburg 65
Langenstücken 40
Tel: (040) 601 92 94

Deli Imre
CH-4001 Luzern
Hofstr. 1
Tel: (041) 23 76 70

P. Dér János SJ
CH-6035 Perlen
Dorfstr. 2
Tel: (041) 91 22 93

Dobai Sándor
főlelkész
B-4000 Liege
Rue des Anglais 33
Tel: (041) 23 39 10

Dr. Eperjes Ernő, nyugdíjban
Kloster der Schwestern vom Guten Hirten
D-8000 München 71
Wolfratshauser Str. 350
Tel: (089) 8 12 58 21

Fejős Ottó
D-7000 Stuttgart 1
Werastr. 63
Tel: (0711) 43 37 86

Dr. Frank Miklós
D-8000 München 71
Wolfratshauserstr. 350
Kloster Sankt Gabriel
Tel.: 793 20 61

Fülöp Gergely
F-69110 Ste Foy-Les-Lyon
74 rue du Grand Roule
Tel: (7) 851 84 12

Msgr. Dr. Gróh Béla
A-6020 Innsbruck
Richard-Wagner-Str. 3
Tel: (05222) 26 3 22

P. Gyurás István SJ
D-7987 Weingarten
Irmentrudstr. 14/b
Tel: (0751) 58 6 76

Dr. Harangozó Ferenc
D-8000 München 81
Oberföhringerstr. 40
Tel: (089) 98 26 37-38

Hegyi György
A-9800 Spittal/Drau
Litzelhofenstr. 9
Tel: (04762) 37 7 85

Dr. Hieró István
F-75010 Paris
42 rue Albert Thomas
Tel: (1) 208 61 70

P. Dr. Horváth Kálmán SJ
főlelkész
N-Oslo 4
Gladsvei 23
Tel: (02) 15 32 44

Illés Róbert
F-67000 Strasbourg
2, Ave. Pont de l'Europe

P. Dr. Juhász Ferenc SDB
A-1034 WIEN
Hagenmüllergasse 31.
Salesianum
Tel: (0222) 72 25 01, 73 53 95

Dr. Kerny Géza
főlelkész
A-4020 LINZ
Senefelderstr. 6
Tel: (0732) 42 5 86

Kiss István
F-57340 Viller par Morhange
Moselle

Dr. Koncsik Endre
D-8700 Würzburg
Kardinal-Döpfner-Pl. 7
Tel: (0931) 38 62 43, 12 8 72

Kondor Tibor
NL-5223 RB-'s Hertogenbosch
Vasco da Gama Str. 12
Tel: (073) 21 70 57

P. Kovách Angelus OFM Cap.
főlelkész
I-00187 Roma
Via Vittorio Veneto 27
Tel: (06) 46 28 50

v. Kölley György
európai főcserkész
D-8000 München 81
Oberföhringerstr. 40
Tel: (089) 98 26 37-38

Kőmives János
D-8900 Augsburg
Sterngasse 5
Tel: (0821) 51 87 04

Msgr. Dr. Közi Horváth József
D-8024 Oberhaching
Innere-Stock-Weg 6
St. Rita Heim
Tel: (089) 613 20 81

Kreisz Mihály
D-7980 Ravensburg
Bischof-Ketteler-Str. 21

DDr. László István
Diözesanbischof
A-7000 Eisenstadt
St. Rochusstr. 21
Tel: (2682) 998/25 25

Dr. Major Márk
D-8455 Kastl/Amberg
Ung. Gymnasium
Tel: (09625) 249

P. Matyasovich Henrik SJ
D-6000 Frankfurt 70/Main
Oppenheimerstr. 49
Tel: (0611) 61 21 66

Prof. P. Dr. Mehrle Tamás OP
főlelkész
CH-1700 Fribourg
Place Georges Python 1
Tel: (037) 22 60 97

Dr. Mihályfi János
A-5010 Salzburg
Neutorstr. 18.
Tel: (06222)

P. Mórocz István OFM
D-6800 Mannheim 1
Friedrich-Ebert-Str. 34
Tel: (0621) 33 35 00

P. Nádor Albert OFM nyug.
D-3302 Cremlingen
Hauptstr. 14.
Tel: (05306) 20 66

Németh János nyug.
CH-4000 Basel
Schneidergasse 27
Tel: (061) 25 68 70

P. Nyers János SDB
A-8010 Graz
Brockmanngasse 69
Tel: (0316) 72 76 74

Dr. Radics János
D-4721 Diestedde
Kreis Beckum/Westf.
Internat St. Marien

P. Dr. Radnai Tibor OFM Cap.
A-1010 WIEN
Stephansplatz 5/3/2
Tel: (0222) 520 02 22

P. Rába Lukács OSP
CH-1004 Lausanne
Av. des Bergieres 59
Tel: (021) 36 99 70

Rasztovácz Pál
S-421 55 Västra Frölunde
Trollbärsvägen 16
Johannesgaarden

Ritter Márton
igazgató
D-8455 Kastl/Amberg
Ung. Gymnasium

P. Dr. Ruzsik Vilmos CM
főlelkész
F-59910 Bondues
308 Route Nationale
Tel: (20) 78 25 58

P. Salamon László OFM Cap.
I-00151 Roma
Via del Casaletto 481
Tel: (06) 53 73 319, 53 62 07
53 73 361

P. Serei Károly SJ
D-5000 Köln 1
Thieboldsgasse 96
Tel: (0221) 23 80 60

Dr. Szabó Lajos
B-1050 Bruxelles
123 rue de l'Abre Bénit
Tel: (02) 648 53 36

Szigeti István
D-5100 Aachen
Viktoria Allee 25
Tel: (0241) 50 05 11

P. Szollár Lajos SDB
A-1034 WIEN
Hagenmüllergasse 31
Salesianum
Tel: (0222) 72 25 01

P. Szőke János SDB
Irányi püspök európai
helynöke
D-6240 Königstein 1/Taunus
Bischof-Kaller-Str. 3.
Postfach 1209
Tel: (06174) 30 91, 62 7 15

Tóth Béla
A-6040 Innsbruck
Schillerstr. 4/1

Dr. Tölgyes Lajos
D-8304 Mallersdorf
Kloster
Tel: (08772) 240

Msgr. Valentiny Géza
főlelkész
D-8000 München 81
Oberföhringerstr. 40.
Tel: (089) 98 99 12,
98 26 37-38

Europaischer Hilfsfonds
A-1094 WIEN Postfach 62
A-1090 WIEN Boltzmanngasse 14
Tel: (0222) 34 35 17

Msgr. v. Vargha Gábor
D-8571 Mihelfeld/Opf.
Kloster Pf. 5
Tel: (09643) 233

Dr. Vecsey Lajos
CH-9008 St. Gallen
Langgasse 79

SZENT ISTVÁN ZARÁNDOKHÁZ RÓMÁBAN:
Dr. Kada Lajos c.érsek
Casa di S. Stefano
Via del Casaletto 481 — I-00151 Roma, Italy
Telefonok: (06) 53-73-319, (06) 53-77-361 és (06) 53-62-07

HALOTTAINK

Chilla Raymond S.J.
1985. január 5.

Bali István
1985. január 14.

Keller Illés O.C.D.
1985. március 3.

Msgr. Dr. Ispánki Béla
pápai kamarás, főlelkész
1985. május 9.

P. Szőcs Dénes O.F.M.
1985. június 1.

Füstös Antal
1985. július 16.

P. Iszak Angelicus O.P.
1985. október 30.

Bányász Károly
1985. november 13.

Dr. Kerényi György
1985. december 2.

Nyugodjanak békében!

Tartalomjegyzék

Elöljáróban 5
Naptár 8
Gereben István: A harmincadik évforduló 34
Zas Lóránt: Felvillan 45
Dr. Mihályi Gilbert: Marxizmus a korunk szégyene 46
Dr. Wass Albert: Márika hitet tesz 53
P. Dr. Füzér Julián OFM: Mindszenty-misztikum 68
Dr. Mailáth István: Fogalmaink tisztázása 79
Flórián Tibor: A kőtáblák összetörtek 87
Dr. Pócza Lajos: Hogyan lett 1945. április 4. a magyar szabadság temetője? 91
Filippi István: Voltaire halála 103
Stirling György: Thomas Mann üzenete 113
P. Cser László SJ: Szellő-himnusz 121
Dr. Kazár Lajos: „Az emigrációban élő magyaroknak az egyetemes nemzet iránti kötelességteljesítése avagy kötelességmulasztása 123
Hajnal László Gábor: „El ne hidd, hogy megváltoztunk vezényszóra . . .” 128
Tűz Tamás: A szeretet malmai 140
Fészek 141
Negyedi Szabó Margit: Biztatás 142
P. Krupa Sándor OFM: Rákosi sintérje 143
Dr. Halmos Milán: Világnézet és világnézés 159
Thiery H. Ilona: Nyugtalan fiatalok 166
Kisjókai Erzsébet: Üzenet a magyar íróknak 179
Csurranó méz 181
P. Kamarás F. Mihály OFM: Az éjszaka sötétjében 182
Lemke Gyula: Az utolsó Sámán 190
Tarnóczy Szabolcs: Hangok a legelőn 197
Vajda Albert: Fafejov orosz őrnagy titkos naplója 198
Dr. v. Endrey Antal: A diadalmas fejedelem, Bocskai István történelmi jelentősége 205
Kállay Kristóf Ervin: A banditizmus elterjedése Dél-Amerika nagyvárosaiban 209
Fiala Ferenc: Kukorica Jancsi utolsó fellépte 216
Íróink 233
Függelék 239

JEGYZETEK

JEGYZETEK

JEGYZETEK

Ára: 7 USA-dollár

